Valplattform 2026

Hemma i Sverige

Valplattform 2026

Sverige ska vara tryggt, fritt och svenskt.

Sedan förra valet är det tydligt att Sverigedemokraterna är garanten för en politik som för vårt land i den riktningen. Vi har varit motorn i Tidösamarbetet som, bland mycket annat, har gett oss den lägsta asylrelaterade invandringen på 40 år, betydligt tuffare kriminalpolitik och bland Europas lägsta drivmedelspriser. Även om förändring ibland tar frustrerande lång tid och krig och konflikter i världen har påverkat Sverige negativt, är vi stolta över vad vi kunnat åstadkomma på bara knappt fyra år som stödparti till regeringen.

Vi nöjer oss inte.

En mandatperiod är inte tillräckligt för att städa upp efter tidigare regeringars missgrepp och felprioriteringar. Vi är fast beslutna att fortsätta på den inslagna vägen, och söker därför ett förnyat mandat från svenska folket att fullfölja det paradigmskifte vi påbörjat.

Sverige behöver minst fyra år till.

Regeringsfrågan

Tidösamarbetet har fungerat väl trots att vi har varit fyra olika partier som behövt hitta kompromisser och trots att Sverigedemokraterna, som största parti i regeringsunderlaget, inte har ingått i regeringen. Vi har under hela mandatperioden varit tydliga med att denna lösning är tillfällig.

Efter nästa val är Sverigedemokraterna antingen ett regeringsparti eller ett oppositionsparti.

Vi drar inte några röda linjer gentemot samarbete med andra partier. Tvärtom, Sverigedemokraterna är beredda att samverka och samarbeta med de partier som ger oss bäst möjlighet att uppfylla de löften vi ställer ut i valrörelsen. Vår uppfattning är, precis som inför förra valet, att Sverige mår bäst av den stabilitet och förutsägbarhet som följer av en majoritetsregering. Tidösamarbetet har visat sig vara ett lämpligt underlag för en sådan regering.

Sverige nästa mandatperiod och framåt

Sverigedemokraterna är ett socialkonservativt parti med utgångspunkt i ett tryggt, fritt och svenskt Sverige. Vi som lever här - infödda svenskar såväl som assimilerade invandrare - har rätt att känna oss hemma och att leva vanliga, svenska liv utan grov kriminalitet, tvångsblandning och politisk klåfingrighet.

I Sverigedemokraternas framtida Sverige är vi som bor i vårt land trygga. Vi – män såväl som kvinnor – vågar gå ut på kvällarna och vi löper mycket liten risk att utsättas för våld eller andra kränkningar. Vi är även trygga ekonomiskt, med en välfärd värd namnet, en tandvård som alla har råd med och en a-kassa som omfattar alla som arbetar.

Vi är fria. Vi får bygga ett plank eller ett Sverigehus på vår egen tomt utan att behöva lägga månader på att be om lov. Vi kan köra bil utan att bli ruinerade, vi betalar rimligt mycket i skatt och vi får köpa kall öl på systembolaget.

Inte minst är vi svenska. Vi som bor i Sverigedemokraternas framtida Sverige är i princip uteslutande svenskar. Svenskar som har bott i Sverige i generationer såväl som människor som har valt att flytta till vårt land, anpassat sig och så småningom uppgått i vår nation.

I Sverigedemokraternas framtida Sverige är man trygg, fri och svensk.

Oro i omvärlden

Sverige befinner sig i det svåraste säkerhetspolitiska läget sedan andra världskriget.

Storkrig rasar på vår kontinent efter Rysslands invasion mot Ukraina och hybridattacker är numera vardag mot vårt eget land och grannskap. Den ryska skuggflottan färdas i skytteltrafik i vårt känsliga Östersjön och konflikter i fjärran östern ger direkta effekter på världsmarknaden och svenska levnadsvillkor. Världen befinner sig i en tid av stor osäkerhet. Den regelbaserade världsordningen som särskilt gynnar små och medelstora stater undergrävs, geopolitisk rivalitet växer och säkerhetsordningen är skadeskjuten. Ryssland utgör det stora militära hotet, men även Kina och Iran har konstaterats utgöra tydliga säkerhetshot gentemot vårt land.

Sverige behöver bygga motståndskraft på djupet och vi gör det starkast i den nordiska gemenskapen. Stödet till Ukraina och motståndet mot den ryska imperialismen är Sveriges viktigaste utrikespolitiska fråga och med Tidöpartierna och inte minst Sverigedemokraterna vid makten kommer vi att fortsätta prioritera vårt närområde i den exceptionella tid som råder. Under de här åren har Tidösamarbetet navigerat tryggt och stabilt i en alltmer instabil omvärld och etablerat en rationell och realistisk utrikes- och säkerhetspolitik baserad på svenska intressen. Vi söker mandat att fortsätta stärka handel och diplomati liksom smalare och vassare biståndsinsatser samt bygga säkerhet med likasinnade nationer. Norden, Baltikum och Östersjöstaterna är en naturlig krets att forma en säkerhetspolitisk enhet och hävstång genom som ger vår del av Europa en stark stämma i Nato, EU och andra internationella organ.

Den transatlantiska länken är vital att upprätthålla och underhålla. Sveriges relation till USA är djup och långvarig och större och viktigare än för stunden rådande

presidentadministrationer. Västvärldens utveckling, säkerhet och konkurrenskraft måste vara ett gemensamt intresse gentemot makter som vill stärka sitt inflytande med aggressiva medel på bekostnad av suveräna demokratier, eller våra länders medborgare och ekonomiska utveckling. Vi kommer heller aldrig att vika en tum om någon medlem av den nordiska familjen hotas, oavsett om det är en allierad eller antagonist som ligger bakom. Norden är vår plats på jorden och en borg av grannar i världens mest likasinnade och integrerade region i den kanske mest prövande tiden i modern politisk historia. Internationellt samarbete är viktigare än på länge och kan bidra till ett starkare Europa, men det får aldrig ske på bekostnad av Sveriges suveränitet eller vår förmåga att själva fatta avgörande beslut för landets framtid.

Det ekonomiska läget

Tidöpartierna fick ärva en rekordhög inflation och en tillväxt i EU:s absoluta bottenskikt. Efter snart fyra år med en fokuserad ekonomisk politik är situationen den omvända; inflationen ligger kring målnivån och Sverige har goda tillväxtsiffror, bättre än många andra EU-länder. Under samma period har räntan sänkts vilket lett till kraftiga utgiftsminskningar för alla hushåll med bolån.

Hushållen har vidare stärkts genom skattesänkningar på inkomst, drivmedel, el och mat och en vanlig barnfamilj har mer än 5 000 kronor extra att röra sig med varje månad. Barnfattigdomen är den lägsta på 10 år till följd av en klok familjeekonomisk politik.

Orosmoln saknas dock inte, i synnerhet globala sådana. Regelrätta krig i inte minst Ukraina och Iran har kraftigt påverkat priserna på grundläggande insatsvaror som el, gas, olja och konstgödsel, med medföljande prisökningar även i andra delar av ekonomin.

Därtill har handelskrig skapat osäkerhet, prisvolatilitet och inte minst påverkat företagens investeringsvilja.

Detta är ytterst beklagligt, men det är också en påminnelse om hur illa läget hade varit om Sverige hade styrts av en regering som inte fått alla dessa ekonomiska förstärkningar för hushållen på plats. Exempelvis hade dieselpriset legat cirka tio kronor högre än idag, med tydliga negativa konsekvenser för människor på gles- och landsbygd, men också i form av höjda priser på livsmedel och andra nödvändigheter, på grund av högre kostnader för transporter.

Sverige har genom en mycket låg offentlig skuldsättning ekonomiska muskler för att möta dessa påfrestningar. Upprustningen av Försvarsmakten är välbehövlig, men tar stora ekonomiska resurser i anspråk.

Sverigedemokraternas huvudsakliga ingångar givet ovanstående är följande:

Sverige måste fortsätta föra en ansvarsfull budgetpolitik med respekt för det finanspolitiska ramverket (balansmålet) så att vi fortsatt kan parera olika globala kriser. Kommande regering kommer behöva göra avsevärt tuffare prioriteringar på statsbudgetens utgiftssida för att finansiera större reformer såsom ett högkostnadsskydd på tandvård för alla.

Det kommer inte finnas utrymme för ineffektiva klimatpolitiska satsningar eller en återgång till ett internationellt bistånd som automatiskt räknas upp i förhållande till Sveriges bruttonationalinkomst.

Vi kommer fortsatt kämpa för reformer och skattesänkningar som stärker såväl hushållens köpkraft som tillväxten i stort: lägre skatt på el och fortsatt låga skatter på drivmedel och livsmedel.

Trygg i Sverige

I Sverige ska man vara trygg. Trygg i sitt eget hem. Trygg när man rör sig på gator och torg. Trygg på jobbet och i skolan. Trygg på äldreboendet eller med sin hemtjänstpersonal. Trygg när man blir sjuk eller arbetslös.

Vi står inför såväl yttre som inre hot. Krig i vår omvärld – i vår omedelbara närhet – har satt fingret på stora brister i Sveriges förmåga och beredskap. Sverigedemokraterna har länge krävt rejäla satsningar på vårt försvar. Redan idag pågår, äntligen, en nödvändig upprustning, både i Sverige och resten av Europa.

Samtidigt pågår kampen mot den inhemska, organiserade brottslighet, som i decennier tillåtits växa fram och äta sig in i samhällets alla delar. Det är helt avgörande för Sverige att det paradigmskifte som inleddes efter förra valet kan fullföljas under nästa mandatperiod.

De senaste årens fokus på den systemhotande gängkriminaliteten har tyvärr gjort att annan brottslighet kommit i skymundan. Det är nu viktigt att kommande regering ger rättsvårdande myndigheter såväl resurser som verktyg att med kraft bekämpa också annan kriminalitet, i synnerhet vardags- och sexualbrottslighet.

Den sociala tryggheten är lika viktig som den fysiska. Sverige ska vara ett välfärdsland där såväl tillgängligheten som kvaliteten är hög. Decennier av felaktiga politiska prioriteringar har urholkat välfärden och dess system, varför Sverigedemokraterna har ambitionen att fortsätta stärka det gemensamma, sociala åtagandet i kommande regering.

Sverigedemokraternas prioriteringar för ett tryggt Sverige:

Jakt på gängen

Vi fortsätter jakten på gängen och hela rättsväsendet stärks i kampen mot den organiserade brottsligheten. Där vi fortsätter att låsa in fler farliga människor och utvisar de gängkriminella vid varje tillfälle då det är möjligt. Kriminalvårdens utbyggnad behöver skyndas på.

Starkt totalförsvar

Vi fortsätter verka för totalförsvarets återuppbyggnad. Vi vill se ett trovärdigt och krigsavhållande militärt försvar med modern materiel, hög försvarsvilja och kompetent personal som stannar i Försvarsmakten. Arbetet med att stärka det civila försvaret fortsätter med fler skyddsrum, krislager och ökad självförsörjning.

Stopp för pedofilerna

Vi fortsätter att arbeta utifrån en nollvision för sexuella övergrepp mot barn. Vi vill se livstidsstraff, adekvat och förebyggande behandling, nya polisiära verktyg och offentliga pedofilregister.

Närvarande polis

Vi fortsätter att öka antalet poliser genom ökade resurser och mer attraktiv polisutbildning. Vi vill se ett särskilt fokus på lokal närvaro i hela landet.

Starkt skydd vid sjukdom och arbetslöshet

Vi fortsätter att förbättra a-kassan, med högt tak och tydlig avtrappning. Även avtrappning av parallella extraförsäkringar, privata eller gruppbaserade, behöver utredas. Steg tas mot en allmän och skattefinansierad arbetslöshetskassa.

Karensavdraget ses över, med särskilt fokus på personal i utsatta välfärdsyrken.

Billigare tandvård

Vi fortsätter att göra tandvården billigare genom att det högkostnadsskydd som sedan årsskiftet gäller äldre ska omfatta alla medborgare. Tänderna är en del av kroppen, oavsett ålder.

Behåll närsjukhusen

Vi fortsätter att minska vårdköerna och öka tillgängligheten och kvaliteten inom hälso-och sjukvården. Nedläggningen av regionala närsjukhus ska upphöra och behovet av beredskapssjukhus behöver lyftas upp på dagordningen.

Kvinnors trygghet och rättigheter

Vi fortsätter arbetet för kvinnors trygghet, frihet och rättigheter, från fungerande mödravård och kvinnosjukvård till rätten att leva fri från hedersrelaterat våld, kontroll och förtryck. Arbetet mot hedersförtryck ska stärkas genom tidig upptäckt, tydligare ansvar och bättre stöd till utsatta flickor och kvinnor. Kvinnor som utsätts för fysiskt, psykiskt eller ekonomiskt våld i nära relationer ska mötas av skydd, stöd och upprättelse. Kvinnor som lämnar våldsamma män ska skyddas även efter uppbrottet. Samhällets arbete mot våld, förtryck och kontroll ska stärkas. Vi fortsätter också att förbättra arbetsmiljö och arbetsvillkor i den kvinnodominerade vårdsektorn.

Värdigt och tryggt åldrande

Vi fortsätter att stärka äldres ekonomi genom skattesänkningar och riktade insatser. Personal inom äldreomsorgen ska kunna prata och förstå svenska språket likväl som de ska ha kunskap om våra svenska värderingar och traditioner. Äldreomsorgen ska inte vara ett integrationsprojekt. Övergrepp mot äldre ska bekämpas och bestraffas utifrån offrens särskilda utsatthet.

Ordning och reda i skolan

Vi fortsätter att återskapa en skola där det råder ordning och reda, med kunskapsfokus, traditionell undervisning och respekt för lärarens auktoritet. En av utbildningsväsendets främsta funktioner är att främja matchning på arbetsmarknaden. Mer renodlade yrkesutbildningar på gymnasial nivå, och all högre utbildning ska ha en tydligare koppling till landets arbetskraftsbehov. Offentligt finansierad modersmålsundervisning avskaffas.

Fortsatt kamp mot arbetslivskriminalitet

Kampen mot organiserad arbetslivskriminalitet som genomsyrar hela samhället skärps. Målet är ett tryggt, rättvist och hållbart arbetsliv för alla. Hårdare straff, ökat antal kontroller, utvisning av illegala invandrare. Verktygen skall skruvas ur händerna på dom företag som missköter sig.

Fri i Sverige

I Sverige ska man vara fri. Fri att göra egna livsval och forma sitt eget liv utifrån sina egna förutsättningar. Fri att röra och transportera sig utan orimliga fysiska eller ekonomiska hinder. Fri att själv bestämma över huvuddelen av sin inkomst. Fri att ha sin åsikt och uttrycka den utan hot om repressalier.

I Sverige begränsas friheten ofta genom regleringar och byråkrati, inte sällan utan uppenbar nytta för individ och samhälle. Segdragna processer och högt skattetryck hämmar initiativ och tillväxt.

Vi ser det till exempel i bostadssektorn. Pålagor, krångliga regler och ett generellt högt skattetryck har lett till trångboddhet och bostadsbrist i delar av landet. Svårigheten att hitta en bostad till rimlig kostnad inom rimlig tid har lagt en våt filt över tillväxten, inte minst i våra storstäder.

Som om inte den svenska byråkratin vore tillräckligt tillväxthämmande har EU-direktiv börjat få ordentliga konsekvenser för svenska företag. Denna utveckling måste stoppas. EU-samarbete är attraktivt när Sverige tjänar på samarbetet och Sverige måste, precis som många andra EU-länder, plocka russinen ur kakan i högre utsträckning. Bort med ”bäst i klassen”-attityd och överimplementering av EU-direktiv och internationella regelverk såsom Agenda 2030.

Den nya världsordningen, där den starke i kraft av sin storlek och styrka, tar sig rätten att diktera villkoren för mindre starka länder och regioner, måste motarbetas. Det görs bäst genom internationella, bi- och multilaterala överenskommelser mellan demokratiska länder som tillsammans kan utgöra motvikt till supermakterna.

Sverigedemokraternas prioriteringar för ett fritt Sverige:

Mindre krångel och regleringar

Vi fortsätter att förenkla regelverk, korta tillståndsprocesser och ta bort onödiga regleringar. Myndighetsaktivism ska motverkas. Folkviljan kommer bättre till uttryck genom mer effektiv lagstiftning och myndighetsstyrning. Överimplementering av EU-lagstiftning ska upphöra.

Stärkt äganderätt

Vi fortsätter att minska skattebördan för både människor och näringsliv. Hälften kvar är en viktig princip för arbetsinkomster. Genom enklare bygg- och låneregler kan fler äga och utveckla sin bostad. Allemansrätten ska värnas samtidigt som renskötsel och andra specialintressen inte ska tillåtas begränsa markrättigheter och tillväxt.

Landsbygd

Vi fortsätter arbetet med att göra det möjligt att bo i hela Sverige. Ett reformerat strandskydd som ger både markägare och kommuner ett större inflytande över hur strandnära marker kan användas. Vi vill utveckla det svenska skogsbruket, värna skogsägarnas intressen och ge svenskt lantbruk bättre konkurrensförutsättningar. Livet på landsbygden ska främjas genom enklare byggregler, stärkt äganderätt och god tillgång till välfärd och service.

Rimliga levnadsvillkor

Vi fortsätter att hålla nere bränslepriserna genom sänkt skatt och minskad reduktionsplikt. Den nedsatta momsen på mat ska bli permanent, primärt för sådant som är basvaror och som kan produceras i Sverige. Elskatten tas successivt bort helt och övriga elavgifter ses över.

Levande krogliv

Vi fortsätter att underlätta för krögare och småskaliga producenter att erbjuda både mat och alkoholhaltiga drycker utan onödiga hinder och statligt förmynderi.

Möjligheten till gårdsförsäljning utvecklas ytterligare. Systembolagets öppettider utökas och kylda drycker ska erbjudas.

Föräldraledighet utan kvotering

Vi fortsätter att stärka valfriheten för Sveriges familjer. Födelsetalen förbättras genom familjeorienterad politik, bland annat genom att låta det vara upp till varje enskild familj att själva fördela föräldradagarna utifrån sina egna förutsättningar.

Bevara kontanterna

Vi fortsätter att kämpa för rätten att kunna betala med kontanter. Vi stärker kontanternas ställning och motsätter oss utvecklingen mot ett kontantfritt samhälle. Fler handlare ska vara skyldiga att acceptera kontanter som betalningsmedel. Banker ska också i ökad utsträckning vara skyldiga att ta emot kontanter.

Självständig valuta

Vi fortsätter hålla Sverige utanför euron. I en globalt orolig tid är makten över valutapolitiken av största betydelse. Sverige ska inte behöva ta ansvar för andra europeiska länders misskötta ekonomier.

Svensk i Sverige

I Sverige ska man vara svensk. Svensk i betydelsen att man ser den svenska kulturen som sin. Svensk i lojalitet och identitet. Svensk i hjärtat. Svenskar i Sverige har rätt att känna sig hemma och leva helt vanliga svenska liv i sitt eget land.

Svenskheten är öppen. Det betyder att även den som inte fötts som svensk kan assimileras och bli svensk. Det är ett eget ansvar att anpassa sig. Ett land där nytillkomna inte förväntas ta seden dit de kommit blir splittrat och segregerat. Det är den utveckling vi sett i Sverige i kölvattnet av alldeles för stor invandring i kombination med allmän kravlöshet.

Invandringspolitiken ska vara stram och integrationspolitiken kravbaserad. Samhällsgemenskap kan bara byggas på majoritetsbefolkningens villkor. Det är således viktigt att vi lyfter fram, bejakar och tillgängliggör det som skapats och förädlats i Sverige genom århundraden och över generationer.

Sverige ska förbli Sverige. Sverige är den enda platsen på jorden där vi svenskar har en självklar och obestridlig rätt att leva samt att bevara och utveckla vår gemensamma kultur.

Sverigedemokraternas prioriteringar för ett svenskt Sverige:

Ansvarsfull invandringspolitik

Vi fortsätter att skärpa invandringspolitiken. Asyllagstiftningen ska vara på EU:s miniminivå och högre krav ska ställas på den som vill ta hit sina anhöriga. Frivillig återvandring ska fortsatt uppmuntras. Illegala och kriminella invandrare ska utvisas.

Stopp för tvångsblandning

Vi fortsätter att ställa krav på de som kommer till vårt land. För att få bo kvar här ska man visa på ett hederligt levnadssätt, försörja sig själv och skaffa sig kunskaper i svenska språket och om svenskt samhällsliv. Socialdemokraternas uttalade och välkända planer på att tvångsblanda befolkningen ska slås tillbaka.

Uppvärderat medborgarskap

Vi fortsätter höja kraven för svenskt medborgarskap. Att vara svensk medborgare är ett privilegium för infödda svenskar och andra som lever upp till högt ställda krav. Naturaliserade medborgare ska kunna förlora sitt svenska medborgarskap på grund av brottslighet

Tuffare bidragskrav

Vi fortsätter att dra åt bidragskranen. Det ska löna sig att utbilda sig och arbeta. Välfärdsmigranter som aldrig bidragit till det gemensamma ska inte förvänta sig att bli försörjda med svenska skattemedel utan motprestation.

Bekämpa islamismen

Vi fortsätter att trycka tillbaka islamismen. Inte en krona av våra skattepengar ska gå till att befrämja islamisering, medeltida värderingar eller terrorism. Moskéer och där det predikas islamistiska värderingar, antisemitism eller terrorromantik ska rivas.

Stärk svenska språkets ställning

Vi fortsätter att upphöja svenska språkets ställning. I Sverige pratar vi svenska, och den som fullt ut vill ta del av vad vårt samhälle erbjuder behöver behärska vårt språk. Offentligt finansierad modersmålsundervisning avskaffas och rätten till offentligt finansierad tolkhjälp begränsas.

Premiera svenska produkter

Vi fortsätter att främja svensk livsmedelsproduktion. Sveriges självförsörjning ska öka, och inhemska producenter ska kompenseras för långtgående krav på djurvälfärd.

Svenskproducerat ska främjas i offentlig verksamhet och inga livsmedel producerade med metoder som inte är förenliga med svensk lagstiftning ska upphandlas.

Krafttag mot svenskfientlighet

Vi fortsätter att stå på svenskarnas sida. Rasism mot svenskar är en realitet på många håll i landet, särskilt i yngre generationer. Rasistiska dåd i form av exempelvis förnedringsrån och gruppvåldtäkter ska betraktas som hatbrott.

Sverigedemokraterna

Ansträngning ska löna sig. Brott ska straffa sig.

Moderaternas Valmanifest 2026

För ett *rättvisare* Sverige

För ett *rättvisare* Sverige

Sverige är på rätt väg – men vi är inte framme.

För fyra år sedan fanns det medborgare som hade börjat fråga sig om Sveriges stora samhällsproblem överhuvudtaget kunde lösas.

En skenande kriminalitet fick många familjer att dra sig för att släppa ut barnen på gården. Inflationen åt upp tio års löneökningar på några månader. Ett elsystem i kris hotade både industrins konkurrenskraft och den enskilda familjens ekonomi. Många menade att det skulle ta decennier att vända en sådan utveckling, om det ens gick.

Vi moderater var övertygade om att det kunde gå. Och nu har vi visat det i praktiken.

Med rätt lösningar, och tillsammans med våra samarbetspartier, har vi knäckt inflationen. Vi har minskat gängvåldet och stärkt försvaret. Vi har börjat arbetet med att få ordning på elsystemet och sett till att människor får behålla mer pengar i plånboken. Vi har fått kontroll på invandringen, stärkt barns rättigheter och prioriterat välfärdens kärna. Det som många trodde var omöjligt inom en mandatperiod har visat sig fullt möjligt, med rätt politik, rätt prioriteringar och rätt vilja.

Men Sverige kan mycket mer. Och vi vill mycket mer.

För det är fortfarande alltför många strävsamma människor som jobbar, bidrar, sliter med vardagspusslet och tar ansvar för sig och sin familj, men som trots det får för lite tillbaka för allt de ger. Det är inte rättvist.

Vi vill att Sverige ska vara ett land där ansträngning lönar sig. Där vi värdesätter dem som bygger, vårdar, skyddar och utbildar. Där varje skattekrona används klokt, välståndet växer och jobben blir fler. Ett tryggt land, där barn och unga vågar tro på framtiden och där drömmen om ett eget hem, familj eller företag är inom räckhåll.

Moderaterna står på de hårt arbetande människornas sida. Får vi fortsatt förtroende kan vi slutföra de uppgifter vi tagit oss an, och på en stabil grund föra Sverige framåt. Investera i framtiden. Ge Sveriges medborgare det de förtjänar: inte bara ett land som fungerar, utan ett land som blomstrar.

Nu står vi inför ett skarpt vägval. Göra en kraftig vänstersväng, tillbaka till de problem vi just börjat lösa, och den politik som orsakat dem. Eller fortsätta framåt mot ett rättvisare Sverige, där ansträngning lönar sig, brott straffar sig och samhället fungerar när människor behöver stöd.

Där vi vågar blicka mot framtiden och sträva efter att på tio år nå den högsta levnadsstandarden i EU.

Vi har gjort svåra saker förr – och vi vet att vi kan göra det igen.

Sverige ska vara världens bästa land att leva i. Ett land där ansvarstagande medborgare känner lugn, framtidstro och trygghet.

För ett rättvisare Sverige där ansträngning lönar sig och brott straffar sig: rösta på Moderaterna den 13 september.

Innehåll

1. I ett rättvisare Sverige lönar sig ansträngning 3
2. I ett rättvisare Sverige skyddas hederliga människor från brottslingar 11
3. I ett rättvist Sverige kan du lita på vården 19
4. I ett rättvist Sverige kan alla barn lyckas i skolan 25
5. I ett rättvist Sverige kan vi försvara oss mot angrepp 28
6. I ett rättvist Sverige ställer vi krav på integration 32
7. I ett rättvist Sverige värnas miljön, klimatet och möjligheten att bo överallt 37
8. I ett rättvist Sverige är tilliten till demokratin stark 42
9. I ett rättvisare Sverige används skattebetalarnas pengar ansvarsfullt: Moderaternas finansiering 45

1 I ett rättvisare Sverige lönar sig ansträngning

Strävsamma människor som jobbar, bidrar, sliter med vardagspusslet och tar ansvar känner att de inte får tillräckligt tillbaka. Det är inte rätt. Sverige ska vara ett samhälle där ansträngning lönar sig. Där vi värdesätter dem som bygger, vårdar, skyddar och utbildar. Där våra skattepengar används klokt, ekonomin växer och jobben blir fler.

Vad tog vi över

- Inflation på 10 procent
- Det högsta dieselpriset någonsin
- Rekordhöga elpriser
- Bottenplacering i EU:s tillväxtliga

Vad har vi gjort

- Bekämpat inflationen så att den i år är lägst i EU
- Sänkt skatten på låga och medelhöga inkomster samt på pension tre gånger
- Infört reformer så att en barnfamilj får behålla 5 000 kr mer i månaden jämfört med 2022
- Sett till att vi nu har bland de lägsta drivmedelspriserna i EU
- Gjort de första 300 000 kr på ISK skattefria
- Säkerställt att Sverige har bland de högsta tillväxttakterna i EU
- Sänkt skatten på el och påbörjat bygget av ny kärnkraft
- Minskat den strukturella arbetslösheten för första gången på 20 år

Sverige har vunnit över inflationen

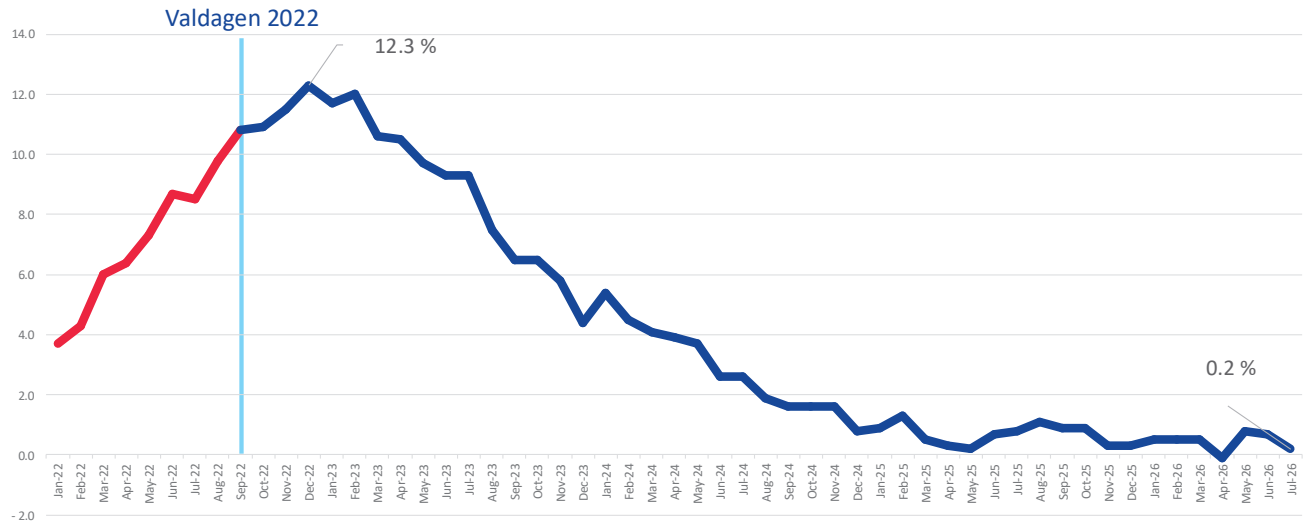

Källa: SCB, KPI, årsförändring efter månad.

Från botten till toppen i tillväxtligan

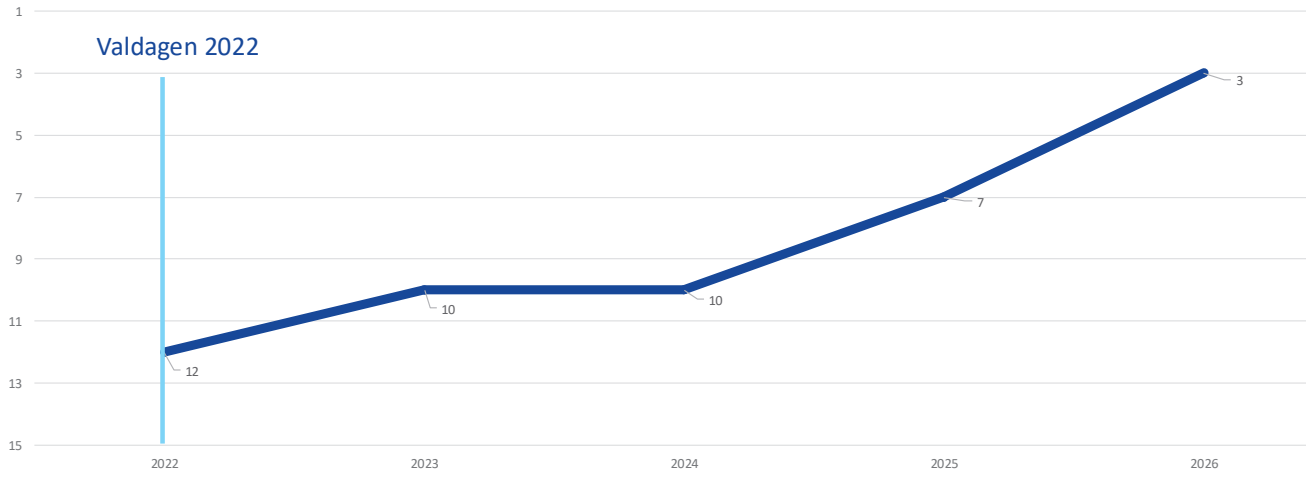

Källa: Eurostat och EU-kommissionen. Avser EU-kommissionens prognos publicerad 21 maj 2026. Omfattar de mogna marknadsekonomierna i "EU-15", länderna som var EU-medlemmar 1995.

Ansträngning ska löna sig – 5 000 kronor mer per månad för en vanlig barnfamilj

Arbetslinjen är löftet om att alla behövs, att arbete ska löna sig och att en extra insats ska göra skillnad för dig på samma sätt som den gör för Sverige. Vare sig du är undersköterskan som mäter blodtrycket, ingenjören som utvecklar smarta lösningar för industrin, eller busschaufförен som kör barnen till skolan, så står Moderaterna på din sida. Vi vet att vårt lands välstånd bärs upp av de som arbetar. Och att när människor växer och utvecklas, så växer Sverige. Därför är det också rätt att när Sveriges ekonomi växer, så ska det märkas i människors plånböcker. Vårt mål är att reallönerna ska öka med 50 procent de nästkommande tio åren.

Moderaternas mål:
Reallönerna ska öka med
50%
de nästkommande tio åren

I regeringen har Moderaterna stärkt arbetslinjen, bland annat genom sänkt skatt på låga och medelhöga inkomster. Vi har sänkt skatten på drivmedel så att föräldrar har råd att åka till jobbet eller skjutsa barnen till träningen. Vi är beredda att göra så igen ifall det krävs. En tvåbarnsfamilj med en polis och en sjuksköterska får tack vare vår politik 5 000 kronor mer i månaden i dag jämfört med när vi tog över 2022.

Det har underlättat under ekonomiskt svåra tider till följd av hög inflation, ökande kostnader och lågkonjunktur. I takt med att ekonomin återhämtar sig börjar reallönerna komma ikapp efter de senaste årens nedgång. Men att komma ikapp är inte tillräckligt. Moderaterna vill att hårt arbetande svenskar ska kunna få tillbaka mer än de förlorat. Därför vill vi ta nästa steg för att stärka ekonomin för människor som anstränger sig. Vårt löfte inför nästa mandatperiod är att samma familj ska få behålla ytterligare 5 000 kronor i månaden.

En stark arbetslinje är det bästa sättet att stötta de svenska hushållen efter ekonomiskt svåra år. Därför vill vi exempelvis sänka skatten för alla med låga och medelhöga inkomster, införa en särskild skattesänkning för föräldrar med barn upp till 18 år och göra det billigare att pendla till jobbet. Föräldrar som stressar till och från förskola och jobb för att få vardagsekonomin att gå ihop ska känna att deras slit lönar sig. För att öka drivkrafterna till arbete och stärka barnfamiljers ekonomi vill Moderaterna därför avskaffa avgiften för förskola och fritids. Det är vårt löfte till alla hårt arbetande svenskar.

Moderaterna vill:

- Sänka skatten för alla med låga och medelhöga inkomster
- Införa en särskild skattesänkning för alla föräldrar som arbetar
- Göra det skattefritt för arbetsgivare att betala anställdas resor (månadskort) i kollektivtrafiken
- Avskaffa avgiften till förskola och fritids

Du som har arbetat ska få mer i pension

Den som arbetat ett helt liv, betalat skatt och varit med och byggt Sverige ska kunna känna trygghet som pensionär. Ett långt arbetsliv ska löna sig efter att arbetslivet är slut. Moderaterna står upp för dem som burit välfärden, drivit företagen, tagit nattpassen och sett till så att Sverige fungerar.

Vi vill därför fortsätta arbetet med att stärka ekonomin för Sveriges pensionärer. Under mandatperioden har vi sänkt skatten på pension tre gånger. Att det funnits en broms i pensionssystemet i dåliga ekonomiska tider men ingen gas i goda tider har varit orättvist. Därför har vi sett till att en gas införs i pensionssystemet så att överskott som byggs upp kommer pensionärerna till del. Men mer behöver göras.

De senaste årens höga inflation har gjort att skillnaden i pension mellan den som har arbetat ett helt liv och den som inte har gjort det har minskat. Det är inte rättvist. Därför vill Moderaterna införa ett nytt *jobbat*-avdrag. Genom lägre skatt på arbetsrelaterade pensionsinkomster ska den som byggt Sverige få behålla mer av sin pension. Det är ett viktigt steg för att det alltid ska löna sig att ha slitit ett helt arbetsliv.

Samtidigt är det viktigt att den som vill och kan jobba vidare efter att ha nått pensionsåldern gör det. Det spelar roll för den enskilde – för att förbättra pensionen – men också för svensk ekonomi i stort. Att erfaren arbetskraft tas tillvara ger fler arbetade timmar i ekonomin och högre tillväxt. Därför vill vi göra det mer lönsamt att arbeta vidare och stärka arbetet mot ålderism på arbetsmarknaden.

Moderaterna vill:

- Införa ett jobbat-avdrag så att den som arbetat får mer i plånboken än den som inte har gjort det
- Sänka skatten för den som arbetar vidare efter pensionsåldern
- Bekämpa diskriminering av seniorer på arbetsmarknaden, så kallad *ålderism*

Två vanliga löner ska räcka för att köpa ett hus

Sju av tio svenskar vill någon gång bo i hus. Men för många känns husdrömmen i dag avlägsen. Det är för dyrt, inte minst för unga och barnfamiljer. När två helt vanliga löner inte längre räcker för att köpa ett hus riskerar något viktigt att gå förlorat: tron på att nästa generation kan få det bättre än den förra.

Under lång tid har byggpolitiken gått i otakt med människors önskemål. Det byggs för få småhus, kostnaderna för att flytta är höga och tillgången på byggbar mark är begränsad. Den trenden sammanfaller med att barnafödandet i Sverige är historiskt lågt. Många faktorer påverkar människors beslut att bilda familj. Möjligheten att hitta ett hem med plats för framtiden är en av dem.

Vi säger tydligt nej till de rödgrönas förslag om fastighetsskatt, bolåneskatt och att villaområden eller populära grönområden byggs sönder med nya miljonprogramsprojekt. Vi vill i stället att de som arbetar, sparar och tar ansvar ska kunna förverkliga sina framtidsdrömmar. Vår målsättning är att två normallöner ska räcka för att kunna ha ett eget hus. I regering har Moderaterna redan lättat på strandskyddet, förenklat byggregler och gjort det lättare att spara ihop till kontantinsatsen till en egen bostad, men mer behöver göras. Fler barn ska få växa upp med en gräsmatta att leka på.

Moderaterna vill:

- Göra de 500 000 första kronorna på ISK skattefria för att underlätta sparande till kontantinsatsen
- Se över flyttskatterna
- Att fler småhus ska vara bygglovsbefriade
- Se över systemet med tomträtt och tomträttsavgifter i våra tätorter för att göra systemet förutsägbart och öka den ekonomiska tryggheten för de boende
- Minska väntetiderna för enklare tillståndsärenden genom att införa ett system med *tyst godkännande*
- Stoppa de rödgrönas planer på att bygga nya miljonprogram i grön- och villaområden

Tydlig arbetslinje i bidragssystemet så att fler kommer i jobb

Det ska alltid löna sig mer att ta ett jobb än att leva på bidrag. Familjen som ställer klockan på morgonen, lämnar barnen på förskolan och arbetar för att få vardagen att gå ihop ska inte få mindre kvar än den som lever på bidrag. När skillnaden mellan arbete och bidrag blir för liten undergrävs både drivkrafterna till arbete och tilltron till samhällskontraktet.

Vårt mål är att alla ska bli en del av arbetsgemenskapen och känna framtidstro i stället för att fastna i utanförskap och bidragsberoende. Mot det står en kombination av kravlös bidragspolitik och ökad invandring. Det skulle låsa fast ännu fler människor i utanförskap. Det har varken de som drabbas eller Sverige som land råd med.

Moderaterna har i regering påbörjat en omläggning av bidragspolitiken. Nu ställs tydliga krav på den som får försörjningsstöd att ta steg mot arbete. Den som har invandrat till Sverige behöver numera kvalificera sig genom att arbeta och bidra innan den får tillgång till hela välfärden. En regering som leds av Moderaterna är dessutom garanten för att bidragstak kommer att införas fullt ut nästa år. På så sätt säkerställer vi att det alltid lönar sig bättre att arbeta än att leva på bidrag.

Vi tänker fortsätta förbättra bidragssystemet. Fokus för nästa steg i reformeringen av de svenska bidragen är dels att säkerställa att alla får rätt stöd och dels att halvera antalet personer som får försörjningsstöd. Det handlar exempelvis om att samla ansvaret för bedömning av arbetsförmåga hos en gemensam statlig instans. I dag gör Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och socialtjänsten ofta olika bedömningar av samma persons arbetsförmåga. Det leder till att människor riskerar att falla mellan stolarna i stället för att få rätt stöd. Det är också naturligt att förvänta sig att människor flyttar för att ta tillgängliga arbeten. Kraven på att flytta för att kunna få ett jobb bör öka inom samtliga bidragssystem.

Moderaternas mål:

Halvera

antalet som har försörjningsstöd

Moderaterna vill:

- Säkerställa att bidragstaket fullt ut träder i kraft
- Halvera antalet som har försörjningsstöd genom att staten exempelvis tar ett större ansvar för att bedöma arbetsförmåga och säkerställa att människor får rätt insatser
- Skärpa kravet på att flytta dit jobb finns för den som är arbetslös
- Få på plats fler och bättre yrkesutbildningar

Fler investeringar i Sverige och växande företag

Om Sverige ska få högst levnadsstandard i EU behöver fler företag vilja investera, anställa och växa här. I dag konkurrerar vi inte bara med våra grannländer utan med hela världen om investeringar, kompetens och framtidens jobb – där inte minst USA och Kina tävlar om produktion och företagsetableringar. Den hårda globala konkurrensen sätter den europeiska ekonomiska modellen på prov och det kommer att krävas stora insatser för att värna de svenska jobben och det svenska välståndet. I regering har vi därför kraftigt ökat de offentliga investeringarna. Nu vill vi att de privata investeringarna ska öka. Därför måste Sverige vara ett av världens mest attraktiva länder att starta, driva och utveckla företag i.

Sverige har goda förutsättningar. Förutom att vi är det starkaste innovationslandet i EU har vi flest unicorns per capita i Europa, det vill säga startup-bolag värderade till över en miljard amerikanska dollar. Det ska vi bygga vidare på. Fullt fokus behöver därför ligga på att det ska vara lönsamt att arbeta och attraktivt att investera, etablera sig och skapa jobb här. Tillgången till rätt kompetens är en nyckel för att öka tillväxten och stärka Sveriges konkurrens-kraft. Vi behöver hitta fler länder att handla med och fortsätta driva tillväxtagendan på EU-nivå. Inte minst behöver vi förbättra förutsättningarna för företag som driver innovation, export och nya jobb. När företag växer skapas inte bara fler jobb. Det är också grunden för högre löner och högre levnadsstandard.

Sverige har flest *unicorns* per capita i Europa, det vill säga startup- bolag *värderade till över en miljard amerikanska dollar.*

Moderaterna vill:

- Sänka bolagsskatten
- Införa ett nytt konkurrenskraftigt FoU-avdrag som innebär lägre bolags-skatt för de som bedriver forsknings-verksamhet i Sverige
- Underlätta för entreprenörskap och startups genom generösare personaloptioner
- Säkra tillgången till rätt kompetens och attrahera kvalificerad arbetskraft från andra länder
- Driva på för fler frihandelsavtal och bättre tillväxtförutsättningar på EU-nivå
- Stärka rättsäkerheten på skatte-området så att det blir enkelt att veta hur mycket skatt som ska betalas

Snabbare tillståndsprocesser för en snabbare klimatomställning

I ett rättvist samhälle ska den som följer reglerna kunna lita på att samhället gör detsamma. Den som söker bygglov, vill expandera sitt företag, investera i ny energi, bruka sin skog eller utveckla en gruva ska inte lämnas i limbo medan myndigheter skjuter beslut framför sig.

Det är inte rättvist. Och det är inte heller smart. När viktiga investeringar i energi, industri, bostäder och infrastruktur fastnar i långa tillstånds- och miljöprövningar förlorar Sverige jobb, tillväxt och konkurrenskraft. Klimatomställningen försenas. Energiförsörjningen byggs ut långsammare. Och människor som vill bygga, utveckla eller investera möts av osäkerhet i stället för tydliga besked. Moderaterna vill ha en rimligare stat. En stat som ställer krav på sig själv på samma sätt som den ställer krav på medborgare och företag. Myndigheter ska ge besked i tid. Processer ska vara förutsägbara. Den som gör rätt för sig ska inte fastna i byråkratiska återvändsgränder.

Sverige behöver både ett starkt miljöskydd och en stark ekonomi. Men dagens system sätter för stor tyngdpunkt vid miljöskydd och leder till att viktiga projekt försenas eller stoppas. Moderaterna vill därför skapa bättre balans mellan olika samhällsintressen och korta de processer som i dag håller tillbaka Sveriges utveckling.

Det handlar om respekt för människors tid och för skattebetalarnas pengar. Det är så vi kan göra Sverige konkurrenskraftigt.

Moderaterna vill:

- Införa tydliga tidsgränser för myndigheters handläggning av tillstånd och företagsärenden
- Införa en ny *supermyndighet* för miljöprövning för att samla ansvar och framförallt korta processerna
- Ändra miljöbalken så att miljöskydd bättre balanseras mot tillväxt, bostadsbyggande, energiförsörjning och infrastruktur
- Stärka äganderätten och skapa mer förutsägbara villkor för skogsbruk, lantbruk och företagande
- Införa principen att enklare tillståndsärenden ska kunna godkännas automatiskt om myndigheten inte framför invändningar inom utsatt tid
- Ge regeringen möjlighet att snabbare godkänna projekt som stärker Sveriges försvarsförmåga, ekonomiska styrka eller oberoende

Minskat regelkrångel för Sveriges företagare

Företagsamhet och entreprenörskap bygger Sverige. Det är den enskilde företagaren och entreprenören som genom sitt risktagande och hårda arbete skapar värde för andra. Om Sverige ska bli rikast i EU krävs reformer för alla typer av företag. Från de allra största till de allra minsta. Sveriges alla småföretag utgör ryggraden för ekonomin. Det är ofta här nya jobb skapas. I det lokala bageriet där ungdomar får sitt första sommarjobb, hos hantverkaren som kommer och fixar köksfläkten och hos frisören runt hörnet som sliter för att få sin verksamhet att gå runt.

I regeringsställning har vi minskat regelkrånglet, tagit bort kvittokrav och höjt gränsen för när du som företagare behöver betala moms. Matkravet för att få servera alkohol är avskaffat, likaså danstillståndet och hotelltillståndet. Vi har inrättat ett Förenklingsråd och driver på för enklare regler på EU-nivå – ett arbete som börjar ge resultat. Men vi vill göra mycket mer för att minska regelbördan och göra det enklare för den som vill starta och driva företag.

Omoderna och onödiga regler behöver fortsätta förändras och tas bort. Du som företagare ska kunna fokusera på att driva ditt företag och förverkliga dina idéer, inte fastna i regelkrångel som tar tid och kostar pengar. Genom färre och enklare regler kan också fler våga ta steget och bli företagare.

Moderaterna vill:

- Göra om systemet för tillsynsavgifter i grunden så att de företagare som sköter sig inte ska betala tillsynsavgifter
- Synliggöra arbetsgivaravgiften i deklarationen och tydliggöra att avgiften i stor utsträckning är en skatt
- Se över reglerna för kassaregister mot bakgrund av minskad kontantanvändning
- Se över skattereglerna för hantverksbilar
- Införa en särskild skattsedel för UF-företag
- Minska regelbördan för företagen

Moderaternas mål:

2035 ska Sverige ha flest *ingenjörer* och flest *patentansökningar* per capita i EU

Ingenjörslyftet

Sverige blev rikt genom att uppfinna, utveckla och bygga. Från kullagret, separatorn och tändstickan till världsledande telekomteknik, digitala betallösningar och avancerad medicinteknik har svenska ingenjörer gång på gång förändrat världen. I dag rankas Sverige som det mest innovativa landet i EU. Det ska vi fortsätta vara.

Om Sverige ska nå målet om högst levnadsstandard i EU krävs fler innovationer, fler växande företag och fler människor med avancerad teknisk kompetens. Därför behöver forskningen ligga i framkant och fler unga välja utbildningar som ger dem rätt kompetenser för att driva utvecklingen framåt.

Regeringen har beslutat om en STEM-strategi för Sverige som sträcker sig från förskola till forskarutbildning. Målet är att säkra kompetensförsörjningen inom naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik. Regeringen har samtidigt genomfört den största satsningen på forskning och innovation någonsin. Sverige investerar i dag mer i forskning och utveckling än något annat EU-land. Men samtidigt utbildas för få ingenjörer för att möta framtidens behov. Moderaternas mål är därför att Sverige år 2035 ska ha flest ingenjörer och flest patentansökningar per capita i EU. Vi ska inte bara dela ut Nobelpris. Vi ska ha fler svenskar som vinner dem.

Att vi stärker matematikundervisningen i grundskolan är en viktig del. Men om vi vill att fler ska välja långa och krävande utbildningar måste det också löna sig mer. De höga marginalskatterna i Sverige hämmar drivkrafterna till utbildning, ansträngning och innovation, något som både Produktivitetskommissionen och OECD påtalat. I en alltmer globaliserad värld där arbetskraft enklare kan flytta utomlands är det viktigt att det lönar sig att arbeta i Sverige. Vi vill därför sänka marginalskatterna så att principen om minst hälften kvar efter en löneökning gäller, så att den som utbildar sig, tar ansvar och bidrar till Sveriges framtida välstånd också får behålla mer av frukterna av sitt arbete.

Moderaterna vill:

- Utöka antalet utbildningsplatser för ingenjörer
- Minska den administrativa bördan på lärosätena till förmån för mer undervisning och forskning
- Säkerställa att utbildning och ansvarstagande lönar sig genom principen att minst hälften av en löneökning får behållas efter skatt
- Avskaffa fribeloppet i studiemedelssystemet under sommarmånaderna

I ett rättvist Sverige skyddas hederliga människor från brottslingar

2

I ett rättvist samhälle ska du inte behöva känna oro när du promenerar hem ensam på kvällen eller när du släpper iväg ditt barn till fotbollsträningen. Kriminella ska inte visa upp dyra märkeskläder, medan föräldrar knappt har råd att köpa nya vinterskor till barnen. Brott ska straffa sig och ansträngning ska löna sig, så att hederliga människor kan känna lugn och framtidstro.

Vad tog vi över

- Rekord i dödsskjutningar
- Alldeles för få poliser
- Fokus på gärningsmän i stället för brottsoffer
- Generösa mängdrabatter för de som begår flera brott
- Dömda våldtäktsmän med hög återfallsrisk släpptes ut i förtid
- Otillräckliga verktyg för brottsbekämpningen
- Akut brist på fängelseplatser
- Eftersatt förebyggande arbete

Vad har vi gjort

- Det dödliga gängvåldet har minskat med 75 procent under första halvåret 2026 jämfört med motsvarande period 2022, och skjutningarna har gått ned med 80 procent
- Rekordmånga poliser i yttre tjänst
- Skiftat fokus från gärningsman till upprättelse för brottsoffren och samhällsskydd
- Infört en tidsobestämd påföljd för t.ex. pedofiler och våldtäktsmän med hög återfallsrisk och sett till så att upprepade grova våldtäkter kan ge livstids fängelse
- Gett polisen fler effektiva verktyg som vistelseförbud, säkerhetszoner och ökad hemlig avlyssning
- Byggt ut antalet häktes- och fängelseplatser motsvarande nästan sju Kumla-anstalter
- Gett socialtjänsten en helt ny verktygslåda för att förhindra att barn far illa

75 % färre dödade i gängvåldets skjutningar och sprängningar

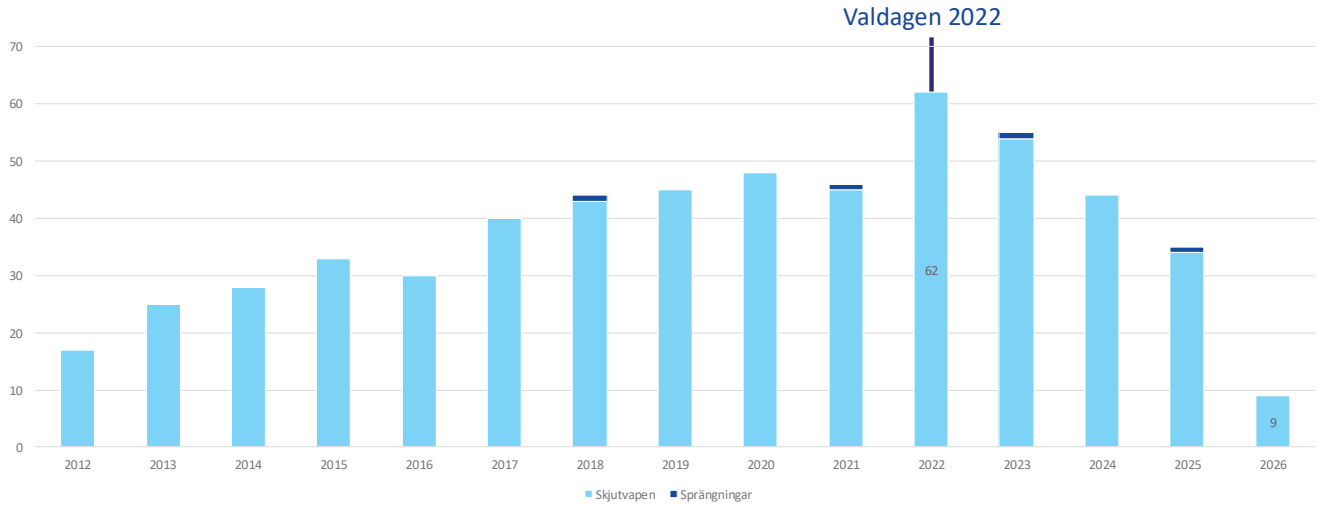

Källor: Uppgifterna om dödligt skjutvapenvåld 2012–2022 är hämtade från Brå. Uppgifterna om 2022–2025 är hämtade från Polisen. Ur värdet för 2025 har de 10 avlidna i masskjutningen på Campus Risbergska exkluderats. Uppgifterna om avlidna av sprängningar i kriminell miljö sedan 2018 är hämtade från Polisens nationella operativa avdelning (NOA). Innan 2018 finns ingen tillförlitlig statistik om avlidna i sprängningar i kriminell miljö. Uppgiften om 2026 gäller första halvåret och bygger på uppgifter från Polisen om totalt åtta avlidna.

Mäns våld mot kvinnor ska bekämpas med samma kraft som gängkriminaliteten

I ett rättvist samhälle ska ingen kvinna behöva leva med rädsla för att utsättas för våld, hot eller kontroll från en man. Kvinnor ska känna sig trygga – både i sitt hem och på väg hem från bussen på natten. Moderaterna vill bekämpa mäns våld mot kvinnor med samma målmedvetenhet och uthållighet som vi bekämpar gängkriminaliteten. Det handlar om fysiskt, psykiskt, sexuellt och ekonomiskt våld.

I regering har vi redan genomfört flera viktiga reformer. Vi har infört ett nytt straff – säkerhetsförvaring – som gör det möjligt att hålla de farligaste våldseller sexualförbrytarna, till exempel serievåldtäktsmän, inlåsta på obestämd tid. Vi har stärkt kontaktförbuden, skärpt straffen för allvarliga sexualbrott och infört en ny brottsrubricering för psykiskt våld. Rådet mot kvinnofrid inrättades i januari 2026 med en nollvision för det dödliga våldet mot kvinnor. Nästa mandatperiod vill vi växla upp arbetet ytterligare.

Riksdagen har godkänt den moderatledda regeringens förslag om att slopa dagens mängdrabatt. Moderaterna kommer göra allt för att förslagen genomförs under nästa mandatperiod. Det innebär att bland annat serievåldtäktsmän och män som begår våldsbrott efter våldsbrott mot sin partner får sitta i fängelse under en mycket längre tid.

Precis som i kampen mot gängen handlar framgång om att våga använda samhällets fulla styrka. Farliga män ska stoppas tidigare. Straffen ska spegla brottens allvar. Kvinnor ska få bättre skydd innan våldet eskalerar. Och den som återfaller i våld eller sexualbrott ska möta betydligt hårdare konsekvenser.

Ytterligare en central del i att långsiktigt få ett slut på mäns våld mot kvinnor är att arbeta förebyggande. Det handlar till exempel om att framför allt pojkar, men också flickor, ska ha tillgång till goda manliga förebilder. Vuxna behöver också ta ansvar för att barn och unga lär sig om såväl jämlikhet som jämställdhet – och att våld aldrig är acceptabelt. Det är i första hand föräldrar som bär det ansvaret, men även skolan kan spela en viktig roll för de barn vars föräldrar saknar förmåga eller vilja.

Sedan 2022 har det dödliga gängvåldet mer än halverats. Vi är övertygade om att samma tydlighet, uthållighet och politiska vilja kan göra verklig skillnad också i kampen mot mäns våld mot kvinnor. Ingen kvinna ska behöva leva i rädsla. Det handlar om trygghet, frihet och rättvisa.

Moderaterna vill:

Skärpa straffen för mäns våld mot kvinnor

- Slopa mängdrabatten för flerfaldig brottslighet så att serievåldtäktsmän ska sitta i fängelse en längre tid
- Införa brottsrubriceringen femicidbrott för dödligt våld mot kvinnor
- Införa brottet synnerligen grov våldtäkt med livstid i straffskalan
- Se över straffen för brott i nära relation och införa dubbla straff för grova kvinnofridsbrott
- Stärka möjligheten till preventiva kontaktförbud (innan brott begåtts), förlänga maxtiden för kontaktförbud och skärpa straffen för överträdelser
- Skärpa straffet för våldtäkter som begås mot äldre av omsorgspersonal
- Införa automatisk utvisning av personer med utländskt medborgarskap som begår våld i nära relation eller sexualbrott

Ge polisen fler verktyg för att ingripa

- Införa preventiva tvångsmedel, exempelvis hemlig avlyssning, mot män som utsätter kvinnor för allvarligt våld
- Inrätta ett förövarregister för personer som begått vålds- och sexualbrott mot kvinnor
- Göra det möjligt för dejtingappar att utföra bakgrundskontroller för att kunna stänga av och varna för farliga personer
- Skärpa straffen för stalkning
- Se över möjligheten att erbjuda skyddspersoner en teknisk skyddsenhet – en så kallad victim device
- Se över om kontaktförbud ska kunna meddelas mot en grupp av personer eller släktningar vid exempelvis hedersrelaterad brottslighet

Införa fler åtgärder mot sexualbrott

- Ge kvinnor rätt att stoppa AI-genererade nakenbilder eller sexvideor
- Införa anmälningsskyldighet vid misstänkt våld i nära relation
- Inrätta ett system med haverikommissioner varje gång en kvinna mördas
- Möjliggöra tvångsvård i fler fall i förebyggande syfte eftersom många mord av kvinnor utförs av psykiskt sjuka män
- Utreda kemisk kastrering för återfallsförbrytare i sexualbrott
- Blockera män, som finns i polisens misstanke- eller belastningsregister för brott mot kvinnor, från möjligheten att ta hit en partner via anhöriginvandringen
- Införa en skyddslagstiftning för våldsutsatta kvinnor som inte vågar, eller är för psykiskt och fysiskt nedbrutna, för att anmäla sin förövare

Vi behöver fyra år till för att helt få bort det dödliga gängvåldet

Det dödliga gängvåldet har mer än halverats sedan regeringsskiftet. Fler grova våldsbrott förhindras, fler gärningsmän lagförs och fler kriminella grips utomlands. Sverige är tryggare i dag än för några år sedan. Men mycket återstår.

Målet är inte att minska gängens makt. Målet är att utradera den. De kriminella nätverken ska inte bara hindras från att skjuta och spränga. De ska förlora sin förmåga att verka, tjäna pengar, rekrytera nya medlemmar och utöva makt över andra människor.

Under denna mandatperiod har regeringen tagit fram förslag som gör det straffbart att vara med i ett kriminellt gäng och som innebär att gängtoppar med dubbla medborgarskap kan bli av med sitt svenska medborgarskap. Förslagen kräver grundlagsändringar som kan genomföras först efter valet. Moderaterna kommer se till att förslagen blir verklighet.

Nästa steg i kampen mot gängen handlar därtill om att använda samhällets samlade styrka mot dem som hotar vårt sätt att leva. Den som är en del av ett kriminellt nätverk ska inte kunna röra sig obehindrat genom samhällets system, ta del av bidrag, driva företag, påverka föreningar och politiska partier eller använda välfärden som brottsverktyg.

Vi vill därför införa en särskild lagstiftning för gängkriminella och personer med nära koppling till kriminella nätverk. Syftet är att göra det möjligt att identifiera och begränsa personer som utgör ett allvarligt hot mot samhället, även om de ännu inte har kunnat lagföras för nya brott. Samhället ska veta vilka de är och agera därefter. Gängkriminella ska kunna rödflaggas i offentliga register och blir föremål för en katalog av särskilda sanktioner, exempelvis begränsningar av rörelsefriheten och tillgång till ekonomiska förmåner, bland annat genom en bidragsspärr.

Samtidigt ska vi slå hårdare mot den kriminella ekonomin. De kriminella nätverken omsätter hundratals miljarder kronor varje år genom bedrägerier, välfärdsbrott, narkotikahandel och annan organiserad brottslighet. De intäkterna finansierar våldet, rekryteringen och infiltrationen av vårt samhälle. Därför måste gängens ekonomiska bas brytas upp.

För Moderaterna är detta nästa stora reformfas i kampen mot kriminaliteten. Sverige ska vara ett land där skötsamma människor är fria och trygga och där kriminella nätverk aldrig tillåts bygga upp en alternativ maktordning

> *”Målet är inte att minska gängens makt. Målet är att utradera den.*

Stoppa gängens rekrytering av barn

Allt yngre barn dras in i grov brottslighet. Gängen har flyttat sin rekrytering från skolgården till mobiltelefonen och använder barn som utförare av våldsbrott och annan kriminalitet.

För Moderaterna är detta en av vår tids viktigaste rättvisefrågor. Varje barn har rätt till en trygg uppväxt och möjligheten att välja sin egen väg i livet. Inget barn ska behöva växa upp med kriminella som förebilder eller rekryteras till ett liv som riskerar att sluta i fängelse eller dödligt våld.

Utvecklingen är ett uttryck för flera saker - en organiserad brottslighet som under alldeles för lång tid möttes med otillräckliga insatser och ett rättspolitiskt system som byggts för en annan tid och verklighet. Dagens system lyckas varken skydda medborgarna från livsfarligt våld, ge brottsoffer upprättelse eller bryta de destruktiva mönster som finns runt de här barnen.

Därför lägger vi om både det brottsförebyggande och det brottsbekämpande arbetet. Vi river sekretesshinder, stärker socialtjänstens möjligheter att agera tidigt och skärper straffen för dem som utnyttjar barn i kriminella syften. Samhället ska ingripa tidigare, vara mer närvarande och använda fler verktyg för att skydda barn som riskerar att dras in i kriminalitet.

I regeringsställning har vi genomfört den största omläggningen av politiken någonsin för att öka barns trygghet och sätta in insatser tidigt. En helt ny socialtjänstlag med fokus på förebyggande arbete har införts, Lex Lilla Hjärtat har stärkt barns rättigheter, socialtjänsten får möjlighet att ge insatser även när samtycke från föräldrar saknas och sekretesshinder har rivits. Men det förebyggande arbetet behöver fördjupas ytterligare för att inget barn ska fara illa eller fastna i gängens klor.

Samtidigt måste samhället bli tydligare mot unga som begår allvarliga brott. Vi skärper straffen för unga lagöverträdare, inrättar ungdomsfängelser och sänker straffbarhetsåldern till 14 år för de allra grövsta brotten, såsom mord och mordplaner. Systemet har inte varit byggt för den verklighet där barn används som soldater i kriminella nätverk. Det måste förändras.

För att på allvar bryta utvecklingen måste vi också rikta fokus mot dem som bär det verkliga ansvaret – de vuxna kriminella som rekryterar barnen. Och vi ska fortsätta offensiven mot de kriminella aktörer som från utlandet styr, beställer och organiserar brott i Sverige.

> *”Samhället ska ingripa tidigare, vara mer närvarande och använda fler verktyg för att skydda barn som riskerar att dras in i kriminalitet.*

Moderaterna vill:

Slå hårdare mot dem som rekryterar barn

- Öka Polisens patrullering på nätet
- Skärpa straffet för involverande av underårig i brottslig verksamhet, och se över brottet så att det träffar fler fall
- Införa åldersgräns på sociala medier

Ge samhället fler verktyg att ingripa tidigt

- Ge socialtjänst, förskola och skola utökade befogenheter och bättre möjligheter att samverka kring barn som far illa
- Införa skyldighet att orosanmäla för alla offentliganställda vid misstanke om att barn far illa
- Införa möjlighet att punktmarkera barn på glid och använda fotboja på barn över 13 år som riskerar att dras in i gängkriminalitet

Stärka stödet till barn och familjer

- Genomföra ett barnsekreterarlyft för att stötta socialsekreterare som arbetar med de svåraste barnfallen
- Höja åldersgränsen inom barn- och ungdomspsykiatrin från dagens 18 år
- Införa så kallade SAO-jobb där högstadieelever i utsatta områden får jobb med egen inkomst som en del av undervisningen
- Utveckla HVB med tydligare fokus på anpassad vård och utbildning
- Avveckla Statens institutionsstyrelse (SiS) och bygga upp en ny myndighet med tydligare fokus på vård, utbildning och trygghet

Ökad trygghet på gator och torg

I ett rättvist samhälle ska du kunna känna dig trygg både när du går hem på kvällen och när barnen cyklar till träningen. När dina föräldrar svarar i telefon ska de inte riskera att bli lurade. Den som sköter sig ska kunna leva sitt liv utan att begränsas av oro för brott och otrygghet.

Poliser och ordningsvakter utgör stommen i trygghetsarbetet. Som medborgare ska du kunna lita på att polisen finns där – oavsett vad du har råkat ut för, och allra helst redan innan du råkar ut för det.

Förmågan att förebygga och bekämpa brott behöver fortsätta stärkas. Moderaterna har sett till att antalet poliser i yttre tjänst nu är fler än någonsin. Men det är inte tillräckligt. Vi vill se en ännu mer effektiv polis som utreder fler brott och finns närvarande där människor bor och lever sina liv. Därför behöver antalet poliser fortsätta att öka.

Moderaterna vill öka tryggheten för medborgarna genom fler som fotpatrullerar med ett trygghetsskapande uppdrag och som har mandat att förebygga brott och upprätthålla allmän ordning. För att stärka det lokala trygghetsarbetet och ge kommunerna större inflytande över medborgarnas säkerhet vill vi införa en ny trygghetsskapande personalkategori – kommunala säkerhetsvakter – som komplement till det ökande antalet poliser.

Kamerabevakning är ett viktigt verktyg för att förebygga och utreda brott, och för att öka tryggheten i samhället. Moderaterna har redan tagit bort tillståndsplikten för kamerabevakning för kommuner, regioner och statliga myndigheter. Den pågående utbyggnaden av bevakningskameror till minst 5 000 vid utgången av 2027 kommer att ge polisen ännu bättre förutsättningar att både förebygga och utreda brott på otrygga platser. Den utvecklingen måste fortsätta. Samtidigt måste det bli lättare att sätta upp kameror på gator och torg, på skolor och på sjukhus för att öka tryggheten och klara upp fler brott.

Alltför många upplever otrygghet i sina bostadsområden. Det kan exempelvis handla om nedskräpning, skadegörelse, klotter, fortkörning eller störande körning. Det kan även röra sig om personer som är påverkade av droger eller alkohol, eller gäng, som bråkar och stör. Ibland beskrivs det som antisocialt dominansbeteende. Moderaterna vill införa nya regler som innebär att personer som uppvisar sådant beteende ska kunna avvisas och portas från gator, torg, butiker, kollektivtrafik och andra offentliga platser. Upprepat antisocialt dominansbeteende ska kunna leda till straff.

För Moderaterna är trygghet en frihetsfråga. Människor ska inte behöva anpassa sina liv efter kriminaliteten. Det är de som begår brott som ska begränsas – inte de som sköter sig.

Moderaterna vill:

- Fortsätta öka antalet poliser
- Möjliggöra att kommunala säkerhetsvakter kan komplettera polisen
- Införa ett nytt kameramål om minst 10 000 kameror till 2029
- Ge Polisen utökade möjligheter att använda drönare för att patrullera gator och torg för att öka tryggheten, inte minst under kvälls- och nattetid
- Ändra regelverket så att kamerabevakning kan bedrivas i fler fall och på fler platser, till exempel i skolor
- Införa en möjlighet att avvisa och porta personer som uppvisar ett störande och hotfullt agerande från offentliga platser (så kallat antisocialt dominansbeetende)

Vi vill inrätta en förverkandefond där brottsvinster används till ersättning för brottsoffer, stöd till brottsdrabbade områden och brottsförebyggande arbete.

På brottsoffrens sida

Alltför ofta är det gärningsmannen som står i fokus för samhällets reaktioner, medan brottsoffret lämnas att själv kämpa för upprättelse och kompensation. Det är djupt orättvist och naggar samhällskontraktet i kanterna.

Moderaterna vill därför att brottslingarnas pengar i större utsträckning ska gå till brottsoffren. I dag hamnar pengar från förverkad brottslig egendom i den allmänna statskassan. Vi vill i stället inrätta en förverkandefond där brottsvinster används till ersättning för brottsoffer, stöd till brottsdrabbade områden och brottsförebyggande arbete. Kraven på att enskilda brottslingar ska betala skadestånd ska förstås kvarstå.

Alla brott ska tas på allvar och bekämpas. Det gäller även de brott som brukar benämnas mängdbrott, där en liten grupp står för flertalet brott som drabbar människor i vardagen. När dessa brott inte lagförs skapas en ond spiral, där benägenheten att anmäla sådana brott minskar. För att öka lagföringen av dessa brott behöver dagens form av mängdrabatt avskaffas så att fler brott utreds och leder till straff. Regeringen har lagt fram ett sådant förslag, men ikraftträdandet kan riskeras med en annan regering efter nästa val.

Moderaterna vill:

- Höja och utöka rätten till kränknings-ersättning, även för poliser och andra som har särskild beredskap för angrepp i sin yrkesutövning
- Inrätta en förverkandefond där medel från förverkade brottsvinster används för brottsförebyggande arbete, stöd till brottsdrabbade områden och ersättning till brottsoffer
- Försvåra för kriminella att kartlägga äldre och andra potentiella brottsoffer genom starkare skydd för person-uppgifter
- Stärka polisens arbete mot mängdbrott som drabbar människor i vardagen
- Prioritera att genomföra förslagen om att avskaffa mängdrabatten redan under nästa mandatperiod så att fler brott utreds och livsstilskriminella sitter inne under en längre tid

Skärpta åtgärder mot pedofiler

Inget barn ska utsättas för övergrepp, och när det som inte får hända ändå sker måste reaktionen från samhället vara kraftfull. Moderaterna har genomfört en lång rad reformer för att skydda barnen och straffa förövarna. Vi ser till att den som begår flera grova våldtäkter mot ett barn kan dömas till fängelse på livstid, att pedofiler med hög återfallsrisk kan låsas in på obestämd tid och att groomingbrott alltid ska bestraffas hårdare än med böter. Vi ser också till så att den som tror sig ha kontakt med ett barn i syfte att begå sexuella övergrepp kan dömas för detta även om en polis tagit över chattkonversationen. Nu vill vi trappa upp arbetet mot pedofiler och sexförbrytare ytterligare, inte minst för att upptäcka gärningsmännen i tid och förhindra brott.

Moderaterna vill:

- Stärka arbetet med Lex Dumpen så att Polisen ges möjlighet att använda provokativa åtgärder för att ta fast fler pedofiler
- Införa ett centralt pedofilregister
- Se över förtalslagstiftningen så att man kan varna omgivningen för farliga personer
- Införa obligatoriska bakgrundskontroller i alla yrken där man arbetar med barn
- Utreda kemisk kastrering för återfallsförbrytare i sexualbrott mot barn
- Införa digitala preventiva vistelseförbud för att stoppa pedofiler på internet
- Höja straffen för barnpornografibrott

Stoppa brott mot företagare

Bangladesh, Ecuador, Chile, Costa Rica, Peru och Sverige. I dessa länder oroar sig företagen mest för att drabbas av brott, visar en rapport från World Economic Forum. Näringslivets kostnader för brottsligheten uppskattas nu uppgå till över 100 miljarder kronor per år. Omkring hälften av de företagare som utsatts för brott har avstått från att polisanmäla. En av de främsta anledningarna till att inte anmäla är bristande tilltro till polisens förmåga att lösa brott. Av de som anmält uppger få att brottet klarades upp.

Moderaterna vill:

- Prioritera lokalt polisarbete och införa nolltolerans mot så kallade vardagsbrott som systematiskt drabbar näringslivet
- Se till att regeringens förslag om att avskaffa dagens form av mängdrabatt genomförs redan under nästa mandatperiod så att fler brott utreds och leder till lagföring och straff
- Införa en cyberakut som är öppen dygnet runt för företagare där experter hjälper till att begränsa skador vid pågående IT-attacker
- Skärpa och stärka tillträdesförbudet till exempelvis butiker, så att fler butiksstölder kan förhindras
- Förbättra förutsättningarna att göra bakgrundskontroller inför och under anställning, men också vid ingående och uppföljning av avtal

40 000
färre fick vänta längre än 90 dagar på vård 2025

3 I ett rättvist Sverige kan du lita på vården och omsorgen

Sveriges styrka är samhällskontraktet. Att om jag gör rätt för mig, så gör andra rätt för sig. Att samhället finns där när vi behöver det – när man blir sjuk eller när man behöver hjälp och stöd i sin ålderdom. Då ska man få vård i tid, inte lämnas att vänta i en kö.

Vad tog vi över

- Rekordlånga vårdköer som vuxit i princip oavbrutet i åtta år
- 140 000 fick vänta längre än 90 dagar på vård 2022
- Den psykiska ohälsan var nedprioriterad med långa köer och personalbrist
- Inget krav på att personalen på äldreboenden talar svenska
- Sveriges kommuner pressades av ökande kostnader till följd av inflationen

Vad har vi gjort

- Vårdköerna har minskat med 40 procent sedan vi bildade regering
- 40 000 färre fick vänta längre än 90 dagar på vård 2025
- Lagt fast en nationell strategi mot psykisk ohälsa och sett till att antalet barn som fått hjälp av BUP har ökat med 44 procent
- Infört språkkrav och bakgrundskontroller på äldreomsorgspersonal
- Infört ett förstärkt högkostnadsskydd för tandvård för personer som är 67 år eller äldre
- Infört en ny socialtjänstlag som stärker barns rättigheter
- Sett till att kommunerna nu får mer pengar av staten än någonsin
- Infört vaccin mot vattenkoppor i det nationella vaccinationsprogrammet
- Tillsatt en delegation för att stärka och utveckla samhällets insatser för att bidra till goda och jämlika livsvillkor för barn och unga med NPF och deras anhöriga

41 procent färre i vårdkö

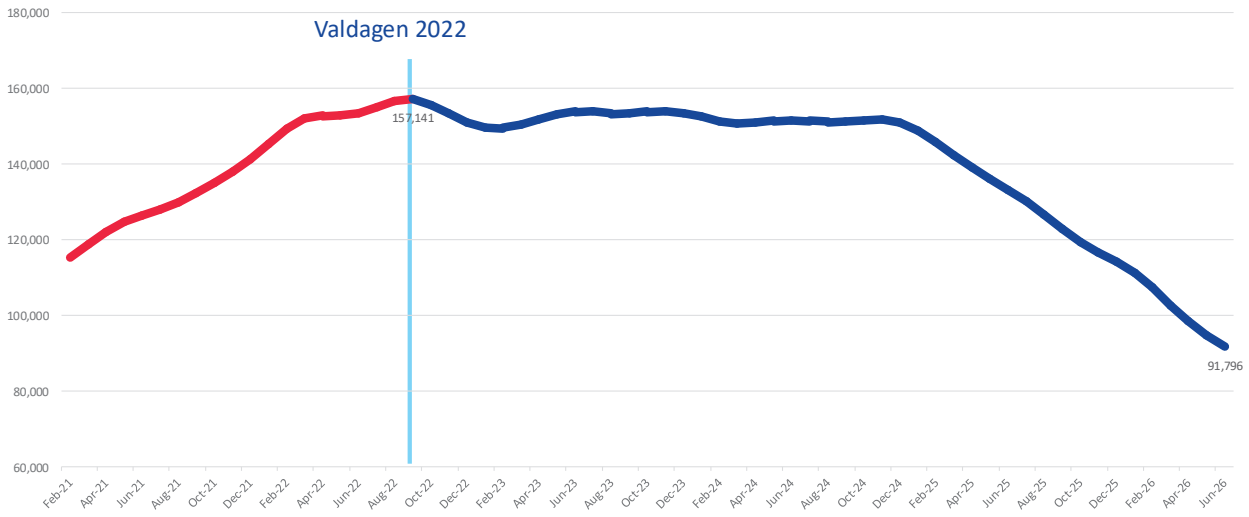

Källa: SKR. Antal som har väntat längre än 90 dagar på besök eller operation/åtgärd i specialiserad vård. Säsongsrensade och utjämnade data ex. regioner om byter journalsystem.

En vårdgaranti värd namnet

I ett rättvist samhälle ska den som gjort rätt för sig och betalat skatt få vård när det behövs. Var i landet du bor ska inte avgöra om du får vård i tid. Men långa väntetider har länge varit ett problem inom svensk hälso- och sjukvård och skillnaderna är stora mellan olika regioner.

Moderaterna har drivit på för ökad statlig styrning för att korta vårdköerna. Vi vill se till att vi får en vårdgaranti värd namnet. Den som behöver vård ska få det snabbt, inte tvingas sitta maktlös och vänta medan symptom riskerar att förvärras. Vi vill därför skärpa vårdgarantin så att ett första besök respektive operation eller annan behandling inom specialistvården ska ges inom loppet av 30 dagar i stället för nuvarande 90 dagar.

Om en region inte uppfyller den lagstadgade vårdgarantin ska patienten kunna få vård hos annan vårdgivare, och regionen ska vara skyldig att betala. Vården ska utgå från patientens behov – inte från regiongränser eller politikens organisation.

För att korta köerna långsiktigt pågår även arbetet med att bygga upp en nationell vårdförmedling.

Den som riskerar att vänta längre än vårdgarantin ska enkelt kunna erbjudas operation eller behandling på annan ort där kapacitet finns tillgänglig. Patienter ska också få tillgång till information om kvalitet och väntetider så att det blir lättare att välja vårdgivare.

Kortare köer handlar också om att läkare och sjuksköterskor får mer tid för patienterna. I dag lägger läkare uppemot hälften av arbetstiden på administration i stället för på vård. Samtidigt vittnar patienter om att de tvingas upprepa sin sjukdomshistoria och genomgå samma undersökningar flera gånger därför att information inte följer med genom vårdkedjan.

Att ha möjlighet till fast läkare och vårdkontakt är särskilt viktigt för äldres vård och omsorg eftersom det skapar trygghet och kontinuitet för både patienten och personalen. Personer med en fast läkare har generellt sett mer positiva erfarenheter av sjukvården. De upplever i större utsträckning att det är lättare att få kontakt, att personalen har kännedom om deras sjukdomshistoria och mediciner samt att vården är anpassad efter deras behov och önskemål. Trots detta har endast tre av tio en fast läkarkontakt i Sverige. Det vill Moderaterna ändra på.

Moderaterna vill:

- Öka resurserna till vården, skolan och omsorgen varje år
- Införa en tydligare ersättningsskyldighet för regioner som inte uppfyller vårdgarantin
- Skärpa vårdgarantin så att första besöket respektive operation eller annan behandling inom specialistvården ges inom loppet av 30 dagar i stället för som i dag 90 dagar
- Slutföra införandet av en nationell vårdförmedling så att patienter vid behov enkelt kan söka och få vård i hela landet
- Prioritera de sjukaste och mest sköra patienterna och ge dem en fast läkare med samordningsansvar
- Införa ett mål om att minst 80 procent av vårdpersonalens arbetstid ska ägnas åt kärnuppgifter
- Säkerställa att patientinformation delas i hela vården så att patienter slipper upprepa sin sjukdomshistoria och vårdpersonal slipper dubbelarbeta

En mer jämställd hälso- och sjukvård

Allt för länge har kvinnors hälsa åsidosatts. Tyvärr har kvinnors hälsa och sjukdomar länge varit eftersatta både inom forskning och kliniskt arbete. Kvinnor behöver ofta visa mer smärta för att få samma behandling som män och får i många fall mindre resurser och en lägre vårdkvalitet. Forskning visar också att vården inte är jämlik för sjukdomar som drabbar både kvinnor och män. Kvinnor får senare diagnos, har sämre tillgång till nya läkemedel och får vänta längre på behandling. Arbetet med att uppnå en jämlik vård behöver därför inte bara fokusera på sjukdomar som drabbar kvinnor, utan även säkerställa lika villkor inom samtliga vårdområden. Sammantaget bidrar detta till att kvinnor är mer sjukskrivna än män, vilket inte bara innebär svårigheter och inkomstförluster för den enskilda kvinnan utan även stora kostnader för samhället.

Det är både fel och orättvist. I regering har vi genomfört ett antal åtgärder för att förbättra kvinnosjukvården. Vi har också tagit viktiga steg för att stärka aborträtten och möjligheterna till att genomföra medicinsk abort i hemmet. Men arbetet för att stärka kvinnors hälsa och förbättra kvinnosjukvården behöver fortsätta.

Moderaterna vill:

- Säkra tillgången till östrogenplåster och andra läkemedel för att behandla klimakteriebesvär
- Genomföra ett klimakterierelaterat kunskapslyft i syfte att stärka kvinnors hälsa och arbetsförmåga och verka för att förbättra klimakterierådgivningen på primärvårdsnivå
- Utreda om barnmorskor ska få rätt att förskriva klimakterieläkemedel
- Avskaffa åldersdiskrimineringen (åldersgränsen) för kallelse till bröstcancerscreening
- Förbättra rutiner för när diagnos och behandling ges vid exempelvis endometrios samt prioritera forskning om orsaker och behandling av exempelvis endometrios och migrän

Bättre möjligheter till familjebildning

Att få barn är en stor och omvälvande händelse i livet. Det är viktigt att känna sig trygg och väl omhändertagen genom hela processen. Vården vid graviditet och förlossning håller överlag hög kvalitet och är säker. Men trots en hög standard finns det tydlig förbättringspotential, särskilt gällande eftervård. Flera tusen kvinnor drabbas årligen av allvarliga bristningsskador. Många kvinnor lever med komplikationer som skulle kunna ha åtgärdats i ett tidigare skede. Moderaterna vill därför att det inrättas ett nationellt program för eftervården, i likhet med det som finns för mödra- och barnhälsovården inför och efter förlossning, som inkluderar tidig uppföljning på BB och därefter inom mödrahälsovården. Vi vill även att kvinnor själva i högre utsträckning ska kunna påverka hur de vill föda och att större hänsyn ska tas till kvinnans vilja gällande förlossningssätt.

Ofrivillig barnlöshet innebär ett svårt och ofta tyst lidande som djupt påverkar människors liv. Att trots en stark önskan inte kunna få barn kan leda till sorg, frustration och känslor av orättvisa och ensamhet. Tack vare framsteg inom fertilitetsbehandlingar kan allt fler kvinnor i dag bli gravida vid en högre ålder. Då behöver lagstiftningen hänga med. I regeringsställning har vi ökat antalet offentligt finansierade IVF-behandlingar från tre till sex stycken. Det behövs fler reformer för att stötta de kvinnor och deras partners som av olika skäl lider av ofrivillig barnlöshet.

HBTQi-personers rätt att bilda familj är en viktig frihetsfråga. Vi kommer fortsätta arbeta för att modernisera lagstiftningen så att den bättre passar regnbågsfamiljers verklighet. Vi vill tillåta altruistiskt (ej kommersiellt) surrogatmoderskap i Sverige. Det innebär att en kvinna ska kunna bära och föda ett barn åt någon annan av oegennyttiga skäl, utan betalning.

Vi vill underlätta för fler föräldrar att få vardagspusslet att gå ihop. Det är rättvist att hårt arbetande föräldrar får bestämma mer över sina egna liv och vad som fungerar bäst för dem. Vi har sett positiva effekter för jämställdheten av att regeringen 2024 dubblade dubbeldagarna. Fler pappor är föräldralediga, barnet får knyta an till båda föräldrarna och det har visat sig vara positivt för mammors hälsa. Därför vill vi dubblera dubbeldagarna så båda föräldrar kan vara föräldralediga med sitt barn igen.

Vi har ökat antalet offentligt finansierade IVF-behandlingar från

3 till 6

stycken

Moderaterna vill:

- Göra offentligt finansierad fertilitetsbehandling och äggfrysning möjligt i högre åldrar än i dag
- Att offentligt finansierade fertilitetsbehandlingar ska omfatta så kallade syskonförsök på lika villkor i hela landet
- Att kvinnors vilja gällande förlossningssätt, exempelvis vid förlossningsrädsla, bättre ska tas om hand inom förlossningsvården på ett jämlikt sätt i hela landet
- Inrätta ett nationellt program för eftervården likt det som finns för mödrahälsovården och barnhälsovården
- Modernisera lagstiftningen för HBTQi-familjer och tillåta altruistiskt surrogatmoderskap i Sverige
- Dubblera antalet dagar som båda föräldrarna kan vara föräldralediga med sitt barn från 60 till 120

En tillgänglig och samordnad psykiatri för stärkt psykisk hälsa

Psykisk ohälsa är i dag den främsta orsaken till sjukskrivning, samtidigt som psykiatrin är hårt pressad med långa väntetider. Detta gäller inte minst barn- och ungdomspsykiatrin, där många barn och unga inte får hjälp i tid trots ökande behov. Samtidigt brister samordningen mellan psykiatri, primärvård, elevhälsa och socialtjänst, vilket gör att personer med komplexa behov riskerar att falla mellan stolarna och i praktiken tvingas samordna sin egen vård.
I regering har vi påbörjat arbetet med att vända utvecklingen. Vi har beslutat om en nationell strategi, ökade resurser och riktade satsningar på BUP och barns och ungas psykiska hälsa, men mer behöver göras för att säkerställa en tillgänglig och sammanhållen vård i hela landet. Särskilt viktigt är att barn och unga fångas upp tidigt och att de svårast sjuka får rätt behandling i tid. Samtidigt behöver styrningen av psykiatrin förändras så att vården hänger ihop, finns nära patienten och inte kräver att den enskilde själv ska samordna sina insatser.

Moderaterna vill:

- Införa en lagstadgad vårdgaranti (30 dagar) inom BUP i syfte att korta väntetiderna
- Stärka första linjens psykiatri och barn- och ungdomspsykiatrin så att köerna kortas och barn, unga och vuxna får hjälp i tid
- Säkerställa en sammanhållen och samordnad psykiatri där vård, elevhälsa och socialtjänst samverkar och ingen patient behöver samordna sin egen vård
- Höja åldersgränsen på BUP från dagens 18 år så att inga unga faller mellan stolarna vid övergång till vuxenvård

Självständighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning

Alla människor, oavsett förutsättningar, ska ha möjlighet att vara delaktiga i samhället och bidra utifrån sin förmåga. Lagar och regelverk ska utformas så att de människor som behöver samhällets stöd allra mest också får det. Assistansreformen möjliggör ett friare liv för personer med funktionsnedsättning. Därför ska den värnas och utvecklas. För att skapa ett tydligare och bättre system, som ser till att den enskildes behov står i centrum, vill vi få på plats en ny LSS-lagstiftning nästa mandatperiod.

Moderaterna vill:

- Inrätta en ny LSS-lag som sätter den enskilde i centrum och säkerställer likvärdigt stöd i hela landet
- Införa statligt huvudmannaskap för personlig assistans och fortsätt bekämpa kriminalitet, fusk och missbruk
- Stärka möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att utbilda sig och arbeta

En trygg ålderdom med hög livskvalitet

Den som bidragit till att bygga Sverige starkt under ett långt arbetsliv ska mötas av en fungerande vård och trygg omsorg på ålderns höst. Det är en bärande del av samhällskontraktet. Efter de brister i äldreomsorgen som uppdagades efter pandemin har Moderaternas arbete i regering gått ut på att höja kvaliteten i äldreomsorgen. I regeringsställning har vi infört såväl språkkrav som möjligheter till bakgrundskontroller i brotts- och misstankeregistret på ny personal inom äldreomsorgen för att öka tryggheten. Nästa steg är att kommuner och regioner ska vara skyldiga att genomföra kontroller av belastnings- och misstankeregister för både nyanställd och befintlig personal

som arbetar inom äldreomsorgen. För att öka tryggheten ytterligare ska den som tar emot hjälp med intimhygien och dusch ha möjlighet att välja kön på personalen.

Att det erbjuds näringsrik mat och ett glas vin på äldreboendet är en fråga om respekt och rättvisa. Men på senare tid har rapporter kommit om att kommuner i stället dragit ner på uppskattade och näringsrika maträtter som lax och kött på äldreboenden. Det är både ovärdigt och farligt då näringsrik mat är viktigt för såväl livsglädje och som för att undvika undernäring.

För att förbättra hälsan och minska vårdbehovet i den åldrande befolkningen är vaccinationer en viktig åtgärd. Sverige är ett föregångsland när det gäller vaccinationsgraden bland barn, med en täckning på cirka 95 procent inom det nationella vaccinationsprogrammet. Trots dessa goda erfarenheter saknas ett motsvarande nationellt program för äldre. Det vill vi ändra på.

Moderaterna vill:

- Införa rätt att välja kön på omsorgspersonal
- Införa obligatoriska bakgrundskontroller i brotts- och misstankeregistret på ny och befintlig personal i äldreomsorgen
- Införa ett nationellt vaccinprogram för äldre, bland annat för bältros
- Fortsätta stärka den medicinska kompetensen i äldreomsorgen
- Säkerställa att ledarskapsutbildningar genomförs för alla chefer inom äldreomsorgen
- Öka möjligheterna att välja mat och dricka vin på äldreboenden

Mer pengar till äldreomsorgen

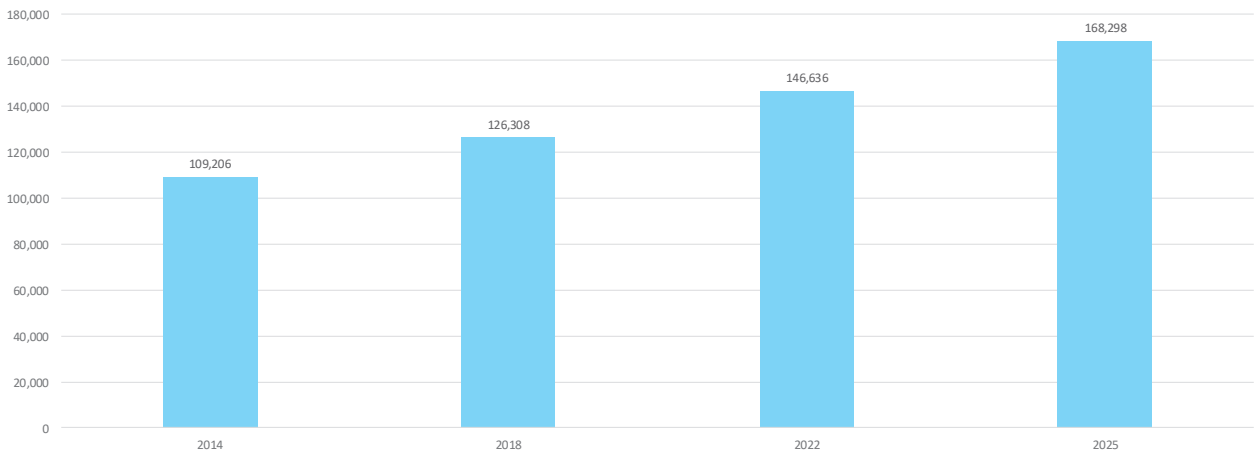

Källa: SCB. Kommunernas kostnad för det egna åtagandet. Miljoner kronor.

Andelen behöriga lärare i både grund- och gymnasie-skolan har *ökat*

4

I ett rättvist Sverige kan alla barn lyckas i skolan

Vi ska vara ett land där barn och unga känner framtidstro. Där morgondagen är fylld av möjligheter, oavsett var man kommer ifrån. Skolan är språngbrädan ut i vuxenvärlden.Varje barn ska mötas av höga förväntningar, få chansen att utvecklas efter sin förmåga och lämna skolan med kunskaper som öppnar dörrar vidare i livet.

Vad tog vi över

- En av sex gick ut grundskolan utan gymnasiebehörighet
- Lärare som lämnade yrket
- Stök och våld i skolan

Vad har vi gjort

- Andelen behöriga lärare i både grund- och gymnasieskolan har ökat
- Minskat lärares administrativa arbete
- Nytt betygssystem för rättvisa betyg och minskad utslagning
- Ökat lärares och rektorers befogenheter och gjort skolan mobilfri
- Värnat valfriheten genom att reformera friskolesystemet för att rensa ut oseriösa aktörer

Tillbaka till skolans grunder

I ett rättvisare Sverige avgörs framtiden inte av i vilken familj du föds eller i vilket område du växer upp. Skolan ska vara den språngbräda som gör att varje barn kan komma längre än sina föräldrar om viljan och ansträngningen finns.

Sverige behöver både fler elever som når toppen och färre som lämnar skolan utan tillräckliga kunskaper. Moderaternas mål är därför att svensk grundskola inom tio år ska vara topp tre i världen i matematik och att minst 95 procent av eleverna når tillräckliga kunskaper för att gå vidare till gymnasiet och vuxenlivet. Höga förväntningar ska kombineras med tidigt stöd, ordning i klassrummet och fokus på kunskap.

För oss är det viktigare att en skolas undervisning håller hög kvalitet och rustar eleverna med tillräckliga kunskaper än vilken form skolan har. Läsning ska ges en starkare ställning i svensk skola och utgå från evidensbaserade metoder. Riktigt bra läroböcker är ett snabbt och enkelt sätt att höja kunskapsnivån i skolan. Fram till 1991 fanns det en statlig granskning av läromedel. Sedan dess har läromedelsmarknaden släppts fri och det finns ingen som ansvarar för att säkerställa att läroböckerna i matematik, svenska och andra ämnen håller måttet. Det vill Moderaterna ändra på. Samtidigt har träning av handstil under lågstadiet visat sig ha en viktig betydelse för hjärnans kognitiva utveckling och en elevs inlärning. Det vill vi ta fasta på.

Barn och ungdomar i Sverige har i dag mycket god tillgång till olika digitala verktyg i hemmet och på sin fritid. Skolans tillhandahållande av datorer och andra digitala verktyg ska vara koncentrerat till lektioner där eleverna lär sig om digitala verktygs användning eller digital kompetens.

Moderaternas mål:

Svensk grundskola ska inom tio år vara

topp 3

i världen i matematik

Moderaterna vill:

- Öka resurserna till vården, skolan och omsorgen varje år
- Slå vakt om föräldrars rätt att välja skola och se till att seriösa friskolor inte stängs av politiska skäl
- Ge läsning en starkare ställning i svensk skola genom att varje elev möts av 30 minuters läsning varje dag i hela grundskolan
- Se tydligare träning av handstil som en del av svenskämnet på lågstadiet
- Satsa på matematik och införa privatekonomi som ämne i skolan
- Återinföra statlig kvalitetsgranskning av läromedel
- Fasa ut skärmar i låg- och mellanstadiet

> *Vi vill fortsätta med fler reformer för att få bort stöket från klassrummen.*

Arbetsro i klassrummen och nolltolerans mot mobbning

Sverige sticker ut i Europa med att ha den sämsta klassrumsdisciplinen, enligt Pisa-mätningen. Det är en ohållbar situation som sviker både de barn som har svårt att sitta still och de elever som aldrig får arbeta i lugn och ro. Skolan måste också kunna agera mot elever som hotar, kränker och stör såväl elever som lärare.

Att barn får sin skolgång förstörd av mobbning och stannar hemma av rädsla är både hjärtskärande och orättvist. Nära hälften av eleverna i mellan- och högstadiet uppger att de någon gång under det senaste året har blivit utsatta för kränkningar eller mobbning. En stor del av kränkningarna sker i dag via mobiltelefoner, vilket gör att mobbarna dessutom följer med hem.

Moderaterna har i regeringen tagit flera viktiga steg för att skapa en tryggare skola. Bland annat har vi gjort skoldagen mobilfri samt möjliggjort längre avstängningar och särskilda akutskolor för elever med ett allvarligt störande, hotfullt eller våldsamt beteende. Moderaterna vill fortsätta med fler reformer för att få bort stöket från klassrummen.

Moderaterna vill:

- Ta inspiration från No Excuses-skolor för att skapa bättre ordning och studieresultat i skolor med särskilda utmaningar i utanförskapsområden
- Att elever med stora koncentrations- och inlärningssvårigheter ska erbjudas undervisning i mindre grupper utanför klassrummet
- Att störande och hotfullt beteende i skolan ska mötas av tydliga konsekvenser, exempelvis att städa upp efter nedskräpning eller klotter
- Begränsa elevinflytandet i skolans styrdokument och att utvecklingssamtal ska ledas av lärare, inte elever
- Införa ordningsbetyg i skolan
- Låt praktiska ämnen som idrott och slöjd vara just praktiska så att barn får möjlighet att springa av sig överskottsenergi och använda alla sinnen under skoldagen
- Införa åldersgräns på 15 år för sociala medier
- Införa kameraövervakning där det behövs i skolans gemensamma utrymmen

Mer än *fördubblat* försvarsanslagen och *sjudubblat* medlen för det civila försvaret

5

I ett rättvist Sverige kan vi försvara oss mot angrepp

En av statens mest grundläggande uppgifter är att skydda medborgarnas frihet, säkerhet och självständighet. Det är kärnan i samhällskontraktet. Vi ska kunna leva våra liv i trygg förvissning om att Sverige kan stå emot kriser och skydda det som är vårt.

Vad tog vi över

- Sverige var allianslöst och kunde inte räkna med hjälp från andra
- Totalförsvaret hade kraftigt rustats ned sedan kalla kriget och det civila försvaret fanns i princip bara på pappret
- Sverige hade svårigheter att hantera kriser
- En försvarsindustri på nedgång
- Sverige stöttade Ukraina med hjälmar, inte Gripen

Vad har vi gjort

- Tagit Sverige in i Nato, våra närmaste grannars och vänners försvarsallians
- Mer än fördubblat försvarsanslagen och sjufaldigat medlen för det civila försvaret
- Stärkt Sveriges försörjningsberedskap bland annat genom spannmålslager
- Försvarsindustrin är starkare än någonsin, vilket stärker vår förmåga samt skapar arbetstillfällen och tillväxt
- Sett till att Sverige nu stöttar Ukraina med JAS, stridsvagnar, stridsfordon, Archer och luftvärnssystem
- Varit drivande i de nordiska och nordisk-baltiska samarbetena för utrikes- och säkerhetspolitik
- Byggt upp en starkare svensk cyberförmåga

Ett gemensamt skydd för Norden

Sveriges och Finlands medlemskap i Nato har skapat helt nya möjligheter att stärka säkerheten i vårt närområde. Inte bara Norden, utan även Baltikum och länderna kring Östersjön, står i dag inför liknande hotbild och har ett gemensamt intresse av att försvara vår frihet, säkerhet och självständighet.

I en tid då Ryssland fortsätter sitt anfallskrig mot Ukraina och utvecklar sin militära förmåga behöver Europas norra flank bli starkare. Sverige ska ta ett större ansvar för försvaret av norra Europa och fördjupa samarbetet med våra närmaste grannar, både militärt och civilt.

Moderaterna vill därför ta nästa steg i det nordiska försvarssamarbetet genom att arbeta för en gemensam nordisk-baltisk luftvärnsskköld. Genom tätare samordning av sensorer, luftbevakning, luftvärnssystem och försvarsplanering kan vi skapa ett starkare skydd för både människor, samhällsviktig infrastruktur och militära anläggningar i hela regionen.

Ett starkare nordiskt försvar kräver också modern teknik och nya förmågor. Erfarenheterna från Ukraina visar att luftvärn, drönare, långräckviddig bekämpning och försvarsinnovation kommer att vara avgörande för framtidens försvarsförmåga. Sverige ska ligga i framkant när dessa förmågor utvecklas.

Samtidigt behöver Europa bli mer handlingskraftigt. När andra försöker splittra EU och Europa både utifrån och inifrån, ska Sverige vara en samlande kraft. EU är Sveriges viktigaste utrikespolitiska plattform och vår bästa möjlighet att tillsammans värna demokrati, frihet och internationell rätt.

> *Sverige ska ta ett större ansvar för försvaret av norra Europa och fördjupa samarbetet med våra närmaste grannar, både militärt och civilt.*

Moderaterna vill:

- Arbeta för en svensk och nordisk-baltisk luftvärnsskköld som skyddar militär och civil infrastruktur
- Att Sverige tar ett större ansvar för försvaret av norra Europa och att samarbetena med våra närmaste grannar fördjupas inom såväl det militära som det civila försvaret
- Stärka skyddet av elkablar, datakablar och annan samhällsviktig infrastruktur i Östersjön
- Att fler beslut inom EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik ska fattas med kvalificerad majoritet i stället för enhällighet, för att EU ska kunna agera snabbare och mer handlingskraftigt i en orolig omvärld
- Få på plats utökade system för långräckviddig bekämpning
- Stärka drönarförmågan i alla försvarsgrenar

Fortsatt stöd till Ukraina

Stödet till Ukraina är Sveriges främsta utrikespolitiska uppgift och en nödvändig investering i Europas – och därmed vår egen – säkerhet, självständighet och framtid. På slagfälten i Ukraina, genom det ukrainska samhällets motståndskraft och befolkningens mod, avgörs om Europa även i framtiden ska bestå av suveräna stater. Hur kriget slutar kommer att påverka säkerheten på vår kontinent i minst en generation framåt.

Moderaterna vill:

- Att stödet till Ukraina ska vara Sveriges viktigaste utrikespolitiska prioritering och fortsätta även efter en eventuell fred för att landet inte åter ska hotas av Ryssland

Ett svenskt drönarvärn – och det bredare skyddet mot framtidens hot

Ett starkt försvar handlar om mer än soldater, fartyg och stridsflyg. Sverige måste också kunna skydda elförsörjning, kommunikationer, datasystem och annan samhällsviktig infrastruktur mot nya typer av angrepp.

Sverige ska ha ett totalförsvar som möter krigets krav, där det civila försvaret utgör en viktig del av vår samlade avskräckningsförmåga. Med Moderaterna i regering har Sverige gått från att ha ett underfinansierat och outvecklat civilt försvar till ett civilt försvar på frammarsch med långsiktig finansiering.

Erfarenheterna från Ukraina visar också att Ryssland medvetet attackerar civilbefolkningen och kritisk infrastruktur. Skyddet av elförsörjning, kommunikationer, vattenförsörjning och andra samhällsviktiga funktioner måste därför stärkas. Moderaterna vill ta nästa steg genom att bygga upp ett svenskt drönarvärn som kan skydda både militär och civil infrastruktur mot framtidens hot.

Moderaterna har i regering inrättat ett stärkt nationellt cybersäkerhetscenter (NCSC) under ledning av FRA. En ny nationell cybersäkerhetsstrategi har antagits och Sveriges operativa cyberförmåga har stärkts. Men hotbilden kräver att vi tar ytterligare steg. Moderaterna vill därför stärka Sveriges förmåga att upptäcka, motstå och slå tillbaka mot cyberangrepp, AI-driven desinformation och andra hybridhot. Sverige ska vara ett av världens mest motståndskraftiga länder, i såväl fred som i kris och i krig.

Moderaterna vill:

- Införa ett svenskt drönarvärn och stärka skyddet av kritisk civil infrastruktur
- Fortsatt stärka kommuners och regioners beredskap
- Öka beredskapslagringen av viktiga insatsvaror, bland annat drivmedel, medicinsk utrustning och livsmedel, samt underlätta införandet av försörjningsberedskapsavtal för företag
- Införa ett nationellt cyberskydd för Sveriges kommuner med gemensam övervakning dygnet runt och snabb incidenthjälp vid behov
- Minska Sveriges beroenden av utländsk teknik i kritiska system genom stärkta incitament och strategisk upphandling för svensk och europeisk teknik inom säkerhetskänslig IT, moln och drift.

> *Sverige ska vara ett av världens mest motståndskraftiga länder, i såväl fred som i kris och i krig.*

Det ska vara attraktivt att *tjäna sitt land,* vare sig det är i Sverige eller utomlands.

Stärkt personalförsörjning

Moderaterna vill stärka försvarsförmågan genom goda villkor för de försvarsanställda. Det ska vara attraktivt att tjäna sitt land, vare sig det är i Sverige eller utomlands.

Moderaterna vill:

- Att Försvarsmakten ska erbjuda långsiktiga karriärvägar
- Fortsätta utveckla civilplikten inom fler områden så att den blir ett naturligt komplement till värnplikten
- Skapa förutsättningar för att fler medborgare engagerar sig i en frivillig försvarsorganisation och civilsamhället

En stark försvarsindustri

Under den nuvarande mandatperioden har Sveriges försvarsindustri gjort unikt många mångmiljardaffärer. Regeringens målmedvetna arbete för svensk försvarsindustri har bidragit till det. Sverige har och ska fortsatt ha en försvarsindustri i världsklass med kapacitet att både producera högteknologiska system och mer mängdproducerat och kostnadseffektivt materiel. Den tekniska utvecklingen i världen påverkar utrikes- och säkerhetspolitiken både positivt och negativt. Ny teknik som artificiell intelligens, miniatyriserade satelliter och kvantteknik får en större roll. Sverige ska befästa sin roll som världsledande inom flera teknikområden.

Moderaterna vill:

- Väsentligt stärka främjandet av och stödet till svensk försvarsexport.

6

I ett rättvist Sverige ställer vi krav på integration

I ett rättvist samhälle ska samma krav och möjligheter gälla för alla. Den som kommer till Sverige ska mötas av tydliga förväntningar, få stöd att lära sig språket, komma i arbete och bli en del av den svenska gemenskapen.

Vad tog vi över

- 320 000 asylsökande under Socialdemokraternas åtta år vid makten
- Kravlös integrationspolitik där 700 000 personer levde i utanförskapsområden
- Oskuldskontroller av flickor var tillåtet och ingångna tvångs- och barnäktenskap erkändes i Sverige
- Knappt tre procent av alla domslut mot utländska brottslingar ledde till utvisning under 2020-2023

Vad har vi gjort

- Ett paradigmskifte i migrationspolitiken som lett till den lägsta asylinvandringen sedan 1985
- Skärpt kraven på egen försörjning samt kunskaper i svenska och samhällskunskap för att bli medborgare
- Infört bidragstak, kvalificering till välfärden och aktivitetskrav för bättre integration
- Sett till att andelen utrikes födda som jobbar har ökat
- Kriminaliserat oskuldskontroller och sett till att tvångs- och barnäktenskap inte är giltiga
- Infört Nordens tuffaste regelverk för utvisning på grund av brott

I stället för att flytta integrationsproblemen tar vi tag i dem

En viktig del av samhällskontraktet är att alla som kan ska vara med och bidra till det gemensamma. För den som invandrat hit ska integration därför vara ett krav – inte en valmöjlighet. Vi är stolta över de möjligheter Sverige erbjuder. Därför har vi också höga förväntningar på att den som kommer hit snabbt lär sig tillräckligt bra svenska, blir självförsörjande och en del av den svenska gemenskapen, precis som så många redan har blivit.

Att det lönar sig att arbeta är en viktig del av integrationspolitiken. Bidragstak och tydliga krav på motprestation för den som lever på bidrag samt kvalificering till välfärden genom arbete stärker drivkrafterna att etablera sig i samhället. Moderaterna vill också ytterligare stärka det svenska medborgarskapets betydelse. Det ska vara någonting man förtjänar efter egen ansträngning och ett bevis på en avslutad integrationsprocess.

Därför vill vi införa ett Sverigekontrakt: ett tydligt avtal mellan individen och det svenska samhället som klargör vilka förväntningar och skyldigheter som gäller. Det handlar om att leva enligt Sveriges grundläggande värderingar och följa svensk lag, att lära sig svenska och skaffa sig kunskaper om det svenska samhället samt att aktivt söka arbete. Att fullfölja kontraktet ska vara en förutsättning för ekonomiskt stöd, kvalificering till välfärden och svenskt medborgarskap.

Att lära sig svenska är det enskilt viktigaste för att integreras i Sverige. Därför behöver undervisningsinsatserna stärkas redan från tidig ålder. Barn till föräldrar som inte talar svenska behöver få språkundervisning redan i förskolan. Samtidigt ska språk- och lämplighetstest införas vid anställning av pedagogisk personal i förskola och skola. Pedagogisk personal som i dag har bristfälliga kunskaper i svenska ska genomgå ett språklyft.

Majoriteten av dem som läser svenska som andraspråk i dag är födda i Sverige. Elever med annat modersmål än svenska bör i högre grad få ta del av ordinarie svenskaundervisning för att ges bättre förutsättningar att kunna gå vidare till högre studier. Skolor ska kunna ställa höga krav på kunskap, studiero och ansvarstagande. Därför vill vi pröva så kallade No Excuses-skolor med höga förväntningar, tydliga regler och nolltolerans mot stök.

Språket är nyckeln till frihet och delaktighet. Därför måste samhället också ställa tydligare krav på vuxna att lära sig svenska. Den obegränsade rätten till offentligt finansierad tolk har inneburit att många saknat tillräckliga drivkrafter att lära sig svenska. För att fler barn ska höra svenska talas även i hemmet vill vi begränsa tolkrätten.

Att lyfta Sveriges utanförskapsområden är en avgörande frihetsfråga för dem som bor där. Fler människor behöver få möjlighet att äga sitt eget boende, fler företag behöver vilja etablera sig, fler vuxna behöver gå till jobbet och fler barn behöver växa upp med positiva förebilder omkring sig. Ökade trygghetsinsatser behövs inte bara för att skydda de boende utan också för att företag ska vilja etablera sig och stanna.

Lösningen är inte att, som Socialdemokraterna föreslår, mer eller mindre tvångsmässigt flytta människor mellan bostadsområden. Att slå upp miljonprogram i villaområden säger vi nej till. Vi vill i stället införa integrationszoner där kommunen, näringsliv och civilsamhälle får högre frihetsgrad, bättre verktyg och mer resurser för att skapa fler företagsetableringar, ökad trygghet, och starkare framtidstro. Moderaternas mål är tydligt: arbete ska vara normen i hela Sverige. Inom tio år ska majoriteten i varje bostadsområde leva på inkomst från ett arbete.

Moderaternas mål:

Arbete ska vara normen i hela Sverige.

Inom tio år

ska majoriteten i varje bostadsområde leva på lönen från ett arbete

Moderaterna vill:

Ställa tydligare krav för integration

- Att nyanlända ska underteckna ett Sverigekontrakt som tydliggör rättigheter och skyldigheter för en snabbare etablering i Sverige
- Att ett fullföljt Sverigekontrakt ska vara en förutsättning för ekonomiskt stöd, kvalificering till välfärden och svenskt medborgarskap
- Återkalla medborgarskap för personer med dubbla medborgarskap som dömts för grov brottslighet
- Diskvalificera personer som dömts för grov brottslighet från att få svenskt medborgarskap

Bryta utanförskapet

- Införa integrationszoner
- Underlätta för ombildning av hyresrätter så att fler kan äga sina egna boenden i utsatta områden
- Stoppa de rödgrönas planer på att bygga nya miljonprogram i grön- och villaområden

Stärka språket och skolans roll

- Införa obligatorisk språkförskola för barn som behöver det
- Avskaffa svenska som andraspråk som eget ämne och ersätta med grundläggande språkundervisning för elever med stora behov av att lära sig språket
- Ta inspiration från No Excuses-skolor för att skapa bättre ordning och studieresultat i skolor med särskilda utmaningar inte minst i utanförskapsområden
- Fortsätta utveckla SFI (Svenska för invandrare) genom att ställa högre krav på både lärare och elever
- Begränsa rätten till offentligt finansierad tolk som huvudregel till tre år efter beviljat uppehållstillstånd

Fler vägar till jobb

- Utreda ett snabbspår till svenskt medborgarskap för den som arbetar, är välintegrerad och gör rätt för sig
- Se till att nyanlända matchas mot arbeten i hela landet
- Se över hur utländska utbildningar bättre och snabbare kan valideras och vid behov kompletteras med vidareutbildning i Sverige
- Förebygga och motverka diskriminering av personer med utländsk bakgrund på arbetsmarknaden

”Ingen flicka ska leva i skräck för fysiskt eller psykiskt våld eller för att bli bortförd och bortgift utomlands.

Hederskultur hör inte hemma i Sverige

Ingen flicka ska leva i skräck för fysiskt eller psykiskt våld eller för att bli bortförd och bortgift utomlands. Men hundratusentals unga i Sverige lever under hedersförtryck och berövas sina grundläggande fri- och rättigheter. Regeringen har kriminaliserat oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp, oavsett samtycke. Vi har gjort det straffbart att inte avslöja eller förhindra tvångs- eller barnäktenskap. Utländska månggiften, tvångsäktenskap och barnäktenskap erkänns inte längre i Sverige. Nyligen förbjöds även kusinäktenskap, och att utsätta någon för psykiskt våld eller tvång har kriminaliserats. Men vi kommer inte att ge oss förrän hederskulturen är utrotad.

En Lex Fadime ska införas, som innebär en obligatorisk anmälnings- och åtgärdsskyldighet för myndigheter när hedersmord eller annat allvarligt hedersrelaterat våld har inträffat. Genom tydligt ansvar, obligatorisk samordning och systematisk efterhandsgranskning vid allvarliga händelser kan samhället säkerställa att kända risker inte ignoreras och därmed rädda liv. Center mot hederskultur ska granska de anmälningar som upprättas genom Lex Fadime.

Moderaterna vill:

- Införa hedersscreening för nyanlända och en värderingsscreening för att beviljas svenskt medborgarskap
- Frysa ekonomiska tillgångar för föräldrar som skickar sina barn på ”uppfostringsresor” utomlands
- Återkalla legitimationen för vårdpersonal som medverkar till könsstympning
- Skapa fler platser på skyddade boenden för hedersutsatta kvinnor och flickor
- Införa sanktioner mot trossamfund och religiösa företrädare som upprätthåller hederskultur
- Förbjuda anhöriginvandring av kusiner i samboförhållanden
- Införa en Lex Fadime

75 % färre asylsökande

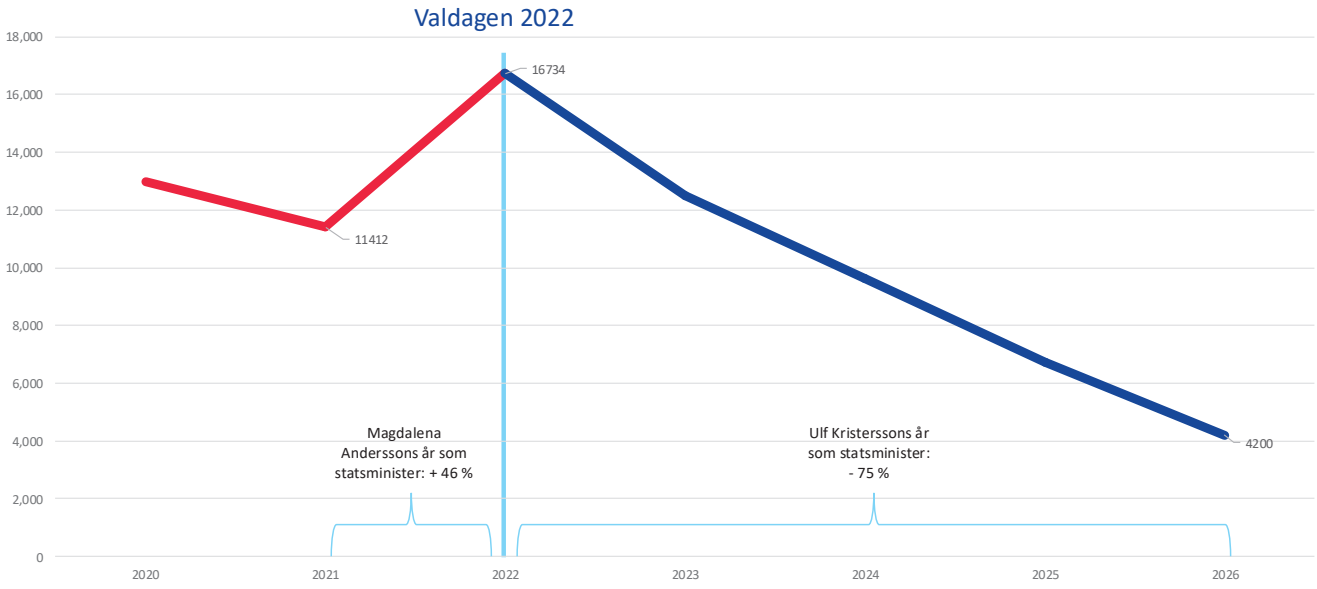

Källa: Justitiedepartementet. 2026 avser Migrationsverkets prognos från juli 2026.

En fortsatt restriktiv invandringspolitik

Vi är övertygade om att integrationsproblemen går att lösa, men vi ser också att de är mycket stora. Under åren 2000-2020 tog Sverige varje år emot i genomsnitt 4 gånger så många asylsökande per capita som genomsnittet i EU. Det gör att vi under överskådlig tid måste begränsa den asylrelaterade invandringen så att den anpassas efter Sveriges integrationsförmåga. Det kräver till viss del EU-gemensamma lösningar, till exempel skärpta regler kring anhöriginvandring och möjligheter att verkställa utvisningar också till säkra tredjeländer. Sverige ska fortsatt vara pådrivande för en restriktiv migrationspolitik i EU.

Moderaterna vill:

- Att asylinvandringen till Sverige ska vara restriktiv och den asylrelaterade migrationspolitiken i enlighet med EU:s miniminivå
- Att Sverige ska arbeta för att EU skärper sin migrationspolitik
- Fortsatt prioritera kvinnor, flickor och HBTQi-personer i kvotflyktingmottagandet

I ett rättvist Sverige värnas miljön, klimatet och möjligheten att bo i hela landet

7

Sverige ska fungera oavsett var i landet du bor. Generationsbygget måste fullföljas. Sverige behöver mer planerbar el, bättre transporter, starkare beredskap och en livskraftig landsbygd. Det är avgörande för människors möjlighet att leva och skapa sig en bättre framtid i hela landet – idag och imorgon.

Vad tog vi över

- Gravt eftersatt transportinfrastruktur med potthål i vägarna och tåg som inte gick i tid
- Skyhöga elpriser efter att sex kärnkraftsreaktorer lagts ned i förtid
- Förbud mot att bygga ny kärnkraft
- Rekordhöga drivmedelspriser på grund av reduktionsplikten
- Bristfällig laddinfrastruktur
- Strandskyddsregler som gjorde det svårt att bygga nära vatten
- En vargstam som tilläts växa okontrollerat
- Regler som hämmade skogsbrukare
- Historiskt lågt sillbestånd

Vad har vi gjort

- Den största satsningen någonsin för att rusta upp och bygga ny väg och järnväg fram till 2037
- Sänkt elskatten och skapat förutsättningar så att det nu planeras för ny kärnkraft i Sverige för första gången på 40 år
- Sänkt reduktionsplikten kraftigt
- Sett till att utsläppen är lägre än när regeringen tillträdde
- Byggt ut laddinfrastrukturen och infört ett elbilsstöd så att fler kan köra elbil
- Reformerat strandskyddet så att det blir lättare att bygga vid vatten
- Satt en lägre nivå för vargstammen för att öka tryggheten på landsbygden
- Ändrat reglerna för fridlysning så att påverkan på skogsbruket minskar
- Fått EU att sänka kvoterna för sill och strömming så att det ska finnas mer fisk vid kusterna

Lägre utsläpp genom elektrifiering – ny kärnkraft ska byggas

För första gången på 40 år ska det byggas ny kärnkraft i Sverige. Det kommer att vara avgörande för att fasa ut fossila bränslen. Dessutom är det viktigt för att du, som privatperson eller företagare, ska veta att elen finns där till ett rimligt pris oavsett väder och vind. Så blir Sverige mindre sårbart vid globala kriser. I regering har vi tagit fram en finansieringsmodell för att stötta de första projekten för ny kärnkraft.

Förnybar energi, såsom vind-, vatten- bio- och solenergi, är också en viktig del av energimixen. Förutsättningarna att utveckla de kraftslagen ska vara goda. Det är därför viktigt att motverka hinder för att bygga nya kraftverk. Snåriga beslutsprocesser gör det exempelvis svårt och dyrt att bygga vindkraft. För den som vill bygga nya vindkraftverk bör tillståndsprocesserna vara förutsebara och kortare än i dag, samtidigt som det lokala självbestämmandet fortsatt ska vara starkt. Med mer elproduktion kommer elpriserna att kunna pressas ned och bli rättvisare över hela landet.

Moderaterna vill:

- Se till att ny kärnkraft kommer på plats så snart som möjligt genom att finansiera upp till 5 000 MW
- Häva hinder mot utbyggnad av samtliga kraftslag för stärkt elförsörjning och lägre priser
- Bygga ut elnäten i takt med den ökade produktionen
- Hålla nere nätavgifterna och använda intäkterna från näten så att de gör nytta för hushåll och företag
- Att den som påverkas av vindkraft i närmiljön ska ha rätt till kompensation och inflytande vid byggnation av nya anläggningar, förenat med ett starkt kommunalt självbestämmande

> *Vi vill bygga ut laddinfrastrukturen i hela Sverige så att fler väljer elbil.*

Fler ska kunna välja elbil

Omkring en tredjedel av Sveriges nationella utsläpp kommer från inrikes transporter, framför allt från bilar och lastbilar. Ska vi nå målet om nettonollutsläpp i Sverige år 2045 måste fordonsflottan ställas om till el. För att omställningen inte ska straffa den som i dag är beroende av sin bensin- eller dieseldrivna bil är det bråttom att få på plats tillräcklig laddinfrastruktur för elbilar i hela Sverige. Moderaterna vill byta ut transportmålet som innebär att dieselpriset på kort tid behöver höjas med upp till 10 kronor per liter, mot ett elektrifieringsmål som innebär fler elfordon på svenska vägar.

Moderaterna vill:

- Bygga ut laddinfrastrukturen i hela Sverige så att fler väljer elbil
- Fortsätta satsa på elbilspremie i glesbygd
- Skapa bättre förutsättningar för att installera laddpunkter i flerbostadshus
- Byta ut transportmålet mot ett elektrifieringsmål för en effektivare och rättvisare omställning

Stärkt äganderätt för skogsbrukare

Skogen ska få brukas aktivt och ansvarsfullt av den som äger den. Att aktivt bruka skog minskar utsläpp av växthusgaser genom kolinlagring och möjliggör för fler fossilfria produkter, samtidigt som det bidrar till ekonomisk tillväxt. Artskyddsförordningen, som bygger på EU-beslut, är en del av den miljölagstiftning som orsakar stora problem för skogsbrukare. Den ger staten en rätt att kräva att den som äger skog helt eller delvis avstår från att bruka sin mark, exempelvis på grund av att en relativt vanlig fågelart finns där. Vi vill att beslut om svensk skog i så hög grad som möjligt ska fattas i Sverige. Friheten för svenska skogsägare behöver öka för att ge förutsättningar för ett hållbart och aktivt skogsbruk. Skogen kan på så sätt bli en ännu större tillgång i arbetet för att minska utsläppen samtidigt som den skapar jobb och tillväxt.

Moderaterna vill:

- Värna det svenska självbestämmandet över den svenska skogen
- Riva fler hinder för skogsbruket, bland annat de som innebär att äganderätten inskränks genom svenska och europeiska regelverk

Lönsammare lantbruk och färre vargar

Att Sveriges bönder har goda förutsättningar är viktigt, inte enbart för enskilda lantbrukare utan för hela Sveriges livsmedelsförsörjning. Det gäller inte minst vid en eventuell kris. Vi vill riva hinder så att produktionen av svenska livsmedel kan öka och svenska folket kan ta del av ännu mer livsmedel med de höga krav på djurskydd, miljöhänsyn och kvalitet som vi har i Sverige. I regeringsställning har vi gjort flera satsningar för att stärka hela livsmedelskedjan och främja svensk livsmedelsproduktion.

Inte bara människor trivs bäst i öppna landskap. En naturtyp som är viktig för den biologiska mångfalden i Sverige är gräsmarker som betas av tamboskap eller där gräset slås för att sedan tas tillvara som djurfoder. Antalet hagar och betesmarker har blivit färre över tid, inte minst för att enskilda bönder upplevt att det inte är möjligt eller rimligt att lägga ner den tid, kraft och pengar som krävs för att hålla markerna betade med djur. Då behövs mer rimliga ekonomiska och praktiska förutsättningar.

Det ska vara möjligt att verka i naturen på landsbygden och att ägna sig åt jakt eller att ha tamboskap utan att känna obehag. Moderaterna vill utöka skyddsjakten på varg och få ner vargstammen. Vi vill även utöka möjligheterna att skydda hundar och tamdjur mot angrepp från varg. Vidare vill Moderaterna minska vildsvinsstammen där det behövs för att skydda jordbruk, trädgårdar och trafiksäkerhet. Därtill måste fjälljakten och fisket på statens mark vara tillgänglig för alla.

Moderaterna vill:

- Riva byråkrati och stärka lönsamheten i lantbruket
- Utöka möjligheterna till skyddsjakt på varg och minska vildsvinsstammen där det behövs för att skydda jordbruk och trädgårdar
- Öka arealen naturbetesmarker och närliggande naturtyper i Sverige och främja förutsättningarna att hålla betande djur
- Skapa bättre konkurrens och priskontroll i djursjukvården för lägre veterinärkostnader

Skydda Östersjöns fisk och det småskaliga svenska fisket

Moderaterna vill säkra fiskbeståndet och det kustnära fisket i Östersjön. Länge har fisk varit basföda för våra svenska kustsamhällen och både kust och skärgård är i dag viktiga resmål för besöksnäringen. Trots vår långa kustlinje och våra stora fiskevatten importerar vi i dag mer fisk och skaldjur för konsumtion än vi producerar själva. Säl och skarv fångar och äter numer minst lika mycket fisk som vi människor fiskar upp. Det innebär att bestånd av fisk, särskilt i kustnära vatten, håller på att försvinna helt. I regeringsställning har Moderaterna fått EU att sänka kvoterna för sill och strömming och under nästa mandatperiod vill vi ta ytterligare steg för att stärka det kustnära fisket. Det är även viktigt ur beredskapssynpunkt – att vi vid kris ska kunna sätta tillräckligt med mat på bordet.

Moderaterna vill:

- Stoppa storskalig industritrålning i Östersjön
- Värna det småskaliga fisket med goda förutsättningar för generationsväxling
- Öka jakten på skarv och gråsäl för att skydda kustmiljön
- Förbjuda PFAS i konsumentprodukter

Med ett skyddsområde som sträcker sig 100 meter från strandlinjen innebär det att strandskyddet sammanlagt omfattar ett område ungefär lika stort som Danmark

Från strandskydd till strandlov

Om man räknar in alla kuster, öar, vattendrag och insjöar utgör den sammanlagda strandlinjen i Sverige över 400 000 km, vilket motsvarar nästan 11 varv runt jorden. Med ett skyddsområde som sträcker sig 100 meter från strandlinjen innebär det att strandskyddet sammanlagt omfattar ett område ungefär lika stort som Danmark. Många vittnar om att strandskyddsreglerna i dag utgör ett hinder, inte minst mot landsbygdens utveckling.

Det är därför dags att tänka om. Strandskyddets grundläggande syften är viktiga, men tillåtelse till åtgärder i strandnära lägen måste bygga på en bedömning där olika intressen vägs mot varandra. Markägares önskade åtgärder ska vägas mot intresset av att skydda det aktuella området med hänsyn till strandskyddets syften.

Moderaterna vill gå från en ordning som bygger på förbud till ett tillvägagångssätt som mer påminner om det vid bygglov. Ett tillstånd att få bygga eller vidta andra åtgärder inom ett strandskyddsområde bör benämnas strandlov och inte strandskyddsdispens. Landets kommuner, med sitt grundläggande ansvar för bebyggelseplanering, bör ha huvudansvaret. Genom den här förändringen kan strandskyddets grundläggande syften värnas samtidigt som vi tillgodoser legitima önskemål om möjlighet att bo och verka i strandområden, inte minst på landsbygden.

Moderaterna vill:

- Skapa betydligt bättre möjligheter att bygga nära stränder
- Ändra strandskyddslagstiftningen så att förfarandet påminner om det vid bygglov och kallas strandlov
- Att landets kommuner ska bli huvudansvariga för att avgöra var strandlov ska beviljas

Det slopade matkravet bedöms leda till en kostnads-besparing för berörda företag motsvarande cirka

3,9 miljarder

kronor årligen i form av minskad administrationsbörda, lägre personalkostnader och minskat matsvinn.

Levande städer med ett roligare uteliv

Förr flyttade människor till jobben. Numera flyttar tvärtom företag och jobb dit människor vill leva och verka. Ett sprudlande kultur- och uteliv är avgörande för tillväxt och livskraftiga, levande städer. Moderaterna har i regeringsställning genomfört en rad frihetsreformer för att främja stadsglädjen. Danstillståndet har avskaffats, gårdsförsäljning både på landsbygden och i städerna har blivit tillåtet och den 1 juni slopades äntligen matkravet. Moderaterna vill fortsätta att göra svenska städer mer attraktiva och vardagen lite friare för vanliga människor.

Vi vill sänka åldersgränsen på Systembolaget till 18 år för att köpa öl och vin

Moderaterna vill:

- Införa en frihetsmeter som innebär att restauranger och caféer får ställa ut bord och stolar en meter utanför sin lokal året runt utan kostnad och utan att söka tillstånd
- Införa kulturella frizoner, exempelvis i gamla industriområden, med friare regler för musik och alkohol och mindre pappersarbete och lägre avgifter för den som vill starta till exempel torghandel, nattklubb eller uteservering
- Revidera bullerregler, både för att värna kultur och uteliv i våra städer och för att möjliggöra fler bostäder
- Värna stadens grönska och inrätta en grön stadsmiljard för att göra fler av Sveriges städer än grönare
- Sänka åldersgränsen på Systembolaget till 18 år för att köpa öl och vin

Vi har infört *tjänstemanna-ansvar* så att politiker och tjänstemän bättre kan hållas ansvariga

8

I ett rättvist Sverige är tilliten till demokratin stark

Ett rättvist samhälle byggs också av tillit mellan människor, starka institutioner och en levande kultur som förbinder generationer med varandra. Tilliten är en av Sveriges största tillgångar. Den gör att människor vågar ta ansvar och tro på framtiden.

Vad tog vi över

- Rätten till abort var inte skyddad i grundlagen
- En kultursektor i stark offentlig beroendeställning
- En läs- och bildningskris där en av fyra niondeklassare riskerade lämna grundskolan som funktionell analfabet

Vad har vi gjort

- Inlett ett arbete för att stärka domstolarnas oberoende
- Lagt fram förslag om att aborträtten ska skrivas in i grundlagen som ska träda i kraft 1 januari 2027
- Sett till att en moderniserad abortlag föreslås träda i kraft som stärker kvinnors rättigheter och bland annat möjliggör abort i hemmet
- Infört tjänstemannaansvar så att politiker och tjänstemän bättre kan hållas ansvariga
- Sett till att kultursektorn bättre kan stå på egna ben
- Tagit fram en kulturkanon och gjort kulturen till en del av totalförsvaret
- Klubbat lag om bemannade skolbibliotek och satsat nästan en kvarts miljard per år på skapande skola

Vi har tagit första steget.
Nästa mandatperiod grundlagsfäster vi
rätten till abort.

Domstolarnas oberoende ska stärkas

Trots att Sverige befinner sig i det allvarligaste säkerhetsläget sedan andra världskriget står sig den svenska demokratiska rättsstaten fortsatt stark och är väl förankrad i våra grundlagar. Samtidigt visar utvecklingen i delar av vår omvärld att politiska krafter kan undergräva demokratin och rättsstaten på kort tid. Därför finns det goda skäl att genomföra ändringar i regeringsformen i syfte att stärka det institutionella skyddet för Sverige som demokratisk rättsstat. Det behöver bli svårare att ändra grundlag och skyddet för domstolarnas och domarnas oberoende ska långsiktigt stärkas.

Moderaterna vill:

- Att regeringsformen ändras för att minska risken för politisk styrning av domstolarna
- Göra det svårare att ändra grundlag

Stärkt skydd för enskildas grundläggande fri- och rättigheter

Ett starkt skydd för enskildas grundläggande fri- och rättigheter är kärnan i en liberal demokrati. För att enskilda ska kunna försvara sig mot statliga övertramp är det viktigt att Sveriges grundlag erbjuder ett klart och tydligt skydd, att rättigheterna går att tillvarata i praktiken och att enskilda som drabbats av överträdelser kan få upprättelse.

Moderaterna vill:

- Stärka skyddet för äganderätten genom att grundlagsfästa att ingrepp bara får ske om det är proportionerligt
- Stärka rätten till ersättning vid rådighetsinskränkningar i grundlagen
- Grundlagsskydda rätten till domstolsprövning
- Rösta igenom förslaget om att grundlagsskydda rätten till abort

Det som förenar oss ska föras vidare

Svensk kultur ska värnas och skyddas. Men i dag är det svenska kulturlivet sårbart till följd av ett, i internationellt perspektiv, ovanligt stort beroende av offentliga medel. En stor kulturbyråkrati konkurrerar också om resurser. Moderaterna verkar därför för att bredda finansieringen och trimma administrationen, både för att minska kulturens utsatthet för ekonomiska och politiska svängningar, och för att långsiktigt stärka våra kulturskapare.

De kulturella och kreativa branscherna utgör en ny svensk basindustri som omsätter 640 miljarder kronor per år. För att stötta branschen har vi bland annat sett till att den orättvisa dansbands- och nattklubbsmomsen har sänkts, liksom momsen på konstverk. Vi vill göra det mer gynnsamt för företag att sponsra kultur och har utrett utökad avdragsrätt för privatpersoner att ge, liksom införandet av ett matchningssystem.

Vårt kulturarv är en viktig källa till stolthet, identitet och sammanhållning på många orter i Sverige. Vi har tagit fram den första svenska kulturkanonen och har satsat på att rusta upp fornlämningar, kyrkor och befästningar samt fattat ett historiskt beslut att renovera Kungliga Operan. Inför nästa mandatperiod vill Moderaterna utreda inrättandet av en kulturfastighetsfond som kan bidra till att tillgängliggöra vår gemensamma historia, upprätthålla underhåll och föra kulturarvet närmare medborgaren.

Moderaterna vill:

- Förbättra möjligheterna för en starkare, friare och roligare svensk kultur genom förbättrade regler för privat finansiering av kulturen
- Stoppa alla försök att införa streamingskatt
- Tillgängliggöra kulturarvet för medborgarna och förbättra underhållet av viktiga kulturfastigheter genom att inrätta en kulturfastighetsfond

En mångfald av privata mediehus och ett fokuserat public service

Fria och oberoende medier är en grundbult för en fungerande demokrati och för välinformerade medborgare. I ett informationslandskap som blir alltmer splittrat och polariserat behövs en mediemångfald med både konkurrenskraftiga privata medier och ett starkt men fokuserat public service.

I regering har Moderaterna fattat beslut om en ny public service-lag som både är teknikneutral och slår fast tydliga krav på neutralitet och saklighet oavsett distributionsform. Vi har även infört ett nytt mediestöd med fokus på kvalitativ lokaljournalistik. Men teknikutvecklingen, inte minst med AI, innebär utmaningar för befintliga affärsmodeller, upphovsrätt och verifiering som kräver en fortsatt hög reformtakt. Public service-bolagen har fått en garanterad finansiering för åtta år, men kommer i likhet med privata bolag att löpande behöva effektivisera sin verksamhet.

Moderaterna vill:

- Arbeta för att säkra medieaktörernas upphovsrätt, både på nationell och internationell nivå
- Stärka insatserna för AI-kunskap och medie- och informationskunskap (MIK) hos medier och allmänhet
- Reformera infrastrukturen kopplad till public service (marknät och digitalt) för att stärka dess roll i totalförsvaret

9

I ett rättvist Sverige används skattebetalarnas pengar ansvarsfullt: Moderaternas finansiering

Värna Sveriges starka offentliga finanser

De reformer som presenteras i valmanifestet kommer att genomföras i takt med att det finns ekonomiskt utrymme. Genomförandet villkoras därmed av att finansiering kan säkras. Starka offentliga finanser är en förutsättning för att kunna hålla ett högt reformtempo, säkerställa att välfärden har tillräckliga resurser samt att Sverige har ekonomisk motståndskraft i en orolig värld.

Sverige har en låg offentlig skuldsättning med offentliga finanser i världsklass. Nyligen bekräftades att Sverige är ett av endast nio länder i världen som har högsta kreditbetyg hos de större kreditinstituten. Sveriges offentliga skuldsättning är i dag lägre än när Magdalena Andersson fick igenom sin sista budget och klart lägre än snittet i EU. Den låga offentliga skuldsättningen gör också att Sverige har bland de lägsta räntekostnaderna i hela EU. Detta gör den svenska ekonomin motståndskraftig. Det finanspolitiska ramverket och den breda parlamentariska uppslutning som råder kring ramverket är centralt i detta sammanhang. Den styrkan ska värnas.

Att värna styrkan i de svenska offentliga finanserna är särskilt viktigt givet det osäkra omvärldsläget. Tack vare starka statsfinanser har Sverige handlingsutrymme för att stå emot såväl säkerhetspolitiska som ekonomiska störningar vilket skapar en ekonomisk trygghet för alla svenskar.

Moderaterna vill:

- Värna Sveriges starka statsfinanser

Principer för finansiering av nya reformer

För att värna styrkan i de offentliga finanserna, samtidigt som Sverige behåller en hög nivå på de offentliga investeringarna, är vi överens med de blågula partierna om att nya större reformer i huvudsak bör vara finansierade under nästa mandatperiod. Moderaterna har därför utvecklat principer för hur finansiering ska gå till och tagit fram förslag på finansiering.

Över tid är det bara en växande ekonomi som kan säkerställa en god välfärd och en hög investeringstakt samtidigt som hårt arbetande svenskar känner att deras ansträngning lönar sig. Bara en procent i ökad tillväxt skulle innebära cirka 30 miljarder kronor i ökat reformutrymme. Därför är det viktigt att arbetet med att finansiera nya reformer inte motverkar en växande ekonomi.

Moderaternas finansiering bygger mot denna bakgrund på tre principer. För det första ska finansieringen inte höja skattetrycket och därmed vara i linje med det skattehöjarstopp på arbete och sparande som de blågula partierna har enats om. För det andra bör finansieringen inte leda till minskat antal arbetade timmar i ekonomin. För det tredje bör finansieringen inte leda till ökade kostnader för hårt arbetande svenskar.

Utifrån dessa tre principer är stora skattehöjningar uteslutna och finansieringen kommer i första hand ske genom omprioriteringar inom budgeten. Hittills under mandatperioden har vi omprioriterat omkring 50 miljarder kronor av statens utgifter, vilket inneburit att de permanenta skattelättnader som regeringen har genomfört till betydande del varit finansierade. Inför nästa mandatperiod är det framför allt omprioriteringar inom byråkratin, bidragen och biståndet som kommer att skapa utrymme för nya reformer.

Moderaterna vill:

- Finansiera nya reformer utan att höja skattetrycket

Moderaternas finansiering: byråkratin, bidragen och biståndet

Genom att använda de offentliga utgifterna effektivare och effektivisera offentliga upphandlingar kan resurser frigöras som sedan kan användas för att stärka ekonomin för hårt arbetande svenskar. Effektiviseringar kommer att ske i flera steg. Inför budgetpropositionen för 2027 förbereds ett generellt besparingsbeting för samtliga myndigheter med undantag för försvaret, rättsväsendet och infrastrukturens investerings- och underhållsanslag. Det innebär att övriga myndigheter under den kommande mandatperioden kommer att få en begränsad uppräkning av anslagen.

Därutöver har Moderaterna tillsatt en Slöserikommission vars uppdrag är att se över utgifterna för den statliga förvaltningen och ge förslag på hur utgifterna kan minska. Kommissionen ska ge förslag på omprioriteringar som kan göras inom statens utgifter. Kommissionens uppdrag ska gå utöver de effektiviseringar som redan har inletts och därmed fokusera på att mer genomgripande minska byråkrati och onödiga utgifter för statsförvaltningen, så att förvaltningen kan fokusera på sina kärnuppdrag. Parallellt med det arbetet kommer åtgärder vidtas för att effektivisera den statliga upphandlingen i syfte att frigöra resurser till andra prioriterade reformer.

Det offentliga ska alltid vara ett föredöme i fråga om att hushålla med medborgarnas pengar. Moderaterna vill därför införa ett fallskärmstak i offentlig sektor samt avskaffa den så kallade elefantkyrkogården i Regeringskansliet.

Ytterligare resurser för att stärka ekonomin för hårt arbetande svenskar kan frigöras genom en skärpt arbetslinje och minskat bidragsfusk. Regeringens reformer – framförallt den stramare migrationspolitiken, att det blivit mer lönsamt att arbeta, bidragsreformen samt reformen av a-kassan – gör att såväl Regeringskansliet som Konjunkturinstitutet bedömer att den strukturella arbetslösheten kommer att minska trendmässigt framöver för första gången på 20 år. Förutsatt att de här reformerna får ligga kvar stärks de offentliga finanserna vilket skapar utrymme för nya reformer.

Samtidigt kan mer göras för att stärka arbetslinjen ytterligare. Moderaterna vill bland annat öka avtrappningen i a-kassan samt avskaffa avdragsrätten för a-kasseavgiften.

Genom att inrätta en generell bidragsspärr och effektivare dela information mellan myndigheterna finns goda förutsättningar för att åtminstone kunna halvera bidragsfusket under nästa mandatperiod.

Sammantaget innebär förslagen ovan att drygt 70 miljarder kronor kan frigöras för att stärka ekonomin för hårt arbetande svenskar.

Utöver att frigöra resurser för att stärka ekonomin för hårt arbetande svenskar vill Moderaterna prioritera om ekonomiska resurser från biståndet till i första hand välfärden och försvaret. Även andra prioriterade reformer kan dock vara aktuella. Sverige har, även efter att enprocentmålet avskaffats, ett av världens mest generösa bistånd. Det finns samtidigt stora ekonomiska behov i Sverige som ställer krav på att skattebetalarnas pengar prioriteras på bästa sätt. Det handlar först och främst om att välfärden ska få de resurser som behövs och att de fortsätter att öka i den takt som demografin kräver. Den moderatledda regeringen har sett till att resurserna till välfärden är på en historiskt hög nivå och vi vill se till att resurserna till sjukvården, skolan och omsorgen ökar varje år.

Det handlar även om att steg för steg fasa in en långsiktig finansiering av försvaret för att kunna sluta lånefinansiera uppbyggnaden av försvaret. Riksdagens åtta partier är överens om att permanent finansiering ska komma på plats senast 2035 och regeringen ska i varje budgetproposition från och med 2027 redovisa hur arbetet med finansieringen fortgår.

Moderaterna kommer därför att, i samband med att nästa statsbudget presenteras, lägga fram en plan för att stegvis växla över ytterligare resurser från det svenska biståndet till framför allt den svenska välfärden men även upprustningen av försvaret och andra prioriterade reformer. I det arbetet är biståndet till Ukraina samt det humanitära biståndet helt fredat.

Moderaterna vill:

- Effektivisera byråkratin och offentliga upphandlingar
- Inrätta en Slöserikommission
- Stärka arbetslinjen och bekämpa bidragsfusk
- Växla över resurser från biståndet till välfärden och försvaret

För ett *rättvisare* Sverige

Ansträngning ska löna sig. Brott ska straffa sig.

VÅRD • VARDAG • VÄRDERINGAR

TRO PÅ SVERIGE
RÖSTA KD

TRO PÅ SVERIGE

Kristdemokraternas valmanifest 2026

KD

WWW.SVERIGEDROMMEN.SE
WWW.KRISTDEMOKRATERNA.SE

TRO PÅ SVERIGE

Vi tror på Sverige. Vårt hem som vi vill bygga starkt. Vi tror att med modiga beslut och rätt investeringar kan Sverige resa sig. Och vi måste rusta vårt land med rätt värderingar – som håller över tid.

Under vår regeringstid har det dödliga gängvåldet pressats tillbaka. Vårdköerna har kapats. Historiskt stora satsningar på psykiatri och psykisk hälsa genomförts. Inflationen tryckts ner. Familjer har fått mer pengar i plånboken. Socialtjänsten har fått nya verktyg. Ny kärnkraft är på väg. Sveriges försvar har stärkts. Väg och järnväg rustas upp och byggs ut.

Men vi ser också allt som fortfarande brister. Alltför många människor väntar med oro på vård. Alltför många har svårt att få ekonomin att gå ihop. Alltför många unga mår dåligt och tappar hoppet.

Kristdemokraterna vill se ett Sverige där välfärden går att lita på och att den finns där när du behöver den. Vi vet att politiker inte kan och ska lösa allt, därför ska politiker ägna sin tid åt verkliga problem – och leverera på det man lovar. Som kristdemokrater uppskattar vi frihet under ansvar.

Vi tror på ett Sverige där politiker förstår att en trygg familj ger trygga barn. Vi vet att pengar i din plånbok också betyder välfärd för dig. Vi vet att familjen och de naturliga gemenskaper som finns i församlingar och föreningar har stor betydelse för ett tryggt samhälle. Vi tror på ett Sverige som är vårt hem – ett hem som vi gemensamt tar hand om.

Sverige behöver ordning och reda. Därför måste vi vara ansvarsfulla med skattepengar. Sverige måste vara ett land där politiker tar ansvar för att både migration och integration fungerar. Där landets ledning bekämpar den organiserade brottsligheten. Ett Sverige där det är självklart att de som flytt hit ska anpassa sig till Sveriges värderingar. Ett land som välkomnar den som hittat ett arbete, skapat sig ett hem och gjort Sverige till sitt – men som utvisar kriminella som inte hör hemma här.

Vi tror på ett Sverige där äldre människor räknas. Där välfärden präglas av trygghet, tillgänglighet och värdighet. En samhällsgemenskap som präglas av respekt för varandra och såväl vår historia som vårt lands värderingar.

Ska det svenska samhällsbygget stå starkt behöver vi ta vara på hela Sveriges potential att producera. Därför ska vi investera i det som bygger Sverige starkt: Ny kärnkraft för stabil och fossilfri el. Infrastruktur så att industrin kan producera och vardagen fungera. Vår jord, vår skog och våra gruvor, som är basen för vårt välstånd. Och investera i ett företagsklimat som gör att morgondagens tillväxtbolag skapas och nya idéer kläcks i vårt land.

Sverige behöver vara ett land där ett realistiskt hopp om en bättre morgondag kan gry. Ett land som växer – för att vi rustar samhällsgemenskapen och samhällsbygget.

Vi har en Sverigedröm. Vi vill se ett Sverige som gör vardagen enklare, tar ansvar för vården, rustar Sverige för framtiden och förvaltar våra värderingar – det etiska modersmål som har sin grund i kristen etik och den humanism som följt av den.

Tro på Sverige.

1. VANLIGA FAMILJER SKA VARA VINNARE

All politik måste i ett kristdemokratiskt präglat Sverige resultera i att vanliga familjer är vinnare. Fler ska kunna nå den svenska drömmen om villa, Volvo och vovve. Kristdemokraterna vill att fler ska våga och vilja bilda familj och ha de bästa förutsättningarna för att ge sina barn en trygg uppväxt.

STARKARE FAMILJER

Familjen är för de flesta den viktigaste gemenskapen. Familjen är därför ett mål i sig själv, men den är även samhällets viktigaste byggsten. I familjen får medlemmarna möjlighet att ge och möta kärlek, omtanke och förståelse, men också ställas inför krav och ta ansvar. Barn som växer upp i trygga familjer får goda

förutsättningar att klara av livets utmaningar och få ett gott liv. Vi tror på ett Sverige som i både goda och svåra tider klarar av det som är viktigt – att prioritera våra barn.

Politiken behöver ha en relationslinje, eftersom varje människa föds in i nära relationer till andra. I familjen blir man sedd och är inte utbytbar. Tillsammans utvecklas vi, bekräftas och bekräftar, tar ansvar, tar emot hjälp och trivs. I familjen kan man möta den kravlösa kärleken, men också ställas inför kärleksfulla krav. Den fungerar som vårt första välfärds- och trygghetsnät. Familjen är den första och viktigaste skolan, framför allt för att överföra normer och värderingar mellan generationer.

SÅ KAN SVENSKA FAMILJER STÄRKAS

- ◊ Successiv förlängning av föräldraförsäkringen med ytterligare sex månader.
- ◊ Nej till kvotering av föräldraledigheten och ja till möjligheten att fritt ta ut så kallade dubbeldagar.
- ◊ Pengar i plånboken är en del av välfärden – sänk skatten för landets hushåll.
- ◊ Stärk ekonomin för alla barnfamiljer – höj barnbidraget till 2 000 kronor och värdesäkra det därefter mot inflationen.
- ◊ Låta barnomsorgen fokusera på omsorg, lek och social trygghet, särskilt i de lägre åldrarna.
- ◊ Utöka och utveckla det nationella fritidskortet med fler årskullar, så att en meningsfull fritid är möjlig för alla barn.
- ◊ Garantera en fungerande familjerådgivning utan långa kötider och med rimliga avgifter.
- ◊ Bygg ut och satsa på föräldrastödsprogram till alla familjer.
- ◊ Skydda barn från techjättarnas skadliga algoritmer. Lärare, inte skärmar, ska leda undervisningen i skolan. Inför åldersgräns för sociala medier och ge föräldrar stöd att säga nej.
- ◊ Den som har svårt att bli gravid ska få hjälp av IVF-behandling, också för att få syskon till sitt första eller andra barn.
- ◊ Förbättra kvinnors pensioner. Inför en barnbonus som betalas in på mödrars premiepensionskonto i samband med barnets födelse. Förslaget ger runt 700 kronor i månaden i stärkt pension för en tvåbarnsmamma.

ETT HEM ATT DRÖMMA OM

Fler ska kunna äga sitt boende och fler ska kunna nå drömmen om ett eget hus. Undersökningar visar att de flesta svenskar vill bo i villa eller radhus.

Därför driver Kristdemokraterna på för en ny egnahemsrörelse, där fler människor ska få möjlighet att förverkliga sin boendedröm. När fler bostäder planeras i en kommun bör villor och radhus vara huvudfokus. Detta har Sverige förutsättningarna till. Endast tre procent av Sveriges yta är bebyggd mark. Kommuner ska därför inrätta genomtänkta områden som inte bara tillhandahåller villatomter utan följer en idé om hur de ska växa fram och förvaltas över en längre period. Här finns utrymme för nytänkande och modernitet, men förebilden finns i de trädgårdsstäder som byggdes för runt 100 år sedan på flera platser runt om i Sverige. Då var tanken – som fortfarande håller i sina grunder – att bygga villor och radhus i ett större område, tillsammans med låga flerfamiljshus, vilket ger underlag för ett lokalsamhälle med skola, torg, parker, samlingslokaler, idrottsytor och mindre affärsverksamheter.

Reavinstskatten är i praktiken en flyttskatt som gör att människor bor kvar i för stora eller felanpassade bostäder då flytten utlöser en skattesmäll. Reavinstskatten ska därför avskaffas efter en tids ägande genom att reavinstskatten minskas efter fem år med 2 procent årligen.

De senaste decennierna har det rullats ut bostadsmattor, men vi behöver bygga mer genomtänkta stadsdelar. Boendet är för många satt under ekonomisk press. Staten har alltid varit frestad att använda boendet som stabil skattebas. Kommunala taxor och avgifter har ökat kraftigt de senaste åren, långt mer än konsumentprisindex. Kostnaden för ett bygglov varierar stort mellan landets kommuner, vilket är helt orimligt. Kristdemokraterna vill göra det enklare och billigare att äga sitt egna hem – och trygga möjligheten för den som inte själv kan köpa ett boende att hitta en bostad.

SÅ KAN FLER FÅ EN EGEN BOSTAD

- ◊ Ny egnahemsrörelse för fler småhus och fler trädgårdsstäder.
- ◊ Avskaffad reavinstskatt när man bott i samma bostad under lång tid.
- ◊ Maxtaxa för kommunala avgifter för bygglov.
- ◊ Krav på hyresvärdar att avsätta ett antal lägenheter till sociala kontrakt.
- ◊ Reformera hyressättningen för nybyggda hyreslägenheter.
- ◊ För att öka trygghet, skapa trivsel och minska ensamhet – öka ambitionerna att bygga vackert och samtidigt skapa ytor för gemenskap och mänsklig aktivitet.

2. VÄLFÄRDENS KÄRNA FÖRST

Välfärden ska prioriteras under nästa mandatperiod. Den ska präglas av trygghet, tillgänglighet och värdighet. Grunden för välfärdssamhället byggs i och av familjer, civilsamhälle och företag. Statens roll är att se till att välfärdsstatens erbjudande är att lita på.

EN JÄMLIK OCH TILLGÄNGLIG VÅRD

1862. Det var året då svensk sjukvård senast reformerades. Efter 164 år borde viljan finnas att göra ett rejält omtag i hur svensk vård fungerar.

När vården är som bäst är den i världsklass. När den är som sämst präglas vården av köer och av ojämlikhet. Sveriges hälso- och sjukvård står inför stora utmaningar. Människor ska ges vård efter behov, inte efter regionernas förmåga. Köerna måste pressas ned. Primärvården måste stärkas. Det behövs stora investeringar i modern vårdinfrastruktur. Det krävs pengar till nya, men ibland dyra, behandlingar.

Och vi måste göra vårdens tillgänglighet och kvalitet oberoende av var i landet du bor. Postnumret ska inte avgöra när och hur du får vård. Kristdemokraterna vill därför avskaffa 21 byråkratiska regioner och ersätta dem med ett statligt ansvar för vården. För att kunna kraftsamla – och för att kunna erbjuda världens bästa vård till alla svenskar. Sverige behöver också arbeta för att stärka vardagsvården – den du exempelvis får via vårdcentralen – på ett sätt som gör den lätt att komma i kontakt med och med personal som vet vem du är och vilka behov du har. Vårdgarantin i barn- och ungdomspsykiatrin blir nu lag och väntetiderna måste vara korta.

SÅ KAN VÅRDEN BLI BÄTTRE

- ◊ Vården ska bli bättre. Gör vården till ett nationellt ansvar och avveckla därefter dagens 21 olika regioner. För en mer tillgänglig, jämlik och högkvalitativ vård till hela befolkningen - oavsett bostadsort.
- ◊ Stärk patientens ställning genom att se över lagstiftningen för att slå fast rätten till vård i tid, information och delaktighet likt de patienträttighetslagstiftningar som finns i våra grannländer.
- ◊ Ställ om vården genom att kraftigt förstärka vardagsvården – framför allt primärvården – så att den kan utgöra navet i svensk sjukvård – med hög kontinuitet, fast läkarkontakt och patienten i centrum.
- ◊ Alla vårdcentraler ska erbjuda digital vård och vara knutna till en jourvårdcentral kvällar och helger.
- ◊ Korta vårdköerna. Vårdgarantin, som ger dig rätt till vård i rimlig tid, ska skärpas och efterlevas.
- ◊ Inför en fortbildningsmiljard till primärvården för arbetet med psykisk hälsa.
- ◊ Skärp reglerna för vårdgarantin inom barn- och ungdomspsykiatrin.
- ◊ Reformera svensk psykiatri genom fler vårdplatser, bättre vårdövergångar, mer stöd till anhöriga, bättre informationsdelning, samt mer fokus på samsjuklighet.
- ◊ Inför en elevhälsogaranti – elever ska kunna komma i kontakt med elevhälsan varje skoldag.
- ◊ Säkerställ att vårdnadshavare till omyndiga tonåringar har tillgång till journaler, vårdbokningar och recept.
- ◊ Garantera en barnmorska per födande kvinna i aktiv fas på förlossningen.

- ◊ Förbättra vården till kvinnor som kommit i klimakteriet.
- ◊ Riv upp könsbyteslagen. Juridiskt kön ska i grunden vara en fråga om biologi, inte identitet och könsbyten en fråga om insatser och hjälp från vården.
- ◊ Inrätta ett vaccinationsprogram för äldre.
- ◊ Ingen ska behöva avstå från medicin. Gör högkostnadsskyddet för medicin inkomstprövat.
- ◊ Ingen ska behöva avstå nödvändig tandvård. Patienter som är yngre än 67 år med stora tandvårdsbehov bör också omfattas av det nya högkostnadsskyddet, där endast tio procent av tandvårdskostnaden betalas av patienten.
- ◊ Personalen är avgörande för god vård. Det statliga ansvaret för kompetensförsörjningen behöver stärkas. Arbetsmiljön måste förbättras, så att fler lockas att arbeta inom vården och vill stanna kvar i yrket.

EN TRYGG VÄLFÄRD

Svensk välfärd består av många delar. När vi gemensamt bidrar till välfärden via skatten har vi också rätt att förvänta oss att den fungerar väl.

En stark svensk värdering är att alla ska kunna känna sig trygga med att vården, skolan och omsorgen fungerar och inte är en fråga om pengar, kontakter eller social status. Välfärden ska finnas där och fungera när du behöver den som mest. Samtidigt behöver vi få ett större fokus på att välfärden också ska präglas av värdighet. I det ligger att du så långt det är möjligt ska ha makt över din vardag och mötas av respekt för din situation och dina önskemål.

SÅ KAN VÄLFÄRDEN STÄRKAS

- ◊ Ställ krav på att alla som nyanställs i barnomsorg och äldreomsorg har goda kunskaper i svenska.
- ◊ Värna om maten i äldreomsorgen. Söndagsstek med ett glas vin på äldreboendet om så önskas och goda matlådor från hemtjänsten.
- ◊ Äldre ska ha rätt att välja vårdare av samma kön vid intima omsorgssituationer.
- ◊ Alla ska känna trygghet i att när man behöver en äldreboendeplats, så ska det finnas en tillgänglig. Äldreboendegaranti för alla över 85 år.
- ◊ Man ska kunna välja var man bor även på ålderns höst. Inför en rätt att ta med sig biståndsbeslut om exempelvis hemtjänst och äldreboende om man flyttar till en ny kommun.
- ◊ Välfärden behöver fler eldsjälar. Förbättra möjligheterna för ideella aktörer att bedriva skola, vård och omsorg. Värna möjligheten för reserverade upphandlingar för idéburna aktörer.
- ◊ Utred hur no excuses-skolor ska kunna etableras.
- ◊ Mer lärarledd undervisning och mindre skärmtid – utdelning av individuella bärbara datorer och ipads ska helt upphöra i låg- och mellanstadiet.
- ◊ Stärk och utveckla samhällets insatser för goda livsvillkor för barn och unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och deras anhöriga.
- ◊ Inför 30 minuters daglig rörelse på alla skolor för att stärka hälsa och utveckling för alla.
- ◊ Säkra en god, näringsriktig, svenskproducerad och kostnadsfri skolmat till alla – och stoppa tvångsvegetariska måltider i skola, vård och omsorg.
- ◊ Vård, skola och omsorg ska alltid göra utdrag ur belastnings- och misstankeregistren, både vid nyanställning och regelbundet för befintliga medarbetare.
- ◊ Inrätta ett nationellt avstängningsregister för personal inom vård, skola och omsorg – så att misstänkta personer inte kan komma undan genom att ständigt byta jobb.
- ◊ Ge en ekonomisk bonus till pensionärer som återvänder till vården och omsorgen för att arbeta.
- ◊ Sverige ska vara ett tryggt land att växa upp i. Låt barnomsorgen fokusera på omsorg, lek och social trygghet, särskilt i de lägre åldrarna. Max 12 barn i småbarnsgrupper i förskolan.
- ◊ Ge Åklagarmyndigheten befogenhet att stoppa utbetalningar till och häva kontrakt med utförare inom välfärdssystemen som misstänks för kopplingar till organiserad brottslighet.

3. BYGG SVERIGE STARKT

Sverige står inför en period där vi behöver rusta samhället starkare. Återkommande kriser och en ökad politisk polarisering tycks ha resulterat i passivitet och brist på ambitioner för det gemensamma bästa. Arbetet med att bygga Sverige starkt går för långsamt. I dag kan en enskild fågel eller en liten planta sätta stopp för viktiga investeringar. Så får det inte vara. Sverige hålls tillbaka av överregleringar. Trots att vi under de senaste åren gjort flera förenklingar och investeringar, dras vi fortfarande med problem som orsakats av en bristande politisk vilja att prioritera innovation och entreprenörskap, infrastruktur och etableringar. Här behövs fortsatta satsningar för att Sverige inte ska tappa placeringar i välståndsligan.

EN NY ERA FÖR SAMHÄLLSBYGGARE

Den internationella turbulensen med regionala fullskaliga krig, hybridkrig i vårt närområde och globala handelskrig visar tydligt på behovet av att Sverige måste kunna stå starkt, liksom behovet av att öka vårt oberoende och vår motståndskraft. Sverige behöver en ny era för samhällsbyggare. Vi behöver förenkla beslutsprocesser, snabbt reformera ekonomin och stärka samhället för att kunna vara världsledande imorgon.

SÅ KAN ETT STARKARE SVERIGE MÖTA FRAMTIDEN

- ◊ Gör under en 20-årsperiod undantag från statens balanskrav för att kunna göra nödvändiga investeringar som leder till tillväxt.
- ◊ Förenkla och liberalisera tillståndsprocesser.
- ◊ Inför en ventil och ett snabbspår för att väga olika riksintressen mot varandra. Väg in samhällsekonomiska vinster i tillståndsprocesser.
- ◊ Minska antalet riksintressen och deras areella utbredning.
- ◊ Skapa förutsättningar för Sverige att fatta nödvändiga och strategiska beslut för stärkt konkurrenskraft och ökad tillväxt. Reformera svensk myndighetsstruktur och förvaltningskultur för att öka beslutsförmågan.
- ◊ Möjliggör för regeringen att förordna fram beslut som brådskar för att säkra omställningen och öka Sveriges oberoende och beredskap.
- ◊ Sverige ska fortsätta leda klimatomställningen inom EU genom att gå före i att säkerställa tillgången till kritiska råvaror och fossilfri energi.
- ◊ Sverige behöver stabil elproduktion. Fullfölj byggandet av nya kärnkraftverk. Öka det europeiska samarbetet kring kärnkraft, där tid och budgetfrågor blir nyckelaspekter.
- ◊ Inför generella tullar som riktas mot länders kolkraftsanvändning. Använd intäkterna för att genomföra klimatåtgärder i utvecklingsländer.
- ◊ Sverige ska ha samma klimatmål som EU – och EU ska ställa krav på övriga världen att börja begränsa sina klimatskadliga utsläpp.
- ◊ Hela Sverige ska växa. Öka vår produktion i jordbruket, skogen, gruvorna och tech- och tjänstebolagen.
- ◊ Fullfölj avbetalningen på Sveriges underhållsskuld för vägar och järnvägar och investera i nya väg- och järnvägsprojekt.
- ◊ Ge kommunerna ett tydligt ansvar för att identifiera och genomföra löpande effektiviseringar, med syfte att stärka välfärden och säkerställa en god användning av skattemedel.
- ◊ Gör satsningar för att locka utländska studenter och forskare till Sverige.
- ◊ Öka statens vilja att satsa på innovativa läkemedel som ger nytta för patienter och stärker Sveriges ställning som ledande life science-nation.
- ◊ Säkerställ tillgången till drivmedel i hela landet.

FÖRETAG SOM KAN VÄXA

Det är i de små och växande företagen som de nya jobben skapas. Här formas nästa exportsuccé och här föds innovationer. Det är här basen byggs för människors privatekonomi och för finansieringen av vår gemensamma välfärd. För många är drömmen om ett eget företag också drömmen om frihet och att förverkliga sig själv eller sin idé. Företagare skapar service, tar ofta socialt ansvar och skapar mötesplatser och livskraft i lokalsamhällen. Här får många unga chansen att få sitt första jobb. Att företag får goda förutsättningar betyder alltså också att ge förutsättningar för ett gott samhälle, välfärd och växande ekonomi.

SÅ KAN SVERIGE BLI VÄRLDENS BÄSTA FÖRETAGARLAND

- ◊ Inför principen ”en regel in, två regler ut” för att minska regelbördans kostnader.
- ◊ Inrätta ett permanent regelförenklingsråd.
- ◊ Gör det obligatoriskt för alla skolor att erbjuda Ung Företagsamhet. Gör det enklare att sedan kunna omvandla ett UF-företag till ett vanligt företag.
- ◊ Anpassa offentlig upphandling så att fler småföretag kan vara med.
- ◊ Brett privat ägande i företag ska värnas genom attraktiva sparmöjligheter för småsparare, såsom ISK. Gör speciella insatser för att gynna ungdomars sparande.
- ◊ Inför en nationell servicegaranti där överskridna tider leder till reducerade kostnader och där ansökan beviljas om maxtiden passerats.
- ◊ Inför en ”en väg in”-princip där småföretagare ges en samlad kontaktpunkt till statliga myndigheter och system, från start till drift och tillväxt.
- ◊ Företagares trygghetssystem behöver bli tydligare, enklare och mer förutsägbart.
- ◊ Avskaffa Arbetsförmedlingen i sin nuvarande form och överför ansvaret för matchning, stöd och utbildning till kommunerna.
- ◊ Gör en kraftig förbättring av startup-företagens möjligheter att bygga attraktiva modeller för vinstdelning för de anställda.
- ◊ Säkerställ att tillväxtbolag kan attrahera kompetens internationellt, genom fungerande och snabba visumprocesser och fungerande regler för arbetskraftsinvandring.
- ◊ Skapa fler vägar till kunskap och arbete. Gå vidare med förslaget om en tvåårig yrkesutbildning på gymnasienivå och vidta åtgärder för att få till ett fungerande lärlingssystem.

ETT LEVANDE HJÄRTLAND

Det finns delar av Sverige som ofta glöms bort, inte bara i debatten utan även i de politiska beslut som fattas. Vi tror på ett Sverige som bryggar över den klyfta som riskerar att ställa stad mot land. Hela landet ska ha förutsättningar för att vara levande och företagsamt.

Sverige ser olika ut på olika platser. Ändå talas det ofta om landsbygd på ett förenklat sätt som förminskar vårt lands mångfald och människorna som bor på landsbygden. På samma sätt som stadens villaförort och utanförskapsområden skiljer sig från varandra, finns det flera olika landsbygder och glesbygder. Kristdemokraterna vill skapa förutsättningar för alla att kunna förverkliga sina grundläggande önskemål och behov. Här behöver välfärden finnas med friskvård och sjukvård, kunskap med skola och högre utbildning. Här behöver vardagens trygghet säkras med polis och rättsväsende och för att livet ska fungera måste möjligheten finnas med kommunikationer, drivmedel och mathandel till rimliga priser.

Här behöver vi säkra svensk matproduktion – för utan mat fungerar ingenting. Inte försvaret, inte skolan, inte vården. Svensk mat är dessutom producerad med ett stort ansvarstagande för både djur och natur. Svenska bönder är ett föredöme i världen.

Sverige har en fantastisk natur som ger förutsättningar för livskraftigt jordbruk, skogsbruk, fiske och jakt. För att hela Sverige ska kunna leva måste vi förvalta och utveckla handel, entreprenörskap, kommunal

service, äganderätt, allemansrätt, boende, infrastruktur och energiförsörjning. När vi gör detta kan vi se ett Sverige som reser sig.

SÅ KAN HELA SVERIGE LEVA

- ◊ Sverige ska öka produktionen av mat och öka vår självförsörjning.
- ◊ Ge svenska bönder rätt förutsättningar. Fortsätt det omfattande arbetet för att rensa i regelbördan och sänka böndernas kostnader ytterligare.
- ◊ Jakt är både naturvård, friluftsliv och en kultur. Förenkla reglerna för skyddsjakt, håll rovdjursstammarna på rimliga nivåer och säkra tillgången till jaktskyttebanor.
- ◊ Undanröj hinder för jakt på säl och skarv.
- ◊ Lös konflikterna som finns mellan rennäringen och industriell utveckling. Värna allas rätt att jaga på statens mark. Staten, inte samebyar, ska upplåta jakt och fiske på statens mark. Samernas rättigheter som urfolk ska respekteras samtidigt som förutsättningarna för jobb, företagande och samhällsutveckling stärks.
- ◊ Säkra att lokalsamhällen får del av den ekonomiska vinningen vid etablering av exempelvis vindkraftsparker, solcellsanläggningar och gruvor.
- ◊ Utred ett långsiktigt hållbart system för investeringar i enskilda vägar, med möjlighet för vägföreningar att ansöka om medel för större underhåll- och förstärkningsprojekt.
- ◊ Säkra kvaliteten på naturbruksutbildningarna och öka antalet vuxenutbildningar inom jord, skog och trädgård för att möjliggöra för yrkesbytare.
- ◊ Avskaffa det generella strandskyddet, säkra allmänhetens tillgång till strandlinjen och låt kommunerna avgöra vilka områden som är skyddsvärda och var det får byggas.
- ◊ Ge Teracom ett nationellt uppdrag att säkerställa bredbandsinfrastrukturen och samla all bredbandsverksamhet som idag bedrivs av statliga aktörer.

4. TA VÄRDERINGSKAMPEN

Samhället är alltid mycket större än staten. Ett samhälle som står starkt bygger på tillit mellan människor liksom förtroende för myndigheter, rättsväsende, politik och medier. Tillit uppstår i relationer eller i något som förenar. Det är lätt att finna samhörighet när den förenade kraften är gatan du bor på eller fotbollslaget barnen spelar i. Men för att uppnå en gemenskap som är större än en enskild gata eller fotbollsklubb krävs det ett gemensamt etiskt minimum – en värdegrund som förenar.

Ett samhälle behöver gemensamma värden för att fungera. Ett kitt som både håller oss samman och som fungerar som en etisk kompass för hur vi ser på och bemöter varandra. Det är därför viktigt att lagstiftning utgår från, och att kommuners och statens arbete överensstämmer med, samhällets värdegrund och etik.

Ett samhälle behöver också bygga motståndskraft och skydda sig mot dem som vill försvaga och hota tilliten, gemenskapen och tryggheten. Motståndskraften byggs i grunden i familjer och civilsamhälle. Skyddet står ytterst staten för, ofta genom en fungerande och närvarande polis.

Sverige behöver också öka sin förmåga att möta yttre hot mot vår fred, frihet och demokrati. Målet bör på sikt vara att de allra flesta ungdomar efter avslutad gymnasieutbildning genomgår totalförsvarsutbildning, antingen värnplikt eller civilplikt. Det senare behöver omfatta minst en 2–5 månaders utbildning som exempelvis kan innehålla insatser inom transport, livsmedelsförsörjning, vård, omsorg och andra samhällsviktiga verksamheter.

VÄRNA VÅRA SVENSKA GEMENSAMMA VÄRDERINGAR

Svenska makthavare och opinionsbildare har alltför länge förminskat och ibland förnekat det som är Sveriges värdegrund. Men vi kan aldrig ta samhällsgemenskapen och våra gemensamma värden för givna. De utmanas ständigt. När enskilda stadsdelar och bostadsområden domineras av värderingar som krockar med vår människosyn uppstår parallellsamhällen. Ett samhälle som strävar efter jämlikhet kan inte acceptera

framväxten av en burkakrati som osynliggör kvinnan och förnekar hennes rättigheter. Det här försvagar vårt samhälle och hindrar Sverige från att vara en fristad från förtryck. Vi riskerar att få ett samhälle som har svårt att hålla ihop och som blir allt mer polariserat. Sverige är vårt hem – ett hem som vi måste ta hand om.

En allt större fara mot goda värderingar är också sociala medier och andra sammanhang på nätet som nyttjas för att såväl polarisera, sprida desinformation som att mata barn och unga med värderingar som skadar deras självkänsla och möjlighet till hälsa och utveckling.

SÅ KAN VÄRDERINGARNA OCH SAMHÄLLSGEMENSKAPEN STÄRKAS

- ◊ Fortsätt utveckla arbetet mot ensamhet - såväl nationellt som lokalt.
- ◊ Inför ett förbud mot burka, niqab och annan ansiktsmaskering i offentliga miljöer.
- ◊ Utveckla avdragsrätten för privatpersoner och företag som skänker gåvor till ideell verksamhet, för att uppmuntra till ökat samhällsengagemang, stärka civilsamhället och öka dess självständighet från staten.
- ◊ Fortsatt arbete för en fungerande migration och fokus på integration in i det svenska samhället.
- ◊ Upphandla introduktionsarbetet från civilsamhället för att påskynda och underlätta för nyanlända att integreras i det svenska samhället.
- ◊ Uppgradera medborgarskapet.
- ◊ Inför krav på godkända språk- och samhällsorienteringsprov som villkor för medborgarskap.
- ◊ Stärk skyddet för den som riskerar att giftas bort mot sin vilja.
- ◊ Förbjud parallella rättegångar byggda på hederskultur.
- ◊ Förbjud finansiering av samfund, församlingar, stiftelser och föreningar från regimer och organisationer med kopplingar till extremism.
- ◊ Allmän försvarsutbildning ska gälla alla unga – antingen militär utbildning eller civilförsvarsutbildning. Det svetsar samman människor och ökar Sveriges beredskap och motståndskraft.
- ◊ Ge public service-bolagen ett tydligare lagstadgat formkrav för saklighet och opartiskhet i syfte att upprätthålla förtroendet.

INVESTERA I ETT TRYGGARE SVERIGE

Vi tror på ett Sverige där alla kan leva i trygghet och utan rädsla. Det är en förutsättning för människors frihet och vilja att ta ansvar. När brottslighet breder ut sig begränsas villkoren i vardagen för laglydiga människor. Samhällsgemenskapen utmanas och försvagas. Grunden för alla människors inneboende trygghet läggs i uppväxten. Föräldrars och kamraters livsstil och ideal blir ofta också barnens – oavsett om idealen är goda eller dåliga. Att föra över goda normer till varje ny generation är därför allas vårt ansvar, ett ansvar som ofta bärs av civilsamhället – föreningar som varje dag är med och skapar det goda samhället.

Staten är ytterst ansvarig att skydda medborgarna mot våld, övergrepp och kriminalitet. En rättsstat måste tydligt agera mot brott med en närvarande och effektiv polismakt, samt markera mot brott genom konsekventa och rättvisa straff. Men kampen mot kriminalitet kan aldrig vinnas enbart genom reaktion. Långsiktig trygghet kräver också att nyrekrytering till kriminalitet bryts och att riskfaktorer fångas upp tidigt. Familjer som ges stöd, skolor som förmedlar både kunskap och värderingar, samt starka lokala gemenskaper är avgörande för det brottsförebyggande arbetet och för att återupprätta tryggheten och tilliten i hela Sverige.

SÅ KAN SVERIGE BLI TRYGGARE

- ◊ Polisen ska kunna agera på samma sätt på nätet som de kan agera på ett torg – ge dem verktyg att i realtid agera mot exempelvis värvning av minderåriga och mordbeställningar.
- ◊ Bygg om utanförskapsområden genom att bygga nya attraktiva trädgårdsstäder och småhus och låta boende ombilda hyresrätter till bostadsrätts- eller ägarlägenheter.
- ◊ Utveckla ett gemenskapsprogram som likt miljonprogrammet kraftsamlar under en tioårsperiod för att aktivt bygga bort den otrygghet som skapats.

- ◊ Fortsätt stärka stödet till idrottsytor och idrottsanläggningar i hela Sverige.
- ◊ Socialtjänsten ska ha möjlighet att använda tvingande insatser för att kunna etablera ett samarbete med föräldrar som inte ser sitt barns problematiska beteende.
- ◊ Ge socialtjänst och vård i uppdrag att i särskilda fall placera personal i skolan för att koncentrerat arbeta med en enskild elevs problem.
- ◊ Inrätta ett nationellt omflyttningsprogram för familjer som behöver hjälpa sina barn att helt byta miljö för att kunna slå sig fria från gäng och en kriminell livsstil.
- ◊ Tillåt ansiktsigenkänning vid exempelvis pågående terrorattentat, men också för spaning och kartläggning av kriminella nätverk.
- ◊ Ge polisen möjlighet att använda analysverktyg som matchar brottsligt bildmaterial mot passregister för att identifiera barn som utsätts för sexualbrott.
- ◊ Skydda äldre från bedrägerier genom att öka kraven på bankerna.
- ◊ Öka skyddet för kvinnor och barn på flykt från våld. Säkerställ att hjälp finns tillgänglig och att exempelvis kvinnojourernas skyddade boenden har förutsättningar att leva upp till de krav och förväntningar som finns.
- ◊ Förbjud klubbar med kopplingar till extremism, exempelvis så kallade aktivklubbar.

För din frihet.

Liberalernas valmanifest 2026

Innehåll

Förord 3

1. En trygg start i livet.
   Politik för barns och ungas uppväxt 5

2. Kunskap som öppnar dörrar.
   Politik för skola och bildning 9

3. Ett samhälle där ansträngning lönar sig.
   Politik för flit och företagsamhet 15

4. Mer frihet i vardagen.
   Politik för livspussel och livskvalitet 19

5. Skydd för friheten.
   Politik för trygghet mot brott 23

6. När du behöver samhället som mest.
   Politik för vård, omsorg och skyddsnät 27

7. Frihet som håller för framtiden.
   Politik för barnbarnsbarnen 31

8. Ett Sverige som håller ihop.
   Politik för demokrati, värderingar
   och gemensamt ansvar 35

Förord

Vill du ha ordning och reda i klassrummet? Vill du ge de blågula partierna fyra år till? Vill du att friheten ska öka i Sverige? Då är Liberalerna partiet för dig. Liberalerna finns till för att ge varje människa friheten och möjligheten att forma sitt liv, ta ansvar och förverkliga sina drömmar. Vi tror på ett Sverige där framtiden börjar i skolan och där friheten märks i vardagen: i tryggheten, i ekonomin och i livets alla val.

Länge styrdes Sverige av politiker som lät stora samhällsproblem växa. Men för fyra år sedan fick vi väljarnas förtroende att göra något åt detta. Sedan dess tar vi ansvar. För din frihet.

Nu vill vi vinna ditt förtroende igen. Vi vill fortsätta styra Sverige med våra vänner i Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna.

Sverige står nu inför ett viktigt val: mer liberalism, eller en sväng mot vänster. Lägre skatt, eller högre. Ordning på invandringen och en kravbaserad integration eller en oordnad invandring och växande parallellsamhällen. En regering som skärper straffen, eller en prat-regering.

För mig är valet enkelt. Sverige blir friare när det styrs av borgerliga politiker. Äntligen grundlagsskyddas aborträtten och äntligen kan homosexuella män donera blod. Äntligen har det blivit lättare att bygga på en strandtomt och äntligen avskaffas matkravet på krogen. Så här vill vi fortsätta! Och det är min och Liberalernas uppgift att övertyga dig om att vi ska få det förtroendet.

Därför presenterar vi nu Liberalernas valmanifest. Här sammanfattar vi de viktigaste politiska förslagen för de kommande åren, med kapitelindelningen skriven utifrån en livsresa. Detta valmanifest kommer att utgöra vår karta när vi leder Sverige under en prövande tid. Under de senaste åren har vi klarat av att kombinera att föra politik mot stora hot som Ryssland och ekonomisk oro med liberala hjärtefrågor som att sätta skolan först, stärka arbetet mot hedersrelaterat förtryck och se till att fler har råd att spara för framtiden. Allt detta samtidigt som vi visat att vi klarar av att göra ekonomiska prioriteringar och stärka arbetslinjen. Så vill vi fortsätta, men vi vill också mer. Liberalerna kommer aldrig att luta sig tillbaka eller tappa sikte på samhällsproblemen.

Den som känner vårt parti kommer också att känna igen sig i det här valmanifestet. Vi vill fortsätta att driva en borgerlig skolpolitik. Vi vill fortsätta att genomföra liberal politik om alltifrån sänkt skatt för den som utbildar sig till en personlig husläkare för den som blir sjuk. Och vi vill fortsätta att öka friheten för fler, från vaggan till graven. Och från medborgarens vardag till samarbete i EU och Nato. Gemensamt för allt detta är att vi styrs av samma socialliberala idéer: vi kämpar för varje människas frihet att forma sitt liv. Vi tror på ett samhälle som backar upp, men inte står i vägen. Där staten agerar för din frihet, inte på din bekostnad. Ett land där människor vågar drömma om framtiden.

För din frihet.

Trevlig läsning!
Simona Mohamsson

Mindre barngrupper. För din frihet.

1.

En trygg start i livet

Politik för barns och ungas uppväxt

Vi liberaler vill att du ska ha fler chanser att fritt forma ditt liv utifrån dina drömmar. Och det är i barndomen som de chanserna grundläggs.

Sverige är ett bra land att växa upp i. Men samtidigt finns det brister som drabbar barn och unga.

Kriser för förlossningsvården i både storstad och glesbygd. Förskolor där barngrupperna är för stora. Barn som aldrig får en ordentlig möjlighet att lära sig det svenska språket. Och unga som inte får det stöd de behöver, trots tydliga risksignaler.

Många barn växer upp i en tillvaro där skärmarna tränger undan allt annat som är viktigt. Resultatet blir att allt fler unga fastnar i en värld fylld av likes och scrollande.

Samtidigt har föräldrar med de lägsta inkomsterna svårt att få pengarna att räcka till allt det där som barnen behöver: terminsavgiften för fotbollsträningen, nya gympaskor eller vinterkläder i lagom storlek.

Det vill vi förändra.

Liberalerna vill ha ett lyft för förlossningsvården i hela landet. Vi vill att alla barn ska få utveckla sitt språk i förskolan. Och arbetet för en uppväxt utan kriminalitet måste börja tidigare och bli mer träffsäkert.

Vi vill underlätta för föräldrar att göra jämställda val. Och för oss är rätten till en trygg uppväxt alltid viktigare än techjättarnas intressen.

Under snart fyra år i regering har vi sänkt skatten så att en vanlig familj har 5 000 kronor mer kvar i plånboken varje månad, sänkt förskoleavgifterna och tagit bort skärmarna i förskolan.

Nu vill vi ta ansvar genom att göra ännu mer. För din och dina barns frihet.

1. **Välkommen till världen!** Sverige ska vara världens bästa land att födas i, och att föda i. Förlossningsvården ska stärkas och vi vill att varje födande kvinna ska ha en egen barnmorska vid förlossningen och eftervården i hela landet. Du som föder ska ha friheten att själv välja kejsarsnitt. Dessutom vill vi underlätta för äggfrysning, höja åldersgränsen för IVF och införa rätt till syskonbehandlingar så att fler efterlängtade barn kan komma till världen.

2. **Mindre barngrupper i förskolan.** Förskolan är en viktig del av skolväsendet, och ska ge alla barn möjlighet att lära och utvecklas. Men i dag är grupperna ofta alldeles för stora. Därför vill vi införa ett maxtak för barngrupper och reglera personaltätheten, så att förskollärare och barnskötare får tid för varje barn. I stället för fler jätteförskolor vill vi slå vakt om mindre förskolor och personal- och föräldrakooperativ. Du som är föräldraledig eller söker jobb ska kunna ha dina barn i förskolan 30 timmar per vecka, oavsett vilken kommun du bor i.

3. **Fokus på svenska språket.** Förskolan spelar en avgörande roll för barns språkutveckling, särskilt för dem som inte har svenskan med sig hemifrån. Därför behöver vardagen präglas mer av språklek och ordträning, och vi vill se ett mål om minst 100 timmars högläsning per år. För barn som behöver stärka sin svenska vill vi införa obligatorisk språkförskola från tre års ålder. Alla förskolebarn ska mötas av personal som talar bra svenska.

4. **Lek i stället för skärm.** Förskolan ska vara en trygg plats för både lek och lärande. Vi vill att böcker och analoga verktyg helt ersätter passiviserande skärmar i förskolan. Mer fokus ska läggas på att utveckla språk, motorik och sociala färdigheter genom lek och rörelse.

5. **Fler möjligheter till jämställt föräldraskap.** Liberalerna vill underlätta för dig som förälder att göra jämställda val. Därför vill vi införa en ny jämställdhetsbonus på 30 000 kronor per barn när du och din partner delar lika på föräldraledigheten, och öronmärka en fjärde månad i föräldraförsäkringen. För att göra det mer lönsamt att dela på VAB ska ersättningen höjas till 90 procent de fem första dagarna som varje förälder tar ut.

6. **Stärk föräldrar och unga mot nätjättarna.** I dag växer många barn upp i en oreglerad digital värld där få vuxna har insyn och där unkna värderingar sprids, samtidigt som sömn, lek och kompisliv trängs undan. Vi vill underlätta för dig som förälder att sätta gränser för skärmanvändningen. Därför vill vi införa åldersgränser för sociala medier, göra barnläge till standard på alla mobiler och surfplattor och bygga ut stödet till barn och unga med nätberoende.

7. **Barndom utan ekonomisk stress.** Möjligheterna behöver bli fler för alla barn, oavsett föräldrarnas ekonomi. Därför vill vi sänka skatten och höja bostadsbidraget för barnfamiljer, och dessutom göra en nationell satsning på gratis fritidskort i kollektivtrafiken för barn och unga i hela landet.

8. **Fånga upp risksignaler tidigt.** När samhället agerar tidigt kan fler barn få en trygg väg vidare i livet. Därför vill vi stärka förskolans förebyggande uppdrag och utbilda så att all personal kan fånga upp tidiga tecken på att något inte står rätt till. Vi vill också införa obligatorisk screening på BVC av barns kunskaper i svenska språket, så att stöd kan sättas in tidigt.

9. **Bättre stöd till unga med psykisk ohälsa.** Allt fler unga, både tjejer och killar, mår psykiskt dåligt men får inte den hjälp de behöver. Vi vill stärka föräldrastödet genom BVC och se till att barn och unga få bättre hjälp från kurator och psykolog både i skolans elevhälsa och i primärvården. De orimliga väntetiderna till BUP måste kortas och varje barn som besöker BUP ska ha rätt till en personlig vårdkontakt.

10. **Trygghet för placerade barn.** Barn och unga som omhändertas måste få nya chanser, inte svikas på nytt av samhället. Därför måste insatserna för placerade barn vara kvalitetssäkrade, och alla oseriösa aktörer i dagens HVB-sektor gallras ut. Vi vill stärka placerade barns skolgång och följa upp i efterhand hur det gått för de barn och unga som varit placerade. Den som utsatts för vanvård ska ha rätt till upprättelse från staten.

Världens bästa skola. För din frihet.

2.

Kunskap som öppnar dörrar

Politik för skola och bildning

När barn lär dig läsa, skriva och räkna öppnas dörrar till framtiden. Och där finns möjligheterna att studera vidare, försörja sig själv och vara delaktig i samhället.

Mycket är bra i svensk skola, men mycket måste bli bättre. Alldeles för många lämnar skolan utan att kunna läsa och skriva tillräckligt bra. Stora klasser, stökiga klassrum och skärmar har trängt undan den lärarledda undervisningen. I stället för fokus på kunskap har vi fått ett system där elevernas behov alldeles för ofta prioriteras bort av kommuner eller aktiebolag.

Det vill vi förändra.

Vi vill skapa studiero i varje klassrum genom mindre klasser och lärare som bestämmer över undervisningen. För att stärka kunskapsskolan vill vi flytta ansvaret från kommunerna till staten och ställa tydliga krav på bibliotek, labbsalar och speciallärare på varje skola.

Läskrisen kan vändas genom en skola där alla elever får det stöd och de utmaningar de behöver. Då krävs fler riktiga läroböcker, litteratur och lärarledd undervisning. Och när AI är vardag blir det ännu viktigare att varje ung människa får med sig de kunskaper som behövs för att vara källkritisk.

Under snart fyra år i regering har vi fattat beslut om de största skolreformerna på trettio år. Bland annat genom att reglera lärares arbetstid, införa tydligare regler om ordning och studiero i klassrummet och se till att Sveriges skolor har flera miljoner nya läroböcker i undervisningen.

Nu vill vi ta ansvar genom att göra ännu mer för en skola med bildning och kunskap i centrum.

För din och dina barns frihet.

11. **Max tjugo elever i klassen.** Överfulla klasser gör det svårt att skapa arbetsro och ge stöd i tid. Vi vill införa ett maxtak på tjugo elever per klass med början i lågstadiet. Dessutom vill vi ha tydliga regler om undervisning i halvklass i svenska och matematik på lågstadiet. Mindre klasser leder till ökad studiero och bättre skolresultat.

12. **Satsa på Sveriges viktigaste yrke.** Fler ska vilja bli lärare, och stanna kvar i yrket. Vårt mål är att svenska lärare år 2035 ska ha bäst villkor i världen. Nu sätter vi ett maxtak för lärarnas undervisningstid och ett golv för planeringstiden. Nu vill vi gå vidare och höja lärarlönerna, göra lärare till en skyddad yrkestitel och att du som är lärare ska avlastas arbetet som mentor. Skolor som systematiskt anställer obehöriga lärare ska betala kännbara straffavgifter.

13. **Läraren bestämmer i klassrummet.** Elever ska kunna påverka frågor som skolmat och skolmiljö, och vi ska värna möjligheten att vara med i elevråd och elevkårer. Men över undervisningen bestämmer läraren, och det vill vi tydligt skriva in i skollagen. När lärarens roll stärks ökar studieron och fler elever får möjlighet att lyckas. Så kan Sverige gå från sämst klassrumsdisciplin i Europa till bäst i Norden.

14. **Mer läsning, litteratur och bildning.** Läskrisen i svensk skola måste vändas. Att lära barn att läsa och skriva ska vara skolans huvuduppdrag i de lägre årskurserna. Högre upp ska alla få möjlighet att utveckla ett rikt språk och läsa mer klassiker och annan skönlitteratur. I gymnasiet ska litteraturkunskap vara ett eget ämne.

15. **Skolan ska ge nycklar till Sverige.** Gemensamma referensramar stärker tilliten och sammanhållningen i samhället. Därför vill vi att skolan ska ge alla elever kunskap om sådant som format dagens Sverige: traditioner, högtider, historiska händelser, centrala författare och andra kulturskapare.

16. **Från skärm till pärm.** Digitaliseringen i skolan har gått för långt. Eftersom elever lär sig bättre med böcker än med skärmar ska alla ha rätt till riktigt bra läroböcker. I förskolan och lågstadiet ska läsplattor och personliga elevdatorer tas bort. Skolans datorer ska alltid blockera sociala medier, datorspel och porr.

17. **Bättre möjligheter för duktiga elever.** En riktig kunskapsskola ska utmana den som vill gå före. Därför behöver elever som ligger långt framme eller är särskilt begåvade få möjlighet till mer krävande utmaningar. Vi vill se fler spetsklasser, nationella ämnestävlingar och låta universitet bedriva spetsutbildningar för gymnasieelever.

18. **Rätt stöd i tid.** Alla har rätt att lära sig läsa, skriva och räkna, även den som har tuffare förutsättningar, exempelvis på grund av en funktionsnedsättning. Elever med stora stödbehov behöver få rätt stöd tidigt. Därför behöver vi fler speciallärare och mer undervisning i mindre grupper där varje elev kan få stöd utifrån sina behov. Insatserna ska bygga på vetenskapligt belagda metoder, medan lyssneläsning och andra ovetenskapliga metoder ska fasas ut.

19. **Inför hjälpklasser.** I dag drabbas hela klasser ofta av stökiga miljöer, samtidigt som elever som behöver extra stöd blir utan hjälp. Därför vill vi införa hjälpklasser för elever med utåtagerande beteende där de får rätt stöd och struktur, samtidigt som studieron blir bättre för alla. På det sättet ges fler elever rätt förutsättningar att lyckas i skolan.

20. **Bygg vackra skolor.** Skolans miljö påverkar både studiero och motivation. Vi vill att skolor byggs och renoveras så att de är vackra, trygga och erbjuder välfungerande miljöer för undervisning. En skola som signalerar kunskap och ambition stärker både lärandet och respekten för utbildning.

21. **Skola utan vinstintresse.** Vi försvarar rätten att välja skola, men skolan ska alltid sätta eleverna – inte friskoleägarna – främst. Det ska inte längre gå att tjäna pengar genom att anställa obehöriga lärare, dela ut lunchkuponger till snabbmatskedjor eller fuska med undervisningstiden. Därför vill vi fasa ut vinstintresset ur skolan.

22. **Skolan ska bli statlig.** Alla elever har rätt till en bra utbildning, oavsett var de bor. Därför vill vi att staten tar över ansvaret för skolan från kommunerna. Som ett första steg vill vi införa en nationell skolpeng och återreglera skolan så att villkoren blir likvärdiga i hela landet.

23. **Alla ska kunna välja skola.** I dag känner vissa föräldrar knappt till möjligheten att välja skola till sina barn. Därför vill vi göra skolvalet enkelt och rättvist genom en gemensam plattform där alla skolor i kommunen finns med.

24. **Stopp för religiösa förskolor och skolor.** Förskolan och skolan ska vara en plats för kunskap och bildning, fri från religiös påverkan. Religiösa förskolor och skolor ska därför inte finnas. Undantag ska finnas för skolor med profil mot nationella minoriteter, som ska kunna fortsätta verka. Skolinspektionen ska kunna arbeta med dolda metoder för att granska skolor som misstänks för antidemokratisk verksamhet.

25. **En jämställd skola.** Flickor och pojkar ska alltid känna sig trygga i skolan, mötas av samma höga förväntningar i skolarbetet och aldrig begränsas av sitt kön. Ingen flicka ska behöva agera kuddflicka mellan stökiga pojkar, utan ha samma självklara rätt till studiero. Sexualundervisningen ska inte backa undan från att ta upp ämnen som heder och samtycke.

26. **Friheten ska gälla alla.** Skolan ska inte vara neutral i värderingsfrågor, utan alltid stå upp för demokrati, jämställdhet och allas lika rättigheter och skyldigheter. Därför vill vi stärka arbetet mot hedersförtryck och säkra att förskolan och skolan aldrig får medverka till att flickor tvingas bära slöja eller på annat sätt upprätthålla hedersnormer.

27. **Mer rörelse i skolan.** I dag sitter många barn framför skärmar i stället för att springa, klättra och cykla. Vi vill att barn får röra på sig mer i skolan och införa garanterad utelek på fritids. Skolor ska uppmuntras att samverka med lokala idrottsföreningar så att fler barn får möjlighet till träning och rörelse även efter skoltid.

28. **Nolltolerans mot stök och kränkningar.** Ingen elev eller lärare ska behöva utsättas för hot eller trakasserier. Elever som stör ordningen ska mötas av tydliga konsekvenser, och på gymnasiet ska studiebidraget kunna dras in för den som kränker eller hotar. Skadegörelse ska kunna leda till påföljder som hänger ihop med det eleven gjort, som att städa upp eller måla om, och dessutom till betalningsansvar för föräldrarna.

29. **Inför ordningsskolor i utanförskapsområden.** I dag är studieron som sämst där den behövs som mest. För att varje elev ska lyckas krävs höga förväntningar, tydliga ramar och lärarledd undervisning. Skolans regler ska efterlevas och den som inte följer dem ska mötas av direkta konsekvenser. Vi vill införa försöksverksamhet med särskilda ordningsskolor där lärare och skolpersonal har fullt mandat att agera mot ordningsproblem. Genom ordningsskolor i områden med integrationsproblem och låga skolresultat kan fler elever skapa sin egen frihet.

30. **Återupprätta en fungerande elevhälsa.** Skolläkare, sjuksköterskor, kuratorer och psykologer ska finnas tillgängliga på alla skolor. Vi vill tydligt reglera elevhälsan och säkra länken till sjukvården så att den elev som snabbt behöver få hjälp inte slussas runt.

31. **Återinför ämnesgymnasiet.** I dag finns det för många kurser i gymnasiet, vilket gör att elever ofta väljer det som lätt ger höga betyg i stället för att läsa mer krävande ämnen. Vi vill återgå till en ämnesutformad gymnasieskola där varje elev utmanas genom att läsa ämnen som tydligt leder vidare till jobb eller fortsatta studier. Även yrkesprogrammen behöver förändras för att bli mer attraktiva för elever som siktar på arbete direkt efter gymnasiet.

32. **Fler utbyten för elever och studenter.** Fler unga behöver få chansen att studera i andra europeiska länder. Vi vill se fler skolutbyten redan i högstadiet, bättre möjligheter att jämföra gymnasiebetyg mellan olika EU-länder och en gemensam antagningsportal för högre utbildning i hela EU.

33. **Mer lärarledd undervisning på universitetet.** Högre utbildning i Sverige ska hålla världsklass och inte ses som en arbetsmarknadspolitisk åtgärd. Vi vill höja kvaliteten så att resurserna läggs på lärarledd undervisning på högskolor och universitet, i stället för fler utbildningsplatser. Med mer tid tillsammans med skickliga lärare skapas förutsättningar för djupare förståelse, kunskap och bildning.

34. **Utbildning för ingenjörslandet Sverige.** Sverige behöver fler läkare, naturvetare och ingenjörer för att klara välfärd och konkurrenskraft i framtiden. Det förutsätter att fler unga, särskilt kvinnor, läser matematik och naturvetenskapliga ämnen (STEM). Vi vill att ambitiösa studenter erbjuds snabbare studietakt, samtidigt som långa utbildningar till bristyrken ska ge rätt till fler terminer med studiemedel.

Ett jobb att gå till. För din frihet.

3.

Ett samhälle där ansträngning lönar sig

Politik för flit och företagsamhet

Sverige är ett rikt land tack vare alla människor som jobbar, driver företag och tänker nytt. När resurserna växer blir möjligheterna fler, samtidigt som välfärden står tryggare.

Men det finns flera hot mot vårt välstånd.

Händelser i en orolig omvärld märks nu direkt i svenskarnas hushållskassor. Skatten på arbete är fortfarande för hög. Energisystemet har tagit stryk av tidigare regeringars experimenterande.

Företag hindras från att växa när de inte hittar rätt personal. Samtidigt är många människor arbetslösa och fastnar i passivitet. Jobbskapare hindras av byråkrati.

Det vill vi förändra.

Vi vill att det ska löna sig ännu bättre att jobba, utbilda sig och ta ansvar. Företag ska mötas av mindre krångel och lägre kostnader. Yrkesutbildningar ska stämma bättre överens med företagens behov så att du ska kunna komplettera dina kunskaper när den tekniska utvecklingen går framåt.

Yrkesskickliga människor som behövs på den svenska arbetsmarknaden ska vara välkomna att bygga sin framtid här. Samtidigt tänker vi sätta stopp för den exploatering av människor som har brett ut sig när skuggsamhället har tillåtits växa.

Vi vill stärka frihandeln och göra Sverige till Europas mest attraktiva land för investeringar i framtidens tillväxtbranscher. Därför ska euron bli vår nya valuta. Dessutom behövs enklare regler för forskning, företag och klimatomställning.

Under snart fyra år i regering har vi sänkt skatterna på lönen, pensionen, sparandet, maten och elen. Skattetrycket i Sverige är nu det lägsta på femtio år. Och vi har infört ett bidragstak så att fler ska sporras att försörja sig själva.

Nu vill vi ta ansvar genom att göra ännu mer för en fri och växande ekonomi. För din frihet.

35. **Sänk skatten.** Det måste löna sig bättre att utbilda sig och ta ansvar. Därför vill vi kraftigt sänka den statliga inkomstskatten på högre inkomster, med målet att halvera den. Vi vill också fortsätta med breda skattesänkningar för dig som arbetar eller har arbetat.

36. **Spara för framtiden.** Pengar på banken innebär ekonomisk frihet, och därför ska det alltid löna sig att spara. Tack vare Liberalerna är de första 300 000 sparade kronorna på investeringssparkonto helt skattefria, och vi vill gå vidare så att du ska kunna spara upp till en halv miljon kronor skattefritt. Det är pengar som kan bli en kontantinsats, vara en buffert för framtiden eller ge lite guldkant på äldre dar.

37. **Billigare och enklare att anställa.** Det är framgångsrika företagare som gjort Sverige rikt. Vi vill att ännu fler ska våga ta steget att förverkliga sina idéer, och då behöver det bli billigare att anställa, särskilt i små och växande företag. Vi vill permanenta den halverade arbetsgivaravgiften för unga och sänka avgiften det första året om du som företagare anställer en nyexaminerad akademiker.

38. **Utbilda för fler jobb.** I dag står många arbetslösa medan företagen ropar efter yrkeskunnig personal. Vi vill satsa på fler yrkes- och lärlingsutbildningar på gymnasienivå och bygga ut yrkeshögskolan för att fler ska utbilda sig eller skola om sig till bristyrken. Vi vill också ha fler skräddarsydda påbyggnadsutbildningar, även för akademiker. En kort påbyggnadsutbildning kan vara skillnaden mellan att gå arbetslös eller att bli kallad på jobbintervju. Kvaliteten i SFI behöver höjas, och närvaro ska vara ett krav för att få bidrag.

39. **Jämställdhet är bra business.** I ett jämställt samhälle ökar friheten samtidigt som ekonomin utvecklas bättre. Vi vill att fler kvinnodominerade yrken ska bli drömjobb, men då behöver arbetsgivare i offentlig sektor öka lönespridningen och öppna fler karriärvägar. Fler entreprenörer som är kvinnor behöver ta plats i näringslivet, och då krävs att tillgången till finansiering förbättras genom tydligare styrning av statligt riskkapital.

40. **Effektivare byråkrati.** Dina skattepengar ska gå till lärare, sjuksköterskor och poliser, inte till en växande administration och onödiga möten. I dag går alldeles för mycket arbetstid till rapportering och interna processer som ger liten nytta. Fram till år 2030 vill vi ha 20 000 färre tjänster i byråkratiska kringfunktioner i offentlig sektor. Du som jobbar i offentlig sektor ska få tipspeng när du hittar onödiga bestämmelser som kan tas bort. Vi vill också att du som är företagare ska få kompensation när myndigheter inte ger besked inom utlovad tid.

41. **Ja till euron.** I en orolig omvärld växer eurons betydelse som stabil världsvaluta, och nu är det hög tid för Sverige att införa den gemensamma valutan. Euron gör att handeln blir enklare och att svenska företag slipper risken med den skakiga kronan, samtidigt som Sverige sitter med vid bordet när viktiga beslut fattas. Därför vill vi ha en ny folkomröstning om euron på valdagen 2030 och redan nu börja förbereda för att övergå till euro.

42. **Mer handel och mindre krångel.** Sverige och världen blir rikare genom kontakter och handel. Därför vill vi göra det smidigare för dig som flyttar eller rör dig i Europa genom en gemensam e-legitimation och swishtjänst i hela EU. Som frihandelsnation ska Sverige driva på för att EU river de hinder som finns kvar för handel inom unionen och förhandlar fram frihandelsavtal med fler länder i världen.

43. **Fossilfri el för välstånd och klimat.** För att trygga tillväxten och rädda klimatet krävs mycket el, och fossilfri el. Därför behöver vi mer kärnkraft som levererar stora mängder el dygnet runt, oavsett väder. Staten ska därför ge garantier för kärnreaktorer och andra långsiktiga investeringar. Samtidigt ska vi satsa på mer solkraft och vindkraft, som går snabbt att bygga ut, och förenkla tillståndsprocessen för havsbaserad vindkraft. Lokalbefolkningens inflytande över vindkraftsbyggen ska finnas kvar.

44. Mer kompetens genom arbetskraftsinvandring. Fler kvalificerade arbetskraftsinvandrare stärker våra kunskapsföretag, och gör att vård och omsorg kan fungera i hela landet. Men reglerna behöver bli mer flexibla, och därför vill vi sänka den lönenivå som krävs för arbetstillstånd och ge utländska forskare och studenter goda möjligheter att stanna kvar och arbeta i Sverige. Luckor i systemet som leder till missbruk ska täppas till, men den som jobbar och sköter sig ska inte utvisas för bagateller. För att locka fler talanger och entreprenörer till Sverige vill vi också införa start-up-visum och ett poängsystem för arbetskraftsinvandring inspirerat av Kanada.

45. Trygghet på vägen tillbaka till jobb. Den som står utan jobb ska få det stöd som behövs för att komma vidare. Därför vill vi ha en helt statlig arbetslöshetsförsäkring i stället för dagens lapptäcke av a-kassor. Vi ska stärka arbetslinjen genom att förenkla för den som behöver flytta, till exempel till den starka arbetsmarknaden i norr. Vi vill att den som tar jobb efter att ha behövt försörjningsstöd ska få behålla mer av sitt bidrag under en övergångstid. Men den som avsiktligt missbrukar skyddsnäten ska stängas av.

Tid för både jobb och familj. För din frihet.

4.

Mer frihet i vardagen

Politik för livspussel och livskvalitet

Vardagslivet kan vara fantastiskt. Men det kan vara svårt att få vardagen att gå ihop när tiden är för knapp och marginalerna för små.

Många barnfamiljer pressas av att pengarna ska räcka till. Att kombinera föräldraskap och jobb ställer krav som ofta gör vardagen till en balansakt. Och när bostadsmarknaden är stängd för den som är ung eller ska flytta till ett nytt jobb är det svårt att få framtidsplanerna att gå i lås.

I flera större städer har partierna till vänster försämrat kollektivtrafik och vård, och klarar inte ens av att få snöskottningen att fungera. På landsbygden är igenbommad service, potthål och nedsläckt vägbelysning alldeles för ofta en del av vardagen.

Det vill vi förändra.

Vi vill stärka familjers ekonomi genom att göra det ännu mer lönsamt att arbeta. Och med fler RUT-tjänster kan din vardag bli enklare när du får tid över till annat.

Vi vill att det ska vara lätt för dig att leva klimatsmart och handla tryggt på nätet. Samtidigt ska vi städa bland onödiga regler som har tillåtits växa under tidigare regeringar. Både bostäderna och vinbarerna ska bli fler, så att friheten ökar för vuxna människor.

Under snart fyra år i regering har vi sänkt skatten för dig som jobbar, så att du kan bestämma över en större del av din inkomst. Vi har gjort det enklare för dig att bygga på din tomt, tagit bort matkravet för krogar och infört gårdsförsäljning.

Nu vill vi ta ansvar genom ännu fler förändringar som gör att du kan forma din vardag som du själv vill. För din frihet.

46. **Mer pengar i plånboken för barnfamiljer.** Förutom sänkta jobbskatter för alla föreslår vi ett barnavdrag för barnfamiljer: en extra skattereduktion på arbetsinkomster med 10 000 kronor per år och barn, delat mellan föräldrarna. Det ger barnfamiljer mer i plånboken samtidigt som jämställdheten gynnas när båda föräldrar uppmuntras att jobba. Vi vill också införa en jämställdhetskalkylator så att du och din partner kan göra kloka val när ni fördelar föräldraledigheten, tar ut VAB-dagar eller funderar på att gå ner i arbetstid.

47. **Mer RUT för en enklare vardag.** Du ska ha bättre möjlighet att få vardagen att funka. Därför vill vi förstärka och bredda RUT-avdraget till fler tjänster som underlättar för familjer. Vi vill också göra RUT extra generöst för äldre, så att du som pensionär lättare kan få hjälp med allt från hundrastning till hemkörning av mat.

48. **Tid med barnen i skolan.** Du ska kunna vara en engagerad förälder även med ett heltidsjobb med fasta arbetstider. Därför vill vi förenkla vardagspusslet genom rätt till två dagars betald ledighet vid skolrelaterade tillfällen. Du som förälder ska kunna vara med på de viktiga stunderna i skolan, oavsett om det handlar om utvecklingssamtalet, lucia eller sommaravslutningen.

49. **Lätta på stressen för anhöriga.** Nästan var femte vuxen, oftast en kvinna, vårdar eller stöttar en närstående. Men den som jobbar kläms mellan omöjliga krav, och den som behöver avlastning blir ofta utan. Vi vill stärka kommunernas stöd till anhöriga och införa rätt till betald ledighet, på samma sätt som vid VAB, för dig som behöver stötta dina äldre föräldrar vid exempelvis läkarbesök. Dessutom behövs en breddad och utökad sorgepeng för den som inte kan jobba när en nära anhörig gått bort.

50. **Underlätta klimatsmarta val.** Vi vill göra det lättare för dig som vill resa klimatvänligt. Därför vill vi renovera och bygga ut järnvägen, och slopa förmånsbeskattningen av kollektivtrafikkort. Elbilar ska gynnas genom bland annat sänkt elskatt vid laddstolpe och högre milersättning. Avdraget för grön teknik ska breddas och förbättras så att fler hushåll kan bidra till klimatomställningen.

51. **Fler steg mot en hållbar vardag.** Du ska inte behöva vara expert i kemi för att handla tryggt. Vi vill snabba på arbetet i både Sverige och EU med att fasa ut farliga kemikalier och även skärpa kraven för näthandel, så att du vet att produkterna du köper inte innehåller giftiga ämnen. Vi vill göra städer hälsosammare och vackrare genom mer träd och grönska och fler gröna lungor vid nybebyggelse.

52. **Fler vägar till en egen bostad.** Det byggs för lite och det är för svårt att komma in på den svenska bostadsmarknaden. För att fler lättare ska kunna hitta en bostad som passar vill vi tillåta fri hyressättning i nyproduktion och låta läget påverka hyrorna mer, så att det blir mer lönsamt att bygga, samtidigt som bostadsbidraget för barnfamiljer ska höjas. Kommunala bostadsbolag ska arbeta aktivt för att fler ska kunna äga sin bostad i utsatta områden.

53. **Enklare att bygga.** Krångliga byggregler och dålig konkurrens gör att det ofta är dyrt och svårt att bygga där människor vill bo. Vi vill släppa fram fler bostäder genom enklare byggregler och färre åtgärder som kräver bygglov eller anmälan. Strandskyddet ska förändras så att fler kan råa om sin egen fastighet, bygga en brygga eller förverkliga sin husdröm samtidigt som landsbygden kan utvecklas.

54. **Ett levande uteliv.** En ansvarsfull alkoholpolitik ska motverka skador och risker, men inte lägga krokben för dig som vill njuta av livet. Därför vill vi förlänga serveringstider och Systembolagets öppettider, och förenkla reglerna för gårdsförsäljning, krogar och uteserveringar. Öl och vin ska kunna säljas i butiker med särskild licens, som ett komplement till Systembolaget. Den som flyttar till ett område ska inte kunna stoppa befintliga uteställen och liknande verksamhet genom att klaga på buller och oljud.

55. Ett rikare friluftsliv. Vi vill att fler får chansen till naturupplevelser som att vandra i skog och mark, åka långfärdsskridskor eller paddla kanot. Då behöver friluftslivet bättre villkor, med ökat stöd till ledarledd verksamhet, särskilt för barn. Vi vill satsa på vandrings- och cykelleder och skapa fler möjligheter för dig att lätt komma ut i naturen.

56. Samhällets basfunktioner måste gå att lita på. När de inte fungerar är det du som drabbas, samtidigt som tilliten till samhället urholkas. Därför behöver stat och kommuner lägga betydligt mer kraft på att polis, sjukvård, mobiltäckning, postgång, vägar, vägbelysning, järnvägar och kollektivtrafik fungerar i både städer och på landsbygden. Det är en förutsättning för att människor ska kunna bo, arbeta och driva företag i hela landet.

Trygg på löprundan. För din frihet.

5.

Skydd för friheten

Politik för trygghet mot brott

Kampen mot brottsligheten är kampen för din frihet. Din frihet att kunna ta en kvällspromenad utan att känna oro, logga in på nätet utan att riskera bedrägerier eller gå hand i hand med den du älskar utan att följas av hatare eller moralpoliser.

Under många år har brottsligheten fått bita sig fast. Alldeles för länge gjordes alldeles för lite för att bekämpa brotten och dess orsaker. Gängbrott, skjutningar och sprängningar, och bedrägerier mot äldre har gjort att människor tvingas anpassa sig och krympa sin frihet.

Det vill vi förändra.

För oss går brottsoffrets rätt alltid före förövarens. Vi vill slå hårdare mot gängen och strypa den kriminella ekonomin. Vi vill se fler synliga poliser där du bor och vi vill bygga ett starkare EU-samarbete mot organiserad brottslighet. Samtidigt ska samhället gripa in tidigt. Inget barn ska någonsin ryckas från skolbänken för att mörda eller mördas.

Tryggheten måste också öka där många av dagens övergrepp sker: i hemmet och på nätet. Därför vill vi skärpa kampen mot mäns våld mot kvinnor, hedersförtryck och sexuella övergrepp mot barn.

Under snart fyra år i regering har vi genomfört historiska straffskärpningar, gett nya befogenheter till brottsbekämpande myndigheter och stärkt det förebyggande arbetet. Under samma tid har skjutningarna halverats. Vi har skärpt kontaktförbuden och satsat stort för att bekämpa hedersrelaterat förtryck. Mycket av detta riskerar att rivas upp om vänstersidan kommer till makten.

Nu vill vi ta ansvar genom att göra ännu mer för att du ska kunna leva ditt liv utan otrygghet. För din frihet.

57. Alltid brottsoffret först. De reformer som vår regering genomfört måste ligga fast och utvecklas. Vi vill utrota gängbrottsligheten: inom fem år ska vi ha gjort upp med det Sverige som präglats av att det skjuts och sprängs. Därför ska vi fortsätta slå mot gängen, höja straffen för rekrytering av barn och utvisa fler gängkriminella utan svenskt medborgarskap. Sverige ska inte tillbaka till en naiv politik där de kriminellas rättigheter gått före brottsoffrets rätt till upprättelse. Hederliga människors frihet ska alltid gå före de kriminellas.

58. Polisen ska vara nära. I dag är en lång telefonkö ofta det första mötet med polisen om du utsätts för brott. Vi vill se en statlig storsatsning på synliga poliser i hela Sverige som både förebygger och ingriper mot brott, och som inte används till andra uppgifter. Bara med polis som finns på plats där människor bor och vistas kan vi trycka tillbaka otryggheten, stoppa mängdbrotten och bryta gängens inflytande.

59. Slå mot den kriminella ekonomin. Vi vill inrätta en finansiell elitstyrka med spetskompetens från Polisen, Skatteverket, Ekobrottsmyndigheten och Kronofogden med uppdrag att slå sönder de ekonomiska strukturer som göder gängbrottsligheten.

60. Gemensam EU-polis. Vi behöver en skarpare brottsbekämpning i Europa, så att gängkriminella och nätbedragare inte längre kan gömma sig på den spanska solkusten. Sverige ska gå i spetsen för att det blir verklighet: en kraftfull europeisk polis som kan utreda brott, större muskler för EU:s åklagare och ett brottsregister för hela EU. Vi vill också att EU bygger upp ett gemensamt gränsskydd som på sikt tar över ansvaret för att kontrollera Europas yttre gränser.

61. Trygghet på nätet. Du ska kunna känna dig trygg med att ditt barn kan använda spel och sociala medier utan att utsättas för övergrepp, trakasserier och sexualiserat våld. Vi vill stärka polisens närvaro på nätet och införa digitala vistelseförbud, så att pedofiler inte tillåts vara på platser på nätet där barn finns. Dessutom ska vi ge rättsväsendet verktyg att stoppa den som skickar sexuella bilder eller kränkande AI-deepfakes. EU måste sätta hårdare tryck på techbolagen för att säkra barns trygghet och säkerhet online.

62. Tidiga insatser för att förebygga kriminalitet. Du ska inte behöva oroa dig för att ditt barn hamnar snett och fastnar i gängkriminalitet. Därför måste det förebyggande arbetet börja tidigt och stärkas i både förskolan och grundskolan. I förskolan vill vi införa barnhälsan: en stödfunktion som fångar upp behov, stöttar föräldrar och samverkar med socialtjänst och BVC. I skolan ska varje barn med hög frånvaro eller som placerats av socialtjänsten stöttas av ett skolsocialt team som följer upp att skolgången fungerar.

63. Bättre föräldrastöd. Du ska aldrig behöva stå ensam om du oroar dig för ditt barn. Men i dag ser samhällets stöd olika ut beroende på var i landet du bor – och det är inte rimligt. Vi vill skapa en nationell stödlinje där du snabbt kan få råd och hjälp, och dessutom införa ett nationellt program för föräldrastöd som når familjer i hela Sverige, även digitalt.

64. Nolltolerans mot sexövergrepp mot barn. Vi vill skärpa kontrollen av vuxna som arbetar med barn så att den som är olämplig snabbt kan stoppas. Den som dömts för sexualbrott ska inte få arbeta nära barn, vistas på platser där barn finns eller kunna komma i kontakt med nya offer på nätet. Villkorlig frigivning av förövare ska villkoras med fortsatt behandling mot sexualbrott, bland annat medicinsk kastrering.

65. Krafttag mot hederskultur. Nära en kvarts miljon unga i Sverige lever under kontroll, hot och tvång som begränsar deras liv. Vi vill införa hedersombud som hjälper utsatta och som driver fall i domstol. Kommunerna måste öka användningen av utreseförbud för att skydda barn från att föras utomlands för att giftas bort, könsstympas eller utsättas för uppfostringsresor. Unga ska också själva kunna be om skydd genom utreseförbud. Polissamarbetet i EU behöver stärkas för att hindra att barn och unga förs ut ur Europa mot sin vilja.

66. **Nollvision för våld mot kvinnor.** Alltför många kvinnor utsätts för sexuella trakasserier, övergrepp och våld utan att samhället reagerar. Det måste ändras, så att mäns våld mot kvinnor bekämpas med samma kraft som annan grov brottslighet. Vi vill att elektronisk fotboja från början ska vara huvudregel för alla som åläggs kontaktförbud. För varje kvinna som mördas ska en haverikommission tillsättas, för att se över hur samhället brustit i sitt stöd. Vid hedersmotiv vid våld i nära relation ska kompetens om hedersrelaterat våld och förtryck säkerställas.

67. **Skydda äldre mot brott.** Du ska kunna känna dig trygg, både med din ekonomi och när du får omsorg i ditt eget hem. Bedrägerier mot äldre ökar snabbt och kan tömma ett helt livs besparingar, och därför behöver vi skärpa kraven på bankerna att förebygga brott och ta ansvar när kunder drabbas. I äldreomsorgen och hemtjänsten vill vi införa ”Lex Elsa” med krav på utredning av missförhållanden och skärpta straff för brott mot människor i beroendeställning. Övergrepp får aldrig sopas under mattan.

En vård att lita på. För din frihet.

6.

När du behöver samhället som mest

Politik för vård, omsorg och skyddsnät

Vi tror på ett samhälle som backar upp, men inte står i vägen. Som håller sig borta från det du sköter bättre själv, men som finns där och fungerar när du behöver det.

Visst har Sverige ett socialt skyddsnät att vara stolt över. Men det finns också stora luckor.

När och hur du får vård beror alltför ofta på ditt postnummer. Vårdcentraler dras in och ätstörningsvård monteras ner samtidigt som vårdens personal drunknar i administration.

Den som behöver stöttning på äldre dagar möts ständigt av nya ansikten i hemtjänsten. Låga ambitioner i äldreomsorgen gör att många inte kommer ut i friska luften eller ens kan besöka sin partners grav när de vill.

Samtidigt har många som använder LSS under lång tid mött försämringar och indraget stöd. Och den som lider av psykisk ohälsa får stå i kö i stället för att få hjälp när den behövs.

Det vill vi förändra.

Vi vill att du ska ha större möjlighet att få vård när och hur det passar dig, av den vårdgivare som du själv väljer.

Du ska ha valfrihet och livskvalitet även som äldre. Du som har en funktionsnedsättning ska självklart ha samma rätt som andra att bestämma över din tillvaro. Och ingen ska lämnas utan hjälp när livet rasar, oavsett om man blir hemlös eller flyr en våldsam relation.

Under snart fyra år i regering har vi stöttat de regioner som jobbar för att korta vårdköerna, gjort tandvården billigare för äldre och tagit viktiga steg mot att staten ska ta det fulla ansvaret för personlig assistans.

Nu vill vi ta ansvar genom att göra ännu mer för att du ska känna trygghet i att det finns stöd när det behövs. För din frihet.

68. Vård nära dig, när du behöver den. Vi vill att vårdcentraler har öppet längre och underlätta för småskaliga mottagningar och fler närakuter, så att du får kontakt samma dag och kan träffa vårdpersonal även på kvällar och helger. För att förenkla vardagspusslet vill vi att legitimerad personal på apotek ska kunna hjälpa dig att förnya vissa recept i mindre förpackning, ta enklare prover och göra hälsoundersökningar.

69. Personlig fast läkare, på riktigt. Tryggheten ökar när du slipper förklara din sjukdomshistoria varje gång du besöker vårdcentralen. Vi vill utbilda 4 500 fler allmänläkare och stärka lagen så att alla invånare kan lista sig på fasta läkare. I Liberalernas Sverige vet du vem din läkare är, och får chansen på riktigt att träffa din doktor.

70. Kortare vårdköer och mindre byråkrati. Du ska ha samma rätt till trygg och säker sjukvård var du än bor. Men då behöver staten styra sjukvården mycket tydligare så att köerna kortas och sjukvården blir mer jämlik i hela landet. Vi vill rensa i sjukvårdsbyråkrati och få ordning på journalsystemen så att du som jobbar i vården får mer tid och bättre arbetsmiljö. Och de stelbenta reglerna om journaler måste fungera bättre både för dig som är ung och för dig som är förälder.

71. Tänderna är en del av kroppen. Ingen ska behöva avstå från tandläkarbesöket av ekonomiska skäl, men i dag kan en behandling gräva djupa hål i plånboken. Vi vill stegvis göra förbättra tandvårdsförsäkringen så att kostnaderna blir rimligare, särskilt för dem med störst behov och hälsorisker. Alla skolklasser ska få regelbundna besök av fluortanten i skolan.

72. Pensioner att lita på. Stabila pensioner är en del av kontraktet mellan generationerna. Vi vill att du ska kunna bestämma mer över din inkomst på äldre dagar genom att öka premiepensionens andel av den allmänna pensionen. Det ska också bli lättare för makar och föräldrar, även ogifta, att överföra pensionsrätter mellan varandra, så att pensionerna blir mer jämställda.

73. Leva livet – hela livet. Vi vill bekämpa den åldersdiskriminering som gör att årsrika människor inte tas på allvar. Du som vill fortsätta jobba ska kunna stanna kvar i arbetslivet och bidra med din erfarenhet. Omotiverade åldersgränser i vården för exempelvis mammografi måste tas bort och vi vill se ökat fokus på äldres hälsa, bland annat genom ett nationellt äldrevaccinationsprogram.

74. Storsatsning på äldreomsorgen. Nästa stora välfärdsreform i Sverige behöver vara tydligt höjda ambitioner i äldreomsorgen. Du som behöver stöd ska inte bara erbjudas livets nödtorft och mikromat, utan en tillvaro med livskvalitet där du själv bestämmer. Behöver du mycket hemtjänst ska du kunna handplocka ditt eget team, och du ska ha större möjlighet att själv bestämma när det är dags att flytta till äldreboende. Rätten till färdtjänst ska stärkas så att du får hjälp hela vägen från dörr till dörr. Och i Liberalernas Sverige ska du kunna ta ett glas vin på träffpunkten eller äldreboendet.

75. Frihet oavsett funktionsnedsättning. Liberalerna drev igenom assistansreformen på 90-talet, och nu är det hög tid för en ny LSS-reform som reparerar hålen efter många års försämringar. Staten ska ta över ansvaret för personlig assistans så att den blir jämlik i hela landet, och skärpa kontrollen så att du som brukare får bättre skydd samtidigt som välfärdskriminalitet kan stoppas. Assistansersättningen ska höjas och följa kostnadsutvecklingen, och rätten till ledsagning ska stärkas. Genom att värna lönebidraget kan fler få chans till ett meningsfullt jobb.

76. Bättre stöd och vård vid psykisk ohälsa. Vi vill att du som lider av psykisk ohälsa lättare ska få hjälp direkt av psykolog eller kurator via vårdcentralen, utan krångliga remisser. Fler jourer för psykisk ohälsa ska finnas kvällar och helger, och den som riskerar återfall ska kunna få självvald inläggning i tid.

77. Ingen ska stå utan tak över huvudet. Vi vill införa behovsbostäder: en kvot av vanliga lägenheter som förmedlas på sociala grunder till den som lever i utsatthet, har svag ekonomi eller snabbt behöver bostad efter en separation. Mycket mer behöver göras för att stoppa vräkningar av barnfamiljer. Vi vill också införa en tak-över-huvudet-garanti mot hemlöshet och skapa fler bostäder för den som flyr våld i nära relation. Då kan fler börja om i trygghet och bygga ett nytt liv.

78. Snabbare och bättre missbruksvård. Narkotikaberoende är en sjukdom, och även om vi vill att narkotikabruk fortsatt ska vara kriminaliserat så ska den som döms för bruk framför allt få vård. Det ska vara enkelt att få hjälp via vårdcentralen, tillgången till naloxon måste bli bättre och sprututbytesprogram byggas ut. Vi vill inleda försöksverksamhet med injektionsrum, så att fler i aktivt missbruk får kontakt med sjukvården och hjälp att ta sig ur beroendet.

Ett starkare Europa. För din frihet.

7.

Frihet som håller för framtiden

Politik för barnbarnsbarnen

Sverige är byggt på öppenhet mot världen. Frihandel, mänskliga kontakter och nyfikenhet på omvärlden är en del av det som gör vårt land rikt. Men även hoten kan vara globala. När andra länders ledare föraktar mänskliga rättigheter, överfaller sina grannar och startar handelskrig påverkar det också vardagen här hemma.

Men det öppna samhället utmanas av diktaturer som Kina, Ryssland och Iran. Samtidigt är Trumpadministrationen oberäknelig, vilket understryker att Europa måste ta ett större ansvar för sin egen säkerhet.

Klimatförändringarna fortsätter till följd av människans utsläpp, och det globala arbetet går för långsamt. Trots tekniska framsteg har många hushåll och företag fortfarande svårt att få råd med klimatvänligare lösningar.

Det vill vi förändra.

Vi vill ha ett starkare och mer samlat Europa. Ukraina måste få det stöd som krävs tills landet är fritt och kan ta plats som EU-medlem. Sverige ska vara en ambitiös och solidarisk allierad i Nato, som tar ansvar för vår egen och andras säkerhet. Europa måste bli mindre beroende av varor och tjänster från auktoritärt styrda stater. I stället behöver vi satsa på vår egen kreativitet, genom mer forskning och ny teknik som hjälper oss att lösa dagens stora problem.

Under snart fyra år i regering har vi rott i hamn EU:s nya klimatlagar, storsatsat på svensk forskning, fört Sverige in i Nato och påbörjat den största upprustningen av försvaret sedan kalla kriget.

Nu vill vi ta ansvar genom att göra ännu mer för att våra barn, barnbarn och barnbarnsbarn ska ta över en bättre värld. För din och kommande generationers frihet.

79. **Starkare EU för ett starkare Sverige.** I ett allvarligt omvärldsläge krävs att Europa håller ihop. Sverige ska ta ledningen när många länder nu är beredda att ta nya steg för att fördjupa EU-samarbetet. När andra stormakter vänder världen ryggen ska EU vara en bastion för frihet som använder frihandel och ekonomiska muskler för att öka sitt inflytande. Då krävs att vi tar bort vetorätten i EU:s utrikes- och säkerhetspolitik, så att inte enskilda länder kan blockera viktiga beslut. Vi vill att medlemsländer som underminerar rättsstaten, agerar illojalt eller hotar Europas säkerhet ska kunna stängas av från EU-samarbetet.

80. **Massivt stöd till Ukraina.** Ukraina kämpar för hela Europas frihet och måste vinna kriget mot Putin. Sverige och EU ska fortsätta trappa upp sitt bistånd till Ukraina med vapen och ekonomiskt stöd ända till den siste ryske soldaten har lämnat. Vi vill se en expressplan som gör att Ukraina steg för steg kan bli fullvärdig EU-medlem och en del av den europeiska demokratiska familjen. Sverige ska även verka för att Ukraina välkomnas in i Nato så snart förutsättningarna för medlemskap är uppfyllda.

81. **Stå upp mot Ryssland.** EU måste öka trycket mot Ryssland och Belarus genom fler och effektivare sanktioner. Vi vill att Sverige driver på för att ryska tillgångar används för återuppbyggnaden och försvaret av Ukraina. Importen av olja och gas från Ryssland till Europa måste upphöra och EU ska sätta stopp för den ryska skuggflottan i Östersjön. Ryskt markägande i Sverige ska stoppas.

82. **Öka försvarsanslagen.** För att möta det ryska hotet behöver Sverige stärka totalförsvaret inom ramen för Nato. Höjningen till 5 procent av BNP ska genomföras, och Liberalerna är beredda att gå längre om det krävs för att värna vår frihet och vårt oberoende. För ett avskräckande försvar som förhindrar angrepp innan de sker krävs investeringar i materiel, teknik och personal.

83. **Gemensamt EU-försvar.** Nato utgör grunden för försvaret av Europa, och vi behöver utveckla Natos europeiska del för att försvara vår del av världen, både militärt och mot hybridangrepp och cyberkrigföring. Vi vill att EU utvecklar en försvarsunion som bland annat ska omfatta gemensamt cyberförsvar och en europeisk drönar- och luftförsvarsvägg.

84. **Dina data ska vara säkra.** Sveriges och Europas stora beroende av digital teknik från andra delar av världen gör oss sårbara för cyberhot och påtryckningar. Därför behöver Europa stärka sin egen kapacitet inom halvledare, molntjänster, AI och betalningssystem. Vi vill också att EU sätter hårdare press på globala techjättar så att din integritet skyddas och dina personuppgifter inte hamnar i fel händer.

85. **Stärk forskningslandet Sverige.** Forskning är en del av människans längtan att förstå världen, och ligger samtidigt till grund för Sveriges välstånd. Vi vill att svenska universitet ska kunna erbjuda forskningsmiljöer som lockar världens främsta talanger. Då krävs balans mellan nyfikenhetsdriven grundforskning och tillämpad forskning, mer resurser till framgångsrika forskare och generösare FoU-avdrag för företag. Vi vill att de privata och offentliga anslagen ökar till sammanlagt 4 procent av BNP.

86. **Sverige ska leda teknikrevolutionen.** Tack vare vetenskapliga genombrott och teknikskiften inom AI, kvantteknologi, energi och bioteknik kan vi lösa många av dagens stora problem till gagn för nästa generation. För det krävs ett innovationsklimat i världsklass med forskningsinfrastrukturer där Sverige ligger i framkant. Då kan vi också öka Sveriges och Europas förmåga i rymden och Arktis. Vi vill genomföra ett AI-kunskapslyft så att fler kan använda AI i vardagen och på jobbet.

87. Ambitiös klimatpolitik som funkar på riktigt. Vi vill se en teknikdriven klimatpolitik som pressar ner utsläppen globalt, bidrar till nya jobb och framtidstro och samtidigt fungerar i din vardag. Vägen dit går genom att ersätta olja, kol och gas med ny kärnkraft och annan fossilfri energi, och via en storsatsning på elektrifiering och innovation. EU:s mål om nettonollutsläpp 2050 ska ligga fast och handeln med utsläppsrätter fortsatt vara motorn. Sverige ska gå före och sätta press på Europas och världens största utsläppsländer.

88. Levande natur och friska hav. Genom att skydda mer natur, bland annat med fler naturreservat och nationalparker, kan vi se till att kommande generationer kan njuta av naturupplevelser på samma sätt som i dag. Vi vill rädda Östersjön genom ett stopp för trålning nära våra kuster, och införa allmän jakt på skarv för att skydda skärgårdsmiljön. Skogsbrukare ska ha mer förutsägbara villkor för att bruka sin skog hållbart. Vi vill också skydda skogar med höga naturvärden och ge ersättning till markägare som bidrar till biologisk mångfald. Och svenska kor ska självklart få beta ute.

Liberala värderingar. För din frihet.

8.

Ett Sverige som håller ihop

Politik för demokrati, värderingar och gemensamt ansvar

Frihet, demokrati och jämställdhet är självklarheter för de flesta i vårt land. Men inte för alla. Hundratusentals barn växer upp i områden där utanförskap, parallellsamhällen och hedersförtryck begränsar deras frihet. Det sker efter en lång tid med hög invandring och en integration som inte fungerat tillräckligt väl.

Samtidigt ser vi hur intoleransen ökar. Attityderna mot hbtqi-personer hårdnar bland unga, antisemitism uttrycks alltmer öppet och kulturinstiutioner tvekar att visa sådant som kan uppfattas som kontroversiellt. När algoritmer styr nyhetsflödet och desinformation sprids ökar polariseringen.

Det vill vi förändra.

Vi vill ha ett Sverige där fria människor tar ansvar, bryr sig om andra och är delaktiga i det gemensamma. Där friheten gäller alla. Och där svenskt medborgarskap är något att sträva efter och vara stolt över, med språk och delade värderingar som grund.

För det är värderingar det handlar om. Yttrandefrihet, bildning och jämställdhet, en pålitlig rättsstat, fri kultur och ett starkt föreningsliv är viktiga byggstenar i det som binder ihop vårt land, och förutsättningar för frihet och demokrati. Ju fler som samlas bakom dessa liberala värden, desto starkare blir Sverige.

Under snart fyra år i regering har vi lagt om integrationspolitiken med ökat fokus på språk, arbete, utbildning och värderingar. Vi har tagit krafttag mot extremism och rasism och vi grundlagsskyddar aborträtten.

Nu vill vi gå vidare och göra ännu mer för att de liberala värderingar som präglar dagens Sverige ska bli vardag för alla som bor i vårt land. För din frihet.

89. **Nej till parallellsamhällen.** I dag begränsar islamism, klanstrukturer och hedersförtryck människors frihet på många håll i Sverige. Det kommer vi aldrig att acceptera. I Sverige ska samma rättigheter gälla för alla, oavsett vem du är och var du bor. För att försvara jämställdheten säger vi absolut nej till könsuppdelad skol- eller simundervisning, och det ska finnas starka lagar mot att tvinga barn att bära slöja. Odemokratiska regimer ska inte kunna finansiera religiösa samfund i Sverige.

90. **Uppvärdera medborgarskapet.** Svenskt medborgarskap ska vara något att sträva efter och vara stolt över. Tack vare Liberalerna införs nu språktest och medborgarskapsprov, där kunskaper i svenska och förståelse för våra gemensamma värderingar om demokrati, jämställdhet, fri- och rättigheter är avgörande. Vi vill att fler som har byggt sina liv i Sverige, som sköter sig och vill vara en del av vårt samhälle tar steget att bli medborgare.

91. **Stram och human asylpolitik.** För att komma till rätta med skuggsamhället och integrationsproblemen behöver Sverige och EU föra en stram asylpolitik. Den som sköter sig och vill bli en del av det svenska samhället ska ha goda möjligheter att stanna, medan den som får nej måste återvända.

92. **Värna den liberala demokratin.** I allt fler länder sätts friheten på undantag. Och även om vår svenska demokrati står stark behöver vi stärka rättsstaten så att dina rättigheter alltid försvaras. Liberalerna vill värna yttrandefriheten och mediernas frihet, och skydda den akademiska friheten i grundlagen. Vi vill inrätta en författningsdomstol som kan stoppa lagar eller bestämmelser som strider mot grundlagsskyddade fri- och rättigheter.

93. **Stoppa diktaturers påverkan i Sverige.** Regimer som Eritrea, Ryssland, Iran och Kina använder föreningar, propaganda och hot för att övervaka, kontrollera och kräva pengar av människor som bor i vårt land. Om du flytt från en förtryckarregim ska du känna dig trygg i Sverige. Därför vill vi stärka lagen mot flyktingspionage, sätta stopp för främmande regimers tvångsinsamling av pengar och dra in alla bidrag till föreningar som är lojala med diktaturer.

94. **Stärk civilsamhället och folkbildningen.** Du som tränar ett fotbollslag på din fritid, är scoutledare eller samlar andra i en studiecirkel gör ovärderliga insatser. Vi vill stärka civilsamhället, ge den fria folkbildningen goda villkor och säkra tillgången till lokaler i hela landet. Det ska vara lättare för idéburna aktörer att bidra i välfärden. Men inga kommunala eller statliga bidrag får gå till organisationer som motarbetar vår demokrati.

95. **Bekämpa rasism och antisemitism.** I Sverige ska ingen begränsas av hat eller fördomar. Men rasism och antisemitism fortsätter att drabba människor, och särskilt för judar har situationen förvärrats. Vi vill stärka skyddet för den judiska minoriteten genom att staten fullt ut ersätter säkerhetskostnader och klassar judiska institutioner som skyddsobjekt. Arbetet mot hatbrott ska skärpas och rasism och antisemitism i skolor bekämpas med kraft.

96. **Frihet att älska den du vill.** Sverige ska vara världens bästa land att leva i för dig som är hbtqi-person. Vi vill stärka polisens arbete mot hatbrott och hedersförtryck. Skolan ska alltid vara en öppen och trygg miljö för alla elever oavsett sexuell läggning eller könsidentitet. I samkönade relationer ska båda kvinnorna ges rätt att genomgå fertilitetsbehandling. Vi vill också tillåta altruistiskt värdmoderskap, och att barn till svenska föräldrar som föds genom värdmoderskap utomlands ges samma rättigheter som barn födda i Sverige.

97. **Nationellt biblioteksyft.** Våra folkbibliotek fungerar som hubbar för kunskap och bildning i hela landet, men samtidigt sparar många kommuner in på biblioteken. För att vända utvecklingen vill vi se ett biblioteksyft som säkrar tillgången till litteratur och samlingsplatser, oavsett var du bor.

98. Försvara den fria kulturen. Kultur är en del av det som gör oss till människor, den bidrar till bildning och nya perspektiv. Därför ska politiken aldrig styra innehållet, utan hålla armlängds avstånd så att kulturen kan vara fri, djärv och utmanande. Museer, bibliotek och konsthallar ska självklart våga visa upp kultur som anses kontroversiell. Vi vill genomföra ett nationellt kulturlyft för att göra kultur och kulturarv tillgängligt för fler. Då skapas möjligheter till mer scenkonst, fler utställningar och fri entré på våra museer.

99. Stärk public service. I en tid av desinformation och polarisering behövs gemensamma platser där alla kan mötas och där hela Sverige kan ta del av nyheter, kultur och stora ögonblick tillsammans. Därför vill vi öka resurserna till SVT, SR och UR och värna deras oberoende i grundlagen. Och SVT ska ges möjligheter att sända stora sportevenemang så att alla kan vara med och heja på Sverige.

Vill du veta mer?
www.liberalerna.se
info@liberalerna.se

Vår bostadspolitik

Det är oerhört viktigt att det byggs fler bostäder! Men det räcker inte.
Liberalerna menar att Umeå är värd en väl fungerande bostadsmarknad i balans med blandad bebyggelse och utan långa bostadsköer.

- Dagens långa bostadsköer ska försvinna så att både umebor och studenter kan skaffa sig ett boende.
- Välkomnar initiativ från privata, externa, aktörer till fler trygghetsbostäder, seniorbostäder och andra tillgängliga bostäder i kommunen för årsrika.
- Bostaden ska få möjlighet att sälja ut delar av sitt fastighetsbestånd i den mån de behöver.
- Byggande av studentbostäder måste subventioneras för att stimulera marknaden.
- Liberalerna vill fortsätta med vår strategi i kommunen och planera för en blandad bebyggelse med egna hem, hyresrätter och bostadsrätter.
- Antalet tomter för byggande av villor måste öka för att tillgodose behovet hos umeborna och själva strategin med blandad bebyggelse.
- Förvaltningarna måste få tydliga mål från politiken samt resurser för att göra allt för att förkorta processer vid utredning och handläggning.
- En väl fungerande samverkan mellan de aktörer inom det offentliga, näringslivet som är inblandade i byggprocesser är A och O.
- Samverkan mellan kommunens förvaltningar är avgörande för hållbart byggande av anläggningar och lokaler och utformningen av dessa.

Vår politik från Liberalerna fokuserar på att bostadsköer ska minimeras så att både umebor och studenter kan skaffa sig ett boende. Det vill vi göra genom att få en dynamik på marknaden med fungerande flyttkedjor.

Liberalerna eftersträvar fler trygghetsbostäder, seniorbostäder eller andra tillgängliga bostäder i kommunen. Våra årsrika blir allt fler och piggare och efterfrågar eget boende längre upp i åren. Därför behövs det ett större utbud av tillgängliga och anpassade bostäder för dem att välja bland för årsrika. Det leder i sin tur till fler begagnade småhus ute till försäljning. Vi välkomnar initiativ
från privata, externa, aktörer att bygga trygghetsbostäder, seniorbostäder och andra tillgängliga bostäder i kommunen.

Vi är positiva till att vår allmännytta Bostaden får möjlighet att sälja ut delar av sitt fastighetsbestånd i den mån de behöver för att utveckla sitt bestånd av bostäder och bygga nya. Unga, flyktingar, hemlösa, hushåll med en svag ekonomi, personer med psykiska funktionshinder och personer med olika typer av sociala

problem har, av varierande orsaker, stora svårigheter att få en egen bostad.

Vi är för att marknadsmekanismer, alltså tillgång och efterfrågan, ska vara regel i bostadssektorn. Men ingen regel utan undantag. För Umeås del är det väldigt, väldigt viktigt att vi har tillräckligt med studentbostäder. Studentbostäder i sig har ingen egentlig marknad, helt enkelt för att studenter oftast har begränsade resurser och därför måste studentbostäder subventioneras.

Liberalerna vill att vi fortsätter med vår strategi i kommunen och planerar för en blandad bebyggelse med egnahem, hyresrätter och bostadsrätter. Efterfrågan på villatomter har under lång tid varit högre än utbudet i Umeå och det förhållandet vill vi ändra på och förbättra möjligheterna att äga ett eget hus. Liberalerna ser mer än gärna att det ska vara möjligt att omvandla hyreslägenheter till ägarlägenheter.

Tid är pengar. Det måste därför finnas en god beredskap i stadier av planering och under byggandet för att tackla de utmaningar och hinder som dyker upp. Förvaltningarna måste få tydliga mål från politiken samt resurser för att göra allt för att förkorta processer vid utredning och handläggning utan att ge avkall på att arbeta effektivt, tryggt och säkert. Vi vill bygga en stad med attraktiva miljöer som tilltalar allt från årsrika till yngre.

De externa aktörerna på bostads- och byggmarknaden är viktiga samarbetspartners för kommunen och det är därför bra att alla aktörer träffas regelbundet för samråd. En väl fungerande samverkan mellan de aktörer som är inblandade i byggprocesser, från finansiering till byggandet, är A och O.

Kommunen måste ha en väl fungerande samverkan mellan de förvaltningar med olika sakkunskap som arbetar mest aktivt med samhällsplanering och byggandet d.v.s. som ligger under Byggnadsnämnden, Tekniska nämnden och Mark- och exploatering. Kravspecifikationer för lokaler inom olika verksamheter måste tillgodoses och därför beaktas tidigt i processen. Samverkan för utveckling av kommunal verksamhet och näringsliv måste därför finnas mellan övriga förvaltningar såsom Fritids- och Kulturnämnden samt Äldrenämnden för att fastställa behovet av lokaler för förskola, skola samt äldre- och omsorgsboenden och andra anläggningar och lokaler för föreningar och utformningen av dessa.

Centerpartiet

Valmanifest 2026

Sverige kan mer.

Sverige kan mer.

Sverige är inte färdigt. Sverige kan mer.

Det finns en särskild känsla i ett samhälle som fungerar. Den märks i det som tas för givet, i morgontimmen när barn går till skolan utan oro, i pendlingen som faktiskt går någonstans, i tryggheten att veta att vården finns när den behövs. Den märks i tilliten mellan människor, i viljan att bidra och i vetskapen om att det går att bygga ett bättre liv som håller, både för sig själv och för nästa generation.

Det finns en särskild känsla i ett samhälle som fungerar.

Den märks också i tryggheten. I möjligheten att röra sig fritt, att kunna gå hem sent en kväll utan oro, att veta att samhället finns där när något händer. I ett samhälle som fungerar är tryggheten inte något som ifrågasätts, den är verklig i människors vardag, i det lilla och i det stora.

Den märks i hur vi tar ansvar för framtiden. I ett Sverige som leder klimatomställningen, där utsläppen minskar samtidigt som vi bygger morgondagens välstånd på ett fundament av grön industri och ny teknik. Där det är enkelt att leva hållbart, där omställningen är en möjlighet, inte en börda, och där vi lämnar över ett starkare samhälle till nästa generation.

Och den märks i vår plats i världen. I ett Sverige som står stadigt i en mer osäker omvärld, som försvarar sin frihet, samarbetar med andra demokratier och har beredskap att möta hot, både civilt, ekonomiskt och militärt. Ett land där tryggheten också handlar om vår förmåga att hantera det som sker utanför våra gränser.

Känslan finns också i friheten att forma sitt eget liv. I lika möjligheter för alla, oavsett bakgrund, utseende, kön eller vem du älskar. I möjligheten att välja väg, byta riktning och ta ansvar för sin framtid. I företag som vågar växa, i människor som vågar satsa och i beslut som fattas nära dem som berörs. När den friheten fungerar i praktiken stärks individen och vi får ett samhälle som klarar av att utvecklas när omvärlden förändras, som löser problem i tid och som bygger vidare på det som redan är starkt. Där tilliten bär mer än reglerna, och där det gemensamma fungerar när det verkligen behövs.

Sverige har byggts av just den kraften. Av människor som arbetat, utbildat sig och tagit ansvar. Av företag som vågat satsa och skapat jobb. Av en öppenhet mot världen som gjort oss starkare, av en jämställdhet som vill ge alla samma förutsättningar och av en tillit oss emellan som gjort det möjligt att lösa svåra problem tillsammans. Det är inte retorik, det är en konkret historia om ett land som om och om igen visat på framtidstro och att förändring är möjlig.

Den framtidstron försvagas idag.

Det är inte en slump. Och det sker inte av sig självt.

Det är resultatet av politiska prioriteringar och svagt politiskt ledarskap. Det är resultatet av att byråkrati och överreglering tillåtits ta över från enskilda människors drivkraft och kompetens. Det är resultatet av att krafter tagit plats i svensk politik som ställer människor mot varandra istället för att lösa problemen, som förenklar komplexa frågor till enkla syndabockar och som underminerar den öppenhet och tillit som byggt Sverige starkt.

Det märks i plånboken. Vid köksbord i hela Sverige går familjer igenom sin ekonomi med en växande insikt om att marginalerna blivit mindre, trots att ansträngningen är densamma.

Det märks på arbetsmarknaden. Den som har utbildat sig och gjort det som förväntas möts idag inte alltid av möjligheter, utan av stängda dörrar. Vägen in på arbetsmarknaden har blivit längre och mer osäker, samtidigt som företag som vill anställa tvekar inför kostnader och regelverk som gör varje beslut mer riskfyllt. Det handlar också om en ökad brist på rättvisa. Vi vet att människor sorteras bort redan innan de fått en chans, på grund av sitt namn, sin bakgrund eller varifrån de kommer. Det är en erfarenhet som sätter sig i kroppen hos den som drabbas.

Sverige har människor som vill arbeta, men som inte ges den möjligheten. Samtidigt har vi företag som vill skapa jobb, men som motarbetas.

Sverige har människor som vill arbeta, men som inte ges den möjligheten. Samtidigt har vi företag som vill skapa jobb, men som motarbetas. Allt detta leder till ett oacceptabelt slöseri, som vi nu tillsammans får bära kostnaderna för.

Parallellt med jobbkrisen tappar Sverige också fart i en av vår tids stora möjligheter, klimatomställningen. I verkstäder, industrier och forskningsmiljöer runt om i landet finns kompetens, idéer och vilja att ställa om. Det finns en riktning framåt, där utsläppen minskar samtidigt som vi bygger morgondagens välstånd.

Alltför ofta motarbetas den utvecklingen av hinder, långa processer, otydliga spelregler och politiskt motstånd. Övergången till en enklare och billigare fossilfri vardag för vanliga människor görs istället dyrare och krångligare. Sverige har tidigare gått före. Nu riskerar vi att stå still i ett läge där vi istället borde springa.

Jobben och en ny grön ekonomi behövs för att säkra välfärden. Idag sitter människor i väntrum runt om i landet och behöver hjälp, men vet att de ändå kommer att tvingas vänta på den, ibland så länge att det påverkar både liv och livskvalitet. Föräldrar oroar sig för sina barns skolgång. Vi har en ung generation som inte mår bra, där den psykiska ohälsan breder ut sig och där alltför många inte får stöd i tid. Samtidigt upplever de som arbetar i välfärden att tiden inte räcker till.

Det som en gång var självklart, att vård, skola och omsorg fungerar när den behövs, är inte längre lika givet.

Sverige blir också alltmer ojämlikt beroende på var du bor. I vissa delar växer möjligheterna, i andra krymper de. Det märks när avståndet till vård, jobb eller service ökar lite mer för varje år, och när det som en gång var självklart, att kunna leva, arbeta och forma sin framtid oavsett var i landet du befinner dig, inte

längre är lika givet. Det handlar inte bara om geografi, det handlar om framtidstro. Och när den försvagas i delar av landet påverkar det hela Sverige.

Det märks i tryggheten. I grova brott och organiserad kriminalitet som biter sig fast och påverkar en generation av barn och unga. Men det märks också i det lilla, nära, i oron att gå hem själv sent en mörk kväll, i oron för våldet som kan finnas i ens eget hem, i känslan av att ingen tar ansvar när något händer.

För den som drabbas spelar det ingen roll hur siffrorna presenteras i en rapport. Det som avgör är om rättsstaten fungerar, om polisen finns där och om tryggheten är verklig i vardagen. När den känslan urholkas, då gör också tilliten det.

Det märks också i de gröna näringarna. Svenskt jordbruk pressas från flera håll samtidigt av ökade kostnader och av osäkra villkor och regelverk som gör det svårare att få verksamheten att gå runt. När många lantbrukare går på knäna är det inte bara ett problem för den enskilde företagaren, det är ett problem för hela Sveriges förmåga att försörja sig självt. När också äganderätten steg för steg inskränks, och människor blir osäkra på vad de får göra med sin mark och sina investeringar, minskar viljan att satsa, utveckla och ta ansvar. Då hålls inte bara enskilda människor tillbaka, utan hela Sveriges växtkraft.

Centerpartiet vill ta Sverige i en annan riktning.

När möjligheter krymper, när företagande försvåras och när människor upplever att samhället inte längre ger samma förutsättningar som tidigare, då påverkas också något mer grundläggande. Känslan av trygghet, av att samhället håller ihop och fungerar, börjar försvagas.

Tryggheten påverkas också av att vi lever i en värld som blivit mer osäker än på generationer. Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har förändrat Europas säkerhetsläge i grunden. I andra delar av världen pågår krig och konflikter som skapar lidande och instabilitet. Samtidigt växer auktoritära krafter globalt och utmanar den regelbaserade världsordning som Sverige byggt sin säkerhet, sin handel och sin frihet på.

Sverige kan mer. Det vet vi.

Centerpartiet vill ta Sverige i en annan riktning. Ett Sverige där jobben blir fler, där vi går från arbetslöshet och stängda dörrar till fler jobb och fler vägar in för den som idag står utanför arbetsmarknaden. Där företag kan växa och anställa utan att hindras av onödigt krångel eller höga kostnader. Där jämställdheten ökar så kvinnor och män har lika förutsättningar. Där människor bedöms efter sin förmåga, inte sin bakgrund, och där arbete alltid lönar sig.

Ett Sverige som åter tar ledningen i klimatomställningen. Där utsläppen går ner med elektrifiering, grön industri och ny teknik, som också skapar jobb, stärker ekonomin och bygger framtidens välstånd. Där det blir enklare att välja hållbara lösningar, för både människor och företag.

Ett Sverige med en välfärd som fungerar i vardagen. Där du får vård i tid, där skolan ger varje barn en verklig chans och där de som arbetar i välfärden har förutsättningar att hjälpa sina medmänniskor. Där stöd sätts in tidigt och där ingen ung människa lämnas ensam i psykisk ohälsa.

Ett Sverige som håller ihop. Där det går att leva, arbeta och driva företag i både städer och landsbygder.

Där fungerande transporter och digital infrastruktur knyter ihop landet, och där de gröna näringarna ges förutsättningar att växa. Ett Sverige där jordbruket är lönsamt, där svenska bönder kan producera mat under konkurrenskraftiga villkor och där vi stärker vår livsmedelsförsörjning, för ett starkt och lönsamt jordbruk är inte bara en näringsfråga, det är en förutsättning för Sveriges oberoende och beredskap.

Ett Sverige där tryggheten återupprättas. Med fler poliser, en fungerande rättskedja och ett starkare förebyggande arbete kan fler brott stoppas, fler klaras upp och färre unga dras in i kriminalitet.

Och ett Sverige som står starkt i världen. Som försvarar friheten, stärker demokratin och samarbetar med andra i en tid när det behövs som mest.

För det finns en annan väg. Och den börjar med att ta vara på den styrka som faktiskt finns. Drivkraften hos människor som vill arbeta, skapa och bidra. Företag som vill växa. Idéer som kan bli verklighet.

För att nå dit kräver det mer än att vi bara bevarar det som en gång funnits. Det kräver reformer som gör skillnad i människors vardag, långsiktiga spelregler som företag kan lita på, och ett ledarskap som tar ansvar för helheten.

För det finns en annan väg. Och den börjar med att ta vara på den styrka som faktiskt finns.

Sverige står inför ett vägval. Antingen låter vi de problem som vuxit fram fortsätta att förstärka varandra, klyftorna, otryggheten, den svaga tillväxten och klimatutsläppen. Eller så väljer vi en annan väg, där vi bygger vidare på det som gjort vårt land starkt.

Det kommer att gå. För vi vet att Sverige kan mer, inte lite mer, utan mycket mer. Därför går Centerpartiet till val på att:

Jobben ska bli fler med en nystart för Sveriges ekonomi
Sverige ska gå från arbetslöshet till fler jobb, fler växande företag och fler vägar till de jobb som finns, med lägre kostnader för jobbskapande företag och investeringar i utbildning och snabbare integration. Skatter och avgifter ska sänkas för folk och företag.

Fler ska ha råd med mer: stärk hushållen och gör det mer lönsamt att arbeta
Vanliga människor ska få mer kvar i plånboken genom lägre skatter och avgifter och bättre möjligheter att bygga ett tryggt liv genom arbete, ansvar och egen försörjning.

Utsläppen ska ner: bygg världens grönaste tillväxtland
Med mer fossilfri el, grön industri, ny teknik och snabbare omställning sänker vi utsläppen, på ett sätt som gör det billigare och enklare att leva grönt i vardagen för vanligt folk, och skapar samtidigt nya jobb.

Mer tillgänglig och jämlik vård och mindre administration
Vi bygger ut primärvården och kortar vårdköerna med modern och nära vård, minskar detaljregleringen som står i vägen och värnar istället patientens och personalens egenmakt.

En skola där alla barn kan lyckas
Elevernas behov ska sättas i centrum och utslagningen av elever måste stoppas. Med bättre studiero, mindre klasser, rätt stöd, uppvärdering av yrkesutbildning och fler behöriga lärare kan fler elever få lyckas.

Bättre psykisk hälsa för den friskaste generationen någonsin
För många unga mår dåligt i Sverige. Generationsgapet i psykisk hälsa ska slutas, med vård i tid, stöd i skolan till alla som behöver och sänkta trösklar till första jobbet så att inga barn eller unga lämnas utanför.

Bryt gängens rekrytering och lös fler brott
Fler närvarande poliser, starkare förebyggande arbete och skydd för barnen, samt en rättskedja som fungerar ska återupprätta tryggheten där människor bor och lever.

Samhället ska fungera i hela landet
Vård, utbildning, jobb, statlig service och fungerande transporter ska finnas nära, så att inte landsbygderna lämnas efter och så att vardagen blir lättare att få ihop.

Flytta makt från stat till människa med mer frihet och mindre krångel
Beslut ska fattas av människor själva, eller så nära dem som berörs som möjligt. Individens rätt mot staten ska stärkas, onödiga regler rivas och kommuner och människor ges friheten att hitta egna lösningar.

Svensk mat ska stärka Sveriges beredskap
Sverige ska bli mindre sårbart genom mer svensk mat. Vi stärker lantbruket och skogsbruket med mindre krångel, lägre skatter och kostnader och starkare äganderätt.

Ta större ansvar för frihet och säkerhet i Europa
Sverige ska stå upp för Ukraina, för demokratin och för det europeiska samarbete som behövs när världen blir farligare. Det svenska försvaret ska rustas upp för att möta det säkerhetspolitiska läget.

Innehåll

1. Jobben ska bli fler 12
Det här vill Centerpartiet göra 13
1.1 Vänd arbetslöshetskrisen 14
1.2 Gör det enklare och billigare att starta och driva företag 16
1.3. En stärkt vardagsekonomi 17
1.4 Skräddarsydd utbildning för alla svenskar 18
1.5 Skapa fler och billigare bostäder 19
1.6 . AI och ny teknik som skapar fler jobb i en ny ekonomi 20

2. Utsläppen ska ner 24
Det här vill Centerpartiet göra 25
2.1 Grönare företag och industri för ett rikare Sverige 26
2.2 Alla ska ha råd att ställa om 27
2.3 Billig el och robust energiförsörjning 28
2.4. Sverige ska rustas för ett förändrat klimat 29
2.5 Ren natur, rent vatten och en giftfri vardag 30
2.6 Skogen bidrar till klimatomställningen 31

3. Bättre vård, skola och omsorg för fler 34
Det här vill Centerpartiet göra 35
3.1 Vårdköerna ska bort i hela landet 36
3.2 Rekordsatsa för ungas psykiska hälsa 37
3.3 Den psykiatriska vården ska räcka till för alla som behöver den 38
3.4 Stoppa utslagningen i skolan 39
3.5 Fler lärare i skolan 40
3.6 En skola där alla elever kan lyckas 41
3.7 Fler ska vilja jobba och stanna i välfärden 42
3.8 Trygghet och självbestämmande för äldre 43
3.9 Mindre administration och mer tid för människan i välfärden 44
3.10 Högre krav för bättre välfärd 45
3.11 En jämställd vård genom livet och stöd till anhöriga 46
3.12 Funktionsrätt för frihet och självbestämmande 47

4. Starka landsbygder för ett starkare Sverige 50

Det här vill Centerpartiet göra 51
4.1 Vården ska fungera i alla landsbygder 52
4.2 Samma möjligheter för alla elever oavsett var de bor 53
4.3 Det ska gå att leva och driva företag i hela landet 54
4.4 Mer svensk mat och ett starkare lantbruk 55
4.5 Det ska gå att ta sig fram i hela Sverige 56
4.6 Fler poliser även i landsbygderna 57

5. Rättsstaten ska fungera på riktigt 60

Det här vill Centerpartiet göra 61
5.1 Fler synliga poliser och fler lösta brott 62
5.2 Hårda straff där det gör skillnad 63
5.3 Rädda barn och unga från kriminella nätverk 64
5.4 Stoppa brottsvinsterna och den kriminella ekonomin 66
5.5 Skydda brottsoffren, begränsa förövarna 67
5.6 Stoppa mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck 68

6. Frihet och framtidstro 72

Det här vill Centerpartiet göra 73
6.1 Stärk den liberala demokratin 74
6.2 Befäst individens rättigheter gentemot staten 76
6.3 Självbestämmande över sin egen kropp 76
6.4 Sverige kan ge fler möjligheten att bilda familj 77
6.5 Kvinnors frihet och egenmakt med ökad jämställdhet 78
6.6 Frihet att vara den man är och älska den man vill 79
6.7 Jobb är vägen till ekonomisk frihet och egenmakt 80
6.8 Sverige vinner på en fri kultur och ett levande civilsamhälle 81
6.9 Gör vardagen enklare och roligare 82

7. Ett starkare Sverige i en farligare värld 84

Det här vill Centerpartiet göra 85
7.1 Bygg allianser för att säkra Sveriges frihet och självbestämmande 86
7.2 Ett starkare EU i världen är bra för Sverige 87
7.3 Ukraina måste vinna, för deras och vår säkerhet 88
7.4 Stärk Sveriges militära motståndskraft mot angrepp 89
7.5. Stärk Sveriges totalförsvar för ett motståndskraftigt samhälle 90
7.6 Stärk försörjningsförmågan så att Sverige fungerar i kris 91
7.7 Ett bistånd för frihet, stabilitet och egenmakt 92
7.8 En rättvis, rättssäker och hållbar migrationspolitik 93

1.

Jobben ska bli fler.

1. Jobben ska bli fler

Sverige ska vara ett land där fler har ett jobb att gå till, där företag växer och där framtidstron är stark. Ett land där idéer blir verklighet och där arbete alltid lönar sig. Sverige har alla förutsättningarna för det, men vi tar inte vara på dem. Sverige har fastnat i hög arbetslöshet, svag tillväxt och låg produktivitet. Det slår mot vanliga människor när pengarna inte räcker lika långt, framtidstron viker och välfärdens resurser minskar.

Samtidigt motarbetas företag som skapar jobb. Vi kallar dem jobbskapare, inte minst småföretag och företag som växer. Krångel, höga kostnader och osäkra politiska villkor gör att många inte vågar anställa. Samtidigt som företag skriker efter personal stänger regeringen dörren för talang genom absurda kompetensutvisningar. Människor som arbetar, kan försörja sig och blir en del av Sverige ska inte mötas av orimliga utvisningar, utan av tydliga krav och en rak väg in i samhället. Utbildningar som inte möter företagens och välfärdens behov fördjupar arbetslösheten och utanförskapet. Att bryta arbetslösheten och bidragsberoendet måste vara en av politikens viktigaste uppgifter.

För Sverige kan mer. För Centerpartiet är sambandet självklart: vägen till fler jobb och en starkare ekonomi går genom att göra det enklare att anställa, lättare att starta och växa företag, snabbare att gå från utanförskap till arbete och föra en politik med ordning och reda i statens finanser. När det blir enklare och mer lönsamt att starta, driva och få företag att växa stärks både vår gemensamma välfärd och du och din familj får en bättre ekonomi.

Därför ska hindren för jobbskaparna rivas. Vi kan skapa 150 000 nya jobb med våra reformer. Kostnaderna, särskilt den rena skattedelen av arbetsgivaravgifterna, anställningsskatten, ska sänkas och regelkrånglet rensas rejält. Dessutom ska det alltid löna sig bättre att arbeta. Dit når vi genom ett skattesystem och en riktig bidragsreform som alltid gynnar den som vill bidra och börjar arbeta. Fler ska rustas för arbetslivet med modern utbildningspolitik och fler ska kunna ställa om och orka arbeta ett helt yrkesliv. Arbetstid och karens ska hanteras av arbetsmarknadens parter, så att lösningarna kan anpassas till olika yrken, branscher och arbetsplatser. Sverige ska åter vara öppet för människor som bidrar med arbete, idéer och kompetens.

Sverige kan mer. Och med rätt reformer kan vi gå från stillastående till utveckling, från utanförskap till arbete och från oro till framtidstro.

Det här vill Centerpartiet göra

Sänk skatten för de som jobbar
Skatten ska sänkas särskilt för de med lägst inkomster så att det alltid och utan undantag lönar sig att gå från bidrag till jobb.

Billigare och enklare för den som ger någon en chans
Ingen anställningsskatt för unga, långtidsarbetslösa och människor på ingångslöner. De som står särskilt långt från arbetsmarknaden ska kunna få förenklade jobb där det blir skattefritt att anställa den som varit långvarigt arbetslös och den som anställs slipper inkomstskatt.

Ingen anställningsskatt för de tio första anställda
Växande småföretag ska befrias från anställningsskatten när de anställer sina första tio medarbetare. Så vågar fler företag växa och fler får chansen till sitt första jobb.

Skräddarsydd utbildning för varje svensk
Matcha utbildningarna bättre med arbetslivet. Fler utbildningar ska leda till jobb, särskilt yrkesutbildningar, fler måste få arbetslivserfarenhet tidigt och det ska bli enklare att ställa om mitt i livet.

Investera i snabbare integration och gör om SFI till jobbsvenska
Gör om svenska för invandrare (SFI) till effektiv jobbsvenska. Alla som står långt från arbete och svenska språket ska göra ett obligatoriskt nystartsår med svenska, praktik och matchning. Det ger en trygg och tydlig väg till ett jobb samtidigt som deltagande blir ett villkor för bidrag och ersättningar.

Regelkrånglet ska bort för företagen som skapar jobb
En ny regelförenklingsmyndighet, ENKL, ska granska och riva upp onödiga regler. Vi börjar med att slopa eller reformera minst 100 av dem och korta vägen mellan företag och myndigheter.

Sverige ska leda i AI, innovation och ny tillväxt
Ett nationellt AI-center i världsklass, bättre villkor för forskning, entreprenörskap och arbetskraftsinvandring, och starkare möjligheter för små företag att ta till sig ny teknik. Sverige ska växa genom innovation, global handel och nya jobb i hela landet.

Stoppa kompetensutvisningarna
Säkra kompetens från arbetskraftsinvandring utan det höga lönegolvet. Kollektivavtalsenlig lön ska vara normen. Stoppa de absurda kompetensutvisningarna – Sverige ska inte vara ett land som utvisar folk som arbetar och betalar skatt.

1.1 Vänd arbetslöshetskrisen

Sverige befinner sig i en arbetslöshetskris där allt för många människor står utan jobb, samtidigt som företagen inte hittar rätt kompetens. Arbetslösheten breddas nu till nya grupper, inklusive akademiker. Utrikes födda fastnar i ineffektiva system, långtidsarbetslösa möter stängda dörrar och personer med funktionsnedsättning lämnas utanför arbetsmarknaden. Det handlar om personer som inte får bidra och uppnå sin potential, om barn som inte får se sina föräldrar gå till jobbet och om nyexaminerade akademiker som inte får använda sina kunskaper i praktiken. Dagens arbetsmarknadspolitik misslyckas med att skapa riktiga vägar till arbete. Om 150 000 fler gick från arbetslöshet till jobb skulle det ge 50 miljarder mer i skatteintäkter till vår gemensamma välfärd. Det innebär resurser för uppåt hundratusen fler sjuksköterskor, läkare och lärare. Det motsvarar mer än en extra lärare i varje svenskt klassrum.

Det måste bli lönsamt, enkelt och tryggt att anställa den som står långt ifrån arbetsmarknaden.

För att bryta arbetslösheten krävs en politik som sänker trösklarna till jobb och gör det enklare att anställa. Det måste bli lönsamt, enkelt och tryggt att anställa den som står långt ifrån arbetsmarknaden. Då kan vi lyckas med arbetsmarknadspolitikens viktigaste uppdrag: Att ge människor chansen till ett arbete.

1. **Ta bort anställningsskatten för unga och för låga löner.**
   Sverige har bland världens högsta skatter på att anställa personer med låga inkomster där över en tredjedel av de så kallade arbetsgivaravgifterna är en ren skatt på anställningen utan att finansiera förmåner som sjukledighet eller pension. Den straffskatten på att anställa unga och de som behöver komma in på arbetsmarknaden, anställningsskatten, måste bort.

2. **Gör det billigare att anställa från lång arbetslöshet.**
   Företag som anställer en person som är långtidsarbetslös ska automatiskt undantas anställningsskatten på den anställningen. Vi vill också se förenklade jobb där det blir billigare och enklare att anställa den som varit långvarigt arbetslös och inte enkelt kommer i arbete igen. Det ska gälla under begränsad tid och samtliga företag oavsett kollektivavtal.

3. **Obligatoriskt nystartsår för snabbare integration.**
   Inför ett obligatoriskt nystartsår för den som ännu inte börjat jobba eller studera i Sverige. Året ska innehålla studier, inklusive i svenska vid behov, kombinerat med praktik och matchning mot arbetsmarknaden. Ett avslutat nystartsår ska innebära lägre kostnad för arbetsgivaren att anställa. Om man inte genomför nystartsåret, trots att man varit långvarigt arbetslös, har arbetsförmåga och omfattas av kravet, ska påtagligt lägre bidrag bli följden.

4. **Jobbsvenska och integration från dag ett.**
   Reformera SFI till *Jobbsvenska* med fokus på att snabbt och med hjälp av tätt samarbete med näringslivet komma i arbete, med ett ytterligare spår i akademisk svenska för de som redan har en utbildning. Vi vill också införa ett *jobbsvenskacertifikat* som efter avslutad språkutbildning garanterar att eleven kan arbeta på svenska.

5. **Höjt stöd för de som anställer personer med funktionsnedsättning.**
   Bara varannan person med funktionsnedsättning arbetar idag, det är ett underbetyg till samhället. Sänk trösklarna på arbetsmarknaden, förenkla för arbetsgivare att anställa och förbättra möjligheterna att driva företag för personer med funktionsnedsättning. Ersättning och stöd till arbetsgivare som anställer personer med begränsad arbetsförmåga behöver stärkas.

6. **Fler stegvisa vägar till egen försörjning.**
   Alla människor har inte samma väg från utanförskap till arbete, så när jobben blir fler måste vägarna till dem också bli fler. Arbetsträning, utbildning, rehabilitering och socialt stöd ska kunna kombineras utifrån människors olika förutsättningar. Idéburna organisationer och sociala verksamheter i civilsamhället ska enkelt kunna bidra, så att fler får rätt sammanhang och en verklig väg till jobb.

7. **Gör en riktig bidragsreform.**
   Det ska alltid löna sig att ta ett jobb. Idag försvinner stora delar av inkomstökningen i minskade bidrag, och människor som vill arbeta fastnar i trösklar bort från bidragen. Regeringens åtgärder med bidragstak och tidsbegränsade jobbpremie slår fel och löser inte problemet, istället behöver själva systemen förändras så att varje steg mot egen försörjning automatiskt och enkelt lönar sig.

8. **Attrahera kompetens dit jobben finns.**
   Förutsättningarna på arbetsmarknaden ser olika ut i olika delar av landet. Arbetslösheten är hög på många håll men lägre på andra, där företagen istället inte hittar nya medarbetare som kan ta de jobb som finns. Vi vill att fler arbetslösa ska flytta till jobb genom att skapa incitament för ökad arbetskraftsmobilitet inom Sverige till de platser där efterfrågan på arbetskraft är stor. Vi vill också se fler utbildningar inom bristyrken på dessa platser.

1.2 Gör det enklare och billigare att starta och driva företag

När hinder tas bort och risker minskar kan fler våga satsa, anställa och utveckla sina verksamheter i hela landet.

Företagare i Sverige möter en snårskog av krångliga regler, höga kostnader och en osäkerhet som gör det svårt att starta, driva och utveckla verksamheter. Det gör att många företag tvekar inför att anställa och expandera.

För att fler företag ska kunna växa och skapa jobb behöver regelbördan minska och villkoren bli mer förutsägbara. Det ska också bli lättare och tydligare kontaktvägar in i det offentliga. När hinder tas bort och risker minskar kan fler våga satsa, anställa och utveckla sina verksamheter i hela landet.

1. **Ta bort anställningsskatten för de tio första anställda i växande företag.**
   Arbetsgivaravgifterna ska automatiskt tas bort för växande småföretag med upp till tio anställda. Det kommer leda till fler jobb i fler växande företag runt om i hela landet.

2. **Inför ett tak för skadliga sjuklönekostnader.**
   Sjuklöneansvaret lyfts bort från småföretagen när högkostnadsskydd återinförs. Människor ska enklare få jobb genom att kostnaderna för företag sänks.

3. **Slopa minst 100 regler för att minska regelbördan.**
   Centerpartiet har tagit fram en lista på 101 regler som är förlegade eller skapar bördor för företag. Dessa regler ska avskaffas eller reformeras med små- och medelstora företags bästa för ögonen. Men arbetet med regelförenkling stannar inte där utan fortsätter strukturerat genom regelförenklingsmyndigheten.

4. **Inför regelförenklingsmyndigheten ENKL.**
   Skapa Enheten för Näringslivets Kravlättnader. Den nya myndigheten ska ha mandat och befogenhet att granska befintliga regler och föreslå att de rivs upp för att minska regelbördan för svenska företag, samt säkerställa att näringslivets tillståndsprocesser kan kortas. Regelrådet, Implementeringsrådet och Förenklingsrådet ska samordnas och ersättas av denna samlade och kraftfulla avregleringsmyndighet. Samtidigt ska regeringen ge alla myndigheter tydliga regelförenklingsuppdrag i deras instruktioner.

5. **Möjliggör och uppmuntra kommuner att inrätta företagslotsar.**
   Företag får en kontaktväg in i det offentliga som vägleder, samordnar och följer ärenden över myndighetsgränser. Det sparar tid, skapar förutsägbarhet och gör företagsklimatet mer rättvist.

6. **Främja ungas företagande i grundskola och gymnasium.**
   Säkerställ att entreprenörskap finns kvar i läroplanerna i skolan och låt fler få starta företag i grundskola och gymnasiet genom att möjliggöra för Ung Företagsamhet i fler klassrum och på samtliga nationella gymnasieprogram. Det måste gå att få sitt UF-företag att växa utan att det drabbar en hel familj genom exempelvis lägre försörjningsstöd.

7. **Låt kvinnors företagande ta plats.**
   Sverige ligger i botten i EU sett till andelen företagande kvinnor. Det är orimligt. Ta fram statistik på kvinnors ägande i företag, ställ krav på det statliga riskkapitalet och innovationsstödet för att göra det jämställt och se över trygghetssystemen så de inte missgynnar entreprenörer.

1.3. En stärkt vardagsekonomi

Vardagen har blivit dyrare. Många hushåll upplever en pressad ekonomi, där mat, el och boende gröper hål i plånboken. Många avgifter och kostnader har på kort tid rusat i höjden. Den ekonomiska tryggheten har minskat för alldeles för många svenska hushåll.

Den ekonomiska tryggheten har minskat för alldeles för många svenska familjer.

För att stärka deras ekonomi måste det löna sig bättre att arbeta. De måste få behålla mer av lönen. Samtidigt krävs åtgärder som sänker kostnader och riktar stöd till dem som har det tuffast.

1. **Sänk inkomstskatten särskilt för de med låga inkomster.**
   Det ska alltid löna sig att ta ett arbete och fler hushåll med små marginaler ska ha mer att röra sig med. Därför är det prioriterat att sänka skatten underifrån..

2. **Sänk kostnaderna på el.**
   Bromsa höjningarna av elnätsavgifterna, pausa effektavgifterna och sänk elskatten. På så vis kommer de orimliga elkostnaderna kunna dämpas och fler människor få mer pengar i plånboken.

3. **Höj barnbidraget för ensamförsörjande föräldrar.**
   Barn till ensamförsörjande föräldrar löper högre risk att drabbas av barnfattigdom. Inför ett tillägg till barnbidraget, exempelvis som i våra nordiska grannländer, för att stötta de hushåll som har det allra tuffast.

4. **Ökad konkurrens ger mer pengar i plånboken.**
   Priserna och avgifterna för vardagliga produkter och tjänster har ökat drastiskt för vanliga hushåll. Det har blivit dyrare med exempelvis mat, el och veterinärkostnader. Ett gemensamt problem är icke-fungerande marknader där enskilda aktörer har för stor dominans. Konkurrensverket måste få vassare verktyg för att bevaka och utreda monopol och oligopol och kunna vara tuffare i att bryta upp dem. Detta tillsammans med minskat regelkrångel, på både nationell och lokal nivå, kan få små aktörer att ta sig in på marknaderna och konkurrera på lika villkor.

1.4 Skräddarsydd utbildning för alla svenskar

Sverige har en arbetsmarknad där många arbetsgivare inte hittar rätt kompetens, samtidigt som många, särskilt unga och studenter, har svårt att få sina första jobb. Problemet är att utbildning och arbetsliv inte hänger ihop tillräckligt bra. Just nu förändras arbetsmarknaden dessutom snabbt genom AI, digitalisering och den gröna omställningen. Det gör att fler kommer behöva vidareutbilda sig och byta jobb, ibland flera gånger under livet.

För att det ska fungera bättre behöver fler utbildningar, särskilt yrkesutbildningar, leda till jobb. Fler måste få chans att skaffa arbetslivserfarenhet tidigt, och det ska bli enklare att ställa om mitt i livet.

Fler måste få chans att skaffa arbetslivserfarenhet tidigt, och det ska bli enklare att ställa om mitt i livet.

1. **Stärk möjligheten att bygga på kunskaperna mitt i livet.**
   Bygg ut och utveckla omställningsstudiestödet till en Kunskapsväxel så att många fler kan ta del av det, särskilt de som vill växla upp sina kunskaper eller växla mitt i karriären till ett nytt yrke, särskilt bristyrken. Gör det möjligt att läsa kortare, mer flexibla kurser. Kurser som stärker kompetensen ska aldrig ses som en löneförmån, så att incitamenten stärks för företag att investera i medarbetares kunskaper.

2. **Fler lärlingar för företagen och för jobben.**
   För många praktiska yrken behövs inte långa utbildningar i klassrum, utan att praktisk kunskap överförs från en kunnig person. Att vara lärling på ett företag möjliggör precis detta. Inför ett nytt sammanhållet lärlingssystem där lärlingar får lön och tydliga krav och mottagande företag får kompensation för att de lär upp lärlingar. Lärlingsprogrammet ska resultera i ett yrkesbevis. Fler handledare med ett handledaravdrag som sänker skatten för de som bidrar med sin arbetstid för lärlingar.

3. **Bygg ut och förbättra yrkesutbildningarna.**
   Fler ska kunna läsa en utbildning på Yrkeshögskolan (YH) och fler YH-utbildningar ska leda till jobb. Utbildningarna ska utgå från det lokala näringslivets behov och även lyssna in små och växande företag, snarare än centrala analyser. Yrkesprogram på gymnasiet och yrkesvux bör stärkas och fler utbildningar ska kunna ske helt eller delvis på distans för att utbildningsmöjligheterna ska komma närmare människor i hela landet.

4. **Säkra kompetens från arbetskraftsinvandring och stoppa kompetensutvisningarna.**
   Det höga lönegolvet för arbetskraftsinvandrare är skadligt för svensk tillväxt då företag blir av med anställda som utvisas och får svårare att rekrytera nya medarbetare. Låt arbetsmarknadens parter själva besluta om lönegolv, och sluta utvisa människor som arbetar och gör rätt för sig.

5. **Studentmedarbetare som ny anställningsform för att studenter ska komma in på arbetsmarknaden.**
   Minska akademikerarbetslösheten genom en ny anställningsform som gör att företag kan anställa fler studenter under deras studietid. Fler studenter får då relevant erfarenhet för sin utbildning och många kan få jobb på arbetsplatsen när studierna avslutats.

6. **Skrota fribeloppet för studenter.**
   Främja arbetslinjen genom att låta studenter arbeta extra vid sidan av studier och skapa sig arbetslivserfarenhet utan att det påverkar lånedelen av studiemedlet. På så vis blir kopplingen till arbetsmarknaden starkare och ekonomin för studenter tryggare.

1.5 Skapa fler och billigare bostäder

Sverige lider av allvarlig bostadsbrist, som bara väntas förvärras. Boverket uppskattar att minst en halv miljon bostäder behöver byggas till 2034, men byggandet är inte nära att nå dit.

Bostadsbristen begränsar människors frihet och håller tillbaka Sveriges utveckling. För att unga ska kunna flytta hemifrån, för att familjer ska få en trygg bostad och för att företag ska kunna rekrytera krävs en fungerande bostadsmarknad. Idag ser vi hur höga hyror, långa köer och brist på nya bostäder gör att allt fler stängs ute.

För att unga ska kunna flytta hemifrån, för att familjer ska få en trygg bostad och för att företag ska kunna rekrytera krävs en fungerande bostadsmarknad.

För att lösa bostadskrisen krävs politiska reformer som gör det enklare att bygga, billigare att bo och möjligt för fler att komma in på bostadsmarknaden. För att fler bostäder faktiskt ska bli verklighet måste regelverken bli enklare och mer flexibla. Och för att systemfelen ska åtgärdas på riktigt krävs breda och långsiktiga överenskommelser.

1. **Bygg gemensamt för Sveriges tillväxt.**
   Kommunerna ska inte ensamma bära ansvaret för att få fram de bostäder som behövs. Staten, regionerna och kommunerna ska ta gemensamt ansvar för bostadsbyggande, infrastruktur för bil, kollektivtrafik och cykel, samt markanvändning genom en permanent Sverigeförhandling. Då kan vi bygga där människor vill leva, där företag behöver arbetskraft och där hela samhället måste fungera.

2. **Bygg bort utanförskapsområdena.**
   Genom att bygga mer, bygga blandat och bygga som folk faktiskt vill bo kan vi skapa tryggare städer för alla. Det kräver samarbete mellan kommuner och staten.

3. **En bostad även för den med lägre inkomster.**
   Genomför en bostadssocial reform som gör det möjligt för människor med svag ekonomi att få tillgång till bostäder med rimliga hyror, både i nyproduktion och befintligt bestånd.

4. **Enklare och snabbare att bygga.**
   Ge kommuner större frihet att undanta områden från bygglov och vissa byggregler, så att fler bostäder kan byggas till lägre kostnad och på kortare tid.

5. **Gör det möjligt att bygga i landsbygderna.**
   Justera redovisningsreglerna så att det blir möjligt för bostadsbolag att bygga även på orter med lägre marknadsvärden. Rikta statliga kreditgarantier för att underlätta för både företag och privatpersoner att få lån till nybyggnation i landsbygder.

6. **Sök en bred bostadsöverenskommelse som håller över tid.**
   Vi kan inte låta politiska låsningar stå i vägen för en fungerande bostadsmarknad. Vi vill under nästa mandatperiod se långsiktiga lösningar där vi tar bort de hinder som håller tillbaka byggandet och stänger ute människor från bostadsmarknaden..

1.6 . AI och ny teknik som skapar fler jobb i en ny ekonomi

Den teknologiska utvecklingen går snabbt och artificiell intelligens omformar just nu både arbetsmarknaden och ekonomin i grunden. Sverige har goda förutsättningar att leda den digitala omställningen, med banbrytande forskning, innovation, entreprenörskap, samt världsledande startups och scaleups. Denna potential är grunden för framtidens jobb och välstånd. Helt centralt är också att bli bäst på tillämpning av AI både i privat och offentlig sektor. Tyvärr bromsar politiska hinder tillväxten, kompetensförsörjningen brister och vägen in på arbetsmarknaden blir längre för många, inte minst för unga och nyutexaminerade. Istället för en möjlighet kan det bli en risk, om det inte går att skapa nya jobb eller om människor i Sverige inte kan ta de nya jobben.

Sverige ska vara ett land där AI och digitalisering skapar fler möjligheter, fler företag och fler jobb i hela landet.

För att vi ska lyckas i den nya ekonomin krävs en politik som gör det lättare för företag att växa, anställa och använda ny teknik, samtidigt som fler människor rustas för dessa framtidsjobb. Vi måste välkomna talang, stärka innovationskraften, förbättra matchningen mellan utbildning och arbetsliv och se till att också små och växande företag kan nyttja digitaliseringens och AI:s potential. Se till så att små företag också kan växa med anställda och kapital i Sverige. Det handlar om att stärka vår konkurrenskraft och säkerställa att trygghetssystemen fungerar när arbetslivet förändras. Sverige ska vara ett land där AI och digitalisering skapar fler möjligheter, fler företag och fler jobb i hela landet.

1. **Lägg om jobb- och utbildningspolitiken för AI-eran.**
   Utbildning, omställningsstöd och arbetsmarknadspolitik ska anpassas till hur AI förändrar jobben, så att fler människor kan ta nya jobb när arbetslivet ställs om. Skapa en struktur för löpande analys och reformförslag utifrån AI:s påverkan på arbetsmarknaden och utbildningssystemet, för att Sverige ska ligga steget före i omställningen.

2. **Bredda och förenkla forskningsavdraget för ett innovativt näringsliv.**
   Definitionen av Forsknings- och utvecklingsavdraget behöver breddas för att även mindre företag ska kunna ta del av det. Sverige ligger i framkant i innovation och forskning och med bredare avdrag kan fler företag skapa nya innovationer och utveckla sina produkter som leder till fler jobb.

3. **Etablera ett nationellt AI-center i världsklass.**
   Inrätta ett AI-center som samlar forskning, beräkningskraft och näringsliv för att attrahera internationell spetskompetens och stärka Sveriges position som ledande AI-nation.

4. **Säkra tillgången till data för mer innovation.**
   Offentlig data ska göras tillgänglig i mycket större utsträckning, med tydliga standarder och skydd för integritet. Digital infrastruktur och datadelning driver innovation som är grundläggande för forskning och svenska företags utveckling.

5. **Säkra tillgången till risk- och uppskalningskapital.**
   Sverige ska vara världsledande på att locka kapital till nya företag så att framtidens storbolag inte ska behöva flytta utomlands för finansiering. Fler branscher och företag ska kunna ta del av förmånliga regler för personaloptioner. Skattesystemet behöver vara internationellt konkurrenskraftigt.

6. **Fler företag ska kunna använda AI.**
   Skapa bättre möjligheter och sänk trösklarna för små och medelstora företag att ta till sig AI-teknik, särskilt genom att löpande förmedla ledande AI-forskning till så många småföretag och entreprenörer som möjligt. Minska gapet i AI-användning mellan små och stora företag.

7. **Säkra trygg och ansvarsfull användning av AI.**
   AI ska användas där den gör nytta, men alltid med tydliga regler som skyddar känsliga data, den personliga integriteten och människors rätt att förstå beslut som påverkar deras liv.

8. **Stärk möjligheten att ställa om mitt i livet.**
   Bygg ut och utveckla omställningsstudiestödet till en Kunskapsväxel så att fler kan ta del av det och utbilda sig, särskilt bristyrken, och gör det möjligt att läsa kortare, mer flexibla kurser.

9. **Inför ett startupvisum.**
   Välkomna forskare och entreprenörer som vill komma till Sverige. Entreprenörer möts av flera års handläggningstider som skrämmer bort dem från att etablera sig i Sverige. Vi behöver fler entreprenörer, inte färre. Inför därför ett startupvisum och korta handläggningstiderna på Migrationsverket drastiskt.

2.

Utsläppen ska ner.

2. Utsläppen ska ner

Klimatkrisen är vår tids största utmaning, men kan innebära en möjlighet för Sverige. Omställningen handlar inte bara om att minska utsläpp, utan om att bygga ett starkare, rikare och mer självständigt land. Svenska företag leder utvecklingen och Sverige har alla förutsättningar för att vara ledande i omställningen. Vi har stor tillgång på fossilfri el, en stark industri och ett näringsliv i teknologisk framkant som vill ställa om, bara politiken inte hindrar det.

Men idag är vi på väg åt fel håll. Utsläppen minskar inte i den takt som krävs. Under Tidöregeringen har de istället ökat. Samtidigt har utbyggnaden av energiproduktion avstannat. Det har gjort klimatomställningen dyrare och krångligare än nödvändigt för både hushåll och företag, när alternativen till det fossila egentligen är långsiktigt billigare och säkrare än importerad olja. Så ska det inte vara. Omställningen och åtgärderna vi måste vidta ska gå att förstå och de måste fungera i människors vardag. De ska göra det enklare och billigare att välja rätt, inte svårare. De ska sänka kostnader över tid, inte öka dem. Och de ska skapa jobb och tillväxt i hela landet.

Sverige är idag fortfarande onödigt och skadligt beroende av fossila bränslen i transporter, industri och jordbruket. Det gör oss sårbara både ekonomiskt och säkerhetspolitiskt. När vi importerar fossil energi stärker vi oftast auktoritära regimer och gör oss själva mer utsatta. Vårens blockad av Hormuzsundet har visat hur snabbt ett sådant fossilberoende kan slå hårt mot svenskarnas vardag.

Att bryta det beroendet är därför inte bara en klimatfråga. Det är en fråga om frihet, säkerhet och ekonomisk utveckling. För att få ner utsläppen krävs en tydlig riktning: elektrifiera där det går, ersätta fossila bränslen med förnybart där elen inte är ett alternativ och ge näringslivet alla de möjligheter de strävar efter för att driva på omställningen i industri, transporter och jordbruk. Samtidigt måste energisystemet byggas ut snabbt, robust och kostnadseffektivt. För att öka takten krävs att avgifter och skatter sänks på det som är hållbar konsumtion och hållbara investeringar, i det som blir en grön skatteväxling utan fossila subventioner.

Sverige ska återta ledartröjan i den gröna omställningen. Svenska hushåll och företag förtjänar ett politiskt ledarskap på alla nivåer, i riksdag, regioner och kommuner, och långsiktiga spelregler och reformer som gör skillnad på riktigt. Centerpartiets klimatpolitik bygger på tre principer: Att utsläppen ska minska, att företagen kan bidra till och driva omställningen med innovationer och enklare regler, samt att den ska fungera i människors vardag.

Sverige kan mer. Vi kan gå före och visa att klimatansvar och tillväxt hör ihop.

Det här vill Centerpartiet göra

Fler elbilar snabbare: gör det billigare att ställa om

Snabbelektrifiera fordonsflottan och underlätta för vanliga hushåll att ha råd att byta bil och sänka sina kostnader och utsläpp genom en kraftfull elbilspremie, med bonus på 50 000 direkt vid köp eller som får ner leasingen för hushåll till så lite som 1500 kronor per månad. Detta kombineras med andra satsningar som gör det billigare och enklare att köpa, äga och ladda både nya och begagnade elbilar.

Mer el till lägre pris

Mer och billigare el genom att massivt bygga ut elproduktionen, så att både hushåll och företag får bättre förutsättningar att ställa om från det fossila.

Grön industri i världsklass

Grön ekonomi där industrin blir fossilfri genom tydliga klimatambitioner, långsiktiga spelregler och stärkta stöd för omställning.

Minska utsläppen här och nu

Minskade utsläpp med biodrivmedel, genom att kraftig utöka produktionen av inhemska biodrivmedel, för befintliga fordon och arbetsmaskiner.

Gör-det-själv med grönt avdrag

Utvidgat grönt avdrag för att hjälpa hushållen att anamma ny teknik, kapa räkningarna och sänka sina utsläpp med hjälp av bland annat energieffektivisering, smart styrning, batterier, solceller och värmepumpar.

Höj klimatambitionerna i EU

Sverige ska driva på för högre klimatambitioner i EU och stå upp för en europeisk klimatpolitik som stärker konkurrenskraften, slopar fossila subventioner, minskar utsläppen och gör oss mindre beroende av fossila diktaturer. Sveriges regering ska vara den europeiska klimatpolitikens främsta försvarare, eftersom det är både bra för klimatet och för svenska jobb. Sverige ska ansöka om att vara värd för ett kommande FN-toppmöte om klimatet för att visa politiskt ledarskap och återta ledartröjan i det globala klimatarbetet.

2.1 Grönare företag och industri för ett rikare Sverige

Sverige är världsledande i den gröna industrin. Det är en styrka vi vill bygga vidare på genom att elektrifiera, bygga ut fossilfri el och använda mer återvunnet material. På det sättet skapar vi nya jobb, stärker konkurrenskraften och minskar utsläppen samtidigt. Men de senaste årens ryckighet i klimatpolitiken har förstört den gröna industrins hemmamarknad och skapat osäkerhet kring förutsättningarna för omställningen. Det har ökat utsläppen och inneburit mindre grön tillväxt. För att återta ledartröjan krävs snabbare tillstånd, bättre villkor för investeringar och en politik som gör det lönsamt att ställa om. Klimatomställningen ska drivas av innovation, företagande och fler jobb i hela landet.

1. **Fossilfri ekonomi.**
   Sveriges ekonomi ska bli fossilfri och vi ska stärka vår tillgång till teknik, mineraler och råvaror som behövs för att elektrifiera industri och transporter. Statliga investeringar ska vara fossilfria och det offentliga pensionskapitalet ska lämna fossila investeringar.

2. **Snabbare tillstånd på plats.**
   Miljöbalken måste reformeras så att tiden för tillståndsprocesser halveras, omfattningen begränsas och målkonflikter mellan lokal miljöpåverkan och stor klimatnytta kan hanteras bättre. Skapa snabbspår för lågriskprojekt och lagstadga om tidsgränser för att hantera ansökningar. Genomför andra färdigutredda förslag för snabbare tillståndsprocesser.

3. **Bygg ut elnätet snabbare.**
   Halvera ledtiderna för elnätsutbyggnad och anslutning och lägg en mer offensiv plan för utbyggnad så att industrier och ny elproduktion kan komma på plats.

4. **Öka stödet till industrins omställning.**
   De delar av svensk industri som har svårast att bli fossilfria behöver rätt förutsättningar för att ställa om eller fånga in koldioxid. Därför vill vi förstärka industriklivet och införa nya modeller för att minska riskerna i omställningen kopplat till reglerna för EU:s utsläppshandel. Säkra hemmamarknaden för företagen. Innovationer ska gynnas genom nära samarbete mellan forskning och näringsliv.

5. **Utveckla Accelerationskontoret.**
   Utöka uppdraget till att aktivt utveckla lösningar med statliga, regionala, kommunala och privata aktörer för att möjliggöra och underlätta näringslivets klimatomställning.

6. **Skarpa klimatkrav i upphandling.**
   Offentlig upphandling ska användas för att skapa marknader för fossilfria material och produkter. Det ger företag trygghet att investera.

7. **Fler ellastbilar och bättre laddning.**
   Öka och förenkla stödet till lätta och tunga ellastbilar, bygg ut laddningen och inför avgifter som gör att utländsk fossil godstrafik bättre bär sina kostnader.

8. **Ett klimattoppmöte i Sverige.**
   Sverige ska ansöka om att arrangera något av kommande FN-toppmöten om klimatet (COP) för att visa politiskt ledarskap och återta ledartröjan i det globala klimatarbetet

2.2 Alla ska ha råd att ställa om

Klimatomställningen ska fungera i människors vardag, för barnfamiljer, pendlare och andra i hela landet. Småföretag och åkerier ska också klara av att ställa om. Fossilberoendet gör Sverige sårbart, samtidigt som alternativen inte alltid är tillräckligt tillgängliga eller är för dyra.

För att göra omställningen möjlig krävs lösningar som både minskar utsläppen och sänker kostnaderna. Elektrifiering där det går och förnybara drivmedel där de gör störst nytta ska göra det enklare, billigare och tryggare att välja rätt.

För att göra omställningen möjlig krävs lösningar som både minskar utsläppen och sänker kostnaderna.

1. **En riktig elbilsbonus.**
   Alla ska få chans att byta till miljöbil med en kraftfull miljöleasing för 1 500 kronor i månaden och en riktig elbilsbonus på 50 000 kronor direkt vid köp som gör ny eller begagnad miljöbil mycket billigare än idag i hela landet. Bonusen behöver kompletteras med andra åtgärder så som differentierade trängselavgifter och sänkt skatt på att ladda.

2. **Tanka svenskt: Sverige kan producera sitt eget drivmedel.**
   Alla ska kunna tanka svenskt med förnybart bränsle i tanken med låga priser vid pump. Sänk skatten på förnybart i alla led och låt staten vara garant för tillgången på förnybart bränsle för svenska hushåll och företag. Upphandla en strategisk reserv av svenskt biodrivmedel till så låg kostnad som möjligt, för att pressa priset på förnybart jämfört med fossilt för konsumenter. Det ska alltid löna sig att köra klimatsmart. Det gör dessutom Sverige mindre sårbart.

3. **Ett rättvist reseavdrag.**
   Inför ett färdmedelsneutralt och rättvist reseavdrag som tydligt gynnar de som bor i landsbygder och fungerar bra i hela landet.

4. **Gör det själv-stöd.**
   Utvidgat grönt avdrag för att hjälpa hushållen att anamma ny teknik, kapa räkningarna och sänka sina utsläpp med hjälp av bland annat energieffektivisering, smart styrning, batterier, solceller och värmepumpar.

5. **Underlätta för mer egen elproduktion.**
   Lätta på regler och gynna ekonomiskt de som bidrar med egen produktion av solel och lagring som bidrar med systemnytta och el till nätet. Möjliggör för att bygga balkongkraftverk för solenergi.

2.3 Billig el och robust energiförsörjning

Sverige kan bygga ett energisystem som ger lägre elpriser, stärker företagen och driver klimatomställningen framåt. Med mer fossilfri el, starkare elnät och smartare lösningar kan vi skapa ett robust system som fungerar för både hushåll och företag i hela landet.

Med mer fossilfri el, starkare elnät och smartare lösningar kan vi skapa ett robust system som fungerar i hela landet

För att nå dit måste elproduktionen öka snabbt och kostnadseffektivt, samtidigt som lagring, flexibilitet och lokal acceptans stärks. Ett sammanhållet energisystem är avgörande för att pressa ner utsläppen, minska sårbarheten och ge stabila och rimliga elpriser över tid.

1. **Bygg ut den fossilfria elproduktionen kraftigt.**
   Sverige ska ha mer av den elproduktion som ger mest effekt till lägst kostnad. Idag bromsas utbyggnaden av osäkra marknadsvillkor, otydliga spelregler, bromsande politik och höga risker. Vi vill ha en teknikneutral energiöverenskommelse som gör det enklare att bygga ny elproduktion utan att förnybara energislag missgynnas. Korta tillståndsprocesserna för att bereda väg för en snabb utbyggnad av alla förnybara kraftslag.

2. **Mer av pengarna ska stanna där elen produceras.**
   Se till att en större del av värdet från vatten- och vindkraft stannar lokalt där det produceras, för stärkt rättvisa och ökad acceptans, med ersättning till närboende, kommunen och för utveckling av omkringliggande områden.

3. **Sänk kostnaden för elen.**
   Vi vill bromsa höjningarna av elnätsavgifterna, pausa effektavgifterna och sänka elskatten. Inför en samlad elräkning som visar samtliga kostnader för elförbrukning, elnätsavgifter och skatter för att ge full översikt för konsumenter om deras samlade energikostnader.

4. **Mer vindkraft till havs: bygg kablarna.**
   Peka ut områden för havsbaserad vindkraft och auktionera ut rättigheterna att bygga vindparker där. Använd flaskhalsintäkterna för att bygga nätanslutningar. Så skapar vi förutsägbarhet för investeringar och gör att de kan komma till stånd snabbare.

5. **Mer el från befintliga resurser.**
   Ta fram en strategi för att höja effekten i vattenkraften och kraftvärmen och bättre använda befintlig fossilfri elproduktion. Ge bättre betalt för den systemnytta som batterier, storskalig lagring, vattenkraft, kraftvärme, biogas och kärnkraft bidrar med, så att elsystemet blir robustare och fler stabiliserande lösningar kan bära sig ekonomiskt.

6. **Stärkt funktion och miljöanpassning för vattenkraften.**
   Vattenkraftens funktion för elproduktion, kulturmiljöer, vattenreglering och landsbygdernas livskraft måste säkras och stärkas. Samtidigt behöver särskilt skyddsvärda fiskbestånd och andra miljövärden värnas. En inventering av miljövärden i våra vattendrag ska genomföras för att säkerställa att miljönyttan blir maximal i förhållande till de politiskt beslutade energi- och effektförlusterna. Vattenförvaltningen bör samtidigt ses över.

2.4. Sverige ska rustas för ett förändrat klimat

Sverige ska klara klimatförändringarna genom trygga städer, robust infrastruktur och en livsmedelsförsörjning som håller. Effekterna märks redan i översvämningar, torka, värmeböljor och hot mot dricksvatten.

För att stå bättre rustat behöver Sverige ett systematiskt arbete med klimatanpassning i hela landet. Samhället ska förebygga risker, skydda viktiga funktioner och ge människor och företag bättre förutsättningar att hantera ett förändrat klimat.

För att stå bättre rustat behöver Sverige ett systematiskt arbete med klimatanpassning i hela landet.

1. **Säkra vattnet.**
   Stärk vattenberedskapen med åtgärder som förebygger översvämningar, håller kvar vatten i landskapet och motverkar brist på dricksvatten och en fungerande avloppshantering. En vattenkommission med mandat att hantera frågorna ska tillsättas.

2. **Klimatsäkra våra städer.**
   Gör städer grönare och mer hållbara med fler träd, dammar, gröna tak och andra lösningar som ger svalka vid värmeböljor och minskar risken för översvämningar.

3. **Mer stöd till klimatanpassning.**
   Kommuner ska få bättre stöd för att planera och genomföra åtgärder mot klimatrelaterade risker. Det gör att fler åtgärder kan genomföras i tid.

4. **Rusta de gröna näringarna för ett annat klimat.**
   Sveriges bönder och skogsägare står i frontlinjen i ett föränderligt klimat. Därför vill vi satsa på både forskning och konkreta åtgärder för att rusta svensk växtodling, djurhållning och skogsbruk för morgondagens klimat.

2.5 Ren natur, rent vatten och en giftfri vardag

Sverige ska ha ren natur, friska hav, stor artrikedom och en vardag fri från farliga kemikalier. Det är grunden för människors hälsa, starka ekosystem och ett hållbart samhälle.

För att vända utvecklingen krävs ett starkare miljöarbete som går hand i hand med klimatpolitiken. Värdefull natur ska skyddas, haven återhämta sig och farliga ämnen fasas ut, så att vi kan lämna över ett friskare Sverige till nästa generation.

Värdefull natur ska skyddas, haven återhämta sig och farliga ämnen fasas ut, så att vi kan lämna över ett friskare Sverige till nästa generation.

1. **Inför ett förbud mot PFAS.**
   Förbudet införs över tid, bör omfatta hela EU och gälla för hela gruppen av högfluorerade ämnen, eller ”evighetskemikalier”, med första prioritet mot konsumentnära produkter.

2. **Rädda Östersjön med en gemensam krisplan.**
   Sverige ska ta initiativ till en återhämtningsplan tillsammans med länderna runt Östersjön. Det stärker arbetet för friskare hav och minskade utsläpp.

3. **Prioritera det småskaliga fisket.**
   Ge förtur i kvoterna av sill och strömming till det småskaliga och kustnära fisket som fiskar med andra redskap, på andra platser och under andra tidsperioder jämfört med det storskaliga fisket. Säkerställ fortsatta möjligheter till småskaligt fiske efter siklöja, lax och andra kustnära arter. Värna rätten att fiska på eget vatten.

4. **Freda de känsligaste miljöerna från gruvdrift.**
   Nej till brytning i alunskiffer och skydda det kommunala vetot vid uranbrytning.

5. **Ställ om till en cirkulär ekonomi.**
   Skatter och incitament ska gynna reparation, återbruk och återvinning, bland annat genom sänkta arbetsgivaravgifter och breddade avdrag. Det minskar avfall och resursanvändning.

6. **Förbättra naturvården och återställ den biologiska mångfalden.**
   Naturreservat ska restaureras, urskogar skyddas och arbetet mot invasiva arter intensifieras. Det gynnar ekosystemen på land och i vatten.

2.6 Skogen bidrar till klimatomställningen

Sverige ska vara en global förebild för hur skogen bidrar till klimatomställningen. Genom att binda kol, ersätta fossila material och skapa förnybara produkter kan skogen både minska utsläppen och stärka svensk ekonomi.

För att ta tillvara skogens fulla klimatnytta krävs ett aktivt och hållbart brukande med stark äganderätt och långsiktiga spelregler. Det är också grunden för att utveckla och stärka naturvärden i skogen. Skogen kan bidra till både klimatnytta, jobb och utveckling i hela landet.

Genom att binda kol, ersätta fossila material och skapa förnybara produkter kan skogen både minska utsläppen och stärka svensk ekonomi.

1. **Skogen är en del av lösningen.**
   Värna skogens klimatnytta och stå upp för det hållbara svenska skogsbruket. EU-regler behöver reformeras så att de blir förenliga med verkligheten i svenska skogar och ska genomföras på ett sätt som stärker både klimatnyttan och skogens roll i svensk ekonomi, inte detaljreglerar brukandet.

2. **Mer tillväxt i skogen.**
   Inför ett mål om 30% ökad tillväxt till 2050. Det bästa sättet att öka både kolinlagring och substitutionseffekten från bioprodukter är att öka tillväxten av biomassa.

3. **Mer förädling i Sverige.**
   Satsa på testbäddar, pilotanläggningar och industrikluster som gör att mer av den svenska skogen kan förädlas i Sverige till nya material, produkter och jobb. Ta fram en nationell bioekonomistrategi och uppmuntra regionala bioekonomistrategier.

4. **Stärk äganderätten i grundlagen.**
   Stärk äganderätten och garantera ersättning för inskränkningar. Gör naturvårdskontots tidsfrist till 20 år och ersättningsfonden ska täcka fjällnära skog.

5. **Sprid ägandet i hela landet och få fler skogsägare.**
   Ge tusentals fler svenskar möjlighet att bli skogsägare genom att sälja delar av Sveaskogs mark till enskilda, samtidigt som de mest värdefulla naturmarkerna stannar i statlig ägo. Bolag ska ej få ta del av detta och ska generellt inte kunna utöka sin andel av den produktiva skogsmarken. Så skapar vi också en ny balans där det folkliga skogsägandet kommer i första hand, inte stat eller bolag. Intäkterna från försäljningen ska användas till hållbarhetssatsningar och minskade utsläpp i de gröna näringarna.

3.

Bättre vård, skola och omsorg för fler.

3. Bättre vård, skola och omsorg för fler

Sverige ska ha en välfärd i världsklass, där du får vård i tid när du blir sjuk, där skolan ger varje barn kunskap och en bra start i livet och där du kan åldras med trygghet och värdighet. Sverige har resurser, kompetens och erfarenhet för att klara det. Men då måste politiken fokusera på rätt saker: fler som arbetar i välfärden, bättre användning av resurserna och system som inte hindrar, utan underlättar för och stöttar dem som verkligen gör jobbet.

Idag fungerar det inte så. Vårdköerna är fortsatt långa. För många får vänta för länge på behandling. Barn och unga med psykisk ohälsa fastnar i köer istället för att få hjälp i tid. Skolan sviker också: alltför många elever lämnar grundskolan utan fullständiga betyg, ordningen i klassrummen brister och elever som behöver stöd får det inte i tid.

Personal inom vård, skola och omsorg vittnar om en arbetsvardag där tiden inte räcker till och där administration och detaljstyrning tar över på bekostnad av kärnuppdraget. Lager efter lager av krav, system och kontroller har byggts upp och på bara ett decennium har antalet administratörer och chefer utan bakgrund i välfärdens professioner ökat med nästan femtio procent. Många i välfärdsyrken känner samvetsstress, för att de inte hann trösta det ena barnet medan det andra behövde gå på toaletten. Eller för att tiden inte räckte till att prata en stund med den ensamma äldre kvinnan under hemtjänstbesöket.

Problemen ser inte lika ut i alla delar av landet. På landsbygderna och i mindre orter försvinner vårdcentraler, skolor och annan samhällsservice. Avstånden ökar och det blir svårare att få vård eller utbildning nära sitt hem. I storstäderna är trycket istället högt, med långa köer, hög belastning och stora skillnader i livschanser mellan områden som ligger nära varandra.

Men resultatet är detsamma: En välfärd som inte fungerar som den ska och som skiljer sig åt beroende på var du bor. Det undergräver tilliten till välfärden och samhället i stort. När människor inte kan lita på att vården finns där, att skolan ger alla barn samma chans eller att äldreomsorgen fungerar, då försvagas också framtidstron. Lösningarna från andra stavas ofta mer centralisering och byråkrati, istället för nära vård och fler småskaliga lösningar där människor bor.

Det behöver inte vara så. Centerpartiets utgångspunkt är att välfärden ska fungera i hela landet och genom hela livet. Den ska vara nära, tillgänglig och av hög kvalitet oavsett var du bor. Den ska präglas av egenmakt, för såväl patienter och elever, som för alla som jobbar i den.

Det kräver att vi kortar köerna, höjer kvaliteten, stärker kompetensförsörjningen och ger personalen bättre villkor. Vi måste också minska byråkratin och ge större utrymme för professionerna att göra sina jobb. Kvaliteten ska alltid stå i centrum. Välfärden ska präglas av ansvar, transparens och höga krav oavsett vem som driver verksamheten. Den som missköter sig ska bort.

Sverige kan mer. Människor i hela landet förtjänar en välfärd som fungerar.

Det här vill Centerpartiet göra

Dagens barn och unga ska bli den friskaste generationen någonsin.
För många barn och unga mår dåligt och fastnar i köer där hjälpen kommer för sent. Rekordsatsa för ungas psykiska hälsa. Sätt in stöd tidigt, stärk elevhälsan och bygg ut psykiatrin för både barn och vuxna så att fler får hjälp när de behöver den.

Kapa vårdköer och ge alla en fast läkarkontakt
Ingen ska behöva vänta i månader eller år på vård. Bygg ut den nära vården och ge fler tillgång till rätt kompetens i tid. Alla ska ha en fast läkarkontakt som känner dig och håller ihop din vård – så att du får tryggare och bättre behandling.

Bygga en trygg skola där varje elev lyckas
För många elever lämnar skolan utan att ha fått rätt stöd. Satsa på fler lärare och pedagoger i skolan, tydliga kunskapskrav och tidigare insatser för dem som behöver hjälp.

Kasta ut byråkrati och oseriösa aktörer
För mycket resurser i välfärden går till administration istället för till människor. Minska krånglet så att mer tid och pengar går till vård, skola och omsorg. Skärp kraven så att oseriösa aktörer och fusk försvinner och kvaliteten sätts främst.

3.1 Vårdköerna ska bort i hela landet

Alltför många fastnar i långa vårdköer. Den som är sjuk får ibland vänta i månader eller år. Samtidigt räcker inte personalen till och vården är för dåligt organiserad. Resultatet blir att människor inte får hjälp i tid.

För att kapa köerna krävs fler i vården och en mer effektiv struktur. Primärvården ska byggas ut, vården organiseras smartare och patienten få rätt vård i rätt tid.

För att kapa köerna krävs fler i vården och en bättre struktur. Primärvården ska byggas ut, vården organiseras smartare och patienten få rätt vård i rätt tid.

1. **Få vård i tid och kontakt med din vårdcentral samma dag.**
   Primärvården ska byggas ut med fler vårdcentraler och småskaliga mottagningar nära där du bor, så att fler kan få hjälp tidigt och köerna kortas. Det gör att du snabbare får rätt vård och slipper vänta i onödan. Vårdgarantin som innebär att du kan få kontakt med din vårdcentral via telefon eller e-tjänst samma dag ska gälla överallt och fungera i praktiken.

2. **Fast läkarkontakt för alla.**
   Alla ska ha en fast läkarkontakt som känner dig och samordnar din vård. Det ger trygghet, högre kvalitet och minskar risken för att du bollas runt mellan olika instanser.

3. **Kortare köer till specialistvård genom att söka vård i hela landet.**
   Du ska kunna söka specialistvård där väntetiden är kortast och kvaliteten bäst. Via 1177 ska du enkelt kunna jämföra köer och kvalitet för att göra ett medvetet val.

4. **Mer förebyggande vård och stöd för att ta hand om din hälsa.**
   Genom en nationell strategi för egenvård, digitala verktyg, bättre förebyggande insatser och ett utökat uppdrag för apoteken ska du få stöd att själv påverka din hälsa. Det förebygger sjukdom och avlastar vården. Beroendesjukdomar behöver få ökat fokus.

5. **Lös personalbristen, hela välfärdens grundproblem.**
   Bristen på personal och kompetens ska lösas genom ett tydligare statligt ansvar för kompetensförsörjningen inom välfärden i hela landet. Det gör att du möter en vård som har tid och kapacitet att hjälpa dig.

3.2 Rekordsatsa för ungas psykiska hälsa

Alltför många barn och unga mår psykiskt dåligt idag utan att få hjälp, ibland utan att någon ser dem. Samtidigt möts de av långa köer, brist på tidiga insatser och ett stöd som ofta kommer för sent. Det skapar lidande för den som drabbas och för anhöriga trots att mycket kan förebyggas och behandlas bättre än idag.

Att stärka psykisk hälsa och framtidstro i ung ålder förebygger problem senare i livet.

Det finns ett generationsglapp i den psykiska hälsan idag. Unga vuxna svenskar mår allt sämre och känner mindre livstillfredsställelse, mindre mening i livet och sämre ekonomisk trygghet än äldre åldersgrupper. De upplever också dubbelt så hög ensamhet och tre respektive sju gånger högre nivåer av depression och ångest än de äldsta. Det här måste tas på större allvar. Att stärka psykisk hälsa och framtidstro i ung ålder förebygger problem senare i livet.

För att vända utvecklingen krävs en kraftfull och samordnad satsning där stöd sätts in tidigt, vården byggs ut och ingen faller mellan stolarna. Mer resurser än vad som någonsin lagts tidigare behöver satsas på barns och ungas psykiska hälsa. Psykisk ohälsa ska mötas med tillgänglig vård, starkare förebyggande insatser och ett samhälle som ger barn och unga bättre förutsättningar att må bra.

1. **Elevhälsogaranti inom 24 timmar.**
   Elever ska få kontakt med elevhälsan senast inom ett dygn och möta personal med rätt kompetens om psykisk ohälsa och NPF. Det gör att problem fångas upp tidigt och rätt stöd kan sättas in direkt.

2. **Upptäck problem i tid genom screening i elevhälsan.**
   Regelbundna kontroller av psykisk hälsa ska införas i skolan. Det gör att fler kan få hjälp innan problemen växer och blir allvarliga.

3. **Stöd under hela uppväxten.**
   BVC ska byggas ut och ett sammanhållet hälsoprogram införas med hälsobesök, samtal och föräldrastöd upp till barnet fyller 20 år. Det skapar trygghet och bättre förutsättningar för barns utveckling.

4. **Köerna till barn och ungdomspsykiatrin ska kortas.**
   Alla barn och unga upp till 25 år ska ha en fast vårdkontakt. En trygg övergång till vuxenpsykiatrin ska säkras. Det minskar risken att stöd försvinner i en kritisk fas.

5. **Stärk ungdomsmottagningarna.**
   Ungdomsmottagningar ska finnas i hela landet och utökas upp till 25 år, vara avgiftsfria, tillgängliga digitalt och dygnet runt. Det gör att fler söker hjälp i tid.

6. **Tydliga åldersgränser i appar och sociala medier.**
   Inför krav på att samtliga sociala medieplattformar ska ge åtkomst för tredjepartsaktörer att kunna erbjuda föräldrakontroll, samt tydliga och användarvänliga verktyg för att sätta gränser för skärmtid.

7. **Stärk det som får människor att må bra.**
   Fysisk aktivitet, kultur och sociala sammanhang ska bli mer tillgängliga genom stärkt stöd till föreningar, idrottsliv och studieförbund. Skolan bör ha dagliga pulshöjande aktiviteter och samarbete med lokala idrotts- och friluftsföreningar för att få in mer rörelse under och i samband med skoldagen.

3.3 Den psykiatriska vården ska räcka till för alla som behöver den

Psykisk ohälsa är en av folkhälsans största utmaningar, men vården räcker inte till. För många får vänta för länge, får fel stöd eller faller mellan stolarna när vårdkedjan inte hänger ihop. Samtidigt underskattas andra allvarliga risker, som ofrivillig och långvarig ensamhet bland äldre.

Fler ska få stöd i tid och ingen ska lämnas utan uppföljning.

För att möta behoven krävs att psykiatrin prioriteras högre, med tidigare upptäckt, snabbare hjälp och en starkare vårdkedja från första kontakt till rätt behandling. Fler ska få stöd i tid och ingen ska lämnas utan uppföljning.

1. **Stärk psykiatrin i hela vårdkedjan.**
   Första linjens psykiatri i primärvården ska byggas ut och resurserna till psykiatrin ska stärkas utifrån dess stora andel av den totala sjukdomsbördan. Det gör att fler får hjälp tidigare och att trycket på specialistvården minskar.

2. **Fler specialister i psykiatrin.**
   Fler specialistläkare och psykologer ska utbildas för att minska köerna till BUP och vuxenpsykiatrin. Det gör att fler får rätt vård i tid.

3. **Inför internetbaserad KBT i hela landet.**
   Personer med mildare psykisk ohälsa ska få snabbare och mer tillgänglig behandling. Det gör att fler kan få hjälp innan problemen förvärras.

4. **Aktiv uppföljning efter akutbesök.**
   Alla som söker akut vård för psykisk ohälsa ska följas upp, även de som inte bedöms suicidala. Det minskar risken att människor faller mellan stolarna.

5. **Snabbare tillbaka till arbete.**
   En rehabiliteringsgaranti vid psykisk ohälsa ska säkerställa snabb behandling, bättre samordning och tidiga insatser. Det gör att färre fastnar i lång sjukskrivning.

6. **Förebygg självmord.**
   Gör riktade insatser där behoven är störst. Särskilda insatser för att minska riskgruppers, inklusive mäns, högre andel av suicid. Det räddar liv och riktar insatserna dit de gör mest nytta.

3.4 Stoppa utslagningen i skolan

För många elever lämnar idag skolan utan fullständiga kunskaper. Det stänger dörrarna till jobb och vidare studier. Samtidigt är skolan en avgörande skyddsfaktor mot utanförskap och kriminalitet. När elever inte får rätt stöd i tid riskerar problemen att växa och följa med vidare i livet.

För att alla elever ska klara skolan krävs tydliga kunskapskrav, ordning och reda, tidiga insatser och fler vägar framåt. Skolan ska ge varje elev möjlighet att lyckas, oavsett bakgrund, och vara en trygg plats där kunskap är en tydlig väg till jobb och framtidstro.

För att alla elever ska klara skolan krävs tydliga kunskapskrav, ordning och reda, tidiga insatser och fler vägar framåt.

1. **Öppna fler vägar till jobb.**
   Gör det möjligt att söka yrkesprogram även utan full behörighet, med genomsnittsbetyg på godkänd nivå eller yrkesprov, så att fler elever får en väg vidare.

2. **Stärk det svenska språket tidigt.**
   Inför obligatorisk svenskundervisning för elever som behöver det, även efter skoltid eller på lov, så att fler når kunskapsmålen.

3. **Rätt stöd i tid.**
   Reformera skolplikten så att elever deltar i extra undervisning som lovskola eller intensivstöd när det behövs. Säkra samtidigt rätten till stödinsatser utifrån behov.

4. **Fler ska få gå i en förskola som lägger grunden för lyckad skolgång.**
   Vi vill ge alla rätt till allmän förskola från två års ålder, införa ett barnskötarlyft och ställa tydliga krav på kunskaper i svenska för all personal och ge tidigt stöd till de barn som behöver extra stöd i svenska.

5. **Ge alla AI-kunskap.**
   Säkerställ att alla elever får grundläggande kunskap och färdigheter i AI samt källkritik för att klara framtidens arbetsliv.

3.5 Fler lärare i skolan

Allt börjar med en bra lärare. Många lärare pressas idag av stora klasser, hög arbetsbelastning och en växande administration. Detaljstyrning och politiska pekpinnar begränsar professionens utrymme, trots att det är lärarna, rektorerna och skolorna som bäst vet vad som fungerar för eleverna.

För att stärka skolan behöver tilliten till lärarna öka. Vi behöver en tillitsskola som innebär mindre detaljstyrning och större professionellt ansvar i klassrummet. Fler lärare och pedagoger ska finnas nära eleverna, personaltätheten ska öka och mer tid ska gå till undervisning. Då kan fler elever lära sig mer, känna trygghet och få en bättre skolgång.

Vi behöver en tillitsskola som innebär mindre detaljstyrning och större professionellt ansvar i klassrummet.

1. **Mer personal i skolan.**
   Elever behöver få rätt stöd och studiero. Prioritera fler lärare och pedagoger så att elever får mer hjälp i undervisningen, bättre studiero och en tryggare skolmiljö.

2. **Locka fler lärare till skolor i hela landet.**
   Inför ett nationellt lönetillägg för lärare i skolor med låg andel behöriga lärare, ofta små åldersintegrerade landsbygdsskolor och skolor i utsatta områden.

3. **Mer undervisningstid – mindre administration.**
   Ge lärare reglerad planeringstid och flytta administrativa uppgifter till annan personal, så att mer tid kan läggas på eleverna.

4. **Alla lärare ska vara behöriga.**
   Säkerställ att fler lärare blir behöriga genom vidareutbildning och bättre tillgång till lärarutbildning i hela landet. Om tio år ska alla lärare vara behöriga.

5. **Stärk skolornas frihet.**
   Ge skolor större möjlighet att själva fördela resurser så att mer går till undervisning, fler vuxna och bättre stöd där det behövs som mest.

3.6 En skola där alla elever kan lyckas

För många elever, särskilt de med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, blir skolan en kamp istället för en möjlighet. Föräldrar tvingas slåss för stöd som borde vara självklart, och barns skolgång avgörs ibland av familjens resurser snarare än elevens behov. Det är ett system som sviker både elever och familjer.

För att alla elever ska få rätt stöd behöver skolan utgå från elevens behov och skapa en miljö där alla kan lyckas. Det kräver tydligare rättigheter, bättre anpassningar och mer resurser nära eleverna i klassrummet.

För att alla elever ska få rätt stöd behöver skolan utgå från elevens behov och skapa en miljö där alla kan lyckas.

1. **Stärk elevens rättighet till stöd och trygghet.**
   Med en elevlag som tydliggör elevens rätt till stöd och trygghet ger insatser efter behov och inte diagnos. Nuvarande skollag har ett alltför svagt elevperspektiv vilket drabbar elever och föräldrar när utlovat stöd uteblir. Det ska inte krävas en diagnos för att få rätt hjälp.

2. **Mindre klasser – mer studiero.**
   Undvik stora klasser så att varje elev blir sedd och får bättre förutsättningar att lyckas. Mindre grupper är viktigt också i förskolan.

3. **NPF-säkra skolor.**
   Öka kunskapen och anpassningarna för neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, vilket skapar en bättre lärandemiljö för hela klassen.

4. **Ingen elev ska missas.**
   NPF tar sig olika uttryck för flickor och pojkar. Skolan måste ta sitt jämställdhetsuppdrag på allvar och säkerställa att flickor med NPF inte missas.

3.7 Fler ska vilja jobba och stanna i välfärden

Sveriges välfärd står och faller med att det finns tillräckligt många som vill arbeta i den. Idag söker sig för få till vård, skola och omsorg, samtidigt som arbetsvillkoren ofta är för tuffa och möjligheterna att utvecklas för små.

För att stärka välfärden krävs en politik som höjer statusen på Sveriges viktigaste jobb. Fler ska vilja utbilda sig, stanna kvar och utvecklas i välfärdsyrken genom bättre villkor, tydligare karriärvägar och starkare ekonomiska incitament. Arbetsmiljön måste förbättras och styrningen ge utrymme för yrkeskunskap, så att personalen kan göra sitt jobb och du får en tryggare vård, omsorg och skola. Så ger vi mer egenmakt till både de som jobbar i välfärden och de som behöver den. Kompetensutvisningarna av personal måste stoppas.

1. **Utbilda fler för välfärdens behov.**
   Reformera utbildningssystemet och öka samverkan kring utbud, dimensionering, kvalitet och attraktivitet med fokus på välfärdens kompetensförsörjning. Det behövs en kraftig utbyggnad av antalet ST-läkarplatser och fler platser på grundutbildning till läkare och sjuksköterska. Inför fler lärcentrum med lärarutbildning i hela landet.

2. **Fler ska ha råd att utbilda sig och ställa om inom välfärden.**
   Inför lärlingslöner i akuta bristyrken och låt den som vidareutbildar sig inom vård och omsorg behålla hela sin lön under studietiden. Bygg ut omställningsutbildningarna så att det blir lättare att byta jobb inom välfärden när behoven förändras. Välfärdspersonal ska ha rätt till fortbildning och fler möjligheter att specialisera sig.

3. **Bättre villkor och högre löner i välfärden.**
   Det behövs ett skifte med målet att den som utför vården ska få bättre betalt. Yrkesgrupper som särskilt behöver ett lönelyft bör identifieras. Äldre medarbetare ska kunna arbeta kvar längre genom flexibla modeller för ersättning och pensionsavsättning.

4. **Ett nationellt ledarskapsprogram inom vård och omsorg.**
   Chefsutbildning ska vara obligatorisk inom äldreomsorgen och med ett nationellt ledarskapsprogram i fler delar kan fler chefer vara professionsgrundade. Färre medarbetare per chef och ett mer tillitsbaserat ledarskap ska ge bättre förutsättningar i verksamheten.

5. **Bort med minutstyrningen i omsorgen.**
   Förväntningarna på personalen i välfärden ska vara realistiska och möjliga att uppfylla. Den nuvarande minutstyrningen inom omsorgen ska avskaffas, så att arbetet kan utföras med kvalitet och professionellt omdöme.

6. **Trygg kommunikation med tydliga språkkrav.**
   Personal inom vård, omsorg, förskola och skola ska kunna göra sig förstådda och kommunicera med patienter, brukare och elever. Det ska ställas tydliga språkkrav på personalen och obligatorisk utbildning ska tillhandahållas för dem som behöver det. Samtidigt är den flerspråkighet som många besitter en viktig tillgång som ska tas tillvara, inte minst inom äldreomsorgen där allt fler brukare har ett annat modersmål än svenska.

7. **All kompetens behövs.**
   Reglerna för arbetskraftsinvandring ska reformeras så att fler med rätt kompetens kan arbeta i välfärden och näringslivet. Det ska kombineras med utbildning i jobbsvenska så att fler snabbt kan vara med och bidra.

3.8 Trygghet och självbestämmande för äldre

Fler lever allt längre liv, men många äldre möter en vardag där deras valmöjligheter är begränsade, tillgången till vård varierar och stödet inte alltid utgår från individens behov. Det riskerar att minska både livskvaliteten och känslan av självbestämmande.

För att stärka tryggheten och friheten genom hela livet krävs en äldreomsorg som utgår från individen. Äldre ska kunna göra aktiva livsval, få rätt vård i tid och leva ett värdigt och innehållsrikt liv, med inflytande över sin vardag.

För att stärka tryggheten och friheten genom hela livet krävs en äldreomsorg som utgår från individen.

1. **Mer självbestämmande ger trygghet i vardagen.**
   Vid behov av personlig omvårdnad ska den utföras av personal som man känner sig trygg med, exempelvis ska du få välja om en man eller kvinna ska utföra omvårdnaden. Det är en trygghetsfråga, framförallt för kvinnor.

2. **Bättre mat ger ökad livskvalitet.**
   Ett matlyft inom äldreomsorgen ska säkerställa god och näringsrik kost. Om maten upplevs god och måltiden är lustfylld ökar möjligheten att äldre får i sig alla näringsämnen. Den som vill ska kunna välja ett glas vin till maten.

3. **Trygg tandvård.**
   Tandvårdsstödet ska riktas mer till äldre, sjuka och personer med funktionsnedsättning. Den förebyggande och uppsökande tandvården ska stärkas, och det ska bli enklare att driva tandvård även i landsbygder och glesbygd.

4. **Tidigare upptäckt av sjukdom.**
   Ett nationellt äldrehälsoprogram med hälsosamtal, screening och vaccinationer ska införas för exempelvis bältros.

5. **Ingen ska hamna utanför i digitaliseringen.**
   Äldre ska få bättre stöd i att använda digitala tjänster som 1177. Säkerställ att fysiska besök och tillgänglighet på telefon finns kvar som alternativ till digitala kontakter.

6. **Fler ska kunna välja trygghetsboenden.**
   Genom stimulansbidrag till både kommuner och privata aktörer kan fler trygghetsboenden byggas. Det ger fler möjlighet att välja ett boende efter behov.

3.9 Mindre administration och mer tid för människan i välfärden

För mycket av tiden i välfärden går till administration istället för till människor. Krångliga statsbidrag, återrapportering och onödig byråkrati stjäl resurser från vård, skola och omsorg. Bara administrationen av riktade statsbidrag kostar miljardbelopp varje år, pengar som istället skulle kunna användas där de gör verklig skillnad.

Administrationen ska minska och digitaliseringen användas för att förenkla, inte för att skapa mer krångel.

För att frigöra tid och resurser i välfärden krävs en genomgripande förenkling. Administrationen ska minska och digitaliseringen användas för att förenkla, inte för att skapa mer krångel.

1. **Mindre administration av statsbidrag – mer resurser till välfärden.**
   Kommuner och regioner ska befrias från riktade statsbidrag med omfattande ansökningar, villkor och återrapportering. Det gör att mer pengar och tid kan gå direkt till vård, skola och omsorg.

2. **Ta bort onödig byråkrati.**
   Detaljstyrning från staten och det administrativa trycket på välfärden ska minska genom att onödiga regler och krav tas bort. Se över antal myndigheter och krav med mål om bantning. Beslut från riksdag, regering och myndigheter ska också landsbygdssäkras.

3. **Lämna uppgifter en gång.**
   Principen att samma uppgifter bara ska behöva lämnas en gång ska införas. En gemensam myndighetsportal ska göra det enklare för invånare och verksamheter att hantera sina ärenden.

4. **Smart digitalisering.**
   Teknik ska förenkla, inte försvåra. En tydlig strategi för digitalisering ska säkerställa att AI och annan ny teknik används för att effektivisera arbetet, förbättra servicen och frigöra tid inte för att skapa nya parallella system.

5. **Fler i det offentliga Sverige ska dra nytta av AI.**
   Myndigheter ska få i uppdrag och resurser att införa AI i stor skala, från vård till handläggning, och skapa nya arbetssätt där AI är grunden. Sverige ska införa snabbspår för AI-upphandling och regelverk som gör det möjligt att testa och skala lösningar snabbt.

3.10 Högre krav för bättre välfärd

Välfärden ska fungera för alla. Kvaliteten ska vara hög oavsett om verksamheten drivs offentligt eller privat. Seriösa utförare som bidrar med kvalitet, tillgänglighet och innovation ska kunna verka. Men den som brister i kvalitet, fuskar eller använder välfärden som brottsverktyg ska stoppas.

För att stärka kvaliteten och återupprätta förtroendet krävs tydligare krav, bättre uppföljning och skarpare konsekvenser vid brister. Kvalitetskrav ska gälla både offentligt och privat drivna välfärdsutövare, brister är alltid allvarliga och måste åtgärdas. Välfärden ska fungera för patienter, elever och äldre – och valfriheten ska handla om att kunna välja mellan bra alternativ, inte att dåliga aktörer får vara kvar.

För att stärka kvaliteten och återupprätta förtroendet krävs tydligare krav, bättre uppföljning och skarpare konsekvenser vid brister.

1. **Högre kvalitetskrav.**
   Reglerna ska skärpas så att kommuner och regioner enklare kan ställa krav och välja bort utförare som brister i kvalitet. Det ska inte gå en krona till vinst om välfärdsföretag inte håller kvaliteten och uppfyller de krav som ställs.

2. **Nolltolerans mot välfärdsbrott.**
   Kontrollerna ska skärpas så att pengarna går till rätt ändamål. Välfärdsbrotten måste förebyggas med en nationell annonsdatabas samt varningslista och möjligheten till näringsförbud ska utökas. Det ska inte vara möjligt att fuska med skattepengar.

3. **Stoppa oseriösa aktörer snabbt.**
   Välfärdsföretag ska behöva tillstånd, med obligatorisk prövning av ägare och ledning. Tillsyn, kontroll, informationsdelning och insyn ska stärkas för att säkerställa seriös verksamhet.

4. **Trygg personal i välfärden.**
   Registerutdrag ska krävas både vid anställning och löpande för den som arbetar inom omsorgen för funktionsnedsatta, äldre och barn och unga, inte minst på HVB- och SIS-hem. Det ökar tryggheten för de mest utsatta.

5. **Rättvis skolpeng och rättvist skolval.**
   Skolpengen ska ta hänsyn till olika behov och det ansvar kommunala skolor har. Skolor som trots tillgång på kompetens anställer obehöriga lärare, ska få lägre ersättning, så att kvalitet premieras. Inför ett gemensamt obligatoriskt skolval med slopad kötid.

3.11 En jämställd vård genom livet och stöd till anhöriga

Kvinnors hälsa har länge varit nedprioriterad i vården. Kunskapen om kvinnorelaterade sjukdomar är för dålig, tillgången till vård varierar och många får vänta för länge på diagnos och behandling. Det begränsar kvinnors livsutrymme.

För att uppnå en jämställd vård krävs riktade satsningar på kvinnors hälsa, mer forskning och bättre tillgång till vård i hela landet. Kvinnor och flickor ska få rätt vård i tid oavsett var de bor och vilka behov de har.

Kunskapen om kvinnorelaterade sjukdomar är för dålig, tillgången till vård varierar och många får vänta för länge på diagnos och behandling.

1. **Stärk kvinnors vård genom hela livet.**
   Öka primärvårdens kunskap så att kvinnor med vanliga sjukdomar och symptom - såsom migrän och klimakteriebesvär – får rätt diagnos och inte behöver vända sig till specialistvård, som ofta har långa väntetider. Mödravården, förlossningsvården och vården av kvinnors och flickors sjukdomar ska förbättras, med ökad tillgång till trygg förlossnings- och eftervård, samt gynekologi i hela landet.

2. **Mer kunskap om kvinnors sjukdomar.**
   Ett flerårigt nationellt forskningsprogram ska inrättas för sjukdomar som drabbar kvinnor, för att höja kunskapsläget och ge bättre behandlingar.

3. **Snabbare diagnos vid menstruationsrelaterade besvär och endometrios.**
   Vården ska bli bättre på att upptäcka och behandla menstruella besvär tidigt, så att färre behöver gå länge med smärtor utan hjälp. Fast läkarkontakt och tidig upptäckt av besvär genom elevhälsan och ungdomsmottagningar är viktigt.

4. **Ökad kunskap om menshälsa.**
   Ett nationellt kunskapscenter för menstruell hälsa ska inrättas för att öka kunskapen i både vården, skolan och samhället. Det förbättrar stödet till unga och vuxna.

5. **Kunskapslyft om klimakteriet i hela vårdkedjan.**
   Fler kan få rätt stöd i rätt tid om kunskapen om klimakteriet höjs. Hormonpreparat för klimakteriebehandling ska ingå i högkostnadsskyddet.

6. **Avskaffa den övre åldersgränsen för bröstcancerscreening.**
   Screeningen ska i större utsträckning utgå från individens risk istället för fasta åldersgränser. Då upptäcks fler fall i tid.

3.12 Funktionsrätt för frihet och självbestämmande

Alla människor har rätt att forma sina egna liv. Därför måste samhället riva barriärer och säkerställa delaktighet, självbestämmande och jämlikhet också för personer med funktionsnedsättningar.

För att stärka alla människor frihet och rätt att bestämma över sina egna liv krävs att Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) återställs till dess ursprungliga intentioner.

Samhället måste riva barriärer och säkerställa delaktighet, självbestämmande och jämlikhet också för personer med funktionsnedsättningar.

1. **Öka likvärdigheten och tillgången till personlig assistans.**
   Rätten till personlig assistans behöver återställas. Det kräver ett förtydligande av grundläggande behov, ett statligt huvudmannaskap, en utökad rätt till assistans i vissa situationer, en uppräkning av assistansersättningen och en indexering av schablonen.

2. **Återställ rätten till ledsagning och färdtjänst för personer med synnedsättning.**
   Rätten till ledsagning och färdtjänst har urholkats under lång tid, särskilt för personer med synnedsättning. Den behöver därför förtydligas och återställas.

3. **Öka rätten till tolktjänst.**
   En ny tolktjänstlag behöver införas som ersätter skrivningarna kring vardagstolkning i hälso- och sjukvårdslagen för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet. Arbetsförmedlingen ska ta över ansvaret för tolkning i arbetslivet.

4. **Gör funktionsrättskonventionen till lag.**
   Funktionsrättskonventionen är ratificerad av Sverige, men inte implementerad som lag. Erfarenheterna ifrån när Barnrättskonventionen blev lag är över lag positiva eftersom det ökat fokus på barnens rättigheter.

5. **Öka tillgången till hjälpmedel.**
   Tillgången till hjälpmedel behöver bli mer lik mellan landets regioner och kommuner, precis som möjligheten att ta med sig hjälpmedel över kommun- och regiongränserna. Även fritidshjälpmedel behöver ingå och rätten till hjälpmedel ska kunna överklagas.

6. **Motverka funkofobi.**
   Funktionsnedsättning ska läggas till som grund för hatbrott och det behövs en nationell strategi mot diskriminering på grund av funktionsnedsättning.

4.

Starka lands-bygder för ett starkare Sverige.

4. Starka lands-bygder för ett starkare Sverige

För Centerpartiet är det självklart att du ska kunna leva och bo var du vill. Vi ser värdet i att människor själva får välja oavsett om de väljer storstaden, bruksorterna, byarna eller ett avskilt hus långt från närmsta granne. Vi vet också att långt fler, särskilt unga, skulle vilja bo på våra landsbygder, men inte ser att de har möjligheten eftersom samhället drar sig undan.

Servicen försvinner, skyltfönster släcks ner och välfärden flyttar längre bort. Vägar förfaller, vården blir svårare att nå och skolor hotas av nedläggning. Centraliserad byråkrati och regelkrångel har byggts upp under lång tid samtidigt som statens närvaro i hela landet nu nedmonteras ännu snabbare när regeringen lägger ner servicekontor. Skillnaderna i hälsa ökar, företag möter större hinder och allt fler känner sig bortprioriterade. När förutsättningarna försämras i delar av landet håller det tillbaka hela Sveriges utveckling.

Landsbygderna bär Sverige. Här produceras maten, råvarorna och energin som får landet att fungera. Här finns företag som skapar jobb, människor som tar ansvar och samhällen som växer genom gemenskap och framtidstro. Sverige borde vara ett land där det går att leva, arbeta och driva företag i hela landet, inte bara i de största städerna.

Landsbygden i Sverige består av landsbygder med olika förutsättningar och möjligheter. Här ska finnas samma möjligheter som i resten av landet, med fungerande välfärd, tillgång till service, bra infrastruktur och villkor som gör det möjligt att växa och investera. De delar av landet som bidrar med maten, råvarorna och energin ska få skälig ersättning för sitt bidrag till det gemensamma.

Det kräver en ny riktning.

Centerpartiet vill stärka Sveriges landsbygder genom bättre tillgång till vård och skola nära människor, investeringar i vägar, järnväg och digital infrastruktur samt enklare villkor för företagande och konkurrenskraftiga gröna näringar. Där vi producerar mer svensk mat och andra varor och tjänster med jorden, skogen och landsbygdernas miljö som resurs.

Hela landet ska fungera, och hela landet ska kunna växa.

Sverige kan mer. Vi kan bygga ett land där Sveriges landsbygd inte hålls tillbaka utan driver utvecklingen framåt.

Det här vill Centerpartiet göra

Investera 50 miljarder i landsbygderna under nästa mandatperiod
Landsbygderna behöver en rejäl resursförstärkning för att stärka välfärden, bygga infrastruktur och säkra samhällsservicen i hela landet.

Mindre krångel och mer frihet att få vardagen att fungera
Regler, myndigheter och offentlig service ska fungera också utanför storstäderna. Ge kommuner större frihet, stärk den lokala servicen och gör det enklare att driva företag, bygga och bo i hela landet.

Fler små vårdcentraler, läkarna ska bli fler
Ingen ska behöva flytta för att få vård i vardagen – den nära vården ska finnas där människor bor. Därför behövs fler läkare på landsbygderna och reformer som gör att fler små vårdcentraler kan öppna.

Samma möjligheter för alla elever oavsett var de bor
Skolan ska hålla hög kvalitet i hela landet. Det kräver bättre villkor för små skolor och fler behöriga lärare.

Mer svensk mat för lantbrukets och beredskapens skull
Ta bort krångliga regler, garantera finansieringen av jordbrukspolitiken och stärk möjligheterna för svenska lantbrukare att stå sig i konkurrensen och producera mer svensk mat och stärka vår självförsörjning.

Fler poliser för trygghet även i landsbygder
Stärk polisens närvaro i de delar av landet där den idag är alldeles för svag. Ge polisen och rättsväsendet bättre verktyg och resurser för att stoppa stöldligor och lösa de brott som framför allt drabbar landsbygder.

Hela landet ska hänga ihop
Vägar, järnväg, kollektivtrafik, flyg och digital uppkoppling ska fungera i hela Sverige. Satsa på underhåll, bygg bort flaskhalsar, stärk de enskilda vägarna och säkra bredband och mobiltäckning, så att människor kan ta sig till jobb och service och företag kan växa även där avstånden är långa.

4.1 Vården ska fungera i alla landsbygder

Ingen ska behöva flytta för att få vård. Vården ska finnas där människor bor. Idag skiljer sig tillgången till vård kraftigt mellan stad och land. Vårdcentraler försvinner, avstånden till akutsjukvård och BB ökar och alltför få har en fast läkarkontakt. Det leder till otrygghet och bidrar till att människor i landsbygder i högre grad drabbas av sjukdomar som hade kunnat behandlas i tid.

För att vården ska fungera i hela landet måste den organiseras utifrån verkligheten utanför storstäderna. Det kräver en starkare och mer tillgänglig primärvård, nya arbetssätt som gör att vård kan ges närmare patienten och en robust beredskap när akuta situationer uppstår.

För att vården ska fungera i hela landet måste den organiseras utifrån verkligheten utanför storstäderna.

1. **Välfärden måste få de resurser som krävs.**
   Statens finansiering av vård och skola, inklusive utjämningssystemet, ska i högre grad ta hänsyn till gleshet, småskalighet, befolkningstäthet och demografi, så att resurserna räcker till även där kostnaderna per invånare är högre.

2. **Små läkarmottagningar i i landsbygder.**
   Inför en särskild modell för primärvård i landsbygder genom att underlätta för etablering av små läkarledda mottagningar. Så ökar tillgängligheten till vården även i områden med få invånare.

3. **Vård i hemmet och mobila team.**
   Gör det möjligt att bygga ut avancerad hemsjukvård och mobila vårdteam i hela landet, så att fler kan få kvalificerad vård utan att behöva resa långa sträckor.

4. **Trygg tillgång till läkemedel med ett apotek i närheten.**
   Säkerställ att det går att driva lokala apotek med farmaceut på distans, att hemleveranser fungerar i hela landet och att beredskapsapotek finns spridda över Sverige vid kris eller krig.

5. **Snabb hjälp när det gäller med ambulanshelikopter i hela landet.**
   Ge staten ett tydligare ansvar för den luftburna sjukvården och säkerställ att ambulanshelikopter finns tillgänglig i hela landet när varje minut räknas.

4.2 Samma möjligheter för alla elever oavsett var de bor

När skolan försvinner så börjar utflyttningen från bygden. På många håll i landsbygderna är det svårare att rekrytera behöriga lärare, resultaten är lägre och hotet om nedläggning ständigt närvarande. Ett byråkratiskt tungt regelverk byggt för stora skolor gör det svårare att driva landsbygdsskolor.

För att vända utvecklingen måste skolan finnas nära barnen och hålla hög kvalitet i hela landet. Det kräver bättre villkor och regler som möjliggör för små skolor, fler vägar till behöriga lärare och ett regelverk som fungerar även där elevunderlaget är litet. Skolan är en förutsättning för levande lokalsamhällen.

Skolan är en förutsättning för levande lokalsamhällen.

1. **Rädda kvar fler små skolor med god kvalitet.**
   Inför en mer rättvis skolpeng som tar hänsyn till gleshet och små elevunderlag, så att skolor inte tvingas lägga ner trots att de uppvisar goda resultat

2. **Säkra lärarförsörjningen.**
   Förbättra tillgången till lärarutbildning i hela landet och inför riktade lönetillägg för att göra det mer attraktivt att arbeta i landsbygdsskolor.

3. **Fler vägar till undervisning.**
   Utveckla fjärr- och distansundervisning så att elever kan få undervisning av behöriga lärare även när det är svårt att rekrytera lokalt, så att elever även på mindre skolor kan välja fler språk eller få tillgång till spetsutbildning, till exempel.

4. **Fler behöriga lärare.**
   Gör det enklare för obehöriga lärare att vidareutbilda sig till legitimation genom flexibla utbildningar på distans eller via lokala lärcenter.

5. **Tydligt ansvar för kompetens.**
   Inför krav på individuella utbildningsplaner för obehöriga lärare, så att fler når legitimation och kvaliteten i undervisningen stärks.

4.3 Det ska gå att leva och driva företag i hela landet

Det är i företagen i landsbygderna som jobben skapas, investeringarna görs och framtidstron byggs. Men idag möter företag regelkrångel, sämre tillgång till kompetens och en service som steg för steg försvinner. Regeringen har stängt servicekontor på många orter och centraliserad byråkrati har byggts upp under lång tid. Nedlagda butiker, mackar och annan kommersiell service som nedmonteras påverkar även hela lokalsamhället negativt.

För att hela Sverige ska växa krävs att det blir enklare att starta, driva och utveckla företag även utanför storstäderna. Det är en fråga om frihet att bosätta sig i hela landet. Det handlar om att stärka det lokala företagsklimatet, säkra grundläggande service och ge människor möjlighet att utbilda sig och arbeta där de bor.

För att hela Sverige ska växa krävs att det blir enklare att starta, driva och utveckla företag även utanför storstäderna.

1. **Mindre krångel – mer företagande.**
   Ge myndigheter ett tydligt uppdrag att förenkla regler och säkerställ att nya regler alltid prövas utifrån hur de påverkar företag i landsbygder.

2. **Lyft det lokala företagsklimatet.**
   Återinför medel för näringslivsutveckling i landsbygdskommuner och gör det enklare att etablera företagslotsar som stöttar företag genom myndighetskontakter. Underlätta för besöksnäringen och förenkla regler för upplevelser inom mat och dryck.

3. **Rätt kompetens på rätt plats.**
   Bygg ut lokala utbildningsnoder och lärcenter i samarbete med näringsliv och utbildningsaktörer, så att fler kan utbilda sig och företag hittar rätt kompetens.

4. **Säkra service nära människor.**
   Stärk stödet till lanthandlare, drivmedelsstationer och lokala servicepunkter, eftersom fungerande service är en förutsättning för både företagande och inflyttning.

5. **Garantera samhällsservice lokalt.**
   Återöppna och bygg ut servicekontoren. Utveckla lokala servicehubbar där både offentlig service, banktjänster och företagsservice kan finnas på fler orter.

6. **Trygg uppkoppling i hela landet.**
   Bygg ut robust mobil- och bredbandstäckning så att människor kan arbeta, driva företag och nå samhällsviktig service överallt.

7. **Post och grundläggande tjänster.**
   Inför en lägsta acceptabel nivå för posttjänster så att företag och hushåll kan lita på leveranser i hela landet.

8. **Enklare att bygga och lättare att få lån.**
   Kommuner ska kunna ersätta bygglov med anmälningsplikt i utpekade områden. Inför ett landsbygdslån för egnahem så att fler kan bygga, köpa eller rusta hus även där låga marknadsvärden idag gör det svårt att få lån.

9. **Fri att bygga nära vattnet.**
   Reformera reglerna kring strandskydd så att enskilda människor kan bygga och bo på sin mark vid insjöar och vattendrag där det idag inte är möjligt och att kommuner kan planera för bostadsområden i strandnära lägen. Strandskyddet ska skydda naturen, inte stå i vägen för människors frihet att forma sin vardag.

4.4 Mer svensk mat och ett starkare lantbruk

Svenskt lantbruk är avgörande för jobb, beredskap och klimat. Det producerar mat, skapar exportintäkter och bidrar till öppna landskap och biologisk mångfald. Samtidigt pressas lantbrukare av ökade kostnader, hård konkurrens och regelverk som inte bara försvårar utveckling utan leder till många nedläggningar. Sverige kan mer än att delarna av landet som producerar maten, råvarorna och energin är satta på undantag.

För att stärka Sveriges motståndskraft och skapa tillväxt i hela landet behöver lantbruket bättre villkor att investera, ställa om och utvecklas. De som skapar värde av naturresurser ska också få ersättning för det. Det ska inte bara vara fler som klarar av att fortsätta med denna livsviktiga verksamhet utan också fler som vågar ta steget att bli lantbrukare. Det handlar om konkurrenskraft, innovation och långsiktiga spelregler som gör att fler vågar satsa.

1. **Öka försörjningsförmågan av livsmedel.**
   För att säkra beredskapen behövs en riktig strategi och verktyg för att öka försörjningsförmågan av grundläggande livsmedel i hela landet, där målet ska vara minst 80 procents självförsörjningsgrad. Det innebär dels en större livsmedelsproduktion i Sverige, dels att importberoendet av nödvändiga insatsvaror minskar.

2. **Garantera lantbrukets finansiering.**
   Säkerställ konkurrenskraften för svensk livsmedelsproduktion genom att värna investeringsstöd och gårdsstöd när mer ansvar för EU:s jordbruksstöd flyttas till medlemsstaterna, med målet om oförändrat stöd på gårdsnivå.

3. **Ställ om och stärk konkurrenskraften.**
   Underlätta investeringar i fossilfria drivmedel, biogas och ny teknik som minskar både utsläpp och kostnader, bland annat genom en biopremie.

4. **Rättvisa skatter för svenska bönder.**
   Kostnaderna för svenska lantbruk är för höga. Summerat ser vi hur det i praktiken finns en gårdsskatt, som vi vill sänka för att få mer lönsamma lantbruk, där det viktigaste verktyget är att införa ett permanent jordbruksavdrag. Vi vill också underlätta ekonomiskt för svenska lantbrukare att investera i framtida produktion och sänka kostnaderna för dem att byta fossilt mot förnybart.

5. **Tydlig märkning av mat.**
   Driv på för skärpt ursprungsmärkning inom EU så att konsumenter kan välja mat producerad med höga krav på djurvälfärd och miljö. Svenska mervärden som god djuromsorg och låg antibiotikaanvändning ska synas för konsumenterna.

6. **Mer svensk mat i offentlig sektor.**
   Ställ krav i upphandlingar så att skolor, vård och omsorg i högre grad använder svenska och närodlade livsmedel.

7. **Stoppa överimplementering av EU-regler.**
   En ny kraftfull myndighet, ENKL, med stora befogenheter samlar befintliga råd som granskar regelbördan. Säkra att denna och andra myndigheter bevakar och granskar att EU-regler inte tillämpas mer långtgående än nödvändigt i Sverige.

8. **Underlätta ägar- och generationsskiften.**
   Gör det enklare att ta över och utveckla lantbruk och andra företag inom de gröna näringarna.

9. **Nyttja potentialen med fler och växande småskaliga livsmedelsproducenter.**
   Vi vill att fler vågar starta, utöka och bredda sin livsmedelsproduktion. Förenkla regelverken kring småskalig livsmedelsproduktion, förädling och försäljning samt höj gränserna för vad som räknas som små mängder. Försäljning genom en närliggande gårdsbutik ska lyda under samma förenklade regelverk som direktförsäljning. Underlätta försäljning till offentlig sektor.

4.5 Det ska gå att ta sig fram i hela Sverige

Transporter är avgörande för människor ska kunna leva sina liv och för att företag ska kunna växa. Idag fungerar inte infrastrukturen som den ska. Tåg är försenade, vägar förfaller och resor blir dyrare och mer osäkra. Det drabbar hela landet – men särskilt de delar där avstånden är långa och alternativen få.

För att Sverige ska hålla ihop krävs ett transportsystem som fungerar i vardagen och klarar framtidens behov. Det handlar både om att åtgärda dagens brister och att bygga ut kapaciteten där den behövs som mest. Infrastrukturen kräver långsiktighet, där staten tar ansvar, så att företag, kommuner och vanligt folk kan planera för framtiden.

För att Sverige ska hålla ihop krävs ett transportsystem som fungerar i vardagen och klarar framtidens behov.

1. **Få tågen att fungera och gå i tid.**
   Inrätta en särskild satsning för underhåll och snabbare reparationer samt skärp kraven på punktlighet i järnvägssystemet. Bygg särskilt bort flaskhalsar.

2. **Bygg ut kapaciteten på järnvägen.**
   Kapaciteten i järnvägsnätet måste byggas ut för att möta snabbt växande efterfrågan från pendling, godstrafik och klimatsmarta transporter. Det krävs en vision och en långsiktig planering, exempelvis med stöd av en infrastrukturberedning.

3. **Bättre kollektivtrafik för fler.**
   Kollektivtrafiken bör utvecklas och tillgängliggöras för fler. Ett gemensamt biljettsystem bör införas för enklare resor över kommun- och länsgränser. Underlätta för samordning av färdtjänst, skolskjuts och sjukresor.

4. **Nattåg i hela landet.**
   Säkra och utveckla den nationella nattågstrafiken så att fler kan resa långt på ett enkelt och hållbart sätt.

5. **Tillgänglighet över vatten.**
   Sverige behöver en ö-politik som förstår behoven och förutsättningarna både på våra största öar och i skärgård. Halvera priset på Gotlandsfärjan för alla som bor på ön och stärk tillgängligheten i områden med långa avstånd.

6. **Framtidens flyg.**
   Gör Sverige ledande i omställningen av flyget genom att satsa på hållbara flygbränslen, elflyg och säkrad regional flyginfrastruktur. Med en nationell strategi ska flyget från svenska flygplatser bli fossilfritt snarast möjligt.

7. **Vägar som håller.**
   Inför en lägsta godtagbar standard för statliga vägar och stärk stödet till enskilda vägar, inklusive en beredskap för skador vid extremväder.

8. **Det ska finnas vägbelysning.**
   Stoppa nedmonteringen av vägbelysning och ta ett långsiktigt statligt ansvar där lokala aktörer inte klarar det själva.

4.6 Fler poliser även i landsbygderna

Tryggheten ska gälla i hela Sverige. Idag är polisens närvaro svagare i många landsbygdsområden samtidigt som brott mot individer, företag och lantbruk fortsätter, med exempelvis inbrott, bedrägerier och stölder av diesel och andra råvaror. Mäns våld mot kvinnor måste stoppas överallt där förövare finns. När staten drar sig tillbaka växer otryggheten och tilliten minskar.

För att stärka tryggheten behövs både fler poliser nära människor och bättre verktyg för att bekämpa brott som särskilt drabbar landsbygder. Ingen ska behöva känna sig otrygg oavsett var man bor.

För att stärka tryggheten behövs både fler poliser nära människor och bättre verktyg för att bekämpa brott som särskilt drabbar landsbygder.

1. **Öka den lokala polisnärvaron.**
   Öka den lokala polisnärvaron och återöppna poliskontor där staten dragit sig tillbaka så att det finns fler poliser nära människor. Säkra hela rättskedjans närvaro i hela landet för att fler brott ska kunna klaras upp.

2. **Nya sätt att vara närvarande.**
   Utveckla polisens arbete med fler lokala nav och mobila enheter för att öka tillgängligheten.

3. **Snabbare insatser.**
   Inför drönare som första insats för att korta responstider och öka tryggheten i glesbygd.

4. **Stoppa seriebrottslighet.**
   Samordna utredningar av återkommande stölder och skadegörelse för att kunna stoppa brottsvågor tidigare.

5. **Bättre beslutsunderlag.**
   Ge Polismyndigheten och Brottsförebyggande rådet i uppdrag att redovisa brottslighet mer detaljerat geografiskt för att kunna styra resurser dit de behövs mest.

5.

Rättsstaten ska fungera på riktigt.

5. Rättsstaten ska fungera på riktigt

Ett tryggt samhälle är möjligt. Ett samhälle där människor kan röra sig fritt, välja sin egen väg i livet, starta företag, låta sina barn växa upp utan rädsla och lita på att rättsstaten fungerar. Sverige har varit ett sådant land och kan bli det igen. Trygghet och frihet hör ihop. När människor känner sig trygga växer också tilliten, framtidstron och möjligheterna.

Men under lång tid har utvecklingen gått åt fel håll. Den grova kriminaliteten har blivit mer organiserad, mer våldsam och mer hänsynslös. Skjutningar, sprängningar och systematisk brottslighet har tagit över vardagen på platser där människor tidigare levde i trygghet. Dessa samhällshotande kriminella nätverk ska jagas, fångas in och lagföras. Samma gäller de som styr den kriminella ekonomin, där företag utnyttjas, välfärdssystemen plundras och parallella strukturer etableras.

Det här hotar inte bara människors trygghet. Det hotar hela samhällsmodellen. När brott inte klaras upp och lagar inte efterlevs försvagas tilliten. Och utan tillit fungerar inte Sverige.

Samtidigt handlar otryggheten inte bara om grov brottslighet. Många människor upplever oro i sin vardag – i bostadsområden, i sina hem, på arbetsplatser och i det offentliga rummet. Kvinnors frihet begränsas, äldre känner oro och företagare utsätts för brott som sällan leder till konsekvenser. Det är ett dubbelt problem: Både den organiserade kriminaliteten och den vardagliga otryggheten måste mötas.

Under de senaste åren har stor fokus legat på skärpta straff. Hårda tag behövs, men de räcker inte. Sverige behöver att polisen löser fler brott, inte bara fler lagar som inte tillämpas. För att Sverige ska bli tryggt igen krävs att människor åter kan lita på att samhället skyddar dem.

Poliserna måste bli fler och bättre rustade. Rättsväsendet måste fungera snabbt och effektivt. Den kriminella ekonomin ska strypas och de som begår brott möta tydliga konsekvenser. Samtidigt måste det förebyggande arbetet stärkas, så att färre dras in i kriminalitet från första början.

Det handlar om att återupprätta samhällskontraktet. Den som gör rätt för sig ska kunna lita på att samhället står på deras sida.

Sverige kan vara ett tryggt land igen. Och vi vet att Sverige kan göra det som krävs för att nå dit.

Det här vill Centerpartiet göra

Poliserna ska bli fler och fler brott ska klaras upp

Polismyndighetens resurser ska prioriteras så att fler poliser kan vara synliga och närvarande där de behövs. Fler poliskontor ska finnas i hela landet och lokala polisnav ska etableras där staten idag är frånvarande.

Rädda barn och unga från gängen: rekrytera dem till det goda samhället

Skolan och socialtjänsten ska arbeta tätare tillsammans för att tidigt nå unga i riskzon. De unga som är på väg in i kriminalitet ska mötas av tydliga insatser, inte lämnas utan stöd.

Lagar och straff som skärps ska vara både träffsäkra och rättssäkra

Straffen ska skärpas där det gör skillnad och verktygen och insatserna följas upp för att säkerställa att de är effektiva, så att fler brott klaras upp och färre drabbas. Dubbla straffen för den som rekryterar barn till kriminalitet, men 13- och 14-åringar ska inte sitta i fängelse.

Stoppa brottsvinsterna och den kriminella ekonomin

För att slå tillbaka mot kriminaliteten på riktigt måste brottsvinsterna stoppas. Den kriminella ekonomin ska strypas, kontrollerna skärpas och samhällets verktyg bli vassare.

Brott mot företagare och vardagsbrott ska tas på allvar

Vardagsbrott i hem och på gårdar möts av snabba och tydliga konsekvenser genom modellen snabbare lagföring i hela landet och ett snabbspår för återkommande stölder, hot, bedrägerier och utpressning mot småföretagare ska införas.

5.1 Fler synliga poliser och fler lösta brott

Rättsstaten ska fungera, i praktiken, varje dag. För många upplever idag att polisen inte hinner fram, att brott inte utreds och att konsekvenser uteblir. Problemet är inte i första hand brist på lagar, utan brist på leverans genom hela rättskedjan.

För att återupprätta förtroendet krävs en rättskedja som fungerar hela vägen. Uppklarningsgraden måste öka, handläggningstiderna kortas och den lokala närvaron förbättras ordentligt, så att fler brott faktiskt klaras upp och leder till konsekvenser. Detta gäller både gängens grova kriminalitet och de många mängdbrott som inbrott, cykelstölder och dieselstölder från jordbrukare, som sällan ens anmäls när människor inte litar på att det leder till något.

För att återupprätta förtroendet krävs en rättskedja som fungerar hela vägen.

1. **Fler brott ska klaras upp.**
   Uppklarningsgraden måste under nästa mandatperiod tydligt öka för framför allt mängdbrott, våld mot barn och kvinnor samt ekonomisk brottslighet. Detta behöver ske genom bättre styrning, fler utredningsresurser och kortare ledtider i hela rättskedjan.

2. **Fler synliga poliser.**
   Resurserna inom Polismyndigheten ska prioriteras och användas effektivt för att fler poliser ska vara närvarande och fler brott kan klaras upp.

3. **Polis nära dig i hela landet.**
   Fler poliskontor och lokala polisnav ska etableras där staten idag är frånvarande. En tydlig nationell ambitionsnivå ska sättas för polisiär tillgänglighet nära medborgarna i alla landets 290 kommuner.

4. **Kortare handläggningstider i hela rättskedjan.**
   Resurser ska tillföras polis, åklagare, domstolar och kriminalvård, och användas effektivare, så att fler ärenden kan hanteras snabbare och fler brott leder till påföljd.

5. **Permanent snabbare lagföring.**
   Arbetssättet med snabbare lagföring ska införas i hela landet med tydliga tidsatta mål. Det gör att vardagsbrott i hem och på gårdar möts av direkta och tydliga konsekvenser.

6. **Brott mot företagare ska tas på allvar.**
   Inför ett särskilt snabbspår för återkommande stölder, hot, bedrägerier och utpressning mot småföretagare och lokala verksamheter.

7. **Skapa ett centrum för brottsförebyggande arbete.**
   Ett nationellt centrum ska stötta kommuner, skolor, socialtjänst och polis i det brottsförebyggande arbetet, särskilt mot gängrekrytering och återfall. Det ska följa upp vilka insatser som faktiskt minskar brott och otrygghet, utbilda olika aktörer och ge behovsanpassat stöd i svåra ärenden.

8. **Stoppa brott och bedrägerier mot äldre.**
   Polisens och rättsväsendets arbete för att bekämpa brott och bedrägerier mot äldre måste öka. Bankerna måste ta ett större ansvar vid bedrägerier och säkerheten för bank-id måste höjas.

5.2 Hårda straff där det gör skillnad

Sverige behöver straff som faktiskt leder till färre brott. Symbolåtgärder som ser tuffa ut men inte fungerar, eller generella krav på hårdare straff utan tydliga effekter, ger inte önskade resultat. Samtidigt innebär varje brott en kränkning av ett brottsoffer som förtjänar upprättelse.

För att stärka rättsstaten på riktigt krävs träffsäkra åtgärder som ger effekt där de behövs som mest. Straffen ska vara skarpa där det gör skillnad, verktygen effektiva och insatserna följas upp och utvärderas, så att fler brott klaras upp och färre drabbas. Hela straffskalan ska användas och den som begår upprepade brott ska inte få rabatt på straffet.

För att stärka rättsstaten på riktigt krävs träffsäkra åtgärder som ger effekt där de behövs som mest.

1. **Dubbla straff för den som rekryterar barn till kriminalitet.**
   Den som lockar, rekryterar eller utnyttjar barn och unga för att begå brott ska dömas för både för barnets brott och för rekryteringen av barnet. Att utnyttja ett barn som verktyg för kriminalitet är ett av de allvarligaste brotten mot ett samhälle och ska bestraffas därefter.

2. **Skydda dem som vågar vittna.**
   Skyddet för rättsprocessen måste stärkas. Straffen för övergrepp i rättssak och mened ska skärpas och vittnesskyddet stärkas. Då vågar fler vittna och fler brott kan klaras upp.

3. **Öka användningen av fotboja.**
   Elektronisk intensivövervakning ska användas mer som en del av påföljder och skyddsåtgärder, särskild för att förebygga nya brott.

4. **Skydda den som är utsatt för våld i nära relationer och begränsa förövaren.**
   Arbetet mot våld i nära relationer ska skärpas med mer effektiva kontaktförbud, så att förövaren begränsas till ett särskilt område istället för som nu, då brottsoffret fredas i ett särskilt område.

5. **Nej till sänkt straffmyndighetsålder.**
   Att låsa in 13- och 14-åringar i fängelse stoppar inte rekryteringen till gängen. Barn som begår grova brott ska mötas av intensiva insatser och tas bort från gatan, inte riskera att drivas djupare in i kriminaliteten i en fängelsecell.

6. **Utvärdera vad som faktiskt fungerar.**
   Nya påföljder och brottsförebyggande verktyg ska följas upp var för sig och samlat, samt utvärderas mot tydliga mål. Det säkerställer att åtgärderna leder till högre uppklarningsgrad och fler lagföringar.

5.3 Rädda barn och unga från kriminella nätverk

För många barn och unga rekryteras in i våld, utnyttjas för brott och växer upp med en normalisering av gängens kriminella värld. Samhällets insatser kommer ofta för sent, hänger inte ihop och är för svaga för att bryta utvecklingen. Barn och unga som borde mötas av stöd, trygghet och framtidstro lämnas istället i otrygghet och utanförskap.

För att bryta nyrekryteringen och ge unga en väg bort från kriminalitet krävs tidiga insatser, tydligt ansvar och en starkare kedja från förebyggande arbete till vård, uppföljning och stöd.

För att bryta nyrekryteringen och ge unga en väg bort från kriminalitet krävs tidiga insatser, tydligt ansvar och en starkare kedja från förebyggande arbete till vård, uppföljning och stöd. Den som rekryterar barn till kriminalitet ska stoppas och möta hårda straff. Samhället ska finnas där från början och ge varje barn rätt stöd i rätt tid. För att fler barn och unga ska rekryteras till det goda samhället krävs föräldrar som kan stötta sina barn och själv få stöttning i det, ett starkt föreningsliv och lokalsamhälle och en skola som ser och stöttar varje elev. Alla insatser måste hållas ihop av pålitliga vuxna och alla ansvariga måste kunna samarbeta. Unga som begår brott eller riskerar att dras in i kriminalitet ska mötas upp av samhället, inte lämnas på gatan.

1. **Den som rekryterar barn in i kriminalitet ska mötas av särskilt skarpa konsekvenser.**
   Polisens och socialtjänstens arbete ska inriktas mer mot dem som styr, pressar och rekryterar barn till brott. Den som lockar, rekryterar eller utnyttjar barn och unga för att begå brott ska alltid dömas minst lika hårt som för brottet i sig och straffet ska kunna bli väsentligt hårdare.

2. **Stärk föräldraansvaret och föräldrarollen.**
   Föräldrar ska få stöd att vara det viktigaste skyddet mot att barn dras in i kriminalitet. Föräldrar ska kunna delta i barns behandling och sociala insatser utan att förlora inkomst, men samtidigt vill vi se tydliga krav på föräldrar vars barn har begått upprepade brott att aktivt samverka med socialtjänsten.

3. **Skapa barnskyddsteam.**
   Skola, socialtjänst, polis och vård ska vara i tät samverkan och kunna dela information och arbeta efter tydliga gemensamma arbetssätt. Nödvändiga sekretessändringar ska genomföras så att insatser kan sättas in i tid.

4. **En ansvarig vuxen för varje barn i riskzon, i hela landet.**
   En barnansvarig ska utses för unga i hög riskzon, så att familjen vet vem som ansvarar för att insatser samordnas och följs upp. Antalet trygghetsvärdar ska öka och civilsamhällets brottsförebyggande arbete ska underlättas. Det skapar fler trygga vuxna som kan fånga upp unga i tid.

5. **Barnens larmnummer till trygghet och skydd.**
   Inför en nationell linje dit barn själva, föräldrar och andra vuxna kan vända sig när ett barn hotas, pressas eller riskerar att dras in i kriminalitet. Larm ska snabbt leda vidare till polis och barnskyddsteam som kan skydda barnet och familjen. Alla barn ska få information om linjen i skolan.

6. **Stöd att lämna kriminaliteten.**
   Avhopparprogram ska byggas ut och permanentas, med särskilda insatser för unga och riktade program för tjejer och kvinnor. Det ger fler en reell möjlighet att lämna kriminalitet och börja om.

7. **Upptäck utsatthet i tid med stärkt stöd i hemmet och bättre tilltro till myndigheter.**
   Inför ett nationellt screeningprogram för barn. Regelbundna kontroller för att upptäcka våld och trauma mot barn, exempelvis via BVC, i skolan och med fler hembesök, gör att fler barn kan få hjälp innan problemen växer. Tilliten till socialtjänsten brister på många håll och behöver stärkas, bland annat med hjälp av civilsamhället.

8. **Reformera SiS och tvångsvården.**
   Placeringar ska vara säkra och fria från våld och övergrepp, med stopp för fortsatt gängkontakt. Vården ska bryta rekryteringen, inte förstärka den.

9. **Bättre eftervård för barn och unga som placerats eller frihetsberövats.**
   Barn och unga som varit placerade ska få ett eftervårdsprogram och frihetsberövade ska få stöd från dag ett genom ett nationellt utslussningsprogram med skola, behandling och stöd. Kommunalt stöd ska säkerställas upp till 25 års ålder.

10. **Jobb istället för brott.**
    Unga i riskzon ska få fler möjligheter till praktik och arbete genom samarbete mellan skola, kommun och näringsliv, redan från 13 års ålder. Ett nationellt introduktionsstöd ska göra det enklare för arbetsgivare att ta emot unga. Ta bort anställningsskatten för unga, och underlätta för de så kallade studiemotiverande jobben för ungdomar.

5.4 Stoppa brottsvinsterna och den kriminella ekonomin

Den organiserade brottsligheten drivs av pengar. Idag kan kriminella tjäna miljardbelopp på bedrägerier, arbetslivskriminalitet och ekonomisk brottslighet, samtidigt som seriösa företag konkurreras ut och skattepengar missbrukas. Brott mot företagare är ett stort problem, likaså när företag används som brottsverktyg.

För att slå tillbaka mot kriminaliteten på riktigt måste brottsvinsterna stoppas. Den kriminella ekonomin ska strypas, kontrollerna skärpas och samhällets verktyg bli vassare. Då stärks tryggheten och tilliten i samhället.

1. **Ekokrim – för kampen mot ekonomisk brottslighet.**
   Ekobrottsmyndigheten ska ersättas av ett Ekokrim och straffen skärpas för ekonomisk brottslighet, inklusive grova bedrägerier och penningtvätt. Det ökar träffsäkerheten och kraften i bekämpningen.

2. **Slå hårdare mot miljöbrott och korruption.**
   Ekokrim ska få ansvar för att utreda grova miljöbrott och systemhotande korruption. Det gör att allvarliga brott mot samhälle och miljö hanteras samlat och effektivt.

3. **Gör det svårare att kartlägga brottsoffer på nätet.**
   Bara i Sverige kan kriminella identifiera sina brottsoffer genom publika hemsidor. För att stoppa kartläggning av brottsoffer måste tillgången till enskildas personuppgifter i sökbara databaser begränsas.

4. **Stoppa bedrägerier innan pengarna försvinner.**
   Möjliggör informationsdelning mellan banker. Banksekretessen ska lättas vid konkret misstanke om brott så att bedrägerier kan stoppas innan pengarna försvinner.

5. **Skydda våra skattepengar från kriminella.**
   Offentliga stöd och bidrag ska inte gå till kriminella eller antidemokratiska aktörer. Kontrollerna ska skärpas så att pengarna går till rätt ändamål. Välfärdsbrotten måste förebyggas med en nationell annonsdatabas och varningslista och möjligheten till näringsförbud ska utökas.

6. **Skärpta regler för näringsförbud.**
   Sanktioner ska införas vid brott mot näringsförbud och reglerna ska gälla i hela EU. Det gör det svårare att fortsätta bedriva brottslig verksamhet.

7. **Stoppa bolagsfusket med licenskrav för bolagsförmedlare.**
   Bolagsförmedlare ska omfattas av licens, lämplighetsbedömning och skärpta kontroller. Det försvårar upplägg som används för fusk och brott.

8. **Krafttag mot arbetslivskriminalitet.**
   Kontrollerna ska stärkas och arbetsgivare som fuskar ska kunna nekas arbetstillstånd och uteslutas från upphandlingar och stöd. Det skapar sund konkurrens och skyddar arbetstagare.

9. **Fortsatt kamp mot narkotikan.**
   Den grova organiserade brottsligheten och dess ekonomi grundar sig fortfarande i stor utsträckning på handel med narkotika. Skjutningar är ofta kopplade till konflikter om kontrollen över försäljning av narkotika i specifika områden. Att aktivt bekämpa handeln med narkotika är därför centralt av flera skäl. Det är därför viktigt att överlåtelse, innehav och bruk av narkotika fortsatt är straffbart.

5.5 Skydda brottsoffren, begränsa förövarna

Den som utsätts för ett brott ska aldrig lämnas ensam. Ett tryggt samhälle bygger på att den som drabbas snabbt och värdigt får stöd, skydd och upprättelse. När brottsoffer inte får det stöd de behöver ökar risken att de inte medverkar till utredningen och rättvisa blir inte skipad, oavsett hur grovt brottet var.

Ett tryggt samhälle bygger på att den som drabbas snabbt och värdigt får stöd, skydd och upprättelse.

För att stärka brottsoffrens ställning krävs mer och ett tydligare ansvar från samhället. Stödet ska komma tidigt, skyddet vara starkt och vägen till ersättning enkel, så att den som utsatts får upprättelse och kan gå vidare. Kopplingen mellan barn som utsätts för, eller upplever våld, under sin uppväxt och de som ansluter sig till gängkriminalitet är dessutom mycket stark och det är ytterligare ett skäl att göra allt för att barn inte ska bli brottsoffer.

1. **Mer pengar till brottsofferjourerna och underlätta för de som lämnar våldet.**
   Samhällets stöd ska förstärkas genom ökat stöd till brottsofferjourer och andra delar av civilsamhället. Det gör att fler får hjälp i den akuta situationen. Ett lämnaprogram med en lämnapeng ska införas så att alla har råd och möjlighet att lämna en våldsam relation.

2. **Brottsofferstöd inom ett dygn.**
   Den som anmäler ett brott ska få tillgång till stöd inom 24 timmar, inklusive bättre tillgång till målsägandebiträde genom hela processen.

3. **Krafttag mot våld mot barn.**
   En nationell strategi ska införas, Barnahus ska finnas i hela landet och sexualbrott mot barn ska kunna utredas och straffas oavsett hur lång tid som har gått. Det stärker skyddet mot återkommande våld och kränkningar oavsett om det sker i hemmet, skola eller på nätet.

4. **Barnens rätt ska stärkas.**
   En barnrättskommitté ska tillsättas och Barnombudsmannen få möjlighet att driva egna ärenden. Det ger barn större inflytande och bättre skydd.

5.6 Stoppa mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck

Våld inom relationer och inom familjen är ett hinder för frihet, självbestämmande och det utgör en livsfara. Varje år blir 13 kvinnor mördade av en man hon har eller har haft en nära relation med. Den farligaste platsen för en kvinna är hennes eget hem och den farligaste perioden är när hon vågar ta steget och bryta upp. Barn, unga och kvinnor drabbas särskilt hårt av hedersrelaterat våld och förtryck. Genom kontroll, hot och våld nekas de rätten att välja vänner, utbildning, partner eller livsväg. Det är ett allvarligt brott mot grundläggande fri- och rättigheter.

För att stoppa våld i nära relationer och bekämpa hedersförtryck krävs tidiga insatser, tydligare lagstiftning och ett starkare stöd till de som drabbas.

För att stoppa våld i nära relationer och bekämpa hedersförtryck krävs tidiga insatser, tydligare lagstiftning och ett starkare stöd till de som drabbas. Samhället måste både förebygga och ingripa tidigare och alltid stå på den utsattas sida.

1. **Reformera kontaktförbudslagstiftningen.**
   Ett restriktionsområde för förövaren bör införas, istället för ett begränsningsområde för den utsatta. Det är förövarens frihet som ska begränsas, inte offrets. Möjligheten att leva ett normalt liv, även utanför kontaktförbudets område, måste bestå.

2. **Inför ett nationellt lämnaprogram med en lämnapeng.**
   Alla ska kunna lämna en våldsam relation. Med ett nationellt lämnaprogram och en lämnapeng kan den som utsätts för våld i nära relation få samordnat stöd och ekonomisk möjlighet att lämna en farlig relation.

3. **Våld i nära relationer ska behandlas som grova brott.**
   Polis och åklagare ska använda samma skarpa verktyg här som vid andra grova brott, med förhör, brottsplatsundersökningar, teknisk bevisning och tvångsmedel från början.

4. **Få hem barn och unga som förs utomlands på olagliga hedersresor.**
   Bättre konsulär hjälp till barn och unga som förs utomlands på grund av hedersrelaterat våld och förtryck. Förbättra mottagandet för de som kommer hem. Om barnet behöver placeras så är det viktigt att det sker i ett boende där de både får skydd och vid behov behandling för att få en bra fortsatt uppväxt

5. **Förbättra kontrollen mot illegala ingrepp.**
   Oskuldskontroller, oskuldsingrepp och utfärdandet av oskuldsintyg är idag kriminaliserat. Men vi vet att efterfrågan på sjukvården för dessa ingrepp består. Inspektionen för vård och omsorg behöver ges ett särskilt uppdrag och verktyg för att kontrollera lagens efterlevnad.

6. **Skolan och förskolan ska bli bättre på att upptäcka hedersförtryck.**
   Inkludera kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck i förskolan för att få in tidigt förebyggande arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck och höj förskolelärares kunskap om hur de ska agera vid upptäckt.

7. **Bekämpa ekonomiskt våld.**
   Förbättra myndigheternas arbete och ta fram en nationell definition av ekonomiskt våld för att synliggöra och motverka kontroll över kvinnors ekonomi. Stoppa beskattning av brottsoffer, som offer för koppleri eller människohandel.

8. **Återupprätta kvinnojourernas närvaro i hela landet.**
   Den nya lagstiftningen har fört med sig att kvinnojourer i hela landet tvingats stänga eller minska sina öppettider. Denna utveckling måste vändas och staten ta ett större ansvar för att kvinnojourer finns i hela landet.

9. **Stöd till unga i destruktiva relationer.**
   Inrätta en nationell hjälplinje för unga som utsätts för eller utövar våld i nära relationer, för att förebygga våld tidigt.

6.

Frihet och framtidstro.

6. Frihet och framtidstro

Friheten och framtidstron är grunden för det som har byggt Sverige starkt. Möjligheten att forma våra egna liv, säga vad vi tycker och påverka samhället. Det har byggt ett land präglat av tillit, öppenhet och ansvar. Detta är självklart i en liberal demokrati som värnar individens rättigheter och sätter gränser för vad makten får göra.

Idag utmanas friheten. I land efter land monteras rättigheter och friheter, som många tagit för givna, ned inför rullande tv-kameror. Även i Sverige ser vi ökad polarisering och misstro, samt förslag som riskerar att försvaga rättssäkerheten och individens skydd mot staten. Rasismen, med angrepp på minoriteter, vardagsrasism och diskriminering, begränsar människors frihet. Samtidigt upplever många människor att friheten i deras vardag hålls tillbaka, av krångliga regler, ekonomisk otrygghet och ett samhälle som inte alltid fungerar.

Sverige kan mer. Sverige kan och ska vara ett land där friheten växer. Där människor kan leva i trygghet, med egenmakt och tillit till att samhället står på deras sida. Ett land där det är möjligt att tänka fritt och stort, pröva nytt och bygga en bättre framtid. Rasismen har ingen plats i Sverige och ska alltid motverkas, från förskolan, arbetsplatsen och äldreboendet till riksdag och regering.

Att stärka friheten handlar inte bara om att försvara de rättigheter vi redan har. Det handlar också om att göra det möjligt för fler att använda dem. Att ha ett jobb att gå till, ett hem att leva i och en vardag som fungerar är avgörande för människors egenmakt och framtidstro.

För att bygga Sverige friare krävs en bergfast riktning. Försvara den liberala demokratin och civilsamhället, stärk människors frihet i vardagen och skapa fler möjligheter för alla att forma sina egna liv.

Sverige kan vara ett land med både större frihet och starkare sammanhållning. Men det kräver politiskt mod, långsiktiga reformer och en tydlig tro på individens kraft.

Sverige kan mer. Vi kan bygga ett friare land där framtidstron växer.

Det här vill Centerpartiet göra

Vi kommer alltid, överallt och utan undantag försvara Sveriges liberala demokrati.
Lagen ska skydda dina grundläggande rättigheter, domstolar och oppositionspolitiker ska säkra att den följs, och journalister ska granska makten oavsett vem som bestämmer.

Dina rättigheter gentemot staten ska bli starkare
Om staten stoppar dig från att bruka din skog eller mark, eller om du hamnar i kläm för att en myndighet gör fel, då ska du kunna överklaga och få ersättning för det.

Gör Sverige friare och roligare och sätt stopp för allt som gör Sverige tråkigare
Förenkla gårdsförsäljningen. Ta bort danstillståndet på riktigt. Förenkla alkohollagen. Stoppa bullerbråken kring nöjeslivet och idrottsplatser.

Större frihet och egenmakt för kvinnor.
Genom att göra föräldraförsäkringen mer jämställd får kvinnor bättre ekonomiska förutsättningar och män mer tid med sina barn. Och med fler kvinnor i politiken blir hela samhället mer rättvist.

Sätt stopp för massövervakning.
Du ska äga rätten till hur data om dig används och veta att du inte blir övervakad av staten. Stoppa förslaget som Chat Control. Ställ krav på digitala plattformar.

Inför rätten till aktiv dödshjälp
Personer med en obotlig sjukdom och stort lidande bör få rätt till aktiv dödshjälp. Tillsätt en grundlig utredning om hur det ska utformas.

6.1 Stärk den liberala demokratin

Den liberala demokratin urholkas i land efter land, även i rika och till synes etablerade demokratier. Det kan också hända här. Sverige ska vara en stark, öppen och levande demokratin där varje människas fri- och rättigheter respekteras.

För att ständigt försvara och utveckla demokratin krävs tydligare skydd för individens rättigheter, starkare institutioner och ökad transparens i politiken. Sverige ska stå emot både inre och yttre hot. Samtidigt ska makten kunna granskas, rättigheter värnas och tilliten till samhället bestå.

För att ständigt försvara och utveckla demokratin krävs tydligare skydd för individens rättigheter, starkare institutioner och ökad transparens i politiken.

1. **Försäkra dina rättigheter i grundlagen.**
   Våra grundläggande fri- och rättigheter ska vara robusta och skyddade från godtyckliga beslut och otillbörlig myndighetsutövning. Därför ska skyddet för medborgarnas grundläggande rättigheter förstärkas i grundlagen, bland annat rätten till personlig integritet, rätten till ett privatliv och rätten till skydd mot diskriminering.

2. **Sverige behöver en konstitutionsdomstol.**
   En konstitutionsdomstol skulle säkra att regering och riksdag följer grundlagen och förbättra medborgarnas möjligheter att få sin sak prövad.

3. **Skydda oppositionen.**
   Den politiska oppositionen är viktig för demokratin. Den granskar och kritiserar de som bestämmer och håller dem ansvariga när de gör fel. Men i Sverige är den ordningen sårbar eftersom oppositionens inflytande till stor del hänger på praxis. Därför ska en parlamentarisk kommitté analysera oppositionens roll och föreslå lagstiftning som skyddar den.

4. **Öka stödet till utsatta journalister.**
   Fria medier eller deras medarbetare ska aldrig kunna tystas av hot eller utpressning.

5. **Skydda demokratin från riskerna med digitala sociala plattformarna.**
   De globala digitala plattformarna har stort inflytande över demokratin i Sverige. De kan styra hur information sprids och förvärra splittringar i samhället, och de är sårbara för desinformation och påverkansoperationer. Därför vill vi utreda hur internationella plattformsbolag påverkar demokratin, journalistiken och det offentliga samtalet i Sverige och hur demokratin kan skyddas mot riskerna det medför.

6. **Släpp loss den akademiska friheten.**
   Sverige ska vara fria tankars hem och högre utbildning fria människors grogrund. Vi vill bland annat göra fler högskolor och universitet till stiftelser med större självständighet från politisk påverkan.

7. **Uppmuntra fler att engagera sig politiskt.**
   Trots att svenskarna är samhällsengagerade är färre med i ett politiskt parti än förut, och en ännu mindre skara vill axla ansvaret som folkvald. Det gör att makten koncentreras och att många viktiga röster inte hörs i politiken. Det innebär också att vi på sikt kan se fler tomma stolar i kommunfullmäktige runtom i landet. Vi vill sätta ett mål om att fler ska vara partipolitiskt engagerade till 2034 och långt fler till 2050 och utreda hur vi kan nå det målet.

8. **Sätt stopp för anonyma trollfabriker.**
   Trollfabriker och anonym kommunikation från politiska partier skadar demokratin och det offentliga samtalet. Säkerställ att reglerna kring avsändare av politisk kommunikation efterlevs, framför allt i sociala medier.

9. **Visa var partiernas pengar kommer från.**
   Allmänheten ska enkelt få veta varifrån politiska partier får sina pengar. Vi vill bland annat göra det svårare att runda förbudet mot anonyma donationer och att partierna ska redovisa mer information om sina tillgångar och skulder, inkomster och utgifter och att väljarna ska få bättre insyn i valkampanjerna snabbare efter ett val.

10. **Nej till statlig massövervakning.**
    Förslag som innebär generell övervakning av medborgares kommunikation ska bekämpas, till exempel EU:s förslag om Chat Control. Meddelandefriheten och rätten till kryptering ska värnas.

11. **Ge individen kontroll över sin personliga data.**
    Sverige ska införa en modell där medborgaren, som i Estland, äger rätten till sina egna data och aktivt kan se och kontrollera när och hur myndigheter använder informationen.

12. **Värdera rättssäkerheten högre.**
    Det är fullt möjligt att bekämpa den organiserade brottsligheten och samtidigt värna rättsstatens principer utan att ge avkall på människors juridiska rättigheter. Vi vill se effektiva verktyg för rättsväsendet, träffsäkra straffskärpningar och säkra att rättssäkerheten värderas högt i lagstiftningsarbetet.

6.2 Befäst individens rättigheter gentemot staten

I en rättsstat måste individen stå stark gentemot staten och ha möjlighet att hävda sina rättigheter. För att människor ska kunna lita på rättssystemet krävs att makt kan prövas, fel kan rättas till och den som drabbas av myndighetsbeslut får upprättelse.

I en rättsstat måste individen stå stark gentemot staten och ha möjlighet att hävda sina rättigheter.

1. **Grundlagsskydda rätten till domstolsprövning.**
   Rätten till domstolsprövning är grundläggande i en demokratisk rättsstat. Utan den står medborgarna försvarslösa inför myndigheternas maktutövning. Trots det finns minst 494 exempel i svenska lagar och förordningar som står i strid med rätten till domstolsprövning, där individen inte har rätt att få sin sak prövad i domstol. Även företag står emellanåt maktlösa inför myndigheternas beslut. De olagliga överklagandeförbuden ska fasas ut och rätten till domstolsprövning grundlagsskyddas.

2. **Gör staten skadeståndsskyldig i fler fall och höj skadeståndena.**
   Även i ett så väl fungerande land som Sverige händer det att myndigheter gör fel och att enskilda människor hamnar i kläm. I vissa fall är konsekvenserna riktigt allvarliga. Men trots det är staten skadeståndsskyldig i alldeles för få fall och skadeståndena är alldeles för låga. Det ska ändras, så att fler medborgare får upprättelse.

3. **Förstärk rätten till full ersättning när det allmänna inskränker en individs rätt att använda sin mark.**
   Det ska vara givet att den som inte får bruka sin skog eller använda sin mark på annat sätt också får rimlig ersättning för det.

6.3 Självbestämmande över sin egen kropp

Självbestämmande över den egna kroppen är en grundläggande del av människors frihet och värdighet. Människor ska kunna slippa outhärdligt lidande och få dö under värdiga former.

Självbestämmande över den egna kroppen är en grundläggande del av människors frihet och värdighet.

1. **Grundlagsskydda aborträtten i Sverige och i hela EU.**
   Abort ska gälla lika för alla som befinner sig i Sverige, oavsett medborgarskap. Riv upp Tidöregeringens öppning att kunna begränsa aborträtten för utländska medborgare.

2. **Inför rätten till aktiv dödshjälp.**
   Personer med en obotlig sjukdom och stort lidande bör få rätt till aktiv dödshjälp. Tillsätt en grundlig utredning om hur det ska utformas.

6.4 Sverige kan ge fler möjligheten att bilda familj

Sverige ska vara ett land där fler får möjlighet att bilda familj. Om vägen till föräldraskap inte avgörs av plånbok, bostadsort eller stelbenta regler kan fler förverkliga den drömmen. Idag ser vi hur allt fler behöver medicinsk hjälp för att få barn, samtidigt som tillgången till behandling varierar och möjligheterna begränsas av system som inte hängt med i människors verklighet.

För att fler ska kunna gå från ofrivillig barnlöshet till ett liv med familj krävs en mer tillgänglig och rättvis fertilitetsvård.

För att fler ska kunna gå från ofrivillig barnlöshet till ett liv med familj krävs en mer tillgänglig och rättvis fertilitetsvård. För att vården ska vara jämlik behöver reglerna bli mer flexibla och likvärdiga i hela landet. Och för att friheten ska vara verklig måste stödet finnas där när människor behöver det – oavsett livssituation.

1. **Fler IVF-försök för alla.**
   Fördubbla antalet offentligt finansierade IVF-försök från tre till sex, så att möjligheten att få barn inte avgörs av ekonomiska resurser, samt stärk rättigheterna och öka tillgängligheten för ensamstående som önskar genomgå IVF.

2. **Stöd även för syskonförsök.**
   Inför offentligt finansierade IVF-behandlingar även för dem som redan har ett barn, så att fler familjer kan växa på sina egna villkor.

3. **Individuella bedömningar istället för fasta åldersgränser.**
   Ersätt rigida åldersgränser med medicinska bedömningar som utgår från individens förutsättningar, så att fler kan få tillgång till behandling.

4. **Likvärdig fertilitetsvård i hela landet.**
   Inför ett nationellt regelverk som gör det möjligt att få IVF av hög kvalitet oavsett var man bor.

6.5 Kvinnors frihet och egenmakt med ökad jämställdhet

Jämställdheten i Sverige har tagit stora steg framåt, men kvinnors frihet begränsas fortfarande i praktiken. För att varje kvinna ska kunna forma sitt eget liv krävs ekonomisk självständighet, lika tillgång till makt och trygghet. Idag ser vi hur löneskillnader består, hur kvinnor tar ett större ansvar för familjen och hur våld och kontroll fortsatt inskränker deras livsutrymme. När kvinnor hålls tillbaka påverkas deras frihet, samtidigt som värdefulla perspektiv och innovationer går förlorade. Alla gynnas av ett mer jämställt samhälle.

För att varje kvinna ska kunna forma sitt eget liv krävs ekonomisk självständighet, lika tillgång till makt och trygghet.

En stark egenmakt för kvinnor kräver en politik som angriper flera problem samtidigt. För att öka den ekonomiska friheten behöver villkoren på arbetsmarknaden och i familjelivet förändras. För att även stärka demokratin måste fler kvinnor kunna delta och påverka. Och för att friheten ska vara verklig måste mäns våld och kontroll av kvinnor bekämpas med full kraft.

1. **En mer jämställd föräldraförsäkring.**
   Reformera föräldraförsäkringen genom att tredela föräldrapenningen och införa fler reserverade månader, så att ansvaret för barn delas mer lika och kvinnors ställning på arbetsmarknaden stärks. Med fler dubbeldagar kan fler familjer dela på ansvaret.

2. **Ekonomiska drivkrafter för jämställdhet.**
   Inför en jämställdhetsbonus för familjer som delar mer lika på föräldraledigheten och skapa bättre villkor för företagare att vara föräldralediga.

3. **Snabbare återgång till arbete.**
   Avskaffa lägstanivådagarna och styr mot att mer av föräldraledigheten tas ut tidigt, så att fler kvinnor kan återvända till arbetsmarknaden och stärka sin ekonomi.

4. **Fler kvinnor i politiken.**
   Att kvinnor i många fall tar ett större ansvar för familjen gör det svårare för dem att påverka samhället som fritidspolitiker. Utred hur det kan bli enklare att kombinera uppdrag som fritidspolitiker med familjeliv, så att fler kan engagera sig och påverka samhällsutvecklingen.

5. **Tryggare villkor för förtroendevalda.**
   Förbättra skyddet mot hot, hat och trakasserier riktade mot politiskt engagerade, med särskilt fokus på kvinnors utsatthet.

6.6 Frihet att vara den man är och älska den man vill

Frihet handlar om rätten att leva sitt liv fullt ut och att kunna vara den man är och älska den man vill utan rädsla, hot eller begränsningar. För att Sverige ska vara ett land med framtidstro måste varje människa kunna leva öppet, bilda familj och forma sitt liv på sina egna villkor. HBTQI-personers rättigheter är en självklar del av ett fritt och liberalt samhälle. Hot och hat måste tas på större allvar, inte minst gentemot transpersoner som idag lever i en mycket utsatt position.

För att Sverige ska vara ett land med framtidstro måste varje människa kunna leva öppet, bilda familj och forma sitt liv på sina egna villkor.

För att stärka friheten krävs att lagstiftning och samhällssystem hänger med i människors verklighet. För att öka tryggheten måste hatbrott tas på större allvar och brottsoffer få upprättelse. För att alla ska ha lika möjligheter till hälsa och livskvalitet behöver vården vara tillgänglig i hela landet.

1. **Modernisera familjerätten.**
   Anpassa föräldrabalken till dagens familjer så att fler än två personer kan vara vårdnadshavare och tillåt altruistiskt surrogatmödraskap, så att fler kan bilda familj på sina villkor.

2. **Utveckla arbetet mot hatbrott.**
   Öka resurserna till polisens demokrati- och hatbrottsenheter så att fler brott utreds, fler gärningspersoner lagförs och fler brottsoffer får upprättelse.

3. **Säkra tillgången till hiv-medicin i hela landet.**
   Genomför en nationell satsning för att korta köerna och säkerställa att förebyggande hiv-medicin (så kallad pre-exponeringsprofylax eller PrEP) finns tillgänglig oavsett var i Sverige man bor.

6.7 Jobb är vägen till ekonomisk frihet och egenmakt

Jobb är grunden för människors frihet och framtidstro. För att fler ska kunna stå på egna ben, bidra till samhället och forma sina liv krävs en arbetsmarknad där vägen till arbete är tydlig och möjlig. Idag ser vi hur arbetslösheten biter sig fast och hur allt fler, inte minst unga, får vänta för länge på sitt första jobb.

För att fler ska kunna stå på egna ben, bidra till samhället och forma sina liv krävs en arbetsmarknad där vägen till arbete är tydlig och möjlig.

För att bryta arbetslösheten krävs reformer som gör det enklare att anställa och mer lönsamt att arbeta. För att fler ska kunna ta klivet in på arbetsmarknaden måste skatter och regelverk utformas så att arbete och företagande lönar sig. Och för att människors egenmakt ska öka behöver fler få behålla mer av sin lön och kunna bygga sin egen trygghet

1. **Stärk äganderätten som grund för ekonomisk frihet.**
   Grundlagsskydda äganderätten och försvara den konsekvent, så att människor och företag vågar investera, bygga och utveckla verksamheter i hela landet.

2. **Sänk skatter för arbete och företagande.**
   Minska skatter och avgifter, särskilt för dem med lägre inkomster, så att det blir mer lönsamt att arbeta och billigare att anställa. Det stärker drivkrafterna att gå från bidrag till jobb och skapar fler möjligheter på arbetsmarknaden.

3. **Gör det enklare att anställa.**
   Förenkla regelverk och minska kostnaderna för att anställa, särskilt för små och växande företag, så att fler jobb kan skapas snabbare.

4. **Fler vägar till första jobbet.**
   Sänk trösklarna in på arbetsmarknaden genom reformer som gör det lättare för unga och nyanlända att få sitt första jobb och bygga erfarenhet.

6.8 Sverige vinner på en fri kultur och ett levande civilsamhälle

Kulturen och civilsamhället är grunden för ett öppet och levande samhälle. Det är där människor möts, engagerar sig och bygger tillit i föreningar och trossamfund, på idrottsplatser och i kulturlivet, i bygdegårdar och bibliotek. Bildning får den enskilda människan att växa och hela samhället att bindas samman. För att Sverige ska hålla ihop krävs ett starkt civilsamhälle och en fri kultur som finns tillgänglig i hela landet och som ger människor möjlighet att både delta och bidra.

För att bygga upp demokratin och människors gemenskap måste politiken skapa rätt förutsättningar utan att ta över. För att fler ska kunna engagera sig behöver hinder tas bort, finansieringen bli mer långsiktig och friheten värnas. Barn och unga ska kunna möta och utöva idrott och kultur. Och för att hela Sverige ska leva måste kultur och civilsamhälle ges utrymme i både landsbygder och växande städer.

1. **Skydda kulturens frihet.**
   Slå fast principen om armlängds avstånd och motverka politisk detaljstyrning, så att kulturen inte används för politiska syften.

2. **Sprid scenisk verksamhet till hela landet.**
   Det är viktigt att nationella scener såsom Dramaten, Operan, med flera, ges förutsättningar att turnera i Sverige så att fler kan ta del av kulturen, oavsett bostadsort, exempelvis genom bättre förutsättningar för Riksteatern.

3. **Minska byråkratin för civilsamhället.**
   Ersätt projektstyrning och kortsiktiga bidrag med friare och mer långsiktiga verksamhetsstöd, så att föreningar kan fokusera på sin kärnverksamhet istället för administration.

4. **Försäkra public services oberoende.**
   Grundlagsskydda public service för att säkra ett starkt och oberoende medielandskap som bidrar till det fria samtalet i hela landet.

5. **Återupprätta folkbildningen.**
   Säkerställ långsiktig finansiering av studieförbund och folkhögskolor, som spelar en central roll för kultur, inte minst för barn och unga och minoriteter, för bildning, integration och inkludering i hela Sverige.

6. **Mötesplatser i hela landet.**
   Stärk stödet till föreningslokaler, bygdegårdar och andra samlingsplatser som gör det möjligt för människor att mötas, särskilt i landsbygder.

7. **Gör det enklare att driva förening.**
   Se över regelverk för bankkonton och ekonomi så att seriösa föreningar enklare kan verka, samtidigt som det finns kontroll för att förebygga fusk och missbruk av föreningens pengar.

8. **Lyft idrotten och föreningslivet.**
   Genomför en nationell satsning på idrottsanläggningar och aktivitetsytor i hela landet, med särskilt fokus på områden där deltagandet i föreningslivet är lågt. Säkra barn och ungas tillgång till idrott och friluftsliv med trygga ledare.

9. **Satsa på elitidrott och stora idrottsevenemang.**
   Att Sverige fortsätter sina framgångar i elitidrotten är bra för utövare, ungdomar och tv-tittare – och ännu bättre när det sker på hemmaplan. Förbättra stödet till elitidrotten och locka fler stora idrottsevenemang till Sverige. Särskilda insatser krävs för att riva de ekonomiska och strukturella hinder som idag utestänger många paraidrottare. Förutsättningarna för parasporten måste stärkas på alla nivåer, från bredd till elit.

10. **Underlätta alkoholservering vid kulturevenemang.**
    Förenkla reglerna för serveringstillstånd för alkoholdrycker vid kulturevenemang.

6.9 Gör vardagen enklare och roligare

Om människor ska få större frihet i vardagen behöver makt flyttas närmare individen och besluten bli mer anpassade efter verkligheten.

För att vuxna människor ska kunna ta ansvar för sina egna liv krävs färre onödiga regler, mindre detaljstyrning och större tillit från politiken.

För att vuxna människor ska kunna ta ansvar för sina egna liv krävs färre onödiga regler, mindre detaljstyrning och större tillit från politiken.

1. **Förenkla gårdsförsäljningen.**
   Efter år av debatt och utredningar levererade regeringen till slut en tillkrånglad gårdsförsäljningsreform. Vi vill ta bort onödiga regler och krav för att möjliggöra för fler företag att starta gårdsförsäljning och för att få fler besökare att vilja komma. Gör om gårdsförsäljningen!

2. **Ta bort kravet på danstillstånd en gång för alla.**
   Det är bra att det gamla danstillståndet försvunnit men det är inte rimligt att man fortfarande behöver skicka in en anmälan på förhand. Låt folk dansa!

3. **Gör städer mer levande.**
   Reformera bullerlagstiftningen så att kultur, idrott och nöjesliv kan verka utan orimliga begränsningar, och ge kommuner möjlighet att införa kulturljudzoner.

4. **Enklare alkohollag.**
   Reformera alkohollagstiftningen för att gynna småföretagare och gäster. Vi vill underlätta för hotell, catering och uteserveringar att bedriva verksamhet. Och vi tycker att människor är vuxna nog att även ta med sig upphälld alkohol ut från krogen.

5. **Värna friluftslivet och svensk jaktkultur.**
   Jakt, fiske och friluftsliv är en del av friheten och vardagen för många människor i hela landet. Vapenregler behöver förenklas för laglydiga jägare och sportskyttar, viltförvaltning decentraliseras för att hanteras lokalt i samförstånd mellan jägare och markägare. Försäljningen av viltkött behöver också förenklas.

6. **Genomför ett försök med frikommuner.**
   Beslut ska fattas nära de som berörs och att regler ska anpassas till lokala förutsättningar och behov. Den bästa lösningen för Stockholm är inte alltid den bästa för Dorotea, och vice versa. Därför vill vi genomföra ett långtgående frikommunförsök, där kommuner under en period kan testa nytt och avvika från befintlig lagstiftning.

7.

Ett starkare Sverige i en farligare värld.

7. Ett starkare Sverige i en farligare värld

Sveriges beredskap måste bli bättre. Under lång tid har Sverige levt i en tid av fred och stabilitet. Det har präglat både politiken och samhällsdebatten. Men idag krävs ett tydligare fokus på säkerhet, beredskap och motståndskraft, både militärt och civilt.

För världen har blivit farligare. Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina förändrade Europas säkerhetsläge i grunden. Krigen i Mellanöstern skapar enormt mänskligt lidande och destabiliserar hela regionen. Samtidigt växer hoten från auktoritära regimer som använder cyberattacker, påverkanskampanjer och ekonomiskt beroende som politiska verktyg. Världens demokratiska utveckling går åt fel håll när allt färre länder står upp för öppenhet, frihet, internationell rätt och samarbete.

I en sådan värld räcker det inte att hoppas på det bästa. Sverige måste vara förberett och Sveriges säkerhet byggs i flera lager.

Det handlar om ett internationellt samarbete som ökar vår säkerhet. Om ett starkt försvar som kan möta militära hot. Om ett robust samhälle som klarar kriser. Om en ekonomi som inte gör oss beroende av dem som vill oss illa. Om en trygg internationell rättsordning som säkrar folkrättens principer. Om en svensk migrationspolitik präglad av ordning och principer, inte orimliga utvisningar. Sveriges Natomedlemskap är en historisk förändring. Det innebär både ett skydd och ett ansvar. Sverige ska vara en aktiv och pålitlig partner som bidrar till säkerheten i vårt närområde och i hela alliansen.

Samtidigt är EU avgörande för vår ekonomiska och politiska styrka. I en värld där stormakter konkurrerar måste Europa hålla ihop. Sverige ska vara en drivande kraft för ett mer handlingskraftigt EU.

Men säkerhet handlar inte bara om militär styrka. Det handlar också om motståndskraft i samhället. Om att klara energiförsörjning, livsmedel, transporter, vård, skola, omsorg och digital infrastruktur även i kris. Om att skydda demokratin mot påverkan och desinformation.

Sverige ska inte vara sårbart.

Vi ska stå upp för frihet, demokrati och rättsstat både hemma och internationellt. Vi ska ha en rättvis, rättssäker och hållbar migrationspolitik. Vi ska stödja Ukraina så länge det krävs. Och vi ska bidra till att bygga en säkrare värld.

Sverige ska vara ett öppet land – men aldrig ett svagt land.

Sverige kan mer. Och Sverige ska stå starkt.

Det här vill Centerpartiet göra

Bygg starkare allianser och ett starkare EU för Sveriges säkerhet
Ett starkare samarbete inom Nato och EU gör Sverige tryggare. I en farligare värld ska Sverige bygga starkare allianser, ta större ansvar i vårt närområde och bidra till Europas säkerhet.

Stå upp för Ukraina och den fria världen
Sverige ska vara en tydlig röst för frihet, demokrati och internationell rätt. Stödet till Ukraina ska öka och ligga fast så länge det krävs. Ukraina måste vinna, för deras och vår säkerhet.

Stärk Sveriges beredskap, militära motståndskraft och försörjningsförmåga
Motståndskraften i det svenska samhället och totalförsvaret måste öka, så att vi kan stå emot militära angrepp och så att el, mat, läkemedel, transporter, betalningar och kommunikation fungerar även under hård press.

En rättvis, rättssäker och hållbar migrationspolitik
Migrationspolitiken ska ha tydliga krav och kombineras med snabba vägar till arbete, där integrationen börjar från dag ett och fler får möjlighet att bidra till samhället.

Ett aktivt och välfinansierat bistånd för frihet och egenmakt stärker Sveriges säkerhet och inflytande.
I en tid när demokratier pressas tillbaka ska biståndet bygga friare och rikare samhällen, minska fattigdom och öka människors möjligheter att forma sina egna liv.

7.1 Bygg allianser för att säkra Sveriges frihet och självbestämmande

Säkerheten för ett litet exportinriktat land som Sverige bygger på samarbeten med andra. Idag utmanas den regelbaserade världsordningen när auktoritära stater flyttar fram sina positioner och försöker sätta nya spelregler. Samtidigt riskerar små och medelstora länder att bli mer utsatta när stormakter återgår till att vilja skapa och kontrollera intressesfärer. Det duger inte längre att göra som vi alltid gjort. Nu krävs nya samarbetsformer och allianser.

För att säkra Sveriges frihet och självbestämmande krävs en offensiv utrikespolitik där vi bygger fler allianser, fördjupar samarbeten med likasinnade länder och aktivt försvarar grundläggande principer som mänskliga rättigheter, demokrati, frihandel och internationell rätt. Det är avgörande att den öppna regelbaserade världsordning som hjälpt Sverige att växa sig starkt inte ersätts av en ny värld där den starkes rätt styr.

Det är avgörande att den öppna regelbaserade världsordning som hjälpt Sverige att växa sig starkt inte ersätts av en ny värld där den starkes rätt styr.

1. **Stärk och utveckla multi- och bilaterala samarbeten.**
   Verka offensivt för att bygga allianser med likasinnade länder även utanför Sveriges traditionella samarbetsområden.

2. **Stärk det nordisk-baltiska samarbetet.**
   Bjud in Polen och Tyskland till NB8, det säkerhetspolitiska samarbetet för de nordiska och baltiska länderna.

3. **Mer frihandel.**
   Driv en offensiv frihandelsagenda där fler frihandelsavtal minskar Europas beroenden, och använd avtalen för att främja demokrati och klimatarbete. Reformera Världshandelsorganisationen, WTO, för att stoppa organisationens låsningar.

4. **Skydda den regelbaserade världsordningen.**
   Agera aktivt för att främja en fortsatt regelbaserad världsordning med ett starkt svenskt kärnstöd till FN och ett aktivt försvar av folkrättens principer. Gränser ska inte flyttas med våld. Sverige ska agera aktivt för att stärka legitimiteten hos internationella domstolar som ICC (Internationella brottsmålsdomstolen och ICJ (Internationella domstolen).

5. **EU ska sitta i FN:s säkerhetsråd.**
   Reformera FN på demokratiernas villkor och säkra en permanent plats för EU i säkerhetsrådet.

6. **Nya ambassadörer.**
   Stärk Sveriges proaktiva diplomatiska arbete, exempelvis genom att införa en svensk ambassadör för demokrati och handel.

7.2 Ett starkare EU i världen är bra för Sverige

Sveriges styrka hänger nära samman med Europas. Idag försvagas EU:s handlingskraft av långsamma beslutsprocesser och inre splittring, samtidigt som omvärlden blir mer osäker och konkurrensutsatt. När Europa inte agerar tillräckligt snabbt ökar både sårbarheten och beroendet av andra.

För att höja Sveriges säkerhet och inflytande krävs ett mer handlingskraftigt EU som kan fatta snabbare beslut, bygga egen kapacitet och stå starkt i konkurrensen med andra globala aktörer.

1. **Avskaffa vetorätten i EU:s utrikes- och säkerhetspolitik.**
   Öka användningen av majoritetsbeslut där enhällighet blockerar EU:s handlingskraft så att vi kan agera snabbare och tydligare. Stärk Nordens och Östersjöländernas röst inom EU genom tätare samordning och gemensamma positioner.

2. **Stärk Europas försvar.**
   Bygg ett gemensamt försvar i EU som komplement till Nato, med gemensamma investeringar, militär koordinering, snabbare upphandlingar och bättre försvarsindustriell kapacitet.

3. **Utred möjligheten till ett svenskt euromedlemskap.**
   Eftersom över 20 år har gått sedan folkomröstningen, och mycket har hänt sedan dess, behöver en statlig utredning se över för- och nackdelarna med ett svenskt euromedlemskap utifrån det säkerhetspolitiska läge vi befinner oss i idag.

4. **Europa ska stå på egna ben.**
   Bygg europeisk kapacitet inom energi, teknik och livsmedelsförsörjning så att Europa minskar farliga beroenden, genom snabbare tillstånd, gemensam upphandling, fler leverantörer och lägre beroenden av auktoritära stater.

5. **Dra åt demokratilåset i EU.**
   Medlemsstater som bryter mot rättsstatens principer ska räkna med att förlora full tillgång till EU-medel och sin rösträtt i ministerrådet.

6. **Släpp in fler länder i EU.**
   Snabba på utvidgningsprocesserna och förstärk relationerna med kandidatländer.

7. **Bistånd för stärkt demokrati.**
   EU:s biståndspolitik ska ha ett fokus på demokrati och jämställdhet globalt, för att mota den starka tillbakagång som sker för friheter och rättigheter i världen.

8. **Sverige ska vara en aktiv röst om AI.**
   Sverige ska vara en aktiv röst om AI i EU och internationellt för att säkra gemensamma regler som både stärker möjligheterna och minskar riskerna med kraftfull AI.

9. **Bygg EU underifrån.**
   Stärk regionernas och kommunernas inflytande i EU. Europas utveckling blir mer robust, demokratisk och träffsäker när beslut och investeringar utgår från lokala och regionala behov istället för att centraliseras till nationell nivå.

7.3 Ukraina måste vinna, för deras och vår säkerhet

Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har förändrat Europas säkerhetsläge i grunden. Rysslands aggression hotar inte bara Ukraina utan också stabiliteten i hela Europa. Framtidens säkerhetsordning avgörs av hur detta krig slutar.

För att värna Europas säkerhet och Sveriges frihet måste stödet till Ukraina öka och vara långsiktigt, så att Ukraina kan försvara sig, vinna kriget och bygga upp ett fritt och demokratiskt samhälle.

För att värna Europas säkerhet och Sveriges frihet måste stödet till Ukraina öka och vara långsiktigt, så att Ukraina kan försvara sig, vinna kriget och bygga upp ett fritt och demokratiskt samhälle.

1. **Ukraina ska få mer stöd från Sverige.**
   Avsätt minst en procent av BNI årligen för att säkra långsiktigt och hållbart stöd till Ukraina, som ligger utanför biståndsbudgeten. Utöka det svenska stödet till utbildning, logistik, reparation och återuppbyggnad.

2. **Stoppa flödet till Putins krigskassa.**
   Täpp till kryphålen i sanktionerna mot Ryssland och ge de frysta ryska tillgångarna till Ukraina.

3. **En krigstribunal mot Ryssland.**
   Ryssland ska hållas ansvarigt för krigsbrott och aggressionsbrott i Ukraina. Sverige ska verka för att det tillsätts en krigstribunal.

4. **Ukraina ska bli EU-medlem.**
   Sverige ska verka för att Ukraina blir medlemmar i EU under nästa mandatperiod.

5. **Skicka JAS Gripen till Ukraina.**
   Säkerställ att Ukraina får JAS Gripen snabbt och utbilda ukrainska piloter.

7.4 Stärk Sveriges militära motståndskraft mot angrepp

Sveriges försvar måste möta en ny och alltmer allvarlig hotbild. Under lång tid har investeringar varit otillräckliga och förmågan att hantera väpnade angrepp begränsad. Samtidigt utvecklas krigföringen snabbt med ny teknik och nya hot som vi behöver ha förmåga att möta.

För att Sverige ska kunna försvara sig krävs ett starkare militärt försvar med rätt resurser, modern teknik och hög beredskap

För att Sverige ska kunna försvara sig krävs ett starkare militärt försvar med rätt resurser, modern teknik och hög beredskap, där investeringar riktas mot de förmågor som ger störst effekt.

1. **Ett starkt försvar är statens kärnuppgift.**
   Upprustningen måste fullföljas upp till fem procent av BNP, med fokus på det som får mest effekt mot de hot vi står inför.

2. **Stärk det militära skyddet av farleder, hamnar och därtill kopplade järnvägar.**
   Särskilt kritiska hamnars funktion ska säkras och den ryska skuggflottan i Östersjön motverkas. Öka Sveriges roll i Natos försvarsplanering i Östersjöområdet. Använd utbyggnaden av havsbaserad vindkraft för att öka energisäkerheten och skyddet av kritisk infrastruktur i Östersjön.

3. **Snabba på innovation, testning och upphandling i försvaret.**
   Ny teknik, mindre företag och svenska innovationer ska snabbare kunna bidra till Sveriges försvarsförmåga.

4. **Säkra svensk tillgång till kritisk försvarsmateriel.**
   Långsiktiga avtal behövs med försvarsindustrin för leveransprioritet, uppskalning och beredskap i krig.

5. **Förbättra villkoren för Försvarsmaktens personal.**
   Värnpliktigas ersättning måste vara tillräcklig och följa prisutvecklingen. Förbättra officersaspiranters villkor och skapa bättre möjligheter för reservofficerares tjänstgöring i Försvarsmakten. Det ska vara möjligt att anställa soldater för längre tid än idag.

6. **Inrätta ett cyberhemvärn.**
   Utveckla Försvarsmaktens förmåga till såväl defensiva som offensiva cyberoperationer.

7. **Bygg ut luftvärn.**
   Både militära mål och civilbefolkningen på svensk mark behöver ett starkare skydd.

7.5. Stärk Sveriges totalförsvar för ett motståndskraftigt samhälle

Sveriges säkerhet avgörs inte bara av militär styrka utan också av hur samhället fungerar i kris.

Sveriges säkerhet avgörs inte bara av militär styrka utan också av hur samhället fungerar i kris. Idag finns brister i beredskap, samordning och förmåga att hantera störningar. Det gör Sverige mer sårbart vid krig, kriser och hybridhot.

För att öka motståndskraften krävs ett utvecklat totalförsvar där civila och militära aktörer samverkar, där beredskapen höjs i hela landet och där samhället klarar även stora påfrestningar över tid.

1. **Säkerställ grundläggande infrastruktur i kris och krig.**
   Bygg ut och säkra transporter med järnvägar, vägar, regionala flygplatser och hamnar och säkra även reparationsberedskapen. Detta behövs för militär mobilitet i Norden och Europa och gränsöverskridande logistik för att Sverige ska kunna fullfölja sin roll i Natos försvarsplanering. Människor och företag ska kunna betala även vid elavbrott, nätstörningar och cyberangrepp. Säkra digital kommunikation i hela landet. Dricksvatten behöver finnas även i kris.

2. **Ge kommuner och regioner en långsiktig beredskapspeng.**
   På detta sätt kan de bygga upp sitt civila försvar, som lager, ledning och övningsverksamhet. Säkra tillgången på vård, omsorg och skola i kris och krig, bland annat genom särskilt utpekade beredskapssjukhus.

3. **Öva mer tillsammans med civilsamhälle och näringsliv.**
   Inför tydliga mål och funktionskrav för det civila försvaret, och genomför nationella övningar minst vartannat år.

4. **Bygg ut befolkningsskyddet.**
   Bygg fler skyddsrum och skyddade utrymmen där det saknas, särskilt vid nyexploatering och i växande orter. Inför ett förstärkt ROT-avdrag för byggande av egna skyddsrum.

5. **Utöka civilplikten.**
   Utbilda alla över 16 år i hemberedskap genom en långsiktig nationell folkbildningssatsning tillsammans med civilsamhället.

6. **Stärk de frivilliga försvarsorganisationerna.**
   Civilsamhällets roll i krisberedskapen är avgörande.

7. **Ställ krav på större beredskap mot hybridhot.**
   Beredskapen mot cyberkrigföring inom samhällsviktig verksamhet behöver utvecklas, exempelvis genom incidentövning.

7.6 Stärk försörjningsförmågan så att Sverige fungerar i kris

För att Sverige ska fungera även i kris krävs en stärkt försörjningsförmåga med ökad självförsörjning, strategiska lager och robust infrastruktur

Sverige är idag beroende av globala leveranskedjor för viktiga varor som livsmedel, läkemedel och energi. Vid kris eller konflikt riskerar dessa flöden att brytas, vilket gör samhället sårbart. Samtidigt är beredskapen och lagren vi idag har otillräckliga för sådana större avbrott.

För att Sverige ska fungera även i kris krävs en stärkt försörjningsförmåga med ökad självförsörjning, strategiska lager och robust infrastruktur som säkrar tillgången till samhällsviktiga varor och tjänster.

1. **Mer svensk mat – för säkerhetens skull.**
   Sätt mål om 80 procents självförsörjningsgrad på livsmedel, genom jordbruksavdrag för högre lönsamhet för bönderna, regelförenklingar och enklare generationsskiften, samt säkra jordbrukspolitikens framtid.

2. **Norden ska ha krisberedskap.**
   Utveckla den gemensamma nordiska krisberedskapen för läkemedel, livsmedel och transporter. Sverige ska upphandla 300 beredskapsapotek i hela landet för att säkra tillgången till läkemedel i kris och krig.

3. **Stärk strategiska reserver, särskilt av förnybara råvaror.**
   Bygg upp strategiska reserver av viktiga insatsvaror, drivmedel, inklusive förnybart bränsle, och reservdelar. Säkra tillgången till exempelvis konstgödsel genom att stärka möjligheterna för svensk produktion, med sikte på att bli självförsörjande och oberoende av icke-allierade.

4. **Leveranser ska säkras.**
   Inför försörjningsberedskapsavtal, F-avtal, med näringslivet för att säkra leveranser av samhällsviktiga varor och tjänster i kris och krig utan att missgynna små företag.

5. **Säkra energisystemet.**
   Erfarenheterna från Ukraina visar att ett decentraliserat energisystem som är mindre beroende av fossila råvaror är ett starkare energisystem. Stötta och prioritera ö-drift, lagring och lokal utbyggnad av elsystemet, öka produktionen av drivmedel från inhemska förnybara råvaror och komplettera den befintliga elberedskapslagen med en värmeberedskapslag.

7.7 Ett bistånd för frihet, stabilitet och egenmakt

Samtidigt som behoven ökar när demokratier pressas tillbaka och konflikter och instabilitet breder ut sig, ser vi idag hur världens bistånd minskar. Ett långsiktigt strategiskt bistånd ska bygga relationer, främja demokrati och skapa en stabilare och säkrare värld för oss och andra. När världen blir farligare duger det inte att backa hemåt.

För att bidra till en friare och mer stabil värld krävs ett bistånd som tydligt fokuserar på demokrati, mänskliga rättigheter och människors egenmakt, och som stärker samhällen där det gör störst skillnad. Det är ett viktigt utrikespolitiskt verktyg som inte bara motverkar fattigdom och konflikt, utan bygger bilaterala relationer och stärker Sveriges anseende. När Sverige lämnar står länder som Kina och Ryssland redo att ta över.

Ett långsiktigt strategiskt bistånd ska bygga relationer, främja demokrati och skapa en stabilare och säkrare värld för oss och andra.

1. **Återinför enprocentsmålet för biståndet.**
   Säkra att Sverige tar sitt ansvar för en friare, säkrare och rikare värld med en plan för en gradvis upptrappning av biståndet tills enprocentsmålet är återställt.

2. **Stoppa användningen av biståndsmedel som migrationsverktyg.**
   Om biståndet kan hjälpa människor att slippa fly genom att skapa säkrare och rikare länder är det bra, men det ska inte användas för att muta korrupta regeringar till att ta emot utvisningar eller till återvandringsbidrag på sätt som bryter mot OECD:s gemensamma regler för biståndsfinansiering.

3. **Bistånd för demokrati och frihet.**
   Bistånd ska användas där det gör störst skillnad för demokrati, frihet, stabilitet, hälsa och människors egenmakt.

4. **Bistånd för klimat och utveckling.**
   Värna utvecklingsbiståndet och klimatbiståndet, särskilt i svåra mottagarkontexter.

5. **Tydliggör och stärk lokalsamhällets betydelse för svenskt bistånd.**
   Svenskt bistånd ska värna civilsamhälle, kvinnors egenmakt, barns utbildning, hbtqi-personers rättigheter och möjligheterna att bo och verka i landsbygder.

7.8 En rättvis, rättssäker och hållbar migrationspolitik

Sveriges migrations- och integrationspolitik fungerar för dåligt. Processer är långsamma, incitamenten svaga och systemen motverkar dem som vill arbeta och bidra. Kompetensutvisningar och utvisningar av unga och studenter som växt upp i Sverige skadar både samhället och de individer och familjer som drabbas. Samtidigt som integrationen fungerar för dåligt för de som har fått skydd i Sverige, brister återvändandearbetet för dem som inte har rätt att stanna.

Kompetensutvisningar och utvisningar av unga och studenter som växt upp i Sverige skadar både samhället och de individer och familjer som drabbas.

För att migrationen ska fungera bättre krävs en politik som kombinerar tydliga krav med snabba vägar in i arbete, där integrationen börjar från dag ett, tar hänsyn till störst skyddsbehov och där besluten är både rättssäkra och effektiva.

1. **Investera i integration från dag ett.**
   SFI ska ersättas av jobbsvenska och alla som kommit till Sverige ska snabbt erbjudas språk, vägledning och validering av kompetens för att kunna bidra och bli en del av samhället, istället för att någon ska fastna i passivitet.

2. **Stoppa utvisningarna av dem som sköter sig.**
   Den som arbetar, betalar skatt och bygger sitt liv i Sverige ska inte utvisas på grund av orimliga regelmissar eller långsam byråkrati. Det höga lönegolvet för arbetskraftsinvandrare är skadligt för svensk tillväxt – låt arbetsmarknadens parter själva sätta lönenivån. Tonåringar som växt upp i Sverige, som utbildar sig och arbetar här ska få stanna kvar – tonårsutvisningarna ska stoppas.

3. **Utvisa kriminella och de som fått nej på sin ansökan.**
   Kriminella och de som saknar uppehållsrätt ska lämna Sverige snabbare genom bättre samordning mellan myndigheter, kortare handläggningstider och skärpt verkställighet.

4. **Stå upp för internationella konventioner.**
   Sverige ska prioritera kvotflyktingar i flyktingmottagandet, det vill säga dem med störst skyddsbehov. Det stärker lagliga vägar framför illegala.

5. **Gör beslutskedjorna snabbare och mer rättssäkra.**
   Inför tydliga tidsgränser för handläggning, stärk kvaliteten i besluten och se till att beslut håller över tid.

6. **Villkora fler bidrag och ersättningar med att man tar del av integrationsinsatser.**
   Om man inte deltar i svenskundervisning, ställer sig till arbetsmarknadens förfogande, eller ser till att ens barn kommer till skolan, ska det påverka nivån på bidrag och ersättningar.

7. **Stärk EU:s yttre gräns och bekämpa människosmuggling rättssäkert.**
   EU:s gräns- och kustbevakning Frontex ska ha starkare kapacitet, men också tydligt ansvar för rättssäkerhet och respekt för asylrätten. Samtidigt ska fler EU-länder dela på ansvaret för människor på flykt.

Partiprogram

2025

miljöpartiet de gröna

1. Inledning

Allt hänger ihop. Varje människas liv är sammanflätat med andra människors, med vår livsmiljö, med omvärlden och allt som lever. Människor har gått före oss, och nya människor kommer efter oss. Vi är alla i ett ömsesidigt beroende av varandra, vår omgivning och vår historia. Varje människa är en delaktig medskapare av sitt samhälle och sin värld. Det är i den insikten som vi hittar grunden till vår ideologi.

Miljöpartiet föddes ur kampen för miljö, jämställdhet, fred och solidaritet. Vi är en del av den globala gröna rörelse som strävar efter att göra det möjligt för alla människor att leva goda liv – inom planetens gränser och utan att försämra livsvillkoren för kommande generationer. Vår gröna ideologi utgår från en helhetssyn och grundar sig i solidaritet med alla människor, andra arter och ekosystemet.

Det här är Miljöpartiet de grönas partiprogram. Partiprogrammet är vår gemensamma vision för ett hållbart och solidariskt samhälle. Här beskriver vi de grundläggande värderingar och långsiktiga mål som vägleder oss. Det är inte bara ett dokument om politik – det är ett uttryck för hopp, ansvar och framtidstro.

Partiprogrammet är en kompass för vårt arbete. Det är ett löfte till framtida generationer och en inbjudan till dig som vill vara med och forma en bättre värld.

Innehåll

1. Inledning
2. Grön ideologi
3. En rättvis klimatomställning
    3.1 Ett klimatpositivt samhälle
    3.2 En inkluderande klimatomställning
    3.3 Ett hållbart energisystem
    3.4 En omställning med ett starkt miljöskydd och lokal förankring
4. Välmående ekosystem och biologisk mångfald
    4.1 Natur för människans och andra arters skull
    4.2 Levande skogar
    4.3 Ett hållbart och livskraftigt jordbruk
    4.4 Levande hav och sötvatten
5. En ren och frisk miljö
    5.1 En giftfri och hälsosam livsmiljö för alla
    5.2 Frisk luft och rent vatten
    5.3 Ett stärkt miljöskydd
6. Djurvälfärd
    6.1 Djurhållning
    6.2 Djurförsök
    6.3 Jakt
7. Ett fritt och demokratiskt samhälle
    7.1 Slå vakt om grundläggande rättigheter och friheter
    7.2 Fria medier och det fria ordet
    7.3 En levande demokrati
8. Ett fritt blomstrande kulturliv och ett starkt civilsamhälle
    8.1 Kulturens ekosystem ska värnas
    8.2 Ett levande civilsamhälle och en stark folkbildning
9. Lika rättigheter
    9.1 Ett jämställt samhälle
    9.2 Ett samhälle utan rasism
    9.3 Nationella minoriteter och urfolk
    9.4 Delaktighet och möjligheter för personer med funktionsnedsättning
    9.5 Stärkta rättigheter för hbtqi-personer
10. Ett jämlikt samhälle som håller ihop
    10.1 De ekonomiska klyftorna ska minska
    10.2 Integrationen ska främjas
    10.3 Barns uppväxtvillkor
    10.4 En trygg och aktiv ålderdom
11. Ett grönt samhällsbygge i hela landet
    11.1 Hållbar samhällsplanering och transporter
    11.2 Levande landsbygder och städer
    11.3 Bostäder för alla

11.4 Att mildra klimatförändringarnas effekter
12. Lära för livet
12.1 En trygg och jämlik skola
12.2 Forskning och högre utbildning
13. Vård, omsorg och hälsa genom hela livet
13.1 Hälsofrämjande och jämlik vård
13.2 En god äldreomsorg
13.3 Psykisk hälsa - ett samhällsansvar
14. Trygghet och en effektiv brottsbekämpning
14.1 Ett samhälle som förebygger brott
14.2 En effektiv brottsbekämpning
14.3 Ett samhälle fritt från våld och förtryck
14.4 Rättsstatens principer
15. Ett tryggt och hållbart arbetsliv
15.1 Den svenska modellen ska värna alla arbetstagare
15.2 Kortare arbetstid är en frihetsreform
15.3 Utbildning som nyckel till framtidens arbetsmarknad
15.4 En hållbar arbetsmiljö
15.5 Ett sömlöst trygghetssystem
15.6 Den tekniska utvecklingen ska förbättra livet för alla
16. En grön ekonomi
16.1 En ekonomi för livskvalitet och hållbarhet
16.2 En cirkulär ekonomi
16.3 Näringsliv och företagande i framkant
16.4 En rättvis omställning kräver stora investeringar
16.5 Staten ska främja stabila och rättvisa marknader
17. En fredlig och rättvis värld är möjlig!
17.1 Sverige ska vara en röst för demokrati och mänskliga rättigheter
17.2 En stark beredskap för att skydda oss från krig och kriser
17.3 En värld som respekterar naturens gränser
17.4 EU-samarbete mot globala utmaningar
17.5 Human och rättssäker migration
18. Stigfinnarna - slutord

2. Grön ideologi

Den gröna ideologin bygger på en helhetssyn – allt hänger ihop och är beroende av varandra. Vi människor är en del av det ekologiska systemet. När vi förstör ekosystem och miljö förstör vi därför också för oss själva. Vi måste samarbeta med varandra och respektera de arter och ekosystem som vi delar jorden med.

Vårt mål är ett samhälle där alla kan leva goda liv inom naturens ramar, grundat på en insikt om vårt djupa beroende av varandra. Vi är en röst för dem som inte kan göra sina röster hörda. Vår ideologi bygger på tre solidariteter:

- solidaritet med djur, natur och det ekologiska systemet
- solidaritet med kommande generationer
- solidaritet med världens alla människor

Vår ideologi är en motkraft till en samhällsutveckling som styrs av kortsiktiga intressen på människors, djurs och ekosystems bekostnad. Vi i Miljöpartiet är kritiska till den ekonomiska logik som sliter ut människor och urholkar våra ekosystem. Det ohållbara utnyttjandet av naturens resurser orsakar enorma skador på människor, djur och natur världen över. Vår ideologi vilar på övertygelsen att människor behöver leva i samklang med naturen och varandra.

Det finns en otrolig mångfald i naturen, som människan är en del av. Vi har ingen rätt att utarma denna mångfald genom att utrota andra arter. Respekten för naturens mångfald är en grundvärdering i den gröna ideologin. När vi påverkar landskap och ekosystem som vi delar med andra arter har vi ett ansvar att se till att värna allt levande och att kommande generationer får lika goda möjligheter som vi att uppleva och dra nytta av denna mångfald.

Vi vill vara en röst för dem som inte kan göra sina röster hörda - även för djuren. Djur är kännande varelser med ett egenvärde och med egna rättigheter. De får inte behandlas som om de vore maskiner.

Vi människor ska leva inom det utrymme som planeten ger oss. Bara så kan vi undvika miljökriser som får allvarliga effekter för livet på jorden. För oss gröna är det en självklarhet att planetens gränser inte är förhandlingsbara. Inom dessa kan vi bygga hållbara samhällen med utrymme för livskvalitet, frihet och kreativitet.

Människans ansvar sträcker sig bortom den egna personen och den egna generationen. Precis som vi inte har rätt att inskränka andras frihet att leva sina liv så som de önskar har vi inte heller rätt att inskränka framtida generationers möjligheter att leva goda och fria liv.

Människan är en kreativ och empatisk varelse som kan och vill ta ansvar när vi får rätt förutsättningar. En viktig del i det gröna samhällsbygget är att skapa dessa förutsättningar. Människor har i alla tider gått samman för att gemensamt lösa problem och möta samhällets utmaningar. Alla ska ges möjlighet att utveckla sina bästa

egenskaper och samarbeta för att möta de utmaningar vi står inför. I samhällen som präglas av trygghet och tillit, och där människors skaparkraft tas tillvara, har vi goda förutsättningar att blomstra. När klyftorna och misstron mellan människor växer minskar våra möjligheter till empati, kreativitet och ansvarstagande. Så skapas också grogrunden för antidemokratiska rörelser och förtryck.

Överdriven maktkoncentration är odemokratiskt och korrumperar. Därför bör makt delas och alltid granskas kritiskt. Det gäller såväl staters makt över individer som storföretagens makt över arbete och ekonomi, men även de kulturella och sociala maktordningar som finns kring oss alla. En förutsättning för demokratin är att rättsstatens principer värnas.

Decentralisering skapar motvikt till maktkoncentration. Demokratin ska utövas av människor genom att alla inkluderas och ges möjlighet att vara medskapare av vår demokrati, sitt närsamhälle och vår samhällsutveckling och inte förminskas till enbart väljare i val. Därför bör beslut tas så nära människor som möjligt samtidigt som aktivt medskapande och samhällsengagemang underlättas.

Ekonomisk och politisk maktkoncentration skapar orättvisa. Ett rättvist samhälle är ett samhälle som skapar jämlika förutsättningar mellan människor. Föräldrars bakgrund och livsval ska inte avgöra en individs möjligheter vare sig som barn eller senare i livet.

Vårt perspektiv på rättvisa är även globalt. I en rättvis värld är resurserna likvärdigt fördelade. Vår livsstil påverkar andra människors möjligheter. Vi vill verka för en rättvis och miljömässigt hållbar fördelning av jordens resurser och motsätter oss oreglerade marknader och ohämmad kapitalism.

Vi är ett feministiskt parti som strävar efter att alla oavsett kön ska ha lika rättigheter. Vi är också ett antirasistiskt parti som står upp för allas lika rättigheter, oavsett hudfärg, etnicitet eller bakgrund. Respekt för mångfald, jämställdhet och jämlikhet är en förutsättning för ett fritt och rättvist samhälle.

Miljöpartiet är ett frihetligt parti. Vi vill öka människors egenmakt, frihet och utrymme att forma sina egna liv, sin tid och sitt arbetsliv. Människor ska vara fria från statligt förtryck. Vi försvarar fria kulturella uttryck, det fria ordet och den levande demokratin mot auktoritära tendenser.

Vi menar att människor ska vara fria att utvecklas utan diskriminerande normer och strukturer som förtrycker och begränsar människors liv. Mänsklighetens mångfald är en del av samhällets drivkraft.

Vetenskapen och det vetenskapliga förhållningssättet till kunskap är ett uttryck för människans nyfikenhet, kreativitet och samarbetsvilja. Vetenskap och bildning bidrar till förståelse för vår omvärld och kunskap att utveckla ett hållbart samhälle. Det ger oss verktyg att förstå historien, nå våra visioner och förstå de långsiktiga konsekvenserna av våra beslut.

Vår gröna ideologiska kompass innebär att vi alltid kommer att kämpa för ett samhälle som är rättvist, fritt och hållbart. Det innebär att vi, med mod och långsiktighet, tänker på helheten: säkrar naturens och människans bästa idag, och för kommande generationer. Den gröna ideologin handlar i slutändan om att när vi tar hand om vår planet så tar vi också hand om oss själva.

3. En rättvis klimatomställning

Vi vill se en rättvis omställning till ett hållbart samhälle, bort från det fossilberoende samhället, där ingen lämnas utanför. En rättvis omställning innebär att omställningens fördelar kommer alla till del och att omställningens utmaningar löses solidariskt. Utan rättvisa, ingen omställning – utan omställning, ingen rättvisa. När vi gör oss av med vårt fossila beroende bygger vi också ett mer robust samhälle med plats för människor att leva goda liv – både idag och imorgon. En rättvis omställning ska gå hand i hand med en politik som gör samhället mer jämlikt.

3.1 Ett klimatpositivt samhälle

När vi bygger vårt välstånd på en fossilfri och cirkulär ekonomi inom planetens gränser får människor möjlighet att leva fria liv utan att inskränka andras frihet eller välfärd. Med gemensamma krafter vill vi i Miljöpartiet bygga ett samhälle som sätter människor, våra ekosystem och kommande generationers välbefinnande framför kortsiktiga ekonomiska vinster. Utsläppen ska minska kraftigt och Sverige ska uppnå negativa klimatutsläpp genom att binda in mer koldioxid från atmosfären än vad vi släpper ut.

Världen befinner sig i ett klimatnödläge. Mänsklig aktivitet har drastiskt ökat mängden växthusgaser i atmosfären. Det leder till fler extrema väderhändelser. Vi ser effekterna av ett klimat som förändras i snabb takt – även här i Sverige. Skyfall, torka, stormar och skogsbränder blir allt vanligare.

Sverige och de flesta av världens länder har åtagit sig att begränsa den globala uppvärmningen i linje med Parisavtalet, det vill säga långt under två grader och sträva efter att begränsa den till 1,5 graders uppvärmning. Varje tiondels grad av minskad uppvärmning spelar en avgörande roll för att begränsa klimatförändringarnas konsekvenser – för människor, ekosystem och samhällen världen över. Vi vill därför se juridiskt bindande klimatmål som ligger i linje med forskningen.

Omställningen måste vara globalt rättvis. Länder som drabbas hårdast av klimatkrisens konsekvenser – i form av torka, stigande havsnivåer och extremväder – är ofta de som historiskt har släppt ut minst växthusgaser. Det är en djupt orättvis verklighet. Världens rika länder, inklusive Sverige, som historiskt har stått för en oproportionerligt stor del av utsläppen, har därför ett särskilt ansvar. Sverige ska ha en pådrivande roll i internationella klimatförhandlingar och utveckla globalt klimatsamarbete mellan länder. De nationella klimatmålen måste beakta Parisavtalets artikel om en rättvis global omställning, med hänsyn till Sveriges historiska ansvar för utsläppen och för Sveriges möjligheter att bidra till en snabb utsläppsminskning.

Politiska motkrafter och fossilindustrins vinstintressen har gång på gång lett till att åtgärder som behövs för att bryta fossilberoendet har förhindrats eller skjutits på framtiden. En ambitiös klimatpolitik behövs, både globalt och lokalt, för att ta kampen mot de som fördröjer och förhindrar den gröna omställningen.

För att nå klimatmålen behöver rätt förutsättningar ges till de aktörer och industrier som visar ett engagemang för den gröna omställningen. Vi har möjligheterna att göra oss av med vårt beroende av importerade fossila bränslen och istället låta hållbara företag och industrier utgöra grunden för vårt framtida välstånd.

Miljöpartiet vill se en omställning där industrin i framtiden är utsläppsfri, jordbruket ges möjlighet att bidra med ökad klimat- och miljönytta, och transporterna i Sverige är fria från fossila bränslen. En sådan omställning underlättas i ett samhälle där vi använder resurser mer effektivt än idag. Investeringar i nyutvinning av fossila bränslen ska förbjudas, inga nya tillstånd för torvbrytning ska ges och uranbrytning ska vara förbjuden.

Samtidigt måste vi öka kolinlagringen i naturen. Genom att skydda och återställa skog, hav, våtmarker och annan natur kan vi binda in en del av de utsläpp vi redan orsakat – och bekämpa både klimatkrisen och förlusten av biologisk mångfald på samma gång. Ett mer naturnära skogsbruk och ett mer regenerativt jordbruk är exempel på hur vi kan kombinera högre kolinlagring med ett rikt ekosystem. När vi tar hand om miljön hjälper den i sin tur oss att ställa om till ett klimatpositivt samhälle. Med starka, juridiskt bindande mål och ett brett engagemang kan Sverige visa vägen för hur en klimatpositiv framtid inte bara är nödvändig, utan också möjlig.

3.2 En inkluderande klimatomställning

Det behövs en politisk omställning som ger rätt förutsättningar för alla att ställa om – i hela landet. I städer och tätorter är kollektivtrafik och cykling en viktig del av omställningen. I andra delar av landet är avstånden långa och många behöver bilen för att få vardagen att gå ihop. Tågen behöver fungera, komma i tid och vara prisvärda och tillgängliga. Genom att använda oss av rätt lösning på rätt plats kan vi se till att så ingen lämnas efter i omställningen till ett grönt och hållbart samhälle.

Alla ska kunna vara med i omställningen. Miljöpartiet vill driva en politik som gör att de hållbara alternativen blir billigare och att det är lätt att göra rätt. När ekonomiska styrmedel införs för att prissätta utsläpp av växthusgaser, genererar de intäkter till staten. Dessa intäkter bör användas till att stötta de hushåll som har det svårast att få vardagen att gå ihop när priset på fossila bränslen ökar– alla ska ges möjlighet att bryta fossilberoendet. Syftet med klimatskatter är att minska utsläppen – inte att stärka statens finanser. En rättvis omställning förutsätter också en politik för ökad ekonomisk jämlikhet och att de med de högsta inkomsterna som släpper ut mest både betalar för utsläppen och minskar dem.

Den gröna omställningen kommer att förändra arbetsmarknaden. Vissa industrier kommer att växa, medan andra minskar eller fasas ut. Företag och arbetstagare måste få de rätta förutsättningarna att delta i denna omställning vilket också stärker vår resiliens. Om Sverige ligger i framkant i omställningen, kan hållbara industrier få stärkt konkurrenskraft, skapa nya arbetstillfällen och bli grunden för vårt gemensamma framtida välstånd. Sverige har en lång tradition av att stötta arbetstagare när arbetsmarknaden förändras. Vår satsning på utbildning och livslångt lärande har varit en viktig faktor i att bygga ett rikt land. I en rättvis grön omställning vill Miljöpartiet ge

arbetstagare möjlighet att vidareutbilda sig och ta de nya gröna jobben som växer fram. Ingen ska lämnas efter.

Näringslivet spelar en avgörande roll i klimatomställningen. Många svenska företag kan och vill vara ledande i att utveckla de nya tekniker och affärsmodeller som kommer att vara en viktig del i framtidens klimatneutrala näringsliv. Företag, oavsett storlek, behöver tydliga spelregler för att potentialen i näringslivets omställning till hållbarhet ska kunna tas till vara. En trovärdig och ambitiös klimatpolitik skapar de förutsättningar som behövs för att näringslivet ska kunna genomföra stora och långsiktiga investeringar.

3.3 Ett hållbart energisystem

Klimatomställningen innebär att processer som idag drivs med fossila bränslen istället behöver drivas med el eller förnybara bränslen. Bensin- och dieselbilar byts ut mot framför allt eldrivna alternativ, och stål tillverkas med vätgas istället för kol. För att denna förändring ska fungera krävs ett effektivt utnyttjande av resurser i kombination med mer billig och förnybar el och ett fungerande elnät. Genom att satsa på långsiktiga lösningar kan vi få bort beroendet av fossila bränslen och skapa en hållbar energiförsörjning.

Effektiv energianvändning minskar behovet av naturresurser och är det mest hållbara sättet att tillgängliggöra mer energi. Energieffektivisering frigör effekt och sparar pengar för företag och hushåll – samtidigt som det är en vinstaffär för miljön och klimatet. Det första steget i energiomställningen bör alltså vara att använda energin mer effektivt. Därutöver vill vi i Miljöpartiet se en snabb utbyggnad av förnybar energi som vindkraft och solenergi. I kombination med energilagring, smart styrning och reglerbar förnybar kraft ger det oss en stabil grön baskraft. Det skapar ett robust och miljövänligt energisystem som kan leverera el dygnet runt, året om – till låga priser för hushåll och företag. Vår främsta prioritering är att all energi ska vara fossilfri. På sikt ska Sverige ha ett helt förnybart energisystem som bygger på ekologisk hållbarhet, garanterar tillgången på el och gör samhället mer motståndskraftigt.

Den befintliga kärnkraften ska fasas ut på sikt när det förnybara byggs ut och tillräcklig kapacitet kan säkerställas. Miljöpartiet motsätter sig ny kärnkraft i svensk energiförsörjning. Den är varken ekonomiskt eller ekologiskt hållbar. Den bygger på miljöförstörande brytning av uran, som är en ändlig resurs som skapar farligt avfall utan långsiktigt hållbar lösning. Kärnkraften innebär även allvarliga säkerhetsrisker, särskilt i tider präglade av geopolitiska spänningar. Dessutom är ny kärnkraft dyrare och tar för lång tid att bygga ut i förhållande till hur snabbt de fossila utsläppen behöver minska.

Utöver att bygga ut den förnybara energin behöver arbetet med att använda energi mer effektivt prioriteras. Energieffektivisering frigör effekt och sparar pengar för företag och hushåll – samtidigt som det är en vinstaffär för miljön och klimatet. Effektiv energianvändning minskar behovet av naturresurser och är det mest hållbara sättet att tillgängliggöra mer energi.

För att ett förnybart elsystem ska fungera spelar elnätet en avgörande roll. När fler processer elektrifieras krävs ett nät som klarar den växande efterfrågan. Miljöpartiet vill

både underhålla och bygga ut dagens elnät, samtidigt som nätet anpassas till ett energisystem som utgörs av förnybart, lagring, smart styrning och flexibilitet.

3.4 En omställning med ett starkt miljöskydd och lokal förankring

Omställningen bort från fossila bränslen är ett stort samhällsprojekt som kräver ny infrastruktur för att möjliggöra framtidens klimatneutrala samhälle. Som vid andra stora samhällsomvandlingar innebär det att olika intressen kan komma i konflikt med varandra. Det finns inte alltid en enskild lösning när olika intressen står mot varandra. En resurssnål och cirkulär ekonomi är en förutsättning för att vi ska klara av att hantera våra framtida resursbehov.

Det ska alltid finnas lokal förankring vid utvinning av naturresurser. Alla som berörs ska få göra sin röst hörd och ha inflytande. De som påverkas av exempelvis vattenkraft, vindkraft eller gruvetableringar ska få ta del av vinsterna som uppstår, till exempel genom investeringar i samhällsservice och infrastruktur. Det medför också ett ansvar för staten att garantera stöd för kommuner som redan tar ett stort samhällsansvar.

För att omställningen ska vara rättvis och hållbar måste skyddet för urfolks intressen, ekosystem och miljö vara starkt. Den gröna omställningen ska inte användas som ursäkt för att luckra upp miljölagstiftning eller urholka minoriteters rättigheter. En sådan omställning är varken grön eller rättvis.

När den förnybara infrastrukturen byggs ut i takt med att världen ställer om, kommer det att krävas en ökad brytning av kritiska metaller och mineraler. Det är inte hållbart att Sveriges och Europas omställning ska bygga på att uttag av naturresurser sker i andra, ofta fattigare delar av världen. Miljöpartiet vill i första hand att mineraler och metaller används mer resurseffektivt. I andra hand ska resurser återanvändas och återvinnas, i tredje hand ska redan existerande gruvor användas och först därefter bör nya gruvor övervägas. När nya gruvor ändå måste öppnas ska det ske i enlighet med en strikt miljölagstiftning, med skydd av mänskliga rättigheter och samtidigt som lokalbefolkningen får ta del av de mervärden som uppstår. Naturgas, olja, kol och uran ska inte utvinnas i Sverige.

4. Välmående ekosystem och biologisk mångfald

Den gröna ideologin handlar inte bara om människors förhållande till varandra, utan också om vårt beroende av och vårt ansvar för allt det vi har omkring oss. Människan har ett ansvar som sträcker sig bortom den egna personen och den egna generationen. Mänsklighetens livsmöjligheter avgörs av hur väl vi klarar att leva i samklang med det ekologiska systemet.

Miljöpartiet de gröna vill skapa ett samhälle där hushållningen med resurser är så effektiv och rättvis att grundläggande mänskliga behov kan tillgodoses överallt – utan att förstöra för andra arter och kommande generationer. Vi vill leva på ett sätt som är möjligt för alla, långsiktigt.

4.1 Natur för människans och andra arters skull

Vår vision är att människor ska leva i balans med naturen. Allt levande har ett egenvärde, oavsett dess nytta för människan. Naturen och ekosystemen som vi är beroende av har vuxit fram och utvecklats under miljontals år. De består av en fantastisk mångfald av växter, svampar och djur. Denna rikedom har vi människor ett ansvar att vårda och bevara, det ligger i allas intresse. Starka ekosystem, en motståndskraftig natur och en livskraftig biologisk mångfald är förutsättningar för matförsörjning, rent vatten och ren luft. Dessutom är naturen en källa till kunskap, inspiration, hälsa, rekreation och skönhet. Allt detta är ekosystemtjänster som naturen bjuder oss på.

Alltför länge har naturen behandlats som en resurs att förbruka. Det har lett till att enorma naturvärden har gått förlorade i jakten på kortsiktig vinning. Den biologiska mångfalden är allvarligt hotad – människan har satt igång det sjätte massutdöendet i jordens historia.

Naturen och den biologiska mångfalden behöver skyddas, stärkas och återställas. För att rädda mångfalden behöver fler och större naturområden skyddas, samtidigt som stor hänsyn behöver tas i allt brukande av naturen samt i planeringen av bebyggelse. Sverige ska leva upp till det internationella målet att på ett representativt sätt skydda minst 30 procent av naturen. På lämpliga platser ska livsmiljöer restaureras eller återskapas så att landskapets funktionalitet förbättras, populationer kan återhämta sig och arter kan åter kan komma tillbaka.

Djuren har ett egenvärde, inte bara en ekonomisk och ekologisk funktion. Vi vill att alla arter som hör hemma i Sveriges natur ska ges möjlighet att finnas här i långsiktigt livskraftiga populationer. Sverige ska arbeta aktivt för att bekämpa tjuvjakt och handel med utrotningshotade arter. Vi ska ha livskraftiga stammar av bland annat varg, lo, björn och järv i Sverige. Miljöpartiet arbetar för lösningar som förbättrar samexistensen och minskar konflikterna mellan människor och rovdjur.

Att rädda den biologiska mångfalden är ett gemensamt ansvar för hela mänskligheten. Det som påverkar en art i ett land, påverkar också möjligheten att bevara den i andra länder. Därför behövs överstatliga beslut och internationella överenskommelser som sätter ramar för hur enskilda länder påverkar sin natur.

Att varje land bevarar de arter som finns kvar i landet är viktigt och grundläggande, men vi menar att det även finns ett ansvar att bidra till bevarandet av arter som utrotats från landet, men finns bevarade i andra länder, och om möjligt återinföra arten.

Att äga mark är något annat än att äga en förbrukningsvara. Den som äger mark har förmånen att förvalta en del av vårt gemensamma arv som vi lånar av kommande generationer. Det är därför ett ägande som kräver särskild långsiktighet och hänsyn. Det är både rimligt och nödvändigt att samhället sätter ramarna för hur marken får brukas och vilken naturhänsyn som ska tas. När stora krav på hänsyn till klimat, natur och biologisk mångfald ställs på markägare ska de få ekonomisk ersättning.

Allemansrätten, som ger oss alla möjlighet att vistas i vår natur, har i århundraden varit en viktig del av människors frihet. Strandskyddet ger oss möjlighet att använda allemansrätten i de delar av landskapet som många människor uppskattar allra mest. Friluftslivet i Sverige har djupa rötter och är en viktig förklaring till att många i vårt land känner en närhet till naturen. Dessa traditioner ska vi värna och utveckla.

4.2 Levande skogar

Miljöpartiet vill ha ett hänsynsfullt och varierat skogsbruk, som ger möjlighet att tillvarata skogens olika resurser och som låter alla arter som hör hemma i skogslandskapet leva och frodas. Skogen ger oss människor många värden: svamp, bär, rekreation, naturupplevelser och virke. Men även annan nytta som rening av luft och vatten, översvämningsskydd och minskad torka. Skogsbruket är en viktig näring för Sverige och har en central roll i den gröna omställningen. Minst 30 procent av skogarna måste skyddas – både för höga naturvärden och för att bevara kolsänkor och hotade arter, samt för att värna rekreation, kulturvärden och renskötsel. På lämpliga platser ska livsmiljöer återskapas så att arter kan komma tillbaka. De fjällnära naturskogarna är en oersättlig naturskatt som ska bevaras.

Kortsiktiga ekonomiska intressen går alltför ofta före långsiktig hållbarhet i det svenska skogsbruket. Det intensiva skogsbruket har blivit så heltäckande i stora delar av Sverige att det skapat en brist på livsmiljöer för många arter. Kalhyggesbruket har lett till stor påverkan på vår natur.

Ett skogsbruk inom naturens gränser innebär att metoderna och avverkningsvolymerna måste anpassas efter skogens förutsättningar. Ett sådant skogsbruk kombinerar ekologisk hållbarhet med ekonomisk lönsamhet. Vi vill att det ska vara möjligt att få ersättning för den klimat- och miljönytta markägare gör.

Skogsbruket ska bedrivas med naturnära metoder. Det innebär bland annat att en stor andel ska vara hyggesfritt, vilket är bra för klimatet, artrikedomen och friluftslivet. Det

innebär också att återskapa strukturer och artsammansättningar som bidrar till att skogen återfår en rik mångfald av livsmiljöer, vilket är gynnsamt för de arter som lever i våra skogar.

Sveriges alla skogsägare har en avgörande roll i förvaltandet av våra gemensamma skogar. Skogsägarna behöver få bättre och oberoende vägledning från Skogsstyrelsen samt ekonomisk ersättning för ett mer naturnära och klimatfrämjande skogsbruk.

4.3 Ett hållbart och livskraftigt jordbruk

Jordbruket är grunden för att alla ska ha mat för dagen. Vi vill se ett livskraftigt, ekologiskt jordbruk, med en hållbar balans mellan djurhållning och växtodling, i alla landsändar. Där regenerativa metoder leder till ökad kolinlagring och förbättrad jordhälsa. Jordbruket ska vara oberoende av fossila bränslen, kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel. Med ett landskap rikt på småbiotoper och betesdjur som ger gödsel, håller naturbetesmarkerna öppna och skapar livsmiljöer för en stor mångfald av växter, djur och svampar.

Under lång tid har det svenska jordbruket drivits mot stordrift, kemikalisering och igenläggning av jordbruksmark. Efter EU-inträdet har minskningen av jordbruksmarken bromsats, men utvecklingen mot färre och större gårdar har fortsatt.

Miljöpartiet vill stärka det svenska jordbruket och skapa bättre villkor för fler bönder. Lantbruket ska värderas för de miljönyttor det ger, och matproduktion i hela landet är avgörande för både levande landsbygder och en stark civil beredskap. Genom att minska fossilberoendet och beroendet av importerade insatsvaror kan vi bygga ett uthålligt jordbruk. Offentliga resurser ska stödja bönder i den gröna omställningen och stärka jordbrukets klimatresiliens.

Sett över hela jorden utgör människors boskap en orimligt stor del av de levande djuren, och har en enorm klimat- och miljöpåverkan. Den industriella köttproduktionen drivs av en ohållbar överkonsumtion, som är skadlig både för klimatet, vår hälsa och djuren. Vi vill se en matkonsumtion och matproduktion som värdesätter djurens välmående, bönders arbetsvillkor och människors hälsa. Konsumtionen av animaliska livsmedel behöver minska, medan konsumtionen av vegetabilier bör öka.

Markanvändningen i såväl Sverige som hela EU måste bli mer resurssmart med en ökad andel odling av vegetabilier och proteingrödor för humankonsumtion framför odling av djurfoder.

EU:s jordbrukspolitik behöver förändras i grunden. Den ensidiga utvecklingen mot storskalighet måste brytas. Små och medelstora lantbruk som bygger på lokala kretslopp, hållbara och ekologiska brukningsmetoder och en god djurhållning ska främjas.

4.4 Levande hav och sötvatten

Välmående hav och sötvatten är förutsättningar för allt liv på jorden. Förutom att vara ett hem för en mångfald av arter är haven också viktiga kolsänkor och spelar en nyckelroll i produktionen av det syre vi andas. Tillgången till sötvatten bestämmer var människor och många andra arter kan leva. Vattnets kretslopp och rörelse formar landskapet och skapar olika livsmiljöer även på stränder och i våtmarker.

Hav och sötvatten är viktiga källor till mat och ger oss dessutom dricksvatten, elektricitet, transportleder, naturupplevelser, bad och trivsel. Människans användning av vattnen och av livet i dem måste anpassas så att kommande generationer kan få lika stor glädje och nytta av dem.

Hav, sjöar och vattendrag utsätts sedan länge för en enorm press i form av överfiske, näringsutsläpp, miljögifter, mikroplaster och skräp. Haven försuras av människans koldioxidutsläpp och sötvatten försuras av svavel- och kväveoxidutsläpp. Allt detta hotar ekosystemen i vattnet och kommande generationers möjligheter till ett gott liv. För att haven ska kunna räddas måste utsläppen från fossila bränslen och miljögifter stoppas, och tillförseln av näring, plast och annat skräp minskas kraftigt.

Miljöpartiet vill främja det småskaliga kustnära fisket. Överfisket måste stoppas och ersättas av ett hållbart fiske där skonsamma och selektiva redskap används. Vi vill se ett stopp för destruktiva fiskemetoder som förstör våra hav och dammsuger upp allt liv.

Vi anser att vattenkraften är färdigutbyggd och därför ska de sista orörda älvarna och strömmande vattnen skyddas. Däremot vill vi främja ombyggnad och effektivisering av befintliga vattenkraftverk, samtidigt som de som tjänat ut sitt syfte eller inte når dagens miljökrav rivs ut eller miljöanpassas för att säkra öppna vandringsvägar för fisk och andra arter.

Ett starkt strandskydd behövs för att skydda strandnära ekosystem och för att värna människors möjlighet att vistas nära vatten. Skyddet av marina områden och ekosystem behöver utökas och stärkas. De internationella avtalen för att skydda haven måste skärpas och Sverige ska vara pådrivande i detta arbete.

5. En ren och frisk miljö

Vi vill att människor ska kunna leva friska och goda liv inom naturens ramar. Naturen fungerar som ett kretslopp. Människan och vårt samhälle är också en del av det kretsloppet. Det vi gör mot naturen, gör vi också mot oss själva. För att natur och människor ska må bra måste nyttiga ämnen kunna fortsätta cirkulera, medan halterna av skadliga ämnen inte får öka i kretsloppen.

Miljöpartiet värnar de planetära gränserna som vi behöver hålla oss inom för att mänskligheten ska kunna fortsätta utvecklas och må bra i framtiden. De planetära gränserna handlar om hur mycket mänsklig påverkan jorden tål inom områden som klimatförändringar, havsförsurning, ozonskiktet, tillförsel av kväve och fosfor till land och hav, sötvattenanvändning, markanvändning, biologisk mångfald, luftföroreningar och spridning av miljöfarliga kemikalier. Flera av dessa gränser överskrids idag, vilket innebär risk för plötsliga eller oåterkalleliga miljöförändringar med allvarliga konsekvenser för ekosystemen och för oss människor.

All verksamhet ska hålla sig inom de ramar som naturen sätter. För att det ska vara möjligt behöver hela samhället använda resurser på ett effektivt sätt– med fokus på att minska avfallsmängderna, återbruka och återvinna. För att skydda människor och miljön ska försiktighetsprincipen tillämpas i högre utsträckning och försiktighetsmått ska vidtas redan om det kan antas att en verksamhet kan skada människors hälsa och miljön.

Att värna planeten innebär även att behandla närmiljön med omsorg och respekt. Exempelvis har arbetet mot nedskräpning en stark folklig förankring. Fler och fler människor ser kopplingen mellan vårt gemensamma klimatavtryck, rubbade ekosystem och mängden avfall och utsläpp i naturen. Det ska finnas fler möjligheter för människor att göra rätt.

5.1 En giftfri och hälsosam livsmiljö för alla

Alla ska kunna känna en trygghet med maten vi äter, vattnet vi dricker och alla produkter vi omger oss med. Alla har rätt till en giftfri vardag och livsmiljö.

Sverige har varit ett föregångsland som tidigt förbjöd några av de farligaste kemikalierna. Trots det återfinns fortfarande riskabla kemikalier i många av de varor och produkter vi konsumerar och producerar, vilket påverkar både miljön och våra kroppar. För många av dessa ämnen saknas kunskap om vilka effekter de har, både var för sig och i kombination med andra. Även om några av de farligaste kemikalierna förbjudits så tillkommer hela tiden nya ämnen som släpps ut på marknaden utan tillräcklig kontroll. Det är oacceptabelt.

Vi vill att försiktighetsprincipen ska tillämpas i synen på kemikalier, då det kan ta lång tid innan effekterna av en kemikalie märks i naturen eller på hälsan. Särskilt höga krav ska ställas på produkter för barn. Giftfrihet ska vara en utgångspunkt.

PFAS är en grupp av kemikalier som aldrig bryts ned utan finns kvar i naturen i någon form för alltid, och som därför kallas evighetskemikalier. Många av dessa är skadliga, andra är ännu inte tillräckligt studerade. Miljöpartiet anser att hela gruppen bör förbjudas. Många djur äter av misstag mikroplaster som lagras i kroppen och förs vidare i näringskedjorna. De minsta mikroplasterna tränger också in i mänskliga celler. För att hejda ansamlingen av mikroplast i naturen och i våra kroppar, vill vi i Miljöpartiet dels kraftigt begränsa tillverkning och användning av mikroplaster, dels minska användning och spridning av annan plast som bryts ner till mikroplast i naturen.

5.2 Frisk luft och rent vatten

En förutsättning för vårt och ekosystemens välmående är att luften vi andas är frisk och vattnet vi dricker är rent – något som vi ofta tar för givet.

Luftföroreningar och farliga partiklar är ett allvarligt hot mot människors hälsa, särskilt i storstäder men även i högtrafikerade områden i mindre städer. För att förbättra luftkvaliteten behöver biltrafiken i sådana områden minska. Luftkvalitetsnormer och nationella mål behöver nå upp till Världshälsoorganisationens riktlinjer för att minska utsläpp och förbättra vårt välmående.

Tillgång till rent dricksvatten är en mänsklig rättighet – och det är allas ansvar att skydda den för kommande generationer. Med fler former av extremväder ökar risken för minskade grundvattennivåer, överbelastade reningsverk och föroreningar i våra vattentäkter. Även utsläpp och gifter från jordbruk, industrier och hushåll påverkar vårt yt- och grundvatten. Det behövs skarpa regleringar av sådant som påverkar våra vatten negativt.

För att säkra och skydda tillgången till rent och tillgängligt dricksvatten behöver fler vattentäkter skyddas mot exploatering och föroreningar. Vi i Miljöpartiet vill även stärka miljöanpassning av vatten- och avloppssystem för att öka resiliensen mot översvämningar och torka. Genom att skydda och värna våra vattenresurser idag, lämnar vi efter ett friskare och mer hållbart samhälle imorgon.

5.3 Ett stärkt miljöskydd

Ett starkare miljöskydd är en förutsättning för att skydda våra ekosystem och planetens gränser. För att värna luften, vattnet, marken, växt- och djurlivet och människors hälsa, behövs en tydlig lagstiftning mot miljöförstöring och en effektiv tillsyn av att lagarna följs.
Tillsynen är också viktig för att skapa rättvisa mellan olika företag – ingen ska få ett övertag i konkurrensen genom att bryta mot miljöregler.

Lagstiftningen mot spridning av föroreningar i miljön måste skärpas. Fler ämnen som riskerar att skada människor och natur ska förbjudas. Domstolar och rättsvårdande myndigheter ska ha nog med resurser för att kunna hantera och lagföra miljöbrott.

Storskaliga miljöbrott, ekocid, klassas som ett internationellt brott. De rättsliga påföljderna behöver skärpas för miljöförstöring som får långvariga och utbredda konsekvenser för natur och människor.

6. Djurvälfärd

Solidariteten med djur tillhör grunderna i den gröna ideologin. Alla djur är kännande varelser med ett egenvärde oavsett deras nytta för människan. Djur har rätt att må bra och få utlopp för sina naturliga beteenden.

6.1 Djurhållning

Med hållande av djur följer ett stort ansvar där djuren måste respekteras som kännande individer. Miljöpartiet anser att djur inte bara ska skyddas mot lidande, utan även ges möjlighet att utföra sina naturliga beteenden och ha positiva upplevelser. Det gäller både våra sällskapsdjur och djur som hålls för andra ändamål.

Även om Sverige ligger långt fram i sin djurhållning ur ett internationellt perspektiv, finns det inom vissa områden fortfarande stora brister som behöver åtgärdas. Den internationella handeln och den förda jordbrukspolitiken har lett till en industrialisering av djurhållningen där priset för djuren blir alldeles för högt.

Miljöpartiet vill att den svenska djurskyddslagens krav på rätt till naturligt beteende och djurvälfärd ska genomföras fullt ut. Det kräver stora förändringar i djurhållning, transporter och slaktmetoder. Bland annat ska alla lantbruksdjur ges möjlighet att komma ut och beta, böka i jorden eller picka i gräset.

Sverige ska vara ett föregångsland för djurvälfärd och arbeta aktivt i internationella forum för att stärka djurvälfärden globalt. Inom EU ska höga standarder för djurvälfärd gälla inom hela unionen, och enskilda medlemsländer ska kunna gå längre. Internationella handelsavtal ska inkludera djurvälfärd för att undvika billig import av mat från länder med sämre djurvälfärd. Ohållbar djurhållning får inte fortgå med hjälp av antibiotika.

6.2 Djurförsök

I huvuddelen av alla djurförsök används djur som modeller för att söka kunskap om hur vi människor fungerar och påverkas av olika saker. Detta innebär såväl etiska som vetenskapliga problem, då djurförsök är föråldrat och ineffektivt. Sådana djurförsök ska så snart som möjligt fasas ut. Det finns alternativ, som ger mer tillförlitliga resultat och där djur slipper utsättas för det fruktansvärda lidande som många djurförsök innebär. Vi vill att Sverige ska bli ledande inom utveckling av djurförsöksfri forskning.

Andra typer av djurförsök, där man söker kunskap om djurs behov, beteenden och ekologi, är ofta mindre problematiska. Sådan forskning bör finnas även i framtiden.

6.3 Jakt

Varsam jakt som bedrivs med respekt för djur och ekosystem är ett bra sätt att ta vara på delar av det som naturen kan ge oss. Jakt kan också i vissa lägen vara befogad för att minska eller förebygga skador, som en del djur kan orsaka.

All jakt ska bedrivas med god jaktetik. Miljöpartiet tar avstånd från jaktformer där djuren löper stor risk att utsättas för lidande. Jakt ska inte bedrivas under djurens parningstid eller under den tid djurens ungar är beroende av sina föräldrar.

Den svenska djurskyddslagen omfattar endast djur som hålls av människan och viltlevande försöksdjur. Detta innebär att de viltlevande djuren inte har ett lika starkt rättsligt skydd som de djur som hålls av människan. Vi vill att viltlevande djur införlivas i samma djurskyddslag som de djur som hålls av människan.

7. Ett fritt och demokratiskt samhälle

En livskraftig demokrati och ett hållbart samhälle formas när människor får utrymme att utvecklas och arbeta tillsammans för att möta framtidens utmaningar. För att demokratin ska kunna utvecklas krävs det engagerade medborgare med goda möjligheter att påverka och kanalisera sitt engagemang i olika frågor. Fria samhällen där idéer möts och bryts mot varandra ger de bästa förutsättningarna för utveckling och framsteg.

7.1 Slå vakt om grundläggande rättigheter och friheter

Svenskarnas grundlagsskyddade yttrande- och informationsfrihet ska värnas. Demonstrations- och mötesfriheten ska vara stark. Föreningsfrihet och religionsfrihet behöver ständigt försvaras. Vi står upp för varje människas rätt att utöva sin trosuppfattning.

I en värld med mer våld och konflikter, där människor är rädda, är det också lättare att underminera demokratin. Antidemokratiska krafter har vuxit sig starkare i hela världen. Växande klyftor, konflikter och överdriven maktkoncentration ger grogrund för populistiska och högerextrema krafter. Den tillbakagång av flera demokratier som skett under och efter 2010-talet visar att vi inte kan ta våra rättigheter för givet. Våldsbejakande extremism, organiserade desinformationskampanjer, grov organiserad brottslighet och hot mot personer i offentligheten är exempel på företeelser som utmanar vår demokrati.

I Sverige har vi en skyddslagstiftning för minoriteter, framför allt genom lagen om hets mot folkgrupp och diskrimineringslagen. Detta skydd är grundläggande i en fungerande rättsstat. När vi upprätthåller skyddet av minoriteter så värnar vi också de grundläggande demokratiska friheterna.

I ett tidevarv där allt fler antidemokratiska rörelser och partier får större inflytande, är det fundamentalt att demokratiska principer upprätthålls.

7.2 Fria medier och det fria ordet

Yttrandefriheten är en grundbult i alla demokratiska system. Varje medborgare ska kunna uttrycka sin åsikt utan att riskera vare sig repressalier från staten eller hot och trakasserier från andra människor. Miljöpartiet står upp för rätten att uttrycka sig i det demokratiska samtalet, även med åsikter som är illa omtyckta av andra.

Människor som deltar i det offentliga samtalet får ofta ta emot hat och hot. Särskilt utsatta är kvinnor, personer med utländsk bakgrund och hbtqi-personer. För att undvika att vissa gruppers röster tystnar i det demokratiska samtalet behövs särskilda insatser för att motverka hat och hot. Vi vill slå vakt om en god och respektfull ton i det politiska samtalet på alla nivåer.

Fria medier och journalister som granskar makten och informerar invånarna är en förutsättning för att demokratin ska utvecklas och frodas. Miljöpartiet slår vakt om ett

brett och oberoende public service och en mångfald av kommersiella medier, för att garantera en mångfald av åsikter.

Akademisk frihet, oberoende domstolar och konstnärlig frihet är grundläggande för en stark demokrati. Att människor och institutioner ges möjlighet att kritiskt granska makten värnas av Miljöpartiet.

7.3 En levande demokrati

Vår demokrati blir aldrig färdig. Den behöver alltid utvecklas, fördjupas och försvaras. Miljöpartiets gröna samhälle vilar på tanken att beslut ska fattas av eller så nära de människor som berörs som möjligt. Alla ska känna att de kan vara med och påverka. För att fler ska få möjlighet att få göra sin röst hörd och påverka vårt samhälle verkar Miljöpartiet för en deltagande demokrati. Alla bör få möjlighet att arbeta politiskt under någon del av livet. Vi ser positivt på initiativ för att bredda demokratin såsom medborgarförslag, medborgarråd, medborgardialoger och folkomröstningar.

Vi i Miljöpartiet arbetar för att stärka och utveckla det medborgerliga inflytandet. Rätten att rösta i allmänna val är en fundamental del av demokratin, men demokrati handlar om mer än att rösta. Det demokratiska utanförskapet, där tilliten till politiken och samhällets institutioner är lägre i vissa grupper, ska motverkas. Det utanförskapet hänger ofta samman med faktorer som inkomst, utbildning och en brist på representation. I det sammanhanget är det viktigt att stärka våra gemensamma demokratiska institutioner och garantera allas rätt och möjlighet till deltagande. Miljöpartiet vill se ett öppet civilsamhälle i hela landet, som ger möjlighet för fler att engagera sig.

Det är ett demokratiskt problem att några få globala tech-företag kontrollerar plattformar som blivit viktiga för samhällsdebatt, informationsspridning och direktkommunikation. Vi har sett många exempel där plattformarna använts för att sprida propaganda och påverka demokratiska val. Sverige bör agera internationellt och inom EU för demokratisering, vilket innefattar transparens, möjlighet till personlig integritet och ett mer jämlikt åsiktsutbyte.

Rösträtten har stegvis breddats och utvecklats sedan kvinnor fick rätt att rösta för över 100 år sedan. Vi anser att utvecklingen ska fortsätta och att rösträttsåldern ska sänkas till 16 år för att ge unga större möjligheter att påverka samhället. Alla människor som bor, lever och arbetar i Sverige ska ha möjligheten att påverka politiska beslut och friheten att forma sina egna liv.

I en demokrati ska ingen födas till ett offentligt ämbete. Vi har därför svårt att se monarkins plats i ett modernt demokratiskt samhälle och anser att den på sikt bör avskaffas.

Civil olydnad är och har varit en viktig del av kampen för demokrati. Med civil olydnad menas handlingar som idag är förbjudna, men som uppmärksammar orättvisor och samhällsproblem enligt principerna om icke-våld, öppenhet, strävan efter dialog och beredskap att ta sitt straff. Vi ser med oro på alla tendenser till ökad repression mot människor som på olika vis använder sina demokratiska rättigheter.

8. Ett fritt blomstrande kulturliv och ett starkt civilsamhälle

Kulturen och konsten är fundamentala för oss människor. Ett dynamiskt kulturliv med många olika aktörer bidrar till en vital demokrati. Ett rikt kulturliv skapar både möjligheter för den enskilde till bildning och för att få göra sin röst hörd. Miljöpartiet vill skapa ett samhälle som främjar bildning, föreningsliv och engagemang i civilsamhället. Så möjliggör vi en värld där delaktighet, mångfald och skapande blir en grund för utveckling och sammanhållning.

8.1 Kulturens ekosystem ska värnas

Kulturen bär våra olika berättelser, formar vår förståelse av världen och binder oss samman i ett gemensamt men mångfasetterat samtal. Kulturen sätter färg, ton och form på vår tillvaro och gör att vi förstår oss själva, livet och vår värld bättre. Kulturen måste tillåtas vara både fri och föränderlig. Tillsammans utgör kultur och bildning ett ekosystem som bär upp demokratin.

I en tid av desinformation, polarisering, klimatkris och säkerhetspolitiska hot blir kulturens och bildningens roll ännu mer central. När fler människor har tillgång till konst, litteratur, folkbildning och kulturarv stärks både yttrandefriheten och förmågan att förstå och värna demokratins grundvalar. Ett samhälle där människor kan tolka sin samtid, förstå sin historia och delta i det offentliga samtalet är också ett samhälle med motståndskraft. Därför måste kulturens ekosystem ses som en demokratisk infrastruktur.

I Sverige har det alltid rymts många olika kulturer, och det gör det idag också. Vi bejakar att olika idéer och kulturer möts och influerar varandra. Det är en styrka för samhället och ska fortsätta vara det. Kulturen är föränderlig och rör sig ständigt i samspel mellan gamla och nya uttryck. En grön kulturpolitik slår vakt om såväl samtidskonsten som kulturarvet och vill stärka kulturens plats i samhället. Med kulturen växer vi som människor och med kulturen växer våra samhällen.

Kulturen är en del av vår välfärd – därför har det offentliga ett ansvar för att säkerställa en rik och rättvis tillgång till kultur. Du ska kunna gå på konsert, utställning, lära dig dansa eller spela ett instrument på kulturskolan, oavsett var du bor i Sverige. Alla barn och ungdomar, oavsett socioekonomisk bakgrund eller var i landet man bor, ska kunna utöva kultur och genom skolan garanteras kulturupplevelser. Välförsedda och offentligt finansierade bibliotek är en hörnsten för bildning, läsfrämjande och kultur i hela landet.

Den fria konsten bryter ny mark och stimulerar kritiskt tänkande. Professionella konstnärer och kulturskapare ska kunna arbeta under rimliga villkor i hela landet. Politiken ska ge konsten och kulturen förutsättningar, inte styra dess innehåll. Principen om armlängds avstånd ska värnas och den konstnärliga friheten stärkas.

Kulturarvet är vårt gemensamma arv. Kulturhistoriskt värdefulla byggnader, minnesmärken och andra miljöer, såväl i städerna som på landsbygden, ska bevaras och vårdas för framtiden. Ny bebyggelse i anslutning till värdefull kulturmiljö ska anpassas och utformas med särskild hänsyn. Museer spelar en viktig roll i att tillgängliggöra vårt kulturarv för allmänheten. Staten har ett ansvar att tillgängliggöra de gemensamt ägda samlingar till fler.

8.2 Ett levande civilsamhälle och en stark folkbildning

Föreningslivet är en bärande samhällskraft. Civilsamhället spelar en viktig roll som en tredje sektor vid sidan av det offentliga och det privata. I civilsamhället, i föreningar och inom folkbildningen möts människor med vitt skilda bakgrunder och förutsättningar och får möjlighet att växa tillsammans – oavsett om det är i en fotbollsförening, en välgörenhetsorganisation, ett studieförbund eller ett politiskt parti. Det både utvecklar demokratin och är en grund för ett inkluderande och tolerant samhälle.

Civilsamhällets utrymme krymper globalt som ett led i den auktoritära utvecklingen. Även i Sverige ser vi prov på hur civilsamhället misstänkliggörs och tystas av krafter som vill ha ett mer monotont samhällssamtal. Det svenska bildningsidealet utmanas av högerkonservativa krafter.

Vi vill att fler människor ska ha möjlighet att lägga tid och engagemang på att organisera sig. Det ger förutsättningar att påverka och förbättra samhället i föreningar och folkrörelser – oavsett om det sker i idrottsföreningar, trossamfund, fackförbund eller intresseorganisationer. Därigenom stärks vår demokrati. Det skapar mening och bidrar till att människor med olika bakgrund möts och att fler känner att de har makt att förändra samhället och sina egna liv. Genom sociala och positiva mötesplatser kan människor från alla delar av samhället mötas. Ett starkt civilsamhälle utgör grunden för ett inkluderande och tolerant samhälle. Engagemang i civilsamhället ger dessutom demokratiska färdigheter som stärker demokratin, samtidigt som det bidrar till ett samhälle där människor trivs och möts.

Civilsamhället stöds ekonomiskt genom medlemskap och gåvor, men ska också få stöd från det offentliga. Stöd och villkor för civilsamhället måste vara långsiktiga och tydliga.

Folkbildningen genom studieförbund och folkhögskolor har stor betydelse för bildning, kultur och demokrati i vårt land. Den är inkluderande och attraherar människor från alla delar av befolkningen. Folkbildningen ska stå fri från extern påverkan och bygger på frivillighet för alla deltagare.

För att värna bildningsidealet måste utbildning ses ur ett bredare perspektiv än att enbart styra mot lätt mätbara kunskapskrav. Bildning hjälper oss att förstå vilka vi är, vårt samhälle och vår plats i det – förmågor som är viktiga både för individen och för samhället i stort. Förutsättningarna för folkbildningen måste därför värnas. Det är viktigt att det ekonomiska stödet till landets folkhögskolor och studieförbund säkerställs.

Idrottsrörelsen är en djupt rotad folkrörelse som stärker folkhälsan i alla åldrar och bidrar till gemenskap och att motverka segregation. Genom idrott, kultur och föreningsliv får människor från olika samhällsskikt och kulturer möjlighet att mötas och interagera, vilket främjar social sammanhållning. Lokala idrottsföreningar och lokala kulturföreningar är avgörande för att barn och unga ska kunna ha en aktiv och meningsfull fritid.

Friluftslivet ger jobb i hela landet och ser till att fler människor får komma ut och njuta av vår fantastiska natur. Det är bra för hälsan att komma ut och röra på sig, en motvikt till dagens stillasittande. Fler ska få möjlighet att komma ut i naturen. Kunskaper om naturen och möjligheten att vistas i den ger förutsättningar för ett livslångt positivt välbefinnande, såväl som en förståelse för värdet att bevara den.
.

9. Lika rättigheter

Lika rättigheter och ett samhälle utan förtryck är en fråga om frihet och livskvalitet. Miljöpartiet vill se ett solidariskt samhälle inom planetens gränser. Det innebär att makt och resurser ska fördelas på ett rättvist sätt. Alla människor ska mötas med samma respekt och omsorg för att kunna delta fullt ut i samhället. Vi utgår från ett intersektionellt synsätt som innebär att olika sociala kategorier samverkar, interagerar och förstärker varandra. Därför arbetar vi för att avskaffa alla former av diskriminering, vare sig det gäller kön, könsidentitet och könsuttryck, etnicitet, trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, klass eller ålder. Miljöpartiet kommer alltid stå upp för mänskliga rättigheter och varje persons rätt att själv avgöra vad den vill göra med sitt liv.

9.1 Ett jämställt samhälle

Miljöpartiet är ett feministiskt parti och det innebär att vi vill verka för jämställdhet och motverka den rådande könsmaktsordningen, där makten fördelas ojämnt mellan män och kvinnor. För Miljöpartiet är jämställdhet i grunden en fråga om frihet. När jämställdhet genomsyrar både arbetsliv och vardag får fler människor möjligheter att leva sina liv fullt ut.

Ett jämställt samhälle är ett samhälle där ingen behöver frukta för sin säkerhet – varken hemma eller någon annanstans. Där samtycke är norm, våld aldrig ursäktas och alla barn, oavsett kön, växer upp i en kultur av respekt snarare än kontroll. Att pojkar har sämre skolresultat och högre självmordsfrekvens är allvarliga samhällsutmaningar och visar hur skadliga könsroller drabbar oss alla.

Lönegap, höga sjukskrivningstal inom kvinnodominerade yrken och ett ofta orättvist fördelat hushållsarbete är olika uttryck för ojämställdhet. Miljöpartiet vill uppvärdera kvinnodominerade yrken genom att bland annat förbättra arbetsmiljön, ta fler steg för ett mer jämställt uttag av föräldraledigheten samt stärka kvinnors position på arbetsmarknaden.

Miljöpartiet vill se krafttag för att mäns våld mot kvinnor, hedersförtryck, sexhandel och våld i nära relationer ska upphöra. Våld och förtryck är brutala uttryck för den könsmaktordning som fortfarande präglar våra liv.

Vi måste tydligt agera mot våldsutövare, inte begränsa offrens frihet. Resurser till skydd och stöd för kvinnor och barn är nödvändiga. Dessutom behöver vi bekämpa hederskulturen och dess normer, samt främja samtyckeskultur och förebyggande insatser för att förändra destruktiva mansnormer. Alla barn behöver vuxna som är positiva förebilder.

9.2 Ett samhälle utan rasism

Sverige ska vara ett land där alla möts med respekt, där din bakgrund inte avgör din framtid och där mångfald ses som en gemensam tillgång. Rasism utgör en kränkning av

varje människas rätt att behandlas med respekt och värdighet. Det är oförenligt med ett samhälle där alla får verka på lika villkor.

Rasismen begränsar människors frihet och trygghet både i det stora och i det lilla. Det kan handla om otrygghet och stress i vardagen eller att man på grund av fördomar och diskriminering inte får de chanser man annars skulle fått. Rasismen tar sig också uttryck i hatbrott och våld. Den vänder människor mot varandra och gör skillnad på folk och folk.

Rasism kan ta sig uttryck på många olika sätt och inom många olika områden, i form av vardagsrasism, kulturell rasism och strukturell rasism. Det kan handla om att grupper av människor misstänkliggörs och beskylls för diverse problem. Den strukturella rasismen påverkar förutsättningarna för en god integration och är en starkt bidragande orsak till att vårt samhälle är segregerat inom bostads- och arbetsmarknaden samt i skolan. Antirasistisk politik behöver därför bedrivas inom många olika områden.

Arbetet mot all typ av rasism måste stärkas. Antisemitism, islamofobi och afrofobi är tillsammans med rasism mot samer och romer exempel på olika uttryck av samma rasistiska strukturer, men som kan kräva olika verktyg och angreppssätt för att bemötas och bekämpas. Grogrunden för rasism och diskriminering minskar i samhällen som präglas av sammanhållning, trygghet och jämlikhet.

9.3 Nationella minoriteter och urfolk

Sverige har fem erkända nationella minoriteter: samer, romer, judar, sverigefinnar och tornedalingar. Samerna är även ett urfolk. Alla minoriteter och urfolk i Sverige ska få sina rättigheter, sin kultur och sin historia respekterade och skyddade.

De fem erkända nationella minoritetsspråken: finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska, ska bevaras och utvecklas. Vidare ska älvdalskan erkännas som ett minoritets- eller landsdelsspråk.

Barn ska ha rätt att fullt ut lära sig och behärska sina minoritetsspråk och ha tillgång till kultur på minoritetsspråk. Samhället har ett ansvar att stärka förutsättningarna för detta.

Än idag och genom historien har de nationella minoriteterna utsatts för övergrepp och diskriminering. Vi har ett stort ansvar att lära oss av historien och att säkra de nationella minoriteternas rätt till språk, kultur och inflytande.

De nationella minoriteterna och urfolket samerna ska fullt ut kunna tillvarata de rättigheter de har enligt internationella konventioner, som Sverige har åtagit sig att följa. Sverige ska ratificera ILO:s konvention 169 om urfolk och stamfolks rättigheter. Vi ska även verka för en rättvis klimatomställning där urfolkens rättigheter värnas.

Barn ska ha rätt att fullt ut lära sig och behärska sina minoritetsspråk och tillgång till kultur på minoritetsspråk ska värnas och utvecklas. Samhället har ett ansvar att stärka förutsättningarna för detta.

9.4 Delaktighet och möjligheter för personer med funktionsnedsättning

Vi i Miljöpartiet vill ha ett samhälle som är tillgängligt för alla. Alla människor ska, oavsett funktionsnedsättning eller förmåga, ha lika rättigheter och möjligheter.

Funkofobi och bristande tillgänglighet ska motverkas. Ingen ska utsättas för trakasserier eller diskriminering på grund av nedsatt funktionsförmåga. Personer med funktionsnedsättning ska ha tillgång till det offentliga rummet på likvärdiga villkor. All offentlig verksamhet ska vara tillgänglig för alla. Samverkan med funktionsrättsorganisationer är viktigt, i synnerhet när politiska beslut ska fattas. Skolor och andra utbildningsmiljöer ska ha tillräckliga resurser för att möta elevers olika behov och garantera en likvärdig skolgång för alla, oavsett funktionsförmåga.

LSS-lagstiftningen har gett personer med funktionsnedsättning och stora stödbehov rätt till bland annat personlig assistans. Den personliga assistansen är en viktig frihetsreform som har gett möjlighet till självbestämmande. Den personliga assistansen ska utvecklas och stärkas. Vi vill att antalet assistanstimmar beviljas i en utsträckning som säkerställer ett aktivt socialt liv och deltagande i fritidsaktiviteter.

Tillgången till rätt hjälpmedel är mycket viktig för att ge personer med funktionsnedsättning bästa förutsättningar för ett aktivt och delaktigt liv. Idag är tillgången till hjälpmedel inte jämlik mellan olika kommuner och regioner. MP ska verka för en likvärdig tillgång till rätt hjälpmedel över hela landet.

Vi vill se fler vägar in på arbetsmarknaden och en förbättrad arbetsmarknadspolitik för att personer med funktionsnedsättning i större utsträckning ska kunna delta på arbetsmarknaden och ges möjligheten att bidra meningsfullt. Tillgången till bostad för personer med funktionsnedsättning ska garanteras.

9.5 Stärkta rättigheter för hbtqi-personer

Alla människor ska kunna uttrycka sin kärlek, sexualitet och identitet utan risk eller rädsla för våld eller diskriminering. Alla familjer ska ha lika rättigheter, oavsett hur de ser ut. Att få leva utifrån sin sexuella läggning och könsidentitet är en grundförutsättning för ett gott liv i ett demokratiskt samhälle som bygger på jämlikhet.

Ingen ska växa upp med en känsla av att behöva dölja sin sexualitet, könsidentitet eller uttryck för att bli accepterad eller slippa trakasserier, hat och hot. Trots en period av politiska framsteg inom hbtqi-området så har vi sett hur samhällsdebatten kring hbtqi-personers rättigheter blivit alltmer hätsk, inte minst när det gäller transpersoner. Miljöpartiet kommer aktivt att delta i kampen för att stärka rättigheterna för hbtqi-personer. Ingen ska begränsas eller utsättas för hot och hat för att de har en annan sexualitet, könsidentitet eller uttryck än normen oavsett om det är här i Sverige eller utomlands.

För att uppnå det behövs ett aktivt antidiskrimineringsarbete med ökad kunskap, attitydförändringar och förändrad lagstiftning som ger trygghet och tydliga rättigheter för

alla hbtqi-personer och regnbågsfamiljer, i synnerhet transpersoner, intersexpersoner, och andra som är särskilt utsatta. Alla barn ska ges rätt till alla sina föräldrar.

Könsuttryck och könsidentitet bör inkluderas i de delar av grundlagen som rör diskriminering och delaktighet. Det skulle stärka skyddet för transpersoner i Sverige.

Hbtqi-personer på flykt är särskilt utsatta då de ofta är utsatta för hot och våld samt juridisk diskriminering i sina hemländer. Ett tryggt mottagande och en rättssäker prövning som utförs av anställda med hbtqi-kompetens är nödvändig.

10. Ett jämlikt samhälle som håller ihop

Det gröna samhällsbygget utgår från visionen om ett solidariskt samhälle inom planetens gränser. I ett rikt välfärdsland som Sverige har vi goda förutsättningar att bygga ett mer rättvist och jämlikt samhälle för alla. Utgångspunkten är vår solidaritet med människor, djur, natur, det ekologiska systemet och kommande generationer. Ett samhälle som ger upp om att vara bra för alla kommer snart inte att vara bra för någon. Ska vi klara av att ta oss an de stora utmaningar vi står inför måste vi känna styrkan i den gemenskap som ett grönt, solidariskt samhällsbygge innebär. Ett jämlikt samhälle håller ihop och präglas av tillit och gemenskap.

10.1 De ekonomiska klyftorna ska minska

Att alla har jämlika livsvillkor och möjligheter är en viktig grund för ett demokratiskt samhälle. För att finansiera vår gemensamma välfärd, den gröna omställningen och jämna ut de ekonomiska klyftorna i samhället – krävs en solidarisk och rättvis ekonomisk politik.

I dagens globaliserade ekonomi har kapital blivit allt mer rörligt över nationsgränserna. Storföretag och förmögna personer kan med hjälp av skatteplanering ofta undvika att betala skatt. Vissa länder konkurrerar dessutom med låga bolagsskatter. För att hantera denna utmaning krävs gemensamma åtaganden och att det globala samarbetet stärks, i Sverige, EU och i resten av världen.

Ägandet är mycket ojämlikt fördelat i samhället, och under de senaste decennierna har denna ojämlikhet ökat. Sverige är ett av de länder där klyftorna vuxit mest – antalet miljardärer har ökat samtidigt som allt fler har svårt att få pengarna att räcka till det mest grundläggande. Kapital har beskattats lägre än arbetsinkomster, vilket gynnar dem som redan har stora tillgångar. Skillnaderna är särskilt stora mellan kvinnor och män.

De växande ekonomiska klyftorna begränsar jämlika livsvillkor och möjligheter, samtidigt som de förstärker andra orättvisor. Ett ojämlikt samhälle försvårar också en rättvis klimatomställning. Därför vill Miljöpartiet införa en progressiv kapital- och inkomstbeskattning som låter de rikaste bidra mer till det gemensamma, samtidigt som de som lever med små marginaler får bättre möjligheter till ett gott liv. Principen att alla ska bidra efter förmåga är grundläggande och måste gälla kapital – både i Sverige och globalt.

Skattesystemet ska motverka ett klassamhälle genom att utjämna de ekonomiska klyftorna, samtidigt som det säkrar en långsiktig finansiering av välfärden. En stark välfärd och robusta trygghetssystem bidrar till att minska klyftorna i samhället och ökar tryggheten för alla oavsett var du bor i landet.

10.2 Integrationen ska främjas

Samhörighet och tillit är en grundbult i ett jämlikt samhälle. Den tilliten urholkas när hög arbetslöshet, otrygghet och låga inkomster koncentreras till vissa bostadsområden. Segregationen i vårt samhälle förstärker ojämlikheten och minskar människors möjligheter att påverka sina liv. Segregationen drabbar hela samhället när människor inte möts, förståelsen för varandras livsvillkor minskar och otrygghet, kriminalitet och rädsla ökar. Vi anser att det är oacceptabelt att ens bostadsort ska ha så stor betydelse för livschanser.

Samhället och dess institutioner ska vara närvarande i alla områden. De områden som beskrivs som utsatta är ofta politiskt nedprioriterade. Segregationen är resultatet av politiska felprioriteringar och kan brytas med politik för rättvisa. Att bryta segregation och ojämlikhet handlar också om att alla ska få möjlighet att känna sig delaktiga i samhällsgemenskapen.

En viktig åtgärd för att motverka segregation och utanförskap är att unga ges förutsättningar för att etablera sig på arbetsmarknaden. För att alla ska få lika möjligheter till det behöver vi motverka rasism och diskriminering. Våra trygghetssystem för dem som av olika anledningar inte kan arbeta måste också konstrueras så att inga barn behöver växa upp i fattigdom.

För att bryta segregationen behöver samhället vara närvarande i hela landet. I många områden har samhället dragit sig tillbaka, och en bristande förståelse för marknadskrafterna har gjort att allt mer samhällsservice försvunnit, framförallt när staten släppt tidigare monopol på viktiga samhällsfunktioner. En ökad marknadsanpassning har också bidragit till att tillgången till vård skiljer sig mellan regioner och marknadsskolan har bidragit till att förvärra segregationen. Vi vill att alla delar av landet ska leva, och att samhället ska säkerställa att samhällsservice ska finnas i alla områden.

Den ekonomiska ojämlikheten, i kombination med homogena bostadsområden, bidrar till dagens boendesegregation. Integration handlar om att människor från olika grupper möts och lär känna varandra – genom att bo i samma område, vara grannar, ha barn som går i samma skola eller spelar i samma lag. Detta sker på många platser: i bostadsområden, skolor, hälso- och sjukvården, via fritidsaktiviteter, på arbetsmarknaden och i sociala relationer.

Det är också viktigt att alla får möjlighet att delta i och påverka samhället, till exempel genom att rösta och engagera sig i demokratiska processer. Genom att blanda bostäder med olika storlek och upplåtelseformer underlättas för människor med olika jobb och utbildningsbakgrund att bo i samma område. Genom att främja möten mellan människor kan vi bygga ett samhälle präglat av gemenskap och tillit.

10.3 Barns uppväxtvillkor

Alla barn har rätt till en trygg och stabil barndom med frihet att leka, utforska och drömma. Det stärker deras framtidsmöjligheter och minskar risken för sociala och

psykiska problem längre fram i livet. Ett jämlikt och solidariskt samhälle är grunden till en trygg uppväxt för alla.

Barn är aktiva medskapare av samhället och ska inte ses som passiva mottagare av det samhälle som vuxna skapar åt dem. Barnkonventionen är svensk lag och barnets bästa ska alltid vara avgörande när beslut fattas kring barn.

Ekonomiska stöd till barnfamiljer är en viktig del av den svenska välfärdsmodellen. Barn ska inte växa upp i ekonomisk utsatthet. Ersättningarna till barnfamiljer, framförallt de som har det tuffast ekonomiskt, behöver vara tillräckligt höga för att barn inte ska växa upp i fattigdom. Ekonomisk utsatthet ska inte gå i arv.

En familj ska bygga på kärlek, trygghet och respekt. Samhället ska vara anpassat till olika familjekonstellationer. Barn ska ha rätt till alla sina föräldrar, men föräldrar har inte rätt till sina barn om det inte är till barnets bästa.

Förskolan har en viktig roll i att kompensera för skillnader i barns uppväxtvillkor. Vi vet att deltagande i förskola har betydelse för barnets framtida skolresultat. Vi i Miljöpartiet vill att barn ska gå i förskolan. Förskolan ska ses som en rättighet för barnen snarare än som ett stöd för vårdnadshavare.

10.4 En trygg och aktiv ålderdom

Många lever idag ett aktivt liv högre upp i åldern än tidigare generationer. Äldres kunskaper och erfarenheter är ovärderliga på många områden; till exempel som fortsatt yrkesaktiva, som mentorer till yngre eller inom frivilligsektorn och föreningslivet.

Den allmänna pensionen har över tid blivit en allt mindre del av den totala pensionen medan tjänstepensionerna blir allt viktigare. Denna utveckling drabbar framförallt dem som arbetat i yrken där avsättningarna till tjänstepensionen är låga – ofta i kvinnodominerade yrken. Grundskyddet för pensionärer ska säkerställa att pensionärer inte lever i fattigdom.

Miljöpartiet vill att pensionssystemet levererar så höga pensioner att det går att leva ett gott liv även efter att man slutat arbeta. Det allmänna pensionssystemet ska ha tillräckligt med resurser för att räcka både till dagens och till framtidens pensionärer. Vi i Miljöpartiet prioriterar att höja pensionerna för dem med de lägsta pensionerna. Det är också en fråga om jämställdhet eftersom kvinnor i högre utsträckning än män har låga pensioner.

Ett rikt liv kännetecknas av självbestämmande, möjlighet till socialt umgänge och delaktighet i samhällslivet. Pensionärer och äldre ska ha möjlighet att uppleva samvaro, gemenskap och kunna delta i fysiska och kulturella aktiviteter, kultur, eller annat som fyller livet med mening.

11. Ett grönt samhällsbygge i hela landet

Hela Sverige ska leva – från glesbygd till storstad och från skärgård till inland. Oavsett var du bor ska du kunna lita på att samhället finns där, med service, trygghet och framtidstro. Vi vill bygga ett samhälle där människor lever i samklang med naturen och där varje plats ges möjlighet att blomstra. Skillnaderna är stora i vårt land. Tillgången till vård, kollektivtrafik, utbildning och annan samhällsservice varierar kraftigt. Det skapar ojämlikhet och utanförskap när människor inte känner att de hör till eller har samma möjligheter och förutsättningar som andra.

Vi vill minska de geografiska klyftorna och ge hela landet goda förutsättningar att utvecklas. Det kräver lokalt anpassade lösningar, där boende och aktörer i både städer och landsbygder ges inflytande över beslut som påverkar deras liv. Med stark samhällsgemenskap och hållbara investeringar bygger vi ett mer rättvist och levande Sverige.

11.1 Hållbar samhällsplanering och transporter

Miljöpartiet vill bygga samhällen som håller – för både människor och klimat. Vi vill se levande städer och landsbygder där människor möts, mår bra och kan förflytta sig hållbart. Samhällsplaneringen ska utgå från människors behov i vardagen, samtidigt som den lägger grunden för ett gott liv för framtida generationer.

Hittills har samhällsplaneringen ofta varit bilcentrerad, vilket skapar utsläpp, trängsel och ohälsa – särskilt i städer. På landsbygden är kollektivtrafiken ofta otillräcklig, och järnvägsnätet är eftersatt. Brist på fungerande transportlösningar försvårar vardagen för människor, särskilt utanför storstäderna. Samtidigt minskar utrymmet för grönområden och gemensamma mötesplatser, vilket påverkar både social hållbarhet och motståndskraft.

Miljöpartiets vision är hållbara och billiga resor i hela landet, med rätt lösning på rätt plats. Vi vill att samhällsplaneringen ska främja närhet, tillgänglighet och klimatsmarta val. Vi vill bygga ut kollektivtrafiken kraftigt, göra den billigare och mer tillgänglig, och skapa fler gång- och cykelvägar i både stad och landsbygd.

Tåget ska vara snabbare än bilen och billigare än flyget. Därför vill vi prioritera investeringar i tågtrafik och järnväg i hela landet – för snabba, pålitliga och klimatsmarta resor. Det krävs även satsningar på underhåll och upprustning av befintlig infrastruktur, särskilt på landsbygden, där vägar och järnvägar är livsnödvändiga. Dessutom krävs det en aktiv politik för att sänka biljettpriserna på tågresor. Statliga bolag och myndigheter inom järnvägssektorn ska styras mot klimatmålen och krav på avkastning ska nedprioriteras.

I områden där kollektivtrafiken är begränsad eller obefintlig krävs andra lösningar – som egen bil, samåkning, bilpooler eller nya innovativa alternativ. Förutsättningarna för elbilar behöver stärkas genom riktat stöd och en utbyggd laddinfrastruktur i hela landet.

Samtidigt kommer biodrivmedel att spela en viktig roll för att minska utsläppen. Även godstrafiken behöver ställas om för ökad transporteffektivitet, energieffektivitet och fossilfrihet – genom effektivare logistik och fordon, fossilfria drivmedel samt en överflyttning från landsväg till järnväg och sjöfart.

Staden ska inte domineras av bilar. Istället ska vi ge mer utrymme åt grönska, kollektivtrafik, gång och cykel. Städer ska vara levande och tillgängliga, med säkra platser för möten, kultur, lek och rekreation. Grönområden är inte bara vackra – de bidrar till bättre hälsa, biologisk mångfald och klimatanpassning. Vi vill skydda och utveckla gröna miljöer som stärker både människors livskvalitet och samhällens motståndskraft.

11.2 Levande landsbygder och städer

Miljöpartiet vill att människor i hela Sverige – i byar, mindre orter och städer – ska ha goda möjligheter att leva ett rikt, tryggt och meningsfullt liv. Oavsett var i landet du bor ska du kunna känna tillhörighet, ha tillgång till välfärd och delta i den gröna omställningen. Ett hållbart samhällsbygge kräver att olika platser får utvecklas utifrån sina egna styrkor och förutsättningar - med invånarnas delaktighet i centrum. Fler ska kunna bo och försörja sig i mindre samhällen och på landsbygden.

Skillnaderna är stora i tillgång till arbete, utbildning, service och kollektivtrafik mellan olika delar av landet. Även digital infrastruktur och kulturutbud varierar kraftigt. Alltför ofta behandlas landsbygderna som om de bara vore en källa till råvaror, snarare än som livsmiljöer där människor bor, verkar och formar sina liv. Det skapar ojämlikhet och risk för utanförskap, särskilt när beslut fattas långt från dem som berörs.

Miljöpartiet vill stärka förutsättningarna för att bo, leva, arbeta och driva företag i hela Sverige. Alla ska ha tillgång till likvärdig välfärd, god digital infrastruktur, kultur, service och utbildning. En hållbar utveckling kräver långsiktiga investeringar i såväl städer som mindre orter och landsbygder - där lokala röster ges inflytande över beslut som påverkar vardagen.

Vi vill att både stad och land ska erbjuda livskraftiga miljöer där människor känner sig hemma och har möjlighet att påverka sin framtid.

Naturresurser som används för energi, matproduktion och industriell omställning ska förvaltas långsiktigt och med hänsyn till lokalsamhällets behov och rättigheter. Det är rimligt att de platser som bidrar till hela samhällets omställning också får del av de värden som skapas. Vi vill se ett system där lokala samhällen får återbäring vid energi- och resursutvinning.

Vi vill utveckla våra städer till mer hållbara och inkluderande livsmiljöer, där bilfria områden är en självklar del av den offentliga miljön. Både förorter och stadskärnor ska erbjuda trygghet, bra boende, grönska och närhet till service. Offentliga miljöer ska vara tillgängliga, främja möten och kulturliv, och skapa plats för gemenskap. Vi vill se mer grönstruktur, småskalig odling, och investeringar som stärker både den biologiska mångfalden och människors hälsa.

11.3 Bostäder för alla

Alla har rätt till en trygg och hållbar bostad. Miljöpartiet vill se bostäder och livsmiljöer där människor kan leva sina liv med värdighet, tillgänglighet och trivsel. En god bostadspolitik är avgörande för jämlikhet, hälsa och möjligheten att delta i samhället. Bostäder ska bidra till levande, blandade och hållbara samhällen.

Bostadsbristen är utbredd i stora delar av landet, och många har svårt att hitta en bostad som de har råd med. Unga, studenter, äldre och personer med låg inkomst eller social utsatthet drabbas särskilt hårt. Samtidigt står delar av bostadsbeståndet inför stora renoveringsbehov. Den sociala bostadspolitiken har försvagats, och bostadssegregationen växer.

Miljöpartiet vill återupprätta bostaden som en social rättighet. Det kräver ett starkt statligt ansvar med insatser för bostadsbyggande samt ramregler för finansiering, subventioner och byggande som är lika för alla upplåtelseformer. Reglerna ska ta ett större ansvar för bostadsförsörjningen, bland annat genom en stark och aktiv allmännytta. Statliga stöd ska underlätta byggandet av bostäder med rimliga hyror, särskilt för unga och hushåll med låg inkomst. Kommunerna ska använda sin allmännytta, sin markpolitik och sina möjligheter att ställa krav.

Vi vill se blandade bostadsområden med variation i upplåtelseformer och boendetyper – där villor, hyresrätter, bostadsrätter, studentlägenheter, olika typer av bogemenskaper och trygghetsboenden finns sida vid sida. Byggandet ska främja tillgänglighet och inkludering, så att även personer med funktionsnedsättning ges reella valmöjligheter.

Bostäder ska byggas med lång livslängd, god boendestandard och resurseffektiva, miljövänliga material. Bebyggelse ska ta hänsyn till kultur- och naturvärden och bidra till goda livsmiljöer.

Miljöpartiet vill också se ett omfattande stöd för klimatsmarta renoveringar. Miljöpartiet vill se ett omfattande stöd för klimatsmarta renoveringar. Det är orimligt att kostnaden för nödvändiga upprustningar läggs på hyresgäster i områden där inkomsterna ofta är lägre och underhållet länge har varit eftersatt, trots att både allmännyttan och privata fastighetsägare har haft stora hyresintäkter under lång tid.

Upprustningen av bostäder ska kombineras med energieffektivisering och social hållbarhet, så att klimatpåverkan minskar och livskvaliteten förbättras utan att boendekostnaderna ökar.

En trygg bostad är ofta nyckeln till att få ordning på andra delar av livet. Därför vill vi stärka skyddet mot vräkning - särskilt för barnfamiljer - och säkra att socialt utsatta får det stöd som krävs för att få och behålla en bostad.

11.4 Att mildra klimatförändringarnas effekter

Miljöpartiet vill att Sverige ska vara rustat för ett förändrat klimat. Vi vill ha ett samhälle som skyddar människor, natur och infrastruktur från extremväder och klimatrelaterade

risker. Klimatanpassning är en del av en rättvis och hållbar framtid, där tryggheten inte får vara beroende av inkomst eller bostadsort.

Klimatförändringarna är redan här. Sverige värms upp dubbelt så snabbt som det globala genomsnittet, och i norra Sverige går utvecklingen ännu snabbare. Vi ser redan hur risken för värmeböljor, torka, bränder, översvämningar och skyfall ökar – och utvecklingen går mot ännu fler extrema väderhändelser. Effekterna hotar människors liv och hälsa, skadar bostäder, vägar och samhällsviktig infrastruktur – och påverkar jordbruk, ekosystem och ekonomi.

Trots allvaret saknas tillräckliga insatser för att anpassa samhällen i tid. Ansvarsfördelningen är otydlig, och utan riktade satsningar riskerar klimatanpassning att bli en klassfråga, där bara den som har råd kan skydda sig.

Miljöpartiet vill att klimatanpassning ska vara en självklar och integrerad del av samhällsplaneringen. Nybyggnation ska ta höjd för risken för översvämningar, värmeböljor och andra extremväder. Grönområden och naturbaserade lösningar ska stärkas i tätorter, både för att skydda mot översvämningar och för att mildra effekten av extrem hetta.

Vi vill tydliggöra ansvarsfördelningen mellan stat, kommuner och andra aktörer, och se till att viktiga klimatanpassningsåtgärder får stabil finansiering. Staten och EU ska ta större ansvar för förebyggande klimatanpassningsåtgärder.

Att inte agera innebär ökade kostnader ekonomiskt, socialt och ekologiskt. Därför måste klimatanpassningen vara rättvis, långsiktig och proaktiv. Ett motståndskraftigt samhälle är en grundförutsättning för trygghet i en ny tid.

12. Lära för livet

Utbildning och bildning är nycklar till frihet, jämlikhet och ett hållbart demokratiskt samhälle där alla får möjlighet att bidra. Förskolan och skolan ska ge alla barn chans att växa, utveckla sina förmågor och väcka lusten till lärande genom hela livet. Att lära för livet handlar både om kunskap och om förmågan till reflektion och kritiskt tänkande för att förstå världen.

Utbildning och bildning är grundpelare i ett fritt demokratiskt samhälle och stärker individens möjligheter till självständighet och självförverkligande. Det ska inte finnas återvändsgränder i utbildningssystemet – alla ska ha möjlighet att byta bana under olika skeden i livet. Högre utbildning ska vara tillgänglig över hela landet.

Ett starkt bildningsväsende och livslångt lärande är en investering som rustar individer och bygger ett samhälle där alla kan bidra. Därför vill Miljöpartiet satsa på likvärdig utbildning av hög kvalitet, stark offentlig finansiering samt fria folkbildande verksamheter som folkhögskolor och studieförbund.

12.1 En trygg och jämlik skola

I skolan ska barn och ungdomar få både viljan och redskapen att lära, tänka kritiskt och utvecklas genom hela livet. Varje barn ska ges möjlighet att lära sig läsa, skriva och räkna, skapa, delta i samhällsdiskussionen, samarbeta och umgås med andra samt påverka sin egen livssituation. De estetiska ämnena är en viktig del av detta – de stimulerar kreativitet, uttrycksförmåga och ger ett helhetsperspektiv i lärandet.

Läsningen har en särskild ställning. När vi läser utvecklar vi förmågor som koncentration, empati, kreativitet och fantasi – egenskaper som i dag utmanas av samhällsutvecklingen. Alla elever har rätt till ett bra skolbibliotek, men arbetet måste gå längre än så. Vi ska stärka läsningen både i och utanför skolan och åter göra bokläsandet till en självklar del av vår kultur.

Samhället ska alltid sträva efter att alla barn och elever, oavsett bakgrund eller bostadsort, får likvärdiga möjligheter att nå skolans mål och utvecklas utifrån sina förutsättningar. Bedömningen i skolan ska främja lärande och utveckling – inte sortering. Betyg ska aldrig vara det enda, eller ens det dominerande, urvalsinstrumentet för fortsatta studier och ska inte ges före högstadiet.

I de tidiga skolåren är den relationella pedagogiken särskilt viktig. Elever ska genom kontinuerlig återkoppling förstå sin egen kunskapsutveckling och vad de behöver för att gå vidare i sitt lärande.

Rätten till modersmålsundervisning ska säkerställas och ses som en självklar del av en likvärdig utbildning. Det gäller också barn med svenskt teckenspråk som modersmål.

En god och likvärdig utbildning, tillgänglig i hela landet och i alla typer av bostadsområden, är en grundbult i ett demokratiskt, fritt och hållbart samhälle.

Skolgårdarna ska vara inspirerande, gröna, tillgängliga och trygga platser för lek, rörelse och återhämtning.

Marknadsskolan har bidragit till att förstärka klyftorna i samhället. Resurser fördelas ojämlikt, elevens bakgrund påverkar i alltför hög grad resultaten och segregationen ökar. Marknadens logik har trängt in i klassrummen - där vinstintressen tillåts gå före barnets bästa. Samtidigt begränsas skolans professioner av detaljstyrning, och många elever får inte det stöd de behöver för att må bra och utvecklas utifrån sina förutsättningar. Vi välkomnar idéburen sektor i den svenska skolan.

Vi vill reformera skolan i grunden. Skolan ska inte vara en marknad – den ska vara en plats för framtidstro, för alla barn. Miljöpartiet vill avskaffa vinstdrivande aktiebolag inom skolan och åter sätta kunskap och barns rättigheter i centrum. Staten ska ansvara för att varje skola har tillräcklig finansiering för att säkra att alla barn får de bästa möjligheterna till lärande och utveckling.

Utbildningssystemet ska inte vara hinder som barn och unga tvingas passera, utan platser som uppmuntrar fortsatt lärande. Förskolan ska stimulera barns utveckling genom lek och trygghet, där barnen får knyta an till varandra och till pedagogerna.

Vi vill se en tillitsstyrd skola där lärare, rektorer och elevhälsa ges förtroende och tid att göra sitt jobb och se varje elev. Elever ska ges inflytande över sitt eget lärande, och de med särbegåvning eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar ska utmanas och få stöd utifrån sina förutsättningar. Skolan ska vara tillgänglig för alla, oavsett funktionsförmåga, och samhället har ett särskilt ansvar att säkerställa att elever i anpassade skolformer får goda möjligheter till egenmakt och framtid.

Skolan ska vara en trygg plats som aktivt förebygger psykisk ohälsa och motverkar mobbning.

När vi tillsammans möter en alltmer osäker tid behöver skolan ge alla elever starkare verktyg. Det handlar självklart om grundläggande färdigheter som att läsa, skriva och räkna, men också om förmågan att leda och slutföra projekt, förstå hur man odlar och lever i naturen, och om grundläggande vård och omhändertagande.

Skolan ska även ge elever verktyg för att förstå och påverka digitaliseringen, utveckla sociala förmågor, uttrycka sina tankar och föreställa sig en värld som skiljer sig från den vi delar idag.

12.2 Forskning och högre utbildning

Miljöpartiet vill att Sverige ska vara en stark kunskaps- och bildningsnation, där akademisk frihet, livslångt lärande och tillgång till högre utbildning i hela landet är grundläggande för demokratin och samhällsutvecklingen. Forskning på vetenskaplig och konstnärlig grund tillsammans med högre utbildning bidrar till förståelse för vår omvärld, till innovationer för ett hållbart samhälle och till människors möjligheter att växa.

Sveriges ställning som kunskapsnation utmanas. Akademisk frihet hotas på flera håll i världen, och även i Sverige finns tendenser till politisering och detaljstyrning. Det behövs fler trygga anställningar för forskare och lärare, och studentinflytandet måste stärkas. Tillgången till högre utbildning är dessutom ojämnt fördelad mellan stad och land.

Samtidigt kräver vår tids stora utmaningar – som klimatkrisen, ojämlikhet och säkerhetshot – ett kunskapssystem som är starkt, öppet och långsiktigt finansierat.

Miljöpartiet vill satsa på fri och oberoende forskning med både bredd och spets. Vi vill stärka lärosätenas självständighet, samtidigt som god offentlig insyn säkerställs, och förbättra villkoren för lärare, forskare, doktorander och studenter. Högre utbildning ska vara tillgänglig i alla län och på många orter – inte bara i storstäderna.

Vi vill även stärka universiteten som aktiva och samverkande aktörer. Kunskap och forskningsresultat behöver spridas i större utsträckning, och forskare ska uppmuntras att delta i samhällsdebatten. Sverige ska vara ett föregångsland när det gäller akademisk frihet, hög kvalitet i högre utbildning och innovationskraft. Internationellt utbyte är viktigt – fler svenska studenter ska studera en eller flera terminer utomlands, samtidigt som fler internationella studenter ska få möjlighet att studera i Sverige.

Vi ska sluta slösa talanger – den sociala snedrekryteringen måste brytas. Därför är det viktigt med lärosäten av olika storlek och i olika delar av landet, samt med möjligheter att antas till högre utbildning på olika grunder, såsom gymnasiebetyg eller komvux, högskoleprov, folkhögskoleomdömen eller lokalt anpassade antagningar som stärker både bredd och spets i specifika utbildningar.

Folkhögskolans breda kursutbud, yrkeshögskolan och andra vuxenutbildningar ska värnas och byggas ut för att möta både individens drömmar och samhällets behov.

13. Vård, omsorg och hälsa genom hela livet

Människors hälsa, miljö och jämlikhet hänger nära samman. Vård och omsorg ska både fungera som ett skyddsnät och ses som ett gemensamt ansvar – en investering i människors frihet. Fler människor ska ha förutsättningar att leva ett friskt liv - därför är det avgörande att hälsoklyftorna minskar så att livslängd, psykisk hälsa och trygg vård inte längre avgörs av storleken på plånboken eller var man bor. Grön politik är politik för livet - i hela landet, för hela människan, genom hela livet.

13.1 Hälsofrämjande och jämlik vård

Miljöpartiet vill att vården ska bidra till hälsa, inte bara behandla sjukdom. Ett hållbart samhälle bygger på förebyggande hälsosatsningar och tillgång till vård efter behov - inte efter plånbok eller bostadsort. Folkhälsan är avgörande för ett jämlikt och fungerande samhälle och därför måste politiken sätta in tidiga insatser och skapa förutsättningar för god hälsa genom hela livet.

Klyftorna i hälsa och välmående växer. Socioekonomiska faktorer påverkar i hög grad människors livslängd och hälsotillstånd. Trots att vården i Sverige håller hög kvalitet brister det i tillgänglighet, kontinuitet och helhetssyn - särskilt för äldre, kroniskt sjuka och utsatta grupper.

Välfärden ska byggas utifrån solidaritet, inte marknadslogik. Vinstintressen hör inte hemma i vården – varje skattekrona ska gå till att stärka människors hälsa istället för till aktieutdelningar. Människor med störst behov ska prioriteras. Vården ska möta hela människan och stärka tilliten i kontakten mellan patient och samhälle.

Primärvården ska vara navet i en nära och förebyggande vård, med hälsofrämjande insatser i hemtjänst, elevhälsa, socialtjänst och äldreomsorg. Vi vill också att tandvården omfattas av samma principer och finansiering som övrig sjukvård: vård efter behov, inte betalningsförmåga. Tandvården ska finansieras på samma sätt som övrig sjukvård för att motverka att det är en klassfråga att ha god tandhälsa. Den som ska bli förälder ska få det stöd och den vård som den behöver. Vi vill se en säker förlossningsvård med hög kvalitet, tillgänglig i hela landet. Vi värnar alla kvinnors rätt till abort.

Alla ska mötas av en värdig vård genom hela livet – också i livets slutskede. Vården ska alltid sätta människan i centrum. Vårdens personal behöver rätt resurser, arbetsvillkor och inflytande så att arbetet kan utföras med kvalitet och långsiktighet både för patienterna och för dem själva. Det förutsätter tid för återhämtning, förbättrad arbetsmiljö och konkurrenskraftiga löner.

Vården måste bli mer motståndskraftig. Vi behöver en sjukvård som kan stå emot pandemier och antibiotikaresistens men också klimatkriser och säkerhetshot. För det behövs satsningar på forskning och innovation samt internationellt samarbete för att

säkra utveckling av läkemedel. Livsnödvändiga läkemedel som finns tillgängliga måste nå de som behöver dem, både i Sverige och globalt.

En effektiv narkotikapolitik måste kombinera förebyggande arbete med skademinimering och tillgänglig vård. Miljöpartiet vill att regionerna får huvudansvaret för en sammanhållen beroendevård som bygger på vetenskap och beprövad erfarenhet, där fokus ligger på att minska skador, rädda liv och stärka vägen till återhämtning.

Vi vill se ökad samverkan mellan olika aktörer för att uppnå en god folkhälsa, då vården i sig ensamt inte kan förebygga sjukdomar. Att ha människan i centrum betyder att sjukvården också behöver samarbeta med skolan, socialtjänsten och andra aktörer. Så skapar vi en förebyggande vård där samhället agerar i tid.

13.2 En god äldreomsorg

Miljöpartiet vill att människor ska kunna åldras med värdighet, trygghet och delaktighet. Äldreomsorgen ska bygga på respekt för människors olikheter och utgå från individens identitet och hela behov – både det fysiska, psykiska och sociala. Vi vill se en äldreomsorg som kännetecknas av livskvalitet, trygghet och kontinuitet.

Det finns brister inom äldreomsorgen som måste åtgärdas. Vinstintressen har tillåtits påverka kvaliteten och personalen ges inte alltid rätt förutsättningar för att kunna möta individens behov. Det leder till en omsorg där äldre riskerar att ses som vårdobjekt snarare än människor. Vi vill förändra detta.

Äldreomsorgen ska vara behovsstyrd och offentligt finansierad. Personaltätheten ska vara tillräcklig för att tillgodose både fysiska och emotionella behov, med mer tid för det mänskliga mötet. Vi vill möjliggöra fler individanpassade boendelösningar såsom generationsboenden och kooperativa alternativ – där gemenskap och hållbarhet förenas. Samtidigt behöver det bli lättare att bo kvar hemma med rätt stöd.

Anhöriga är en ovärderlig del av omsorgen men de får inte lämnas ensamma. De behöver tillgång till avlastning, stöd och vägledning för att själva inte drabbas av ohälsa. För att klara framtidens äldreomsorg krävs också satsningar på bättre arbetsmiljö, utbildning och inflytande för personalen. När personalen mår bra, mår också omsorgen bättre.

13.3 Psykisk hälsa - ett samhällsansvar

Miljöpartiet vill skapa ett samhälle där psykisk hälsa är lika prioriterad som fysisk hälsa. Alla ska ha förutsättningar att må bra genom hela livet och då krävs ett samhälle som präglas av trygghet, gemenskap och tid för varandra.

Den psykiska ohälsan ökar, särskilt bland barn och unga. Stress, höga krav och social otrygghet påverkar människors mående i grunden. Samtidigt är tillgången till stöd ofta otillräcklig och ojämnt fördelad, med stora skillnader mellan regioner och olika grupper i samhället. Stigmatiseringen som finns kring psykisk ohälsa behöver brytas.

Miljöpartiet vill vända utvecklingen genom att både minska faktorer som leder till ohälsa och stärka skyddsfaktorerna. Det innebär investeringar i ett långsiktigt, förebyggande arbete – i förskola, skola, arbetsliv, bostadsområden och fritid. Samtidigt behöver vården för psykisk ohälsa bli mer tillgänglig, sammanhållen och individanpassad.

Samhället har ett ansvar att motverka strukturer och livsvillkor som bidrar till psykisk ohälsa. Det handlar om att skapa förutsättningar för trygghet och värdighet i människors liv – från stöd och vård till att motverka ofrivillig ensamhet med starka gemenskaper och ett inkluderande samhälle.

14. Trygghet och en effektiv brottsbekämpning

Sverige ska vara ett tryggt land där människor litar på varandra och på institutionerna som upprätthåller samhällskontraktet. Trygghet är en förutsättning för frihet och utveckling, och att skydda människor mot brott och kränkningar är centralt för ett fungerande samhälle.

För att skapa trygghet krävs ett rättssystem som fungerar effektivt och rättssäkert. Miljöpartiet vill att rättsväsendet får de resurser som behövs för att lagföra brott, skydda brottsoffer och bryta kriminella strukturer. Barn och unga ska få det stöd de behöver för att växa upp i trygghet och frihet, med verkliga möjligheter till en framtid bortom kriminalitet. Rättsstaten ska alltid försvaras.

14.1 Ett samhälle som förebygger brott

Miljöpartiet vill bygga ett samhälle där ingen dras in i kriminalitet – där barn får växa upp med trygghet, framtidstro och meningsfulla sammanhang. Den mest kraftfulla åtgärden mot brott är att förebygga att de sker och stöd måste ges i tid.

Segregation och ojämlikhet har ökat, vilket skapat grogrund för både socialt utanförskap och brottslighet. Allt fler unga har rekryterats in i kriminella miljöer, samtidigt som det hänsynslösa våldet blivit grövre och utövas av allt yngre. Tidiga insatser uteblir ofta när ansvar inte samordnas. Brister i samverkan mellan skola, socialtjänst och polis gör att unga inte fångas upp i tid. Barn som placeras i samhällets vård får inte alltid den omsorg de behöver och det finns exempel på fruktansvärda övergrepp.

Vi i Miljöpartiet vill att ett brottsförebyggande perspektiv ska genomsyra hela samhället. Skola, socialtjänst och polis ska samarbeta nära för att tidigt identifiera barn och unga i riskzonen och erbjuda dem och deras familjer kraftfullt stöd. Vi vill också se fler tidiga uppsökande insatser som exempelvis hembesök och familjecentraler. Alla barn som placeras i samhällets vård ska garanteras trygg, stabil och högkvalitativ omsorg. Förebyggande insatser ska börja tidigt. Förskola och skola är avgörande för att stärka barn och motverka framtida kriminalitet.

Vi vill minska skol- och bostadssegregationen och skapa ett mer inkluderande samhälle, där välfärden är stark och arbetsmarknaden öppen för fler.

Samhället ska också ge stöd till dem som vill lämna kriminalitet. Avhopparverksamhet ska finnas tillgänglig i hela landet. Kriminalvården ska ha goda förutsättningar att arbeta med rehabilitering – för att förebygga återfall och ge dömda en verklig chans till ett nytt liv. Frivårdspåföljder ska användas som förstahandsval vid lindrigare brott. Villkorlig frigivning ska vara huvudregel och utslussningsåtgärder ska främja återanpassning i samhället.

Trygga platser skapas inte bara genom polisnärvaro, utan också genom samverkan mellan det offentliga och civilsamhället. Där människor känner samhörighet, delaktighet och hopp, minskar brottsligheten och tryggheten växer.

14.2 En effektiv brottsbekämpning

Miljöpartiet vill ha ett samhälle där människor kan känna sig trygga, där brott förebyggs och förhindras och begångna brott lagförs. Alla brottsoffer ska mötas med respekt, få stöd och upprättelse – och varje brott som begås ska tas på allvar. Ett tryggt samhälle kräver närvarande brottsbekämpande myndigheter som verkar i hela landet, skyddar individens rättigheter och förebygger brott innan de sker.

När brott inte utreds eller klaras upp är det ett svek mot dem som drabbats. Det riskerar dessutom att leda till ny brottslighet när gärningspersoner går fria. Exempelvis grov organiserad brottslighet, stöldligor, sexualbrott, våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor, hedersvåld och våldsbejakande extremism är allvarliga hot mot både individer och samhällets sammanhållning. Unga människor i riskzonen för att hamna i kriminalitet fångas inte alltid upp i tid, och brottsoffer får inte alltid det stöd de behöver.

Staten har ansvar både för att skydda människor från brott och för att respektera människors personliga integritet. Tvångsmedel och övervakningsmetoder behövs för att komma åt den samhällshotande brottsligheten. Dessa måste samtidigt vägas mot den personliga integriteten. Ett sätt att värna integriteten är en stark, oberoende tillsyn över användningen av exempelvis hemliga tvångsmedel – för att säkerställa rättssäkerhet, proportionalitet och demokratiskt ansvarstagande.Sänkt straffmyndighetsålder är inte ett effektivt sätt att verka för ett tryggare samhälle.

Miljöpartiet vill att rättsväsendet ska ha tillräckliga resurser för att skydda utsatta och lagföra dem som begår brott. Polisen och andra brottsbekämpande myndigheter ska ha förmåga att både bekämpa och förebygga brott. Förebyggande insatser ska prioriteras bland annat genom samverkan mellan socialtjänst, skola, polis och civilsamhälle. Trygghetsskapande närvaro i lokalsamhällen är avgörande.

Vi vill också stärka arbetet mot den kriminella ekonomin. Brottsvinster ska beslagtas och återföras till samhället. Välfärdsbrott – där gemensamma resurser utnyttjas och förtroendet för våra trygghetssystem undergrävs – måste prioriteras högt. Samarbetet och informationsdelningen mellan myndigheter för att stoppa penningtvätt, välfärdsbrott och organiserad ekonomisk brottslighet ska förstärkas.

Rättspolitiken ska också ha brottsoffret i centrum. Stödet till brottsoffer behöver byggas ut och stärkas kraftigt, så att ingen lämnas ensam efter att ha blivit utsatt för brott.

14.3 Ett samhälle fritt från våld och förtryck

Miljöpartiet vill ha ett samhälle där ingen utsätts för våld, hot eller kontroll – där varje människa lever i trygghet, frihet och jämlikhet. Mäns våld mot kvinnor, hedersförtryck och människohandel ska bekämpas med samma kraft som annan grov kriminalitet.

Våld i nära relationer är ett enormt samhällsproblem som drabbar framför allt kvinnor, och utövas i stor utsträckning av män. Det kan vara fysiskt, psykiskt, sexuellt eller ekonomiskt. Samhällets skydd och stöd räcker ofta inte till, medan förövarna går fria får offren sin frihet begränsad.

Miljöpartiet vill stärka skyddet för dem som utsätts för våld – genom fler skyddade boenden, bättre stöd från socialtjänst och rättsväsende, samt långsiktiga insatser för att bygga ett nytt liv i trygghet. Den som måste fly från en våldsam närstående ska omgående få samordnat stöd från samhället.

14.4 Rättsstatens principer

Miljöpartiet vill värna och stärka rättsstaten – grunden för demokrati, jämlikhet och individens frihet. Alla ska vara lika inför lagen och rättssäkerheten måste garanteras i hela rättssystemet.

Rättsstatens principer kan inte tas för givna. Vi vill säkerställa att all ny lagstiftning prövas noggrant utifrån rättssäkerhet och grundläggande fri- och rättigheter. Domstolarnas oberoende ska värnas, och rättsvårdande myndigheter ska agera självständigt och rättssäkert. Brottsbekämpning ska inte ske på bekostnad av rättsstatens principer.

15. Ett tryggt och hållbart arbetsliv

Vi i Miljöpartiet ser egenmakt och frihet över sitt liv, sin tid och sitt arbetsliv som grundläggande värden. Alla människor ska ha möjlighet att försörja sig och vara delaktiga i samhällsutvecklingen. Vi vill se ett arbetsliv som präglas av en hälsosam balans mellan arbete och fritid.

Arbetsmarknadspolitiken ska bidra till att värna arbetstagarens trygghet, bekämpa arbetslösheten och ge arbetstagare möjligheten att ta de jobb som finns genom kompetensutveckling och utbildning. Genom mer hållbart arbetsliv med mer makt över sin egen tid kommer fler personer kunna bidra till samhället med sitt arbete under längre tid – och få mer tid över för allt det andra i livet.

15.1 Den svenska modellen ska värna alla arbetstagare

Miljöpartiet värnar den svenska modellen, där fackföreningar och arbetsgivare tillsammans tar stort ansvar för reglerna på arbetsmarknaden. Denna ordning har bidragit till trygga arbetsvillkor, hög sysselsättning och en konkurrenskraftig ekonomi genom att kombinera trygghet för arbetstagare med flexibilitet för arbetsgivare. Miljöpartiet vill värna och stärka denna balans mellan parterna och staten, eftersom den ger stabilitet, skapar förtroende och bidrar till ett hållbart arbetsliv där både företag och anställda kan växa och utvecklas.

Otryggheten på arbetsmarknaden har ökat. Unga, nyanlända och utrikes födda, inte minst kvinnor, har svårt att få trygga anställningar med skäliga löner. Samtidigt arbetar en stor grupp arbetstagare inom gigekonomin där många har dåliga arbetsvillkor och bristande trygghet.

Den svenska modellen bygger på att en hög andel av arbetstagarna är fackföreningsanslutna. Därför ska facklig organisering uppmuntras. Vi vill att personer som arbetar inom gigekonomin ska omfattas av samma arbetsmiljöregler och ha samma rätt till kollektivavtal som andra arbetstagare.

En hållbar arbetsmiljö förutsätter även att de anställda får inflytande över sin arbetsplats. Miljöpartiet vill att de anställda i högre utsträckning ska vara delaktiga i beslut som berör dem.

15.2 Kortare arbetstid är en frihetsreform

Vi i Miljöpartiet kämpar för ett arbetsliv som är hållbart, mänskligt och meningsfullt. Vi vill se ett arbetsliv där arbetsdagarna ger kraft snarare än att tömma den. Där trygghet och egenmakt gör det möjligt att både skapa och vila, utan att det sker på bekostnad av människors hälsa.

Arbetsmarknaden är en paradox. Samtidigt som många kan gå utan arbete, så arbetar stora delar av befolkningen för mycket. Stressrelaterad ohälsa har blivit den vanligaste grunden för sjukskrivning.

Miljöpartiet vill se en kortare arbetstid för att förbättra livskvaliteten och göra arbetslivet mer hållbart. Det handlar om att ge människor förutsättningar att leva ett liv där arbetet är en del, men inte allt.

Det var länge sedan Sverige införde 40-timmarsveckan, redan på 1970-talet. Sedan dess har samhället förändrats i grunden och 40-timmarsveckan blivit utdaterad. Nu behöver vi nya modeller som gör det möjligt att få bättre balans mellan arbete och fritid. Därför vill vi i Miljöpartiet lagstifta om sänkt normalarbetstid, där en 35-timmarsvecka är ett första steg, med visionen om en fyradagarsvecka.

Kortare arbetstid är en vinst inte bara för individen utan även för samhället. Mer ledig tid gör att fler orkar arbeta längre och ger högre livskvalitet. Kortare arbetstid är en frihetsreform som ger människor makten över sin tid.

15.3 Utbildning som nyckel till framtidens arbetsmarknad

Alla människor ska ha möjlighet att bidra, växa och ta del av framtidens jobb, oavsett var de befinner sig i livet. Vi i Miljöpartiet ser utbildning som den avgörande nyckeln för att rusta både de som redan finns på arbetsmarknaden och de som idag står utanför.

Samtidigt som det är brist på arbetstagare i vissa sektorer så är det många som är arbetslösa. Vi har ett kompetensglapp - något som visar behovet av utbildning för att matcha efterfrågan med tillgången på arbetskraft.

Miljöpartiet vill forma en arbetsmarknad som både värdesätter erfarenhet och uppmuntrar nytänkande. De yrken som bär upp vårt samhälle ska ha den status, trygghet och utvecklingsmöjligheter de förtjänar. Särskilt välfärdsyrken behöver erkännas för sin avgörande betydelse och erbjuda stabila villkor som gör det möjligt att både växa i yrket och stanna kvar över tid. Arbetsmarknaden skall vara fri från åldersdiskriminering.

Samtidigt står vi inför en grön omställning som kräver både nytänkande och kompetens. Vi vill investera i utbildning och omskolning som gör det möjligt för fler att ta de jobb som omställningen skapar, från hållbart byggande och klimatsmart teknik till framtidens välfärd. Genom att möta kompetensbristen skapar vi både fler möjligheter för människor och en arbetsmarknad som stärker samhället inför framtiden.

15.4 En hållbar arbetsmiljö

Vi i Miljöpartiet vill att hållbarhet, hälsa och välbefinnande ska stå i fokus för arbetsmiljön. Arbetsplatser ska erbjuda trygghet, flexibilitet och makt över sin tid. Tyvärr lever vi i en tid där människor fortfarande skadas eller dör på jobbet och den psykiska ohälsan skapar stort lidande hos många. Sjukskrivningar på grund av stress har ökat.

Miljöpartiet vill stärka arbetstagarnas rättigheter och ställa tydligare krav på arbetsgivare att förebygga stress, motverka ohälsosamma arbetsvillkor och värna både fysisk säkerhet och psykosocial hälsa. Arbetsmiljöarbetet måste omfatta allt från att minska olycksrisker och fysisk utsatthet till att skapa en kultur som förebygger psykisk ohälsa och diskriminering. Ingen ska behöva bli sjuk, än mindre riskera sitt liv, för att kunna arbeta och försörja sig.

15.5 Ett sömlöst trygghetssystem

Alla har rätt till en grundläggande ekonomisk trygghet. Vår vision är att alla som saknar inkomst ska vara garanterade ett stöd som går att leva på. Som steg på vägen dit vill vi förstärka stöden till dem som har minst att leva på och förbättra samordningen mellan olika trygghetssystem, så att inte människor faller mellan stolarna. En konkret reform på vägen är att vi vill ha ett samlat trygghetssystem som gäller vid både sjukdom och arbetslöshet. Ingen människa ska hamna i kläm mellan a-kassa och sjukförsäkring, människor ska kunna känna tillit till att trygghetssystemen fungerar när de behöver dem som mest.

Därför vill vi skapa ett sammanhållet system som sköts av en och samma myndighet. Då kan vi undvika att människor bollas fram och tillbaka mellan myndigheter och inte får den hjälp de har rätt till. Målet är att detta trygghetssystem ska omfatta alla och inkludera den nuvarande arbetslöshetsförsäkringen och sjukförsäkringen.

Till dess att ett sådant system är på plats vill vi se till så att så många som möjligt omfattas av de statliga trygghetssystemen. När arbetsmarknaden förändras måste trygghetssystemen hänga med i utvecklingen så att människor inte står på bar backe om man blir arbetslös. Personer som blir arbetslösa ska inte behöva stå utan ersättning från försäkringssystemen och i slutändan tvingas söka försörjningsstöd hos kommunen.

Vår solidaritet är inte villkorad till att arbeta i sektorer med kollektivavtal. Även egenföretagare, kulturarbetare och gigarbetare ska omfattas av fungerande trygghetssystemen. Miljöpartiet vill bygga ett trygghetssystem som inkluderar hela arbetsmarknaden.

Inkomster från arbete och inkomster från trygghetssystem ska beskattas lika. Ersättningarna i trygghetssystemen ska vara tillräckligt höga för att säkerställa en värdig levnadsstandard. Personer med en varaktigt nedsatt arbetsförmåga ska inte tvingas leva i fattigdom för att ersättningarna är för låga.

Trygghetssystemen ska underlätta arbetstagares rörlighet och våra rättigheter ska respekteras även när vi reser, lever och arbetar i Europa.

15.6 Den tekniska utvecklingen ska förbättra livet för alla

Nya tekniska innovationer är en förutsättning för att lösa många av de problem som vi står inför. Rätt använd kommer ny teknik att spela en nyckelroll inom forskning och innovation. Digitalisering och automatisering möjliggör nya effektiva arbetssätt som kan minska arbetsbelastningen och frigöra tid inom många yrken.

Men teknikutvecklingen sker inte i ett vakuum. När sättet vi arbetar på förändras i snabb takt finns en risk att människor lämnas efter, att arbetsuppgifter försvinner utan att nya möjligheter skapas, och att rättigheter hotas. Nya tekniska lösningar förändrar inte minst arbetsmarknaden och kan skapa nya utmaningar kring stress och arbetsmiljö, inte minst för de grupper som i lägre utsträckning känner sig delaktiga i digitaliseringen.

Den tekniska utvecklingen ska komma alla till del och ingen ska lämnas efter. När sättet vi arbetar på förändras finns det alltid en risk att vissa arbeten försvinner – det är viktigt att politiken tar ansvar för att alla ges möjligheten att ställa om och vidareutbilda sig.

Artificiell intelligens, AI, är en teknik som snabbt förändrar samhället och arbetslivet. Vår vision är att AI ska användas för att göra våra liv enklare och bättre samtidigt som det hjälper oss människor att lösa vissa problem.

Vi i Miljöpartiet anser att politiken måste spela en aktiv roll i hur AI formas och används. När nya kraftfulla tekniker etableras måste de risker som finns hanteras. Användningen och utvecklingen av AI ska ske med respekt för grundläggande fri- och rättigheter och värna vår integritet. AI bör även användas på ett sätt som tar hänsyn till klimatpåverkan och möjliggör lösningar som främjar hållbarhet.

Miljöpartiet vill reformera skattesystemet så att det kan hantera en situation där AI och robotar minskar behovet av mänskligt arbete. Vi vill motverka att den ekonomiska ojämlikheten ökar genom en ökad kapital- och maktkoncentration hos ett fåtal privata vinstdrivande aktörer.

16. En grön ekonomi

Syftet med ekonomin ska vara att möjliggöra goda och fria liv inom planetens gränser. Om mänskligheten ska klara vår tids utmaningar i form av klimatkrisen, överskridandet av planetära gränser och växande ekonomiska klyftor behövs det en ny ekonomisk politik. Den måste utgå ifrån allt det goda vi kan skapa i jämlika samhällen som verkar inom naturens ramar. Vi måste bort från den kortsiktiga slit-och-släng-ekonomi som förstör vår atmosfär och natur och genererar stora mängder avfall. I ett hållbart samhälle bränner vi varken ut människor eller planeten.

Ekonomin är inte ett mål i sig – den är ett verktyg för att skapa frihet, jämlikhet och hållbarhet för både dagens och morgondagens generationer.

16.1 En ekonomi för livskvalitet och hållbarhet

Vi måste ställa om till en ekonomi som tar långsiktig hänsyn till miljön och människors välbefinnande. Den ekonomiska politiken ska forma marknadens förutsättningar så att ekonomin verkar inom planetens gränser. Ständig ekonomisk tillväxt i traditionell bemärkelse är inte möjlig på en planet med begränsade resurser.

Ekonomi är läran om att hushålla med begränsade resurser. Ekonomin är direkt beroende av stabila ekosystem, klimat och miljö. Trots det präglas ekonomin av kortsiktiga intressen. I dagens ekonomiska system exploateras planeten genom att kortsiktiga vinstintressen tillåts gå före ekologisk hållbarhet och klimatet. Denna utveckling bidrar till en alltmer ohållbar situation och tilltagande miljöförstöring.

Sverige har gått från att vara ett av världens mest jämlika länder till att bli alltmer ojämlikt. Miljöpartiet vill se ett samhälle med mindre ekonomiska klyftor och en ekonomisk utveckling som gynnar alla – framförallt de som lever med en låg ekonomisk standard. De växande inkomstklyftorna drivs av att både arbetsinkomsterna och kapitalinkomsterna är väldigt ojämnt fördelade. Vårt skattesystem ska verka för att utjämna de ekonomiska klyftorna och säkra en långsiktigt hållbar finansiering av välfärden.

Målet med den ekonomiska utvecklingen är att göra våra och kommande generationers liv bättre. Det traditionella måttet på ekonomisk tillväxt, bruttonationalprodukten (BNP), är ett otillräckligt mått på den ekonomiska utvecklingen. BNP mäter värdet på alla varor och tjänster som produceras – men inte huruvida de produceras hållbart, hur de fördelas eller hur de påverkar människors livskvalitet.

Ekonomisk tillväxt är i sig inte ett mål – det viktiga är vad som växer och hur vårt välstånd fördelas. En ständig jakt på ekonomisk tillväxt utan hänsyn till vad den består av leder till långsiktiga miljömässiga problem och att människor slits ut. För att få en rättvis bild av den ekonomiska utvecklingen behöver man ta hänsyn till flera olika faktorer. För att förstå samhällsutvecklingen som helhet är det särskilt viktigt att belysa hur utsläppsnivåer, människors hälsa och resursfördelning förändras över tid. Därför behövs andra mått för att mäta välfärd. Världsbanken, OECD, EU och FN är några av de aktörer som har utvecklat välfärdsmått som sätter mänsklig utveckling och hållbarhet i

första rummet. Sådana mått ska ges en framträdande roll när ekonomisk politik utformas och utvärderas.

16.2 En cirkulär ekonomi

Långsiktigt välstånd kan bara skapas i en ekonomi som bygger på en hållbar produktion och konsumtion av varor, tjänster och upplevelser. Vi bor på en planet med begränsade resurser och vi måste hushålla med dessa resurser inom ett slutet kretslopp.

I Sverige förbrukar vi idag resurser som om vi hade mer än fyra jordklot. Kläder och produkter som designas för att inte hålla eller som inte går att reparera, utgör tydliga exempel på problemet med en ekonomisk modell som bygger på kortsiktig konsumtion och ohållbar tillväxt. Överutnyttjandet av naturresurser förvärrar klimatkrisen, artutrotningen och utsläppen av föroreningar. Vi måste bort från denna ekonomiska modell som ständigt kräver mer naturresurser. Den linjära ekonomin där vi utvinner nya naturresurser för att i slutändan kassera dem måste ersättas av en ekonomi där resurser återanvänds, återbrukas och återvinns. I den cirkulära ekonomin ses istället alla flöden i ekonomin som resurser.

Att dela, hyra, reparera, återbruka och återvinna måste bli både enklare och mer lönsamt. Det är en politisk uppgift att med ekonomiska styrmedel och tydliga regler driva på omställningen till en resurseffektiv och cirkulär ekonomi. Genom att ersätta dagens slit-och-släng-konsumtion med smartare resursanvändning kan vi minska både miljöbelastning och klimatutsläpp.

Delningsekonomin där man delar på varor och tjänster spelar en viktig roll i en resurseffektiv ekonomi. Många varor och tjänster står oanvända en stor del av tiden. Genom att dela på dem kan man minska både kostnader och miljöavtryck.

16.3 Näringsliv och företagande i framkant

Sveriges näringsliv bygger till stor del sin framgång på kunskap, kompetens och kreativitet i kombination med välfungerande trygghetssystem och en väl utbyggd infrastruktur. Den svenska arbetsmarknadsmodellen med starka fackförbund, där arbetsmarknadens parter tar ett stort ansvar, är en tillgång för Sverige. Det har gjort att vi kunnat rusta människor för ett näringsliv som är i ständig förändring och investerar i kompetensutveckling. Inom många områden ligger Sverige i forskningsfronten och flera svenska företag är världsledande. Framgångsrika företag är en viktig del av det svenska välfärdsbygget och i en rättvis grön omställning.

Miljöpartiet vill stärka möjligheterna för människor med goda idéer att starta och driva företag. Nya företag är avgörande för jobbskapande och innovation. De flesta nya jobb i Sverige skapas i små och medelstora företag, särskilt inom tjänstesektorn. Därför ska det vara enkelt att starta företag, växa och anställa sina första medarbetare. Miljöpartiet vill se en levande mångfald av företagsformer. Förutom aktiebolag, handelsbolag, kommanditbolag, enskilda firmor och enkla bolag behöver även kooperativ, idéburna organisationer, ekonomiska föreningar, personalägda företag och andra demokratiska ägarmodeller ges bättre förutsättningar att bildas och växa. Ett brett och dynamiskt

näringsliv skapar fler arbetstillfällen, stärker innovationskraften och bidrar till ett mer hållbart och inkluderande samhälle.

Fritt företagande ger människor möjligheten att kanalisera sina idéer och sitt engagemang samtidigt som man skapar värde för samhället. Tillsammans med spelregler som säkerställer en hållbar utveckling är företagande och entreprenörskap avgörande för att utveckla samhället. Staten ska ge möjligheter och förutsättningar, men uppfinningsrikedomen och de konkreta lösningarna på många samhällsproblem kommer i hög utsträckning från näringslivet, civilsamhället och entreprenörskap.

16.4 En rättvis omställning kräver stora investeringar

Klimatomställningen kräver stora investeringar. När vi fasar ut fossila bränslen måste vi också bygga ut de klimatsmarta alternativen. I Sverige har vi alltför länge investerat för lite i vår infrastruktur. Det har bland annat lett till tåg som inte går i tid och flaskhalsar i elnätet. Inte minst i de kommuner som växer som en följd av den gröna nyindustrialiseringen finns det stora investeringsbehov. Kommuner kan inte bära hela det ekonomiska ansvaret för en sådan omställning – staten måste bidra.

Sverige behöver dra nytta av sina starka statsfinanser och starka utgångsläge i den gröna omställningen. Stora investeringar i omställningen som gynnar framtida generationer ska kunna lånefinansieras. En rättvis grön omställning innebär en enorm möjlighet för Sverige att lägga grunden för vårt framtida välstånd – men då krävs det att vi vågar utnyttja vårt starka utgångsläge.

En ekonomisk politik som främjar gröna investeringar mobiliserar entreprenörer och privata investerare att finansiera i hållbara affärsprojekt. Kapitalflödena ska kanaliseras i grön riktning.

En trovärdig klimatpolitik som sätter ett pris på fossila utsläpp gynnar de hållbara alternativen som kommer att vara motorn i framtidens ekonomi.

16.5 Staten ska främja stabila och rättvisa marknader

Den ekonomiska politiken ska driva på den hållbara omställningen och bidra till ökad jämlikhet samt rättvisa mellan generationer. Den ska också främja låg arbetslöshet, hålla inflationen under kontroll och motverka kraftiga konjunktursvängningar för att skapa stabilitet och trygghet i ekonomin. Den ekonomiska politiken ska även stimulera innovation och företagande, stärka utbildning och kompetensutveckling, bygga robust infrastruktur och skapa goda villkor för både små och stora företag. Den ska också säkerställa långsiktigt hållbara offentliga finanser, trygga välfärden och bidra till regional utveckling så att hela Sverige kan växa och må bra. Genom att kombinera social rättvisa, ekonomisk stabilitet och ekologisk hållbarhet kommer den gröna ekonomiska politiken att lägga grunden för ett dynamiskt och motståndskraftigt samhälle.

Staten ska säkerställa att det finns regelverk och institutioner som ser till att marknader kan fungera väl. I en oreglerad marknadsekonomi tenderar det att uppstå situationer som

präglas av privata monopol och bristande konkurrens. Det går ut över vanliga hushåll och hämmar innovation. Staten har ett ansvar att motverka en sådan utveckling.

Ett av syftena med vår gemensamt finansierade välfärd är att bidra till ökad jämlikhet. Politiken behöver därför ha större rådighet över hur våra gemensamma resurser fördelas.

Det finansiella systemet ska vara en drivkraft för samhällsutveckling – inte en källa till instabilitet. Vi behöver banker och finansiella aktörer som tar ansvar för långsiktighet och stabilitet. Genom tydlig reglering, rättvisa skatter och en ansvarsfull fördelningspolitik ska finanssektorn bidra till trygghet, långsiktigt hållbara investeringar och finansieringen av vår gemensamma välfärd. Offentliga medel och pensionsfonder ska inte placeras i verksamheter som bidrar till miljöförstöring, krig eller kränkningar av mänskliga rättigheter. Marknaden är till för människan – inte tvärtom. Genom att styra kapital mot hållbara och samhällsnyttiga investeringar kan vi bygga en ekonomi som både är stabil och bidrar till en rättvis och grön omställning.

Offentlig sektor är även en stor inköpare av varor och tjänster. Vid offentlig upphandling ska det ställas tydligare hållbarhetskrav. På så vis kan vi använda våra gemensamma resurser för att stimulera innovation, klimatomställning och ett mer rättvist samhälle. Ekonomin är inte ett mål i sig – den är ett verktyg för att skapa frihet, jämlikhet och hållbarhet för både dagens och morgondagens generationer.

17. En fredlig och rättvis värld är möjlig!

Miljöpartiet strävar efter en värld där solidaritet, fred och respekt för mänskliga fri- och rättigheter går hand i hand med en hållbar utveckling och rättvisa över hela jordklotet. Vår solidaritet sträcker sig långt utanför Sveriges gränser. Vi vet att en rättvis och hållbar värld är möjlig.

Miljöpartiet kommer alltid att vara en röst för demokrati och fred världen över. Vi kommer alltid att stötta människors strävan efter frihet och självbestämmande. Det gäller särskilt i tider och på platser där demokratin urholkas, där krig och konflikter briserar och där klimatet och naturen hotas.

Det finns mycket som har gått åt rätt håll de senaste årtiondena. Fler än en miljard människor har lyfts ur extrem fattigdom sedan 1990, mödradödligheten har sjunkit och medellivslängden har ökat. Samtidigt är fler människor på flykt än någonsin tidigare och krig och konflikter tenderar att bli mer långdragna.

För oss i Miljöpartiet är det självklart med ett globalt perspektiv på politiken. De utmaningar världen står inför kan bara lösas gemensamt och FN, EU och andra internationella samarbeten är centrala. Sverige ska återigen bli en humanitär stormakt känd för sin internationella solidaritet.

17.1 Sverige ska vara en röst för demokrati och mänskliga rättigheter

Vår solidaritet är global. Mänskliga fri- och rättigheter är universella och en förutsättning för trygga och fredliga samhällen. Vi vill se en värld där alla länder, oavsett storlek, har lika rätt att forma sin egen framtid och där makt inte missbrukas för att exploatera andra. En värld där respekt för demokrati och mänskliga rättigheter styr, inte en värld där den som är starkast ensidigt dikterar villkoren för alla.

Samtidigt är demokratin och de mänskliga rättigheterna hotade på många platser runt om i världen. Pressfriheten och yttrandefriheten har tryckts tillbaka när auktoritära krafter vinner mark. De framsteg som gjorts för kvinnors, minoriteters och hbtqi-personers rättigheter hotas. Respekten för folkrätten har i många delar av världen urholkats.

Här har Sverige en oerhört viktig roll att spela genom att vara en försvarare av en världsordning baserad på folkrätten. Sveriges ska stödja de internationella domstolarna och verka för att öka ansvarsutkrävandet för brott mot folkrätten. Vi ska vara en pådrivare för demokrati och mänskliga rättigheter både inom internationella organisationer och i samarbeten mellan stater. Sverige ska använda internationellt utvecklingssamarbete för att främja fredsbyggande och dialog och stötta civilsamhället och försvarare av fri- och rättigheter i andra länder.

Omvärldens oförmåga att ingripa mot Israels folkmord i Gaza har allvarligt skadat förtroendet för arbetet för mänskliga rättigheter. Sverige ska konsekvent agera för att Israels ockupation upphör, så att en rättvis och hållbar fred kan åstadkommas.

Sverige ska bedriva en feministisk utrikespolitik som försvarar kvinnors rättigheter och stärker kvinnors och flickors ekonomiska egenmakt och roll som förändringsaktörer. Att involvera fler kvinnor direkt i utvecklings- och fredsarbete har positiva effekter för hela samhället.

FN är ett viktigt forum för globalt samarbete för att upprätthålla fred, friheter och mänskliga rättigheter världen över. För att stärka och utveckla FN vill vi reformera organisationen och ta bort vetot i säkerhetsrådet. I en osäker omvärld är FN:s fredsfrämjande arbete ännu viktigare. 2015 enades världen om de 17 globala mål som utgör Agenda 2030. Miljöpartiet verkar för att den genomförs både i Sverige och internationellt.

Det svenska biståndet ska utgå från målet om att bidra till att lyfta människor och samhällen ur fattigdom och förtryck. Biståndet ska bekämpa fattigdom, bidra till en fredlig och hållbar utveckling och stärka mänskliga fri- och rättigheter. Biståndet ska som lägst uppgå till en procent av bruttonationalinkomsten.

17.2 En stark beredskap för att skydda oss från krig och kriser

Syftet med vårt försvar är att bevara freden. Sverige blir säkrare när försvaret, tillsammans med andra viktiga samhällsaktörer, verkar krigsavhållande och för att skydda befolkningen och våra demokratiska rättigheter. Därför behövs både militärt och civilt försvar för att effektivt skydda Sverige mot angrepp och kriser.

Världen har under 2000-talet blivit alltmer instabil. Det ställer krav på vår resiliens och vår beredskap. Miljöpartiet har en bred syn på säkerhet och trygghet. Vi behöver vara beredda att möta både militära och andra hot – såsom terrorism, klimatförändringar, naturkatastrofer och pandemier – hot som i värsta fall kan drabba oss samtidigt.

Vi behöver ha beredskap för att stå emot såväl kriser som krig. Klimatförändringar och miljöförstörelse utgör ett enormt säkerhetshot då de förstör livsmiljöer, tvingar människor på flykt och driver fram krig och konflikter.

Efter Rysslands fullskaliga och olagliga anfallskrig mot Ukraina har den säkerhets- och försvarspolitiska situationen i vårt närområde försämrats kraftigt. När Sverige anslöt sig till Nato valde Miljöpartiet att rösta emot beslutet. Vår utgångspunkt är att Sveriges säkerhets- och försvarspolitik ska präglas av en strävan efter fred, avspänning och diplomatiska lösningar. Samtidigt är ett starkt och trovärdigt totalförsvar – både civilt och militärt – avgörande för att bidra till stabilitet i vårt närområde och, numera, inom Nato.

Sveriges medlemskap i Nato måste förenas med en självständig utrikes- och säkerhetspolitik. Vi vill att Sverige även fortsättningsvis står upp för grundläggande värden som demokrati, transparens och mänskliga rättigheter – både inom och utanför Nato.

Vi anser att Nato bör anta principen om *no first use* av kärnvapen och att Nato varken ska ha permanenta trupper eller baser på svenskt territorium.

Vi vill också att medlemskapet i Nato ska vara förbehållet demokratiska länder.

Miljöpartiet ser positivt på ett försvarssamarbete med likasinnade demokratiska stater – särskilt våra grannländer i Norden och Baltikum.

Att använda diplomatiska och konfliktförebyggande insatser för att undvika att konflikter uppkommer eller förvärras är centralt. Sverige ska vara en självständig röst som står upp för den humanitära rätten och verkar för en långsiktig global nedrustning. Kärnvapen ska avvecklas och förbjudas. Sverige ska vara en kärnvapenfri zon i både freds- och krigstid.

Deltagande i det militära försvaret ska så långt som möjligt bygga på frivillighet. Värnplikten ska kompletteras med en civilplikt för att stärka samhällets motståndskraft mot både kriser och krig.

Alla samhällen drabbas förr eller senare av allvarliga händelser. Därför måste det civila försvaret stärkas, så att både Sveriges och EU:s krisberedskap är rustade för att kunna möta olika typer av hot. För att klara framtida krissituationer måste vi öka vår självförsörjningsgrad av viktiga och nödvändiga produkter - till exempel livsmedel, läkemedel, kritiska råmaterial och viktig teknologi. Samhället måste säkra kontroll över kritisk infrastruktur och att välfärd, kommunikation, vatten, energiproduktion och elnät fungerar i krissituationer.

Sverige ska inte exportera vapen till diktaturer eller länder där allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter förekommer. Den svenska vapenindustrin, importen och exporten av vapen, får aldrig urholka arbetet för fred, demokratisering och mänskliga rättigheter. Miljöpartiet vill att Sverige hjälper länder som har blivit angripna i strid med folkrätten. Sverige ska följa den folkmordskonvention som Sverige ratificerat samt skydda befolkningar som i sina länder utsätts för folkmord, krigsbrott, etnisk rensning och brott mot mänskligheten. Hjälp kan ske i form av såväl civilt och humanitärt stöd som militärt stöd. Att med militärt materiel solidariskt bistå ett land som blivit angripet är en del i att försvara folkrätten.

17.3 En värld som respekterar naturens gränser

Vi vill att de globala naturresurserna ska nyttjas hållbart och fördelas rätt och rättvist. Fler ska få ta del av välstånd samtidigt som vi samarbetar för att lösa de klimat- och miljöutmaningar som pågår.

Världen står inför många stora globala utmaningar: klimatkrisen, hotet mot den biologiska mångfalden, demokratins tillbakagång, väpnade konflikter och fattigdom. Det är konkreta utmaningar som kräver kraftfullt samarbete över nationsgränserna.

Många av de utmaningar vi står inför är dessutom nära sammankopplade. Det snabbt förändrade klimatet hotar den biologiska mångfalden och miljontals människors försörjning, och resursbrist kan i sin tur utlösa konflikter. Krisen för naturen och den biologiska mångfalden förvärrar i sin tur klimatkrisen. De som drabbas hårdast av

klimatförändringarna bor i de fattigaste länderna. Samtidigt är det främst vi i den rika världen som har möjligheterna att påverka utvecklingen.

Miljöpartiet är ett antikolonialt parti som påtalar och verkar emot den nykolonialism som breder ut sig i många delar av världen. I dagens globala handelssystem är det ofta företag från det globala nord som utvinner råvaror i fattigare delar av världen, för att förädla och sälja tillbaka till högre priser. Det har skapat en ekonomisk struktur där många länder i det globala syd fastnar i en ekonomisk beroendeställning. Vår målsättning är att främja rättvis handel och ge länder i det globala syd större ekonomiskt självbestämmande, inklusive kontroll över sina egna naturresurser.

Sverige är en liten och öppen ekonomi. En rättvis handel är en förutsättning för vårt välstånd. Sveriges och EU:s handelspolitik ska vara ett verktyg för fattigdomsbekämpning, främjande av mänskliga rättigheter, fredliga samarbeten, demokratisering och global klimatpolitik. Handelsavtal ska inte förhindra länder att skärpa skyddet för människor, miljö och djur. Tvärtom ska de främja ekonomisk egenmakt, lokal värdeförädling och rättvisa villkor för arbetstagare, urbefolkningar och minoriteter.

17.4 EU-samarbete mot globala utmaningar

Den Europeiska unionen är i grunden ett fredsprojekt som Miljöpartiet värnar och vill utveckla. Vi är övertygade om att det behövs mer samarbete mellan länder för att lösa gränsöverskridande problem. EU:s roll är viktigare än någonsin och har stor makt och möjlighet att påverka Sverige och övriga medlemsländer i en ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar utveckling. En värld i gungning kräver ett stabilt, grönt och rättvist EU som håller ihop.

Som en del av EU får Sverige en starkare röst. I en globaliserad värld finns det många problem som enskilda nationalstater inte kan tackla på egen hand. Via EU-samarbetet kan det demokratiska inflytandet över samhällsutvecklingen stärkas. Samtidigt bör EU:s beslutsformer demokratiseras mer och större resurser läggas på att göra det lättare för medborgarna att förstå beslutsformerna och följa besluten.

EU ska vara den ledande kraften i det globala klimatarbetet och driva på för att minska såväl de egna som övriga delar av världens utsläpp. Det förutsätter att medlemsländerna går före i sitt eget klimatarbete. Som föregångsland i klimatarbetet kan Sverige spela en avgörande roll för att driva utvecklingen i rätt riktning. Den omfattande lobbyismen inom EU gynnar ofta kapitalstarka aktörer, inte sällan fossilindustrin, och försvårar ett effektivt arbete för klimat och miljö. Lobbyismen behöver därför regleras och begränsas.

Inom unionen måste EU kunna garantera varje medborgares rätt att växa och leva. Vi värnar jämställdhet, mänskliga rättigheter och ett EU som är öppet mot omvärlden. EU ska garantera rätten att vara och älska vem du vill. Människor ska kunna forma sina egna liv, och för att detta ska vara möjligt krävs en gemensam grund av rättigheter att stå på.

EU ska försvara och främja mänskliga rättigheter, fred, demokrati och rättsstatens principer. När medlemsstater bryter mot demokratiska värden måste det få konsekvenser. Länder som inte lever upp till krav på demokrati och mänskliga rättigheter

ska kunna få sanktioner riktade mot sig, exempelvis genom indragna EU-stöd, förlorad rösträtt i ministerrådet eller, i sista hand, uteslutas ur EU.

EU:s institutioner ska vara öppna och transparenta. Möjligheten att utkräva ansvar ska vara stark, och offentlighetsprincipen samt meddelarfriheten ska gälla i hela unionen.

Miljöpartiet vill inte införa euron som valuta i Sverige.

17.5 Human och rättssäker migration

Människor har alltid, och kommer alltid att, röra sig över nationsgränser. Vissa gör det för att studera eller arbeta, andra för att de har funnit kärleken. I många fall är flytten dock inte frivillig, utan en nödvändig flykt från konflikt eller förföljelse.

Miljöpartiets solidaritet och medmänsklighet är universell. De mänskliga rättigheterna omfattar alla, även människor på flykt och papperslösa. Vår vision är en värld där alla kan flytta men ingen tvingas fly.

Världen är långt från den visionen. Krig, humanitära katastrofer och klimatförändringar driver utvecklingen åt fel håll, samtidigt som människor på flykt exploateras och utsätts för kränkningar av sina mänskliga rättigheter. Detta har skapat ett hårt tryck på hela EU:s migrationspolitik och gjort att människor som söker nya möjligheter till att leva fredliga liv istället möts av murar.

Vi gröna står för en human och rättssäker migrationspolitik. I en tid där människor som flyr allt mer skuldbeläggs för olika samhällsproblem såväl i Sverige som i andra länder står vi upp för människovärdet. Ingen ska tvingas återvända till förtryck eller livsfara. Därför finns asylrätten. Asylrätten ska värnas i Sverige och i resten av EU och världen och bidra till att människor i behov av skydd får tillgång till det. Alla EU:s medlemsstater har ett ansvar att upprätthålla asylrätten. Att söka asyl och få sin asylansökan individuellt prövad är en mänsklig rättighet.

Familjer ska inte hållas splittrade. Därför vill vi se en utökad rätt och möjlighet till familjeåterförening, vilket inte minst kommer att hjälpa kvinnor och barn. Inte heller ska människor tvingas leva i ständig osäkerhet kring om de kan leva och rota sig i Sverige. Därför ska permanenta uppehållstillstånd vara huvudregel.

Människor som kommer till Sverige ska mötas med öppenhet, inkludering och samhällsintroduktion för att snabbt bli en del av samhällslivet. De förmågor och kompetenser som människor som kommer till vårt land har ska tas tillvara. Svenska språket är en nyckel för att bli en del av samhällsgemenskapen, och tryggheten i vetskapen om att du kan rota dig på en ny plats är en annan. Genom medkänsla, omtanke och gemenskap bygger vi tillit mellan människor och ett stabilt, demokratiskt samhälle.

Idag ser vi hur invandrare som kollektiv allt oftare klandras för samhällsproblem och görs till syndabockar. Det skapar otrygghet och splittring. Vi i Miljöpartiet vill bekämpa polarisering och främlingsfientlighet och istället verka för tillit och framtidstro.

Sverige ska vara ett land som är öppet för arbetskraftsinvandring. Att människor från andra länder har möjligheten att komma hit för att arbeta är en möjlighet för den

enskilde personen och bidrar till att göra Sverige starkare. Människor som arbetskraftsinvandrar ska ha samma rättigheter på arbetsmarknaden som andra personer i Sverige. Det krävs krafttag mot arbetsgivare som exploaterar utländsk arbetskraft och inte respekterar svensk arbetsrätt eller gällande kollektivavtal.

Vissa delar av världen kan komma att bli obeboeliga som en följd av klimatförändringar. Kvinnor och barn i låginkomstländer kommer drabbas hårdast och fler människor än idag kommer att tvingas på flykt. De rika länderna måste ta ett särskilt ansvar för att hjälpa de människor som tvingas fly på grund av klimatförändringar, eftersom det är människor i världens rika länder som historiskt sett har bidragit mest till de utsläpp som driver på den globala uppvärmningen. Samtidigt har många fattiga länder, som drabbats hårdast, betydligt mindre resurser för att hantera krisen. Det krävs globalt samarbete för att stärka klimatflyktingars rättigheter och möjligheter till att söka och få skydd.

18. Stigfinnarna - slutord

Vi i Miljöpartiet de gröna har tagit på oss dubbla roller. Vi är både stigfinnare och ett politiskt parti i traditionell mening. Vi behöver vara före vår tid och mitt i den samtidigt. Det är en stor utmaning.

Vår politik behöver alltid ligga nära människors vardag. Samtidigt vet vi att ingen tid finns att förlora och att någon måste ligga steget före. Vi väljer att ta rollen som stigfinnare i svensk politik. Att leta möjligheter att ta sig vidare, utan att lämna någon efter.

Vi hämtar vår kraft i en insikt om att varje enskild handling påverkar vår omvärld och framtid. Det ger oss stora möjligheter, men även ett stort ansvar. Att inte respektera naturens villkor drabbar i längden alla jordens invånare – även oss själva.

Den gröna ideologin är en motkraft till ”vi och dom”-tänkande och egoism. Den handlar om att se till helheten. Därför söker vi samarbete och förståelse för att förverkliga vår gröna vision. Miljöpartiet de gröna är den gröna rörelsens parlamentariska gren. Prestige får inte hindra oss från att förutsättningslöst stanna upp, reflektera och ifrågasätta även våra egna idéer, strukturer och metoder.

Det myllrar av liv under varje liten sten på vår planet. Vi är en del av något oändligt mycket större. Denna insikt frammanar ödmjukhet, men också handling. Kanske är det just när vi själva förmår njuta av livet och naturen som vi påminns om vad det är vi kämpar för.

Omtänksamma och engagerade människor tar världen framåt. Den enskilda människans övertygelse och engagemang är starten på positiv förändring. Tillsammans gör vi skillnad!

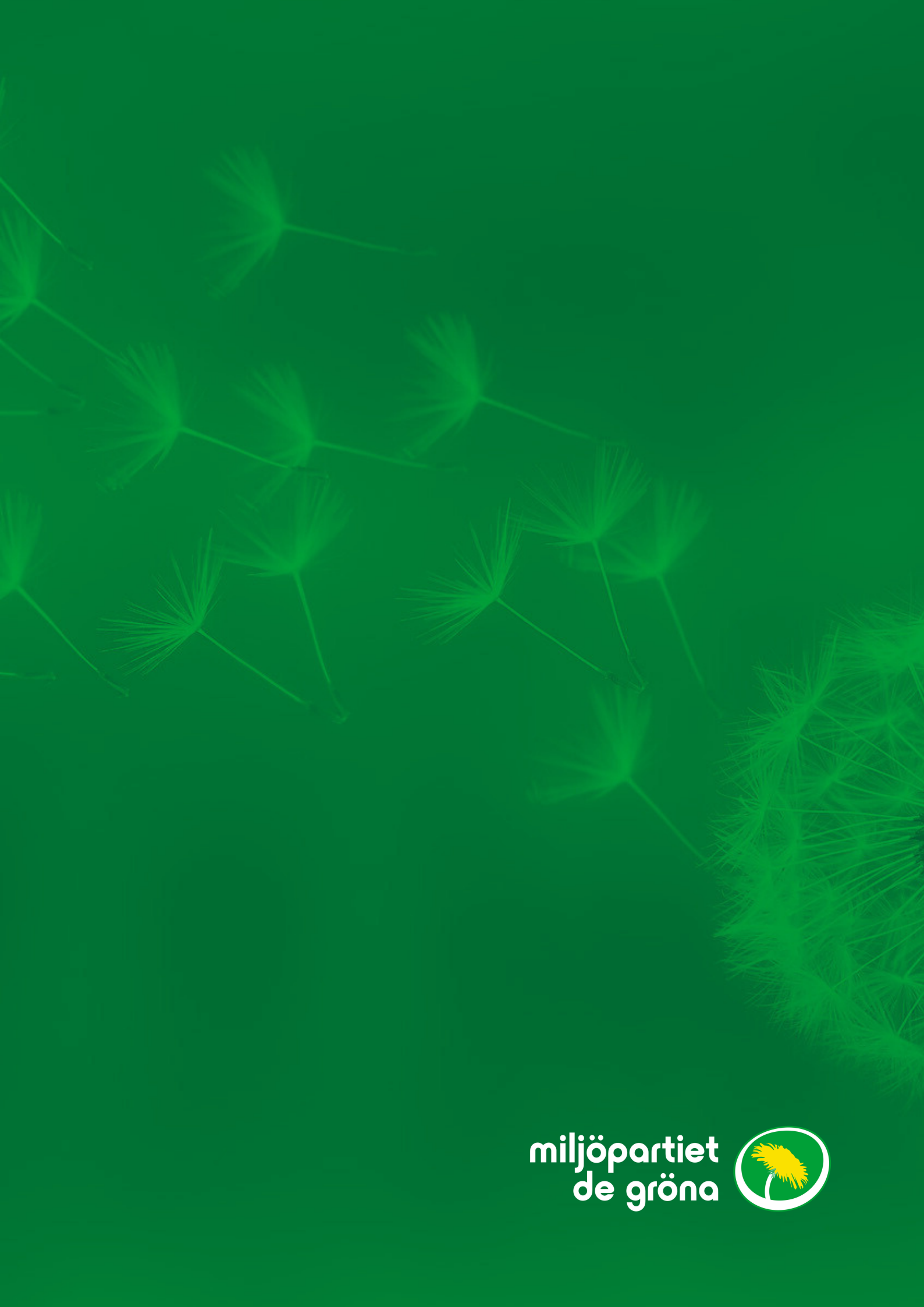
miljöpartiet
de gröna

Sverige vinner på grön politik

Valmanifest 2026

miljöpartiet de gröna

Sverige vinner på grön politik

Sverige har allt som krävs för att vara ett bra land att leva i. Men Tidöregeringen leder oss åt fel håll: Utsläppen ökar, klyftorna växer och vardagen blir dyrare.

Så behöver det inte vara. Sverige vinner på att vi håller ihop, investerar i framtiden och tar vara på naturen och våra gemensamma resurser. Sverige vinner också på att vi försvarar demokratin och bygger ett samhälle där ingen lämnas efter.

Vi behöver en politik som snabbt minskar utsläppen samtidigt som vi bygger ett mer jämställt, jämlikt och tryggt samhälle.

Endast med Miljöpartiet i nästa regering klarar vi båda delarna.

Med vår politik sänker vi utsläppen, stärker jämlikheten och skyddar naturen.

Rättvis klimatomställning i hela landet

Sverige vinner på en snabb och rättvis omställning, där klimatmålen ligger fast och vägleder politiken framåt. Klimatomställningen är både en absolut nödvändighet och vår tids största möjlighet: Det är en möjlighet att skapa jobb, stärka välfärden och göra vardagen bättre för fler. Politikens ansvar är att leverera rätt lösning på rätt plats så att klimatomställningen fungerar oavsett var i landet du bor.

Efter fyra år med Tidöregeringen är resultaten förödande: utsläppen har ökat, elektrifieringen bromsat in och utbyggnaden av förnybar el tvärnitat. Läget är akut och fönstret för att agera är nu.

Sänk utsläppen och skapa nya gröna jobb

Det som är bra för klimatet kommer också göra Sverige rikare. En kraftfull klimatpolitik gör livet både tryggare och billigare och skapar nya arbetstillfällen i hela landet. Idag är Sverige beroende av olja och gas som gör oss sårbara för kriser och leder till höga priser på mat, bensin och el. De som tjänar på vårt fossilberoende är stater som Ryssland, Saudiarabien och Iran. Det är alltså både bättre för plånboken och säkerhetspolitiskt smart att Sverige ställer om.

Vi vill göra Sverige mer självförsörjande, med ren energi och fungerande transporter. Politiken ska vara rättvis: de som släpper ut mest ska betala mest – och vanliga hushåll ska få ta del av vinsterna.

Sverige vinner på att

- Återta en ledarroll i klimatpolitiken: Vi ska minska utsläppen och vara en stark röst för höga klimatambitioner i EU och internationellt
- Storsatsa på klimatinvesteringar som järnväg, förnybar el och grön industri som skapar mängder av nya jobb
- Bli kvitt beroendet av fossila bränslen genom att göra de hållbara alternativen billigare och bättre och det fossila dyrare, samt bli självförsörjande på förnybar energi

- Ge tillbaka pengar till hushållen genom en grön återbäring och låta de största utsläpparna betala
- Förbjuda privatjet och införa en rättvis flygskatt
- Återbruka mer kritiska metaller, plast, byggvaror och textilier, bygga klimatsmart och och rusta upp istället för att riva
- Göra det billigare att handla second hand och lättare att reparera istället för att köpa nytt

Sverige ska ha transporter som fungerar

Sverige är ett land med långa avstånd och en fungerande infrastruktur är helt avgörande för att det ska gå att arbeta och bo i hela landet. Det behövs också för att företag ska kunna leverera, anställa och växa. Vi måste ha rätt lösning på rätt plats så att alla kan resa grönare med både tåg, buss och bil.

Utbyggnaden och underhållet av järnvägen har misskötts under lång tid. Det har lett till dyrare biljetter, fler inställda avgångar, stora förseningar och överfyllda tåg. Det är dags för en politik som gör att du kan lita på tåget.

Sverige vinner på att

- Rusta upp och bygga ut järnvägen så att tågen går i tid
- Satsa på fler nattåg i Sverige och ut i Europa
- Rulla ut en nationell elbilsoffensiv: Alla ska ha råd att byta till elbil och laddinfrastrukturen ska byggas ut
- Införa ett Sverigekort för kollektivtrafiken i hela landet: 499 kronor för vuxna 249 kronor för barn, studenter och pensionärer

Förnybar energi sänker kostnaden för hushållen

När vi bygger ut sol- och vindkraft får vi billigare el, minskar utsläppen och gör Sverige mindre sårbart för kriser och höga energipriser. Att satsa på förnybart och samtidigt bygga ut elnätet säkrar både företagens och hushållens behov.

Grön baskraft ger oss el varje sekund året om. Det handlar om att kombinera stabil förnybar el, som vattenkraft, med lagring som möjliggör användning när energin behövs så att elsystemet fungerar hela tiden. Ny kärnkraft är inte lösningen: Elsystemet blir mer sårbart, det är enormt dyrt, går för långsamt att bygga ut och lämnar ett avfall som är farligt i 100 000 år.

Sverige vinner på att

- Investera i förnybar energi som sol och vind
- Bygga ett miljövänligt och stabilt energisystem som levererar billig el under dygnets alla timmar
- Ge lokalsamhällen återbäring av vinsterna från vindkraft och vattenkraft
- Energieffektivisera mer för att minska elförbrukningen och sänka elräkningarna

Öka jämlikheten och stärk välfärden

Sverige har alla förutsättningar för att vara ett bra land för alla – oavsett varifrån du kommer eller hur mycket pengar du har. Men idag är verkligheten en annan. Tidöregeringen har prioriterat skattesänkningar för de rikaste framför satsningar på välfärden. Misslyckade marknadslösningar leder till att pengar hamnar hos aktieägare istället för att gå till barn, sjuka och äldre.

En rättvis klimatpolitik och en stark välfärd hänger ihop. När vi bygger det gröna samhället skapar vi jobb, pressar ner kostnader för hushållen och stärker välfärden i hela landet. Med mer investeringar i välfärd, skola och vård kan vi bygga ett starkare och mer jämlikt Sverige.

Stärk hushållens ekonomi

Många har idag svårt att klara vardagen. Maten har blivit dyrare, elräkningarna och hyrorna högre och räntorna har pressat ekonomin. Det är oacceptabelt att barnfattigdomen ökar och fler barn vräks från sina hem.

Med Tidöregeringens politik har klyftorna ökat: mellan dem som har mest och minst, och mellan kvinnor och män. Miljardärerna blir rikare medan andra har svårt att få hushållsekonomin att gå ihop.

Så ska det inte vara. Politiken ska stå på vanliga människors sida – inte sänka skatten för dem som redan har mest. Därför ska vi rikta samhällets stöd till dem som verkligen behöver det.

Sverige vinner på att

- Minska de ekonomiska klyftorna genom att beskatta de superrika och stärka välfärds- och trygghetssystemen
- Höja barnbidraget och införa ett särskilt tillägg för ensamstående föräldrar
- Stärka högkostnadsskyddet så att människor har råd med sina mediciner
- Stärka bostadsbidraget och stoppa barnvräkningar

Barn och unga ska få en bra start i livet

Barns rättigheter ska stärkas. Alla barn och unga ska få en trygg uppväxt och en rättvis start. För att klara av det behövs satsningar för en mer jämlik skola och på barnfamiljernas ekonomi, men också på att alla unga ska kunna få jobb, bostad och förutsättningar för att kunna studera vidare.

Skolan ska lägga en bra grund för alla barns utveckling och lärande, och barn som riskerar att hamna snett ska fångas upp tidigt. Det som händer efter skoldagen spelar också roll: jämlik tillgång till idrott, kultur och föreningsliv kan bryta utanförskap och stärka ungas psykiska hälsa.

Sverige vinner på att

- Avskaffa marknadsskolan och stoppa vinsterna — bryt skolsegregationen och låt pengarna gå till eleverna och lärarna

- Stärka skolans finansiering, minska barngrupperna och ge skolan förutsättningar att ge särskilt stöd till alla elever som har behov av det
- Införa en kulturell allemansrätt för barn: Alla barn ska få uppleva kultur i skolan och utveckla sina egna kreativa förmågor genom hela skolgången
- Fler unga kan flytta hemifrån: Satsa på billiga hyresrätter, studentbostäder och förmånliga startlån för förstagångsköpare
- Höja studiebidraget för både gymnasieelever och högskolestudenter

Vård efter behov i hela landet

I Sverige ska du kunna lita på att få bra vård, omsorg och assistans – oavsett var du bor och hur mycket du tjänar. Så ser det inte ut idag. Hälsoskillnaderna är stora, och det skiljer flera år i livslängd mellan bostadsområden som ligger nära varandra.Tillgången till vård har blivit mer ojämlik, både mellan stad och landsbygd och mellan den som har råd och den som inte har det. Bristen på sjuksköterskor och undersköterskor är stor, i synnerhet inom äldreomsorgen och i glesbygd.

Det vill vi ändra på. Hälso- och sjukvården ska finnas nära människor och ges efter behov – inte efter plånbok. En stark primärvård är grunden, och bättre villkor och arbetsmiljö för personalen är avgörande för att alla ska få en bra vård.

Sverige vinner på att

- Säkra mer resurser till vården, förbättra vårdpersonalens arbetsvillkor och korta köerna
- Bygga ut primärvården så att den finns lättillgänglig för alla
- Se till att fler får snabb hjälp vid psykisk ohälsa och fånga upp barn och unga i tid
- Säkra en trygg förlossningsvård
- Stärka tandvårdsstödet så att tandhälsa inte behöver vara en klassfråga: tandvården ska finansieras enligt samma principer som annan hälso- och sjukvård
- Stärka rätten till stöd och service (LSS) och förstärka möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att arbeta och ha en aktiv fritid
- Motverka ensamhet och ge äldre ett liv med gemenskap och livskvalitet

Hållbart arbetsliv

Fler måste få chansen att komma in på arbetsmarknaden med rätt stöd och utbildning. Samtidigt behöver vi skapa fler jobb. Fler jobb skapas när vi satsar på förnybar energi, rustar upp järnvägen och ställer om industrin. Det handlar om allt från elektriker och byggarbetare till ingenjörer och tekniker. Klimatomställningen skapar också fler jobb i tjänstesektorn: inom service, underhåll och återbruk.

Arbetslivet ska vara hållbart över tid. Idag står många utan jobb samtidigt som andra jobbar så mycket att de inte orkar ett helt arbetsliv. Den obalansen måste vi bryta. Vi vill korta normalarbetstiden med bibehållen lön, så att den stressrelaterade ohälsan kan minska och vardagspusslet gå ihop. Vi måste också säkra en trygg ekonomisk situation för de som drabbas av sjukdom, arbetsskada eller lever med funktionsnedsättning.

Sverige vinner på att

- Sänka arbetstiden och ta de första stegen mot en fyradagarsvecka
- Slopa karensavdraget och öka tryggheten vid sjukdom och funktionsnedsättning

- Göra det enklare att starta och driva företag och sänka sjuklöneansvaret
- Fler unga får ett första jobb att gå till

Samhället vinner på att skydda naturen

En frisk, fungerande natur är grunden för allt liv på jorden och förutsättningen för vår välfärd. Trots det töms våra hav på fisk, enorma kalhyggen breder ut sig och vår mat och vårt dricksvatten förgiftas av miljögifter. Tidöregeringen har kraftigt försvagat natur- och miljöskyddet och dragit ner på budgeten för att skydda värdefull natur. När skyddet monteras ner märks det i vår vardag: i det vi äter, det vi dricker och den natur vi har omkring oss.

Vi vill vända utvecklingen. Miljöpartiet har alltid tagit strid för miljön och för att alla ska kunna leva nära naturen. Det kommer vi fortsätta att göra.

Försvara naturen, haven och djuren

Miljöpartiets politik utgår från att naturen sätter ramarna för hur vi kan leva och bygga vårt samhälle. Idag hotas den biologiska mångfalden både av hur vi människor använder naturen och av klimatförändringarna. Samtidigt kan en rik biologisk mångfald istället minska effekterna av klimatkrisen.

Med Miljöpartiet i regering infördes ett klimatpolitiskt ramverk med tydligare mål och bättre och mer öppen granskning av klimatpolitiken. Nu behöver naturen få samma skydd av ett naturpolitiskt ramverk med ett naturpolitiskt råd och en årlig redovisning av utvecklingen för naturen.

Sverige vinner på att

- Skydda mer skog och återställa mer natur
- Stärka skyddet för hotade djur och växter
- Höja djurvälfärden: mindre trängsel, mer utevistelse och bättre villkor i djurhållningen
- Stoppa plågsamma djurförsök och sätta stopp för turbokycklingar
- Stoppa industritrålare och överfiske – stötta det kustnära fisket

Införa en återhämtningsplan för att rädda Östersjön

En levande natur och ett hållbart lantbruk stärker vår krisberedskap

När vi värnar naturen, djuren och artrikedomen, värnar vi hela samhället. Skyddar vi naturen så skyddar den oss: en mer motståndskraftig natur skyddar mot naturkatastrofer som torka, jordskred och översvämningar. Det är smartare och billigare att förebygga än att reparera dessa skador.

Ett levande lantbruk som fler vill jobba inom behövs för att samhället ska fungera. Det kräver både bättre arbetsvillkor och satsningar på välfärd och service så att fler vill bo och leva i lands- och glesbygd. Ett hållbart lantbruk ger oss mer svensk mat på bordet, gör oss mindre beroende av omvärlden och är bättre både för hälsan och naturen. Även i våra stadsmiljöer finns stor potential att odla mer lokalt.

Sverige vinner på att

- Klimatanpassa samhället så vi exempelvis får färre översvämmade källare och mindre risk för ras och skred

- Skydda vårt dricksvatten och stärka samhällets förmåga att klara torka och vattenbrist
- Stärka beredskapen och satsa på en mer robust livsmedelsförsörjning med mer svensk och ekologisk mat och minskat fossilberoende
- Det lönar sig att vara lantbrukare: Förbättra arbetsvillkoren, halvera arbetsgivaravgiften och ge alla lantbrukare möjlighet till semester
- Stötta skogsägare att ställa om till hållbara metoder i skogsbruket

Ett bra liv nära naturen

Våra hav, skogar, kustlinjer och sjöar ska vara till för alla. Att vistas i naturen och vid stränder, plocka bär och svamp, bada i havet och övernatta i tält är en frihetsfråga och får aldrig bara vara för den som har råd med strandtomt. Även i städerna ska alla ha nära till park- och naturområden.

Du ska kunna lita på det du äter och dricker. Maten ska vara god och hälsosam, vattnet rent och utan gifter som skadar oss eller miljön. Vårt dricksvatten måste också skyddas från andra hot, som gruvor, uranbrytning och annan verksamhet som riskerar att förorena våra vattentäkter.

Sverige vinner på att

- Säkerställa giftfri mat och rent dricksvatten utan PFAS, mikroplaster och andra skadliga ämnen
- Bevara ett starkt strandskydd
- Göra det enkelt att komma ut i naturen med stark allemansrätt, ett friluftsliv som är tillgängligt för fler samt fler och bättre vandringsleder och naturområden som tas om hand
- Förbjuda uranbrytning och brytning i alunskiffer

Ett tryggt Sverige i en osäker tid

Vi lever i en orolig tid och en osäker omvärld. Sverige och Europa befinner sig i ett allvarligt säkerhetspolitiskt läge. Geopolitiska spänningar, demokratisk tillbakagång, organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism påverkar vår trygghet och säkerhet.

Då krävs det politik som klarar av att möta de hot och utmaningar som vi står inför, och ökar tryggheten för alla som bor här. Genom att öka jämställdheten, bryta segregationen och investera i framtiden bygger vi ett Sverige som håller ihop, där fler får chansen att leva ett bra liv.

Ett samhälle som håller ihop

Vi vill bygga ett samhälle där vardagen fungerar och där det finns tid för det som verkligen betyder något som exempelvis familj, vänner, natur och kultur. Där du kan lita på att äldreomsorgen, skolan och vården finns där oavsett var du bor.

För att det ska bli verklighet behöver Sverige hålla ihop. Det ska gå att bo, leva och arbeta i hela landet. Klyftorna mellan människor och områden måste minska. Marknadshyror ska stoppas och välfärden stärkas. Ingen ska behöva känna sig otrygg där man bor – det ska inte finnas några utsatta områden i Sverige.

Sverige vinner på att

- Bryta segregationen: Rusta upp allmännyttans hyresrätter, bygg blandat och stärk tryggheten
- Stärka service och mötesplatser på landsbygden – från lanthandlar och skolor till lokala samlingsplatser
- Öka stödet till kulturen och satsa på en civilsamhällesmiljard – det ska finnas kultur och föreningsliv, mötesplatser och bibliotek i hela landet

Ett tryggt samhälle för alla

Sverige ska vara tryggt att leva i. När hat, våld och kriminalitet ökar hotas människors frihet och tilliten i samhället.

Trygghet kräver både att vi stoppar brott här och nu och att vi förebygger att fler dras in i kriminalitet. Den som begår brott ska stoppas och straffas, men också få en väg tillbaka. Straffen för sexualbrott och andra brott som allvarligt kränker och skadar människor ska vara höga och brottsoffer få stöd, hjälp och upprättelse.

Samtidigt måste människor kunna lita på att samhället finns där, med en stark välfärd och tidiga insatser. Vi måste strypa gängens finansiering och ge polisen mer resurser för att stoppa våldsvågen. Mäns våld mot kvinnor ska bekämpas med samma kraft som gängkriminaliteten.

Sverige vinner på att

- Fånga upp barn i riskzon tidigt genom samarbete mellan skola, socialtjänst, fritidsverksamhet, sjukvård och polis
- Ta fast fler gängkriminella och stoppa gängens välfärdsbrottslighet
- Inte sätta barn i fängelse
- Stoppa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck: Förövare ska stoppas, stödet till brottsoffer stärkas och idéburna skyddade boenden värnas
- Stärka polisens lokala närvaro och förutsättningar att jobba förebyggande mot både relationsvåld och ungdomskriminalitet
- Säkerställa vårdens kvalitet på HVB-hem och inom SiS så att barn och unga får den hjälp de behöver

Försvara demokratin och våra rättigheter

Runt om i världen och i Sverige utmanas demokratin från flera håll. När kvinnors och HBTQI-personers rättigheter attackeras, rasism och extremism ökar och civilsamhället pressas tillbaka försvagas vårt öppna samhälle. Regeringens utvisningspolitik skapar också otrygghet och splittring: Barn och unga som vuxit upp här och vuxna som etablerat sig här ska inte utvisas.

Sverige ska stärka demokratins motståndskraft. Vi ska försvara allas rätt att leva fritt – oavsett bakgrund, ålder, kön eller vem man älskar. Vi ska säkra långsiktig och stabil finansiering för de verksamheter som håller demokratin levande.

Sverige vinner på att

- Stärka arbetet mot rasism och diskriminering i hela samhället och bekämpa

alla former av hatbrott
- Kvinnor kan känna sig trygga, ha samma ekonomiska egenmakt och få vård på samma villkor som män
- Stoppa orimliga utvisningar: Människor som byggt upp sina liv i Sverige ska få stanna. Familjer ska hållas ihop
- Familjepolitiken förbättras för regnbågsfamiljer och transpersoners rättigheter försvaras och stärks
- Stärka äldres rättigheter och motverka ålderism
- Värna public service och fri kultur, fri media och fri forskning
- Införa nationellt minoritetsspråk i skolan och stärka de nationella minoriteternas och urfolket samernas kultur och rättigheter

En säkrare och mer solidarisk värld

Krig, klimatkris och konflikter påverkar inte bara människor långt bort, det märks också här, i vår vardag, genom högre priser och ökad osäkerhet över framtiden.

Genom att bidra till fred och utveckling i vår omvärld stärker vi också tryggheten här hemma. När vi investerar i bistånd, internationellt samarbete och beredskap bygger vi ett samhälle som står starkare. Vi måste stötta Ukraina i kampen för frihet och demokrati, verka för ett fritt Palestina och stå upp för alla människors mänskliga rättigheter.

Sverige ska stärka sitt totalförsvar, men vi ska inte tillåta kärnvapen på svensk mark. Varken i freds- eller krigstid.

Sverige vinner på att
- Driva en feministisk utrikespolitik som ökar jämställdheten globalt, bidrar till rättvis klimatomställning och bygger fred
- Minst 1% av BNI går till bistånd för att bekämpa fattigdom, stärka demokrati och bygga hållbara samhällen
- Bygga ett starkt totalförsvar och ett robust samhälle som står emot både klimatförändringar, kriser och i värsta fall krig
- Främja diplomati, försvara folkrätten och stärka FN
- Vara en stark röst för klimat, natur, demokrati och jämlikhet i EU

Dags att ta Sverige på allvar

Socialdemokraternas valprogram 2026

© Sveriges socialdemokratiska arbetareparti (SAP)
Grafisk form: Socialdemokraterna

Innehåll:

Magdalena Andersson, partiordförande 4

Vi ska sätta fart på svensk ekonomi 6

Vi ska vända krisen i skolan och vården 22

Vi ska återupprätta tryggheten på gator och torg 30

Vi människor väljer inte den tid vi lever i, men vi väljer hur vi möter den. Och du som läser det här står nu inför ett val.

Vi lever i en orolig tid. Med kriser och krig i vårt närområde som får direkt påverkan på vår vardag. Med starka krafter i rörelse som vill splittra oss. Världen förändras just nu mitt framför våra ögon. Samtidigt som Sverige glider isär och försvagas.

Nu är det upp till dig. I valet ska du bestämma vilken väg Sverige ska ta. Hur vi som land ska möta den nya tiden.

I det här valprogrammet finns många förbättringar och förslag för att göra Sverige starkt igen. Jag lovar inte allt åt alla. Men jag lovar att varje dag jobba för att:

- **sätta fart på svensk ekonomi så att vanliga familjer får mer i plånboken**
- **vända krisen i skolan och vården**
- **återupprätta tryggheten på gator och torg och försvara Sverige mot alla krafter som hotar oss.**

Men valet 2026 handlar också om något större. Något som inte går att mäta i kronor och ören, men som avgör vilka vi är. Det handlar om Sveriges själ.

Om Sverige ska vara ett land där politiker ställer grupp mot grupp. Där partier gräver ner sig i skyttegravar i stället för att jobba för landets bästa. Där skötsamma tonåringar utvisas och de sociala spänningarna ökar. Där vårt land har en radikal regering dominerad av Sverigedemokraterna, som använder makten för att splittra och göra Sverige till något helt annat.

Eller om vi ska göra Sverige starkt igen. Med en regering ledd av mig som har fokus på att göra vardagen bättre för hårt arbetande svenskar. Som leder Sverige i en ny samarbetsanda så att vi möter den nya tiden tillsammans och håller ihop vårt land.

Jag vet vad jag vill. Det dags att ta Sverige på allvar.

Nu är det du som väljer vilket Sverige du vill leva i, och sedan lämna över till barn och barnbarn. **Den 13 september bestämmer du.**

Magdalena Andersson
Partiordförande

Vi ska sätta fart på svensk ekonomi

Sverige ska bli rikare. Och när Sverige blir rikare ska det märkas i din plånbok. Vi ska vara ett land där alla kan drömma stora drömmar. Ett land i frihet och solidaritet. När vi byggde vårt välfärdssamhälle så var det med bra jobb, en växande ekonomi och ett välstånd som kom alla till del.

Därför har de senaste åren varit så skadliga för Sverige. Låg tillväxt, hög arbetslöshet och rekordmånga konkurser har försvagat vår ekonomi. De som redan hade det bäst har fått mest. Vi socialdemokrater vill vända den här utvecklingen. Vi går till val på att få fart på Sverige – så att Sverige och du som arbetar här ska bli rikare.

Mer pengar i plånboken för folk med vanliga inkomster

- **Hårt arbete ska löna sig.** I Sverige ska det löna sig att arbeta. Alla som går till jobbet ska få mer pengar i plånboken genom högre reallöner. Vi kommer prioritera satsningar för folk med vanliga löner – inte skattesänkningar för de som tjänar mest. Den svenska modellen ska utvecklas och försvaras.
- **Plånbokslöfte för alla som sliter.** De senaste åren har varit tuffa för hårt arbetande familjer. Socialdemokraterna går till val med ett löfte: du som jobbar och sliter ska få mer pengar i plånboken.
- **Avskaffad karens.** Vi vill ta bort den orättvisa karensen. Det skulle innebära tusenlappar mer i plånboken för den polis, undersköterska eller lärare som blir sjuk och som inte kan jobba hemifrån.
- **Stoppa försämringen av a-kassan.** Vi säger nej till tidöpartiernas försämring av a-kassan. Du som har arbetat och letar efter nytt jobb ska kunna känna trygghet i omställningen till ett nytt arbete. Stödet för återgång i arbete ska förbättras.
- **Inför en arbetarepension.** Det ska löna sig att arbeta – både i slutet av arbetslivet och i början. Du som har börjat arbeta tidigt och därför inte klarar av att arbeta hela vägen till pensionsåldern ska ha möjlighet att sluta arbeta tidigare utan att straffas hårt ekonomiskt. Vi vill införa en behovsprövad övergångs- och arbetarepension för dig som inte klarar av att arbeta fram till pensionsåldern. Möjligheten att gå ner i arbetstid i slutet av yrkesliv bör förbättras.

- **Bättre pensioner för alla som arbetat hårt.** Du som arbetat ett långt arbetsliv ska kunna lita på att du får en bra pension. Men dagens pensionssystem levererar inte som det var utlovat. Vi vill se höjda pensioner. Vi vill öka inbetalningarna till pensionssystemet samtidigt som vi vill utreda möjligheten till fler pensionsrätter åt dem som börjat arbeta tidigt. Pensionssystemet ska utvärderas tillsammans med arbetsmarknadens parter.
- **Ansvar för svensk ekonomi.** Tidöpartierna lämnar enorma budgetunderskott efter sig. Vi behöver vända regeringens underskottspolitik och föra tillbaka den ekonomiska politiken till ordning och reda. Vi vill genomföra ett program för ett minskat slöseri med skattemedel.

Sverige är ett i grunden rikt land med stora möjligheter. Men under de senaste åren har politiken varit missriktad. De med mycket stora förmögenheter och de med högst inkomster har också fått mest. Det vill vi ändra på. Folk med vanliga inkomster ska bli vinnare på den ekonomiska politiken. Det är både rättvist och smart.

- **Barnen ska inte betala för kostnadskrisen.** De senaste åren har barnbidraget urholkats. Vi vill höja barn- och studiebidraget genom ett extra barn- och studiebidrag till sommaren och inför jul. Ett program för bekämpandet av barnfattigdom ska tas fram.
- **Billigare mediciner**. Sverigedemokraterna och regeringens höjning av medicinpriserna har slagit hårt. Vi vill göra medicinerna billigare för de som behöver det.
- **Avgiftsfri tandvård för unga vuxna.** Vi accepterar inte tidöpartiernas försämring av tandvården. Vi vill återinföra fri tandvård för 19–23-åringar.
- **Välfungerande marknader för lägre konsumentpriser.** En grundbult i en marknadsekonomi är sund konkurrens och ett starkt konsumentskydd. Utan konkurrens blir priserna högre och erbjudandena sämre

för dig som konsument. Vi vill göra upp med marknadsmisslyckanden och förbättra konkurrensen på marknader där den idag inte fungerar.

- **Inför ett prispressarpaket.** Fler matbutiker behöver öppna, inte minst på mindre orter. Vi vill öka konkurrensen mellan storbankerna, bland annat genom att ge banken SBAB muskler att konkurrera. Vi vill pressa de skyhöga veterinärkostnaderna. Konsumenternas ställning ska stärkas.
- **Nej till marknadshyror. Skydda hyresgästerna.** Moderaternas förslag till marknadshyror riskerar att höja din hyra under nästa mandatperiod. Vi säger nej till deras förslag. Vi vill stärka hyresgästernas ställning och värna och utveckla den svenska partsmodellen på hyresmarknaden. Inte minst ska hyresgästernas ställning vid renovering förbättras och oskäliga hyreshöjningar motverkas.

En tillväxtpakt för Sverige

Det är när produktiviteten och tillväxten ökar som jobben blir fler och reallönerna kan stiga. Därför ska tillväxten upp och investeringsviljan i vårt land öka. Det handlar om att Sverige ska fortsätta vara en ledande industrination, en stark välfärdsstat och ett av världens rikaste länder även i framtiden. Socialdemokraterna går till val på en ny ambitiös tillväxt och industripolitik där vi samarbetar brett med näringslivet för att öka investeringarna och skapa fler bra jobb i hela landet.

- **Tillväxtpakt för Sverige.** Vi vill se ett handslag med näringsliv och företag för ökad tillväxt, fler jobb och mer långsiktighet. Tillsammans behöver vi peka ut viktiga tekniker där Sverige ska vara ledande i framtiden som AI och grön teknik. Vi vill underlätta investeringar i dessa teknologier och inrätta en svensk investeringsbank. Tillgången till kapital för bolag i scale-up fas ska förbättras.
- **En offensiv investeringspolitik.** Sverige behöver investera mer i sådant som får landet att växa: bostäder, järnväg, el, digitalisering, forskning och innovation. Staten ska ta ett större ansvar för att viktiga investeringar blir av, särskilt när det handlar om samhällsviktig infrastruktur och strategiska industrisatsningar. Mer privat kapital ska lockas att investera i vårt land .
- **En järnväg som fungerar.** Vi vill se bättre underhåll av väg och järnväg. Omfattande förseningar i järnvägen är ett betydande problem för resenärerna. Underhållet behöver bli mer effektivt så att vi får mer underhåll för pengarna. Kapaciteten i väg- och järnvägsnätet behöver förbättras och mer underhåll ska ske i egen regi genom att Trafikverket får utökad egen kapacitet. Vi vill snabba på vissa strategiska investeringar genom särskilda projektbolag. Vi vill förbättra det nationella systemet för nationell infrastrukturplanering.
- **Fler bostäder som folk har råd att bo i.** Vi vill införa ett investeringsstöd för hyresrätter och utveckla ett system för statliga byggkrediter för att få i gång bostadsbyggandet. Vi vill lansera ett program för att bygga fler villor och radhus genom till exempel en aktiv markpolitik. Vi vill bygga 10 000 nya studentbostäder. En större del av hyresbeståndet bör vikas åt unga i hela landet.

Ny ren energi

Sverige behöver en energipolitik för mer billig och fossilfri el. Det är helt avgörande för näringslivets förutsättningar, klimatomställning och tillväxt och för att tillhandahålla billig och tillförlitlig energi till alla svenskar. Då krävs mer energi från alla fossilfria kraftslag.

- **Blocköverskridande energiöverenskommelse.** Vi vill se en bred energiöverenskommelse för att leverera mer billig el av alla fossilfria kraftslag både på kort och lång sikt och i hela Sverige. Långsiktiga spelregler är nödvändigt för utbyggnaden av kapitalintensiva investeringar såsom kärnkraft och havsbaserad vindkraft.

- **Utbyggnaden av fossilfri energi ska komma i gång igen.** Vi vill se åtgärder för att snabbt få på plats ny billig el. Det kräver förstärkta incitament för kommuner för snabb utbyggnad av landbaserad vindkraft samt en effektiv och rättssäker tillståndsprocess. Nya vindkraftsparker till havs behöver tillstånd och förutsättningar för att kunna byggas.
- **Skydda svenska familjer mot höga elpriser.** Vi vill se ett starkare skydd mot högre elpriser. Det behövs en ny reglering av elnätsavgifterna som ökar effektiviteten och pressar kostnaderna. Den svenska rådigheten och flexibiliteten över flaskhalsintäkterna måste säkras och kunna nyttjas för att bygga ut elnätet och mildra höga elpriser. EU:s elmarknad behöver reformeras.
- **Prioritera el till samhällsnyttiga projekt.** Det är viktigt att Sverige leder och drar nytta av ny teknik, inte minst AI. Då behöver vi använda svensk el på ett sätt som gynnar svensk industri, svenska familjer och svensk konkurrenskraft. Vi behöver kunna ställa krav vid energiintensiva etableringar, exempelvis datacenter. Annars riskerar elpriserna att öka och svenska elkonsumenter får betala priset.

Starkare svensk konkurrenskraft

Sverige är hem för ett framgångsrikt näringsliv och en stark industri. Det ska vi vara stolta över och utveckla. Vi har en välutbildad arbetskraft, ett välfungerande samarbete mellan stat, näringsliv, fackföreningsrörelse och akademi och en vilja att blicka framåt mot det nya. Sverige ska vara världsledande i nya tekniker men också arbeta aktivt inom EU för att stärka den europeiska konkurrenskraften och utveckla den inre marknaden. Vi har inte råd med högerns kulturkrig mot ny grön teknik.

- **Ny teknik och svensk innovation.** Sverige ska vara världsledande i högteknologiska branscher. Vi vill stärka forskning och innovation, bland annat genom satsningar på Industriklivet och Vinnova.

Forskningens frihet och svenska språkets ställning inom akademin ska stärkas. Att högre utbildning och forskning av hög kvalitet finns i hela landet och för hela folket är avgörande för Sverige som kunskapsnation.

- **Snabbare tillståndsprocesser.** Företag som vill investera och ställa om ska inte fastna i onödigt långa och krångliga processer. Vi vill se snabbare och mer förutsägbara tillståndsprocesser, samtidigt som vårt höga miljöskydd värnas. Ändringstillstånd ska bli huvudregel på riktigt, så att företag som vill utveckla sin verksamhet inte tvingas börja om från början i onödan. Kontakterna mellan företag och myndigheter behöver förenklas och arbetssättet behöver bli mer rådgivande och lösningsorienterat. Tid måste bli en tydligare faktor i processen och digitalisering och AI bör användas bättre för att korta handläggningstiderna.
- **Nya verktyg i en orolig omvärld.** Sverige behöver stå starkare i en värld där handel, säkerhet och ekonomi hänger ihop. Vi vill driva på för fler frihandelsavtal, men även fler handelssamarbeten inom strategiskt viktiga sektorer. Dessutom behöver vi en ny analys av våra ekonomiska beroenden och sårbarheter. Export- och investeringsfrämjandet ska bli mer aktivt och företagsnära, så att fler svenska företag, särskilt små och medelstora, kan ta steget ut på nya marknader. Vi vill skydda svenska jobb genom ett förbättrat system för korttidsarbete
- **Det ska bli enklare att vara företagare.** Små- och medelstora företag är helt avgörande för svensk ekonomi. Det måste bli enklare att vara företagare. Vi vill korta betaltiderna så små företag får betalt i tid, vi vill införa ett högkostnadsskydd för sjuklöner för småföretag. Vi vill aktivt arbeta mot företag som brottsverktyg och skydda småföretagare från den kriminella ekonomin.

Ett land som arbetar

Omkring 100 000 fler svenskar är arbetslösa idag än när tidöregeringen tillträdde. När fler vill plugga vidare så har regeringen i stället minskat antalet utbildningsplatser på högskolor och universitet. Det är skadligt för Sverige. Det blir en av socialdemokratins huvuduppdrag att bekämpa och pressa tillbaka arbetslösheten. Det långsiktiga målet är full sysselsättning.

- **Bryt den skyhöga ungdomsarbetslösheten.** Tidöregeringens passiva jobbpolitik har slagit särskilt hårt mot unga. Ingen ung vuxen ska behöva börja sitt liv i långtidsarbetslöshet. Vi vill se ett jobbkontrakt för att få unga i arbete, utbildning eller praktik inom 90 dagar, införa ett traineeprogram för nyexaminerade studenter och få på plats fler SAO och sommarjobb.

- **Ett svenskt AI program.** Sverige ska rustas för att möta AI:s påverkan på svensk arbetsmarknad och svensk ekonomi. Det handlar bland annat om insatser för unga som ska ta steget ut på arbetsmarknaden. Men också stärka vår kompetens inom AI genom ett svenskt AI program. Inspiration finns tex i den svenska framgången med Hem-pc reformen.

- **Yrkesskicklighet och praktiska yrken förtjänar mer respekt**. Vi vill tillsammans med branscherna uppvärdera de praktiska yrkena såväl statusmässigt som utbildningsmässigt. Yrkesutbildningarna ska byggas ut och fler ungdomar ska utbilda sig till yrken som leder till jobb. Det behövs ett ökat fokus på yrkesinriktade gymnasie- och högskoleutbildningar, inte minst inom tekniska ämnen.

- **Fler vägar till jobb.** Vi vill flerdubbla antalet arbetsmarknadsutbildningar. Fokus ska vara på bristyrken. För de som står långt ifrån arbetsmarknaden vill vi öka antalet anpassade arbeten och stärka folkhögskolornas möjligheter att erbjuda förberedande utbildningar.

- **Tydliga aktivitetskrav på de som saknar jobb.** Vi behöver ställa tydliga krav på att ta de jobb som finns. Vi vill se en jobbtrappa för självförsörjning som kombinerar rätt till stöd genom praktik och utbildning med en skyldighet att följa anvisade insatser. Vi vill se en välfungerande aktivitetsplikt och att fler ska och kunna flytta dit lediga jobb finns. Fler i försörjningsstöd och arbetslösa utan gymnasial utbildning måste få möjligheten att studera.
- **Kompetensutveckling genom hela arbetslivet.** Med ny teknik – och inte minst AI – blir det allt viktigare att med möjligheten till omställning under hela yrkeslivet. Fler flexibla utbildningsplatser ska erbjudas och fler ska få ta del av omställningsstudiestödet. En välfungerande a-kassa stärker möjligheten till omställning genom hela yrkeslivet.
- **En trygg sjukförsäkring och stärkt stöd för återgång i arbete.** Stödet vid rehabilitering och återgång i arbete behöver förstärkas. Parternas arbete ska understödjas samtidigt som stödet från Försäkringskassan ska utvecklas. Sjukförsäkringen ska värnas och stärkas och reglerna vid övergång mellan sjukpenningen och sjukersättningen måste förbättras. Arbetsskadeförsäkringen ska vara trygg och välfungerande och ge ett bra inkomstskydd om man skadas på sitt arbete.
- **Nystart för Arbetsförmedlingen.** Det är helt nödvändigt med en stark lokal närvaro och fler möjligheter för fysiska möten för att öka stödet till de arbetslösa. Matchningen på arbetsmarknaden ska bli bättre. Insatser från Arbetsförmedlingen ska i högre grad koordineras med kommuner och näringsliv utifrån regionala och lokala behov.
- **Ett jämställt och tryggt arbetsliv.** Ytterligare insatser ska genomföras för ett jämställt arbetsliv. Arbetsvillkoren i kvinnodominerade sektorer måste bli bättre, lönediskriminering bekämpas och otrygga anställningar motverkas. Heltidsarbete ska vara norm på svensk arbetsmarknad. Det ska råda nolltolerans mot dödsolyckor i arbetslivet.

Hela Sverige ska fungera

På många platser har samhället dragit sig tillbaka. På landsbygden märks det särskilt tydligt. När polisstationer, vårdcentraler och servicekontor läggs ned blir det svårare att få livet att fungera. Sverigedemokraterna och regeringen lovade att vända utvecklingen. I stället har de prioriterat skattesänkningar för de allra rikaste. Den utvecklingen måste vi vända. Sverige förtjänar en politik för jobb och tillväxt i hela landet. Oavsett var du bor så ska det gå att leva, arbeta och bygga sin framtid där.

- **Det ska vara lätt att resa i hela Sverige.** Vi vill förbättra underhållet av vägar på landsbygden med ökad bärighet och bättre vinterunderhåll. Nedsläckningen av vägbelysning måste stoppas. Vi ska stoppa nattågsdöden och värna de regionala flygplatserna. Laddinfrastrukturen ska bli bättre och förenklas.
- **Ett Landsbygdslyft.** Vi vill skapa tryggare och mer trivsamma miljöer: upprustade centrum, bättre belysning, förbättrade vägar, väderskydd, lekplatser, busshållplatser och föreningslokaler. Ny politik ska landsbygdssäkras. Den sociala dumpningen ska bekämpas.
- **Ökad svensk livsmedelsproduktion.** Livsmedelsstrategin ska uppdateras. Jordbruket ska ges stöd att ställa om. Vi vill öka produktionen av biogas från gödsel och se över åtgärder för att stärka tillgången till insatsvaror. Vi vill se ett nationellt mål om en kraftigt minskad vildsvinsstam. Betesrätten ska värnas.
- **Service i hela landet och rättvisare ekonomiska förutsättningar.** Vi ska stoppa nedläggningen av statens servicekontor. Myndigheter ska stärka sin lokalisering utanför storstäderna. Paketutlämningen ska fungera i hela landet. Polisens närvaro i landsbygden ska förbättras och reglerad inställelsetid utredas. Möjligheten till kontanter förbättras och tillgången till veterinärvård tryggas.

En klimatpolitik som gör Sverige renare och rikare

Klimatomställningen är både en moralisk utgångspunkt och en ekonomisk möjlighet. I många år var Sverige ledande i klimatomställningen. Det resulterade inte bara i sänkta klimatutsläpp, utan också i fler jobb, tillväxt, minskat oljeberoende och stärkt konkurrenskraft. Men under den här mandatperioden har SD-regeringen tagit Sverige från toppbetyg till underkänt. Utsläppen har ökat och avstånden till klimatmålen har blivit längre. Investeringar och jobb har uteblivit.

- **Kickstarta elektrifieringen.** Vi vill se ett paket för elektrifieringen av transportsektorn – inte minst den tunga trafiken. Fler ska kunna ta del av stödet för att köpa eller leasa en elbil. Det kan handla både om att se till att göra det tillgängligt för personer boende på fler platser i landet och att se över inkomstkraven. Vi vill bygga upp en stark svensk biodrivmedelsindustri genom långa upphandlingskontrakt och mer svenskt i tanken.
- **Stå upp för långsiktiga och ambitiösa klimatmål.** Klimatpolitiken måste vara långsiktig och ambitiös. Det är i grunden en konkurrensfördel för det svenska näringslivet och ger en god grund för att ställa om Sverige till fossilfrihet.
- **Klimatinvesteringar för fler jobb.** De gröna krediterna ska återinföras i syfte att stärka svensk industri. Industri- och klimatklivet ska värnas och byggas ut. Svensk industri ska ligga i framkant i klimatomställningen.
- **Avgiftsfri kollektivtrafik för unga och studenter.** Unga måste kunna ta sig till studier, arbete och fritidsaktiviteter. Vi vill därför se avgiftsfri kollektivtrafik för barn och unga under kvällar, helger och lov. Studenter på universitet och högskolor ska kunna ta sig avgiftsfritt till sina studier.

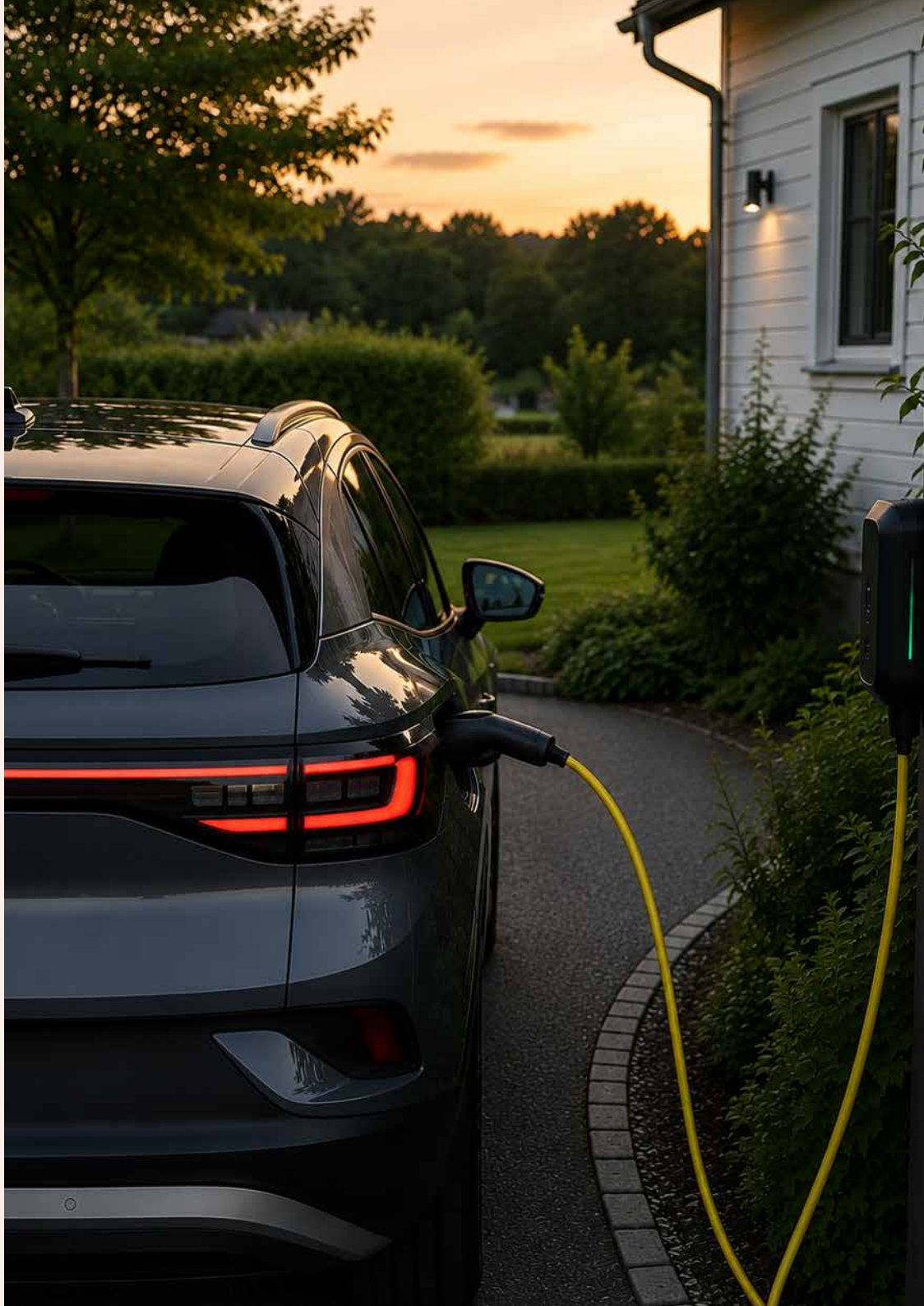

- **Inför ett grönt ROT och program för energieffektivisering**. Svenska hem ska bli ännu mer energieffektiva – inte minst för att spara pengar åt svenska familjer. Vi vill höja ersättningen för energisparande åtgärder i ROT-avdraget. Vi vill undersöka fler modeller för att spara pengar och energi genom energibesparingsåtgärder även i flerfamiljshus.
- **Det offentliga ska gå före.** Vi vill stötta kommunerna till att bli bättre beställare. Samtidigt vill vi gynna svensk industri genom att ställa högre krav på klimatnytta i offentlig upphandling. Genom att det offentliga blir en strategisk kund stöttar vi till exempel framväxten av en marknad för grönt stål och lägre utsläpp från cementindustrin.
- **Ta fram en ny tillväxt- och bioekonomistrategi.** Skogen är Sveriges gröna guld. Vi har unika resurser, kunskapen och ett näringsliv i framkant. För att ta vara på den fulla potentialen vill vi se en långsiktig strategi som driver på utvecklingen av ny teknik, innovation och produkter med högre förädlingsvärde. Långsiktiga och tydliga förutsättningar behövs för skogsbruket.

Skydda den svenska naturen

Den svenska naturen är något av det finaste vi har. Allemansrätten ger människor möjlighet att vandra i skogar, plocka bär och svamp, bada i rena sjöar och slå upp tält vid fjälltoppar och hav – oavsett bakgrund eller plånbok. Men det är inte något vi kan ta för givet.

Den biologiska mångfalden hotas när arter trängs undan och hela ekosystem utarmas. Sillen, strömmingen, torsken och andra svaga bestånd riskerar att slås ut när det storskaliga industrifisket fångar fisk i en snabbare takt än bestånden hinner återhämta sig och miljögifter sprids i våra hav.

- **Bättre möjligheter att njuta av den svenska naturen.** Vi vill att alla unga får prova på aktiviteter i den svenska naturen. Alla skolbarn ska minst en gång per läsår ges möjlighet att prova på friluftsliv. Allemansrätten ska värnas och stränderna ska vara tillgängliga för alla. Vi vill se fler nationalparker och förbättra underhållet av vandringsleder.
- **Stoppa industrifisket av sill och strömming i Östersjön.** Vi vill flytta ut trålgränsen permanent och skärpa kontrollerna av fiskfångster. Vi vill se över hur vi kan fördela de nationella fiskekvoterna mer rättvist och försvåra att de säljs vidare. Genom att värna det småskaliga kustnära fisket skapar vi fler jobb, levande kuster och stärkt beredskap.
- **Ett giftfritt land.** Vi ska driva på med full kraft för att skärpa EU:s kemikalielagar och minska spridningen av gifter som hamnar i miljön. Ett särskilt fokus ska ligga på att förbjuda och fasa ut PFAS i Sverige och EU i samverkan med industrin. En lex-Think Pink ska stoppa miljöbrotten. Vi vill införa brottsrubriceringen ”synnerligen grovt miljöbrott”.
- **Rent vatten.** Vi ska skydda tillgången till rent och friskt vatten. En vattenstrategi tas fram och åtgärder vidtas för en trygg tillgång till rent vatten.

Vi ska vända krisen i skolan och vården

Skolan ska lägga grunden till en bra start och goda livschanser för alla. Att fler än någonsin slås ut från svensk skola är ett oerhört misslyckande. Samtidigt gör friskoleföretagen rekordvinster. För att vända krisen i skolan krävs mindre klasser, fler behöriga lärare och en skola som styr mot kunskap i stället för vinst. Alla barn ska få rätt stöd i tid. Såväl de barn som räcker upp handen som de barn som aldrig gör det.

Från marknadsskola till kunskapsskola

- **En småskolereform för små klasser åt små barn.** En bra skolstart är avgörande för att alla barn ska lyckas i skolan. Därför vill vi genomföra en småskolereform med små klasser för små barn. Bindande regler ska införas med maximalt 12 elever per lärare för barn i de yngre årskurserna. Pengar som idag går till att överkompensera stora koncerner ska i stället gå till fler lärare för små barn.
- **Avskaffa marknadsskolan.** Alla skolor ska fokusera på elevernas kunskap och utveckling, inte vinstjakt. Därför ska marknadsskolan avskaffas och vinstförbud införas i skola och förskola. Lagstiftning ska införas om att skolans pengar ska stanna i skolan genom ett totalförbud mot värdeöverföringar. Friskolorna ska inte ha separata köer utan ett gemensamt skolval införs. Sverige ska inte ha några religiösa friskolor.
- **Mer kunskap och studiero.** Stora klasser och stök leder idag till sämre skolresultat och dålig arbetsmiljö för skolpersonalen. Läraren ska vara klassrummets självklara chef. Fler lärare, mindre klasser och mobilförbud är förutsättningar för att svensk skola ska gå från stök till trygghet och studiero. Svenska språkets ställning ska stärkas. Böcker och bildning ska få en tydligare plats i skolan och daglig läsning ska införas för de yngre barnen.
- **Fler behöriga lärare.** Obehöriga lärare är tyvärr vardag i svensk skola, särskilt i vinstdrivande skolor men också i utanförskapsområden och på landsbygden. Mer ska göras för att utbilda och locka tillbaka behöriga lärare till skolan, men också för att straffa skolor som gör för lite för att anställa behöriga lärare.

- **En trygg förskola som ger alla barn en bra start.** Förskolans pedagogiska verksamhet ska fortsätta förbättras och barngrupperna minska. Skärpta regler för barngruppernas storlek bör införas. Språkkrav ska införas och all förskolepersonal ska kunna prata svenska. Intensiv språkträning införs för de barn som har svaga språkkunskaper. Obligatorisk överlämning behöver säkerställas inför skolstart. Stödet till familjer med konstaterade eller möjliga NPF diagnoser måste bli bättre.
- **Bättre fritids för lärande och rörelse.** Alla barn i lågstadiet som behöver det ska få rätt till fritids med tillgång till läxläsning och fritidsaktiviteter. Genom att förbättra samverkan mellan fritids och föreningsliv ska barn få ökad tillgång till idrott och friluftsliv samtidigt som föräldrarnas vardag underlättas.

Kortare väntetider i vården

Det ska vara enkelt att komma i kontakt med vårdcentralen, man ska inte behöva vänta onödigt länge på en nödvändig operation och personalen ska ha tid för dig. Men så är det långtifrån alltid idag. Svensk sjukvård håller världsklass. Vi har världens bästa läkare, sjuksköterskor, undersköterskor och vårdpersonal. Men sjukvården dras också med stora problem. Det är ofta svårt att få en läkartid på vårdcentralen när man behöver det. Alltför många får vänta – ibland i ovisshet- på sin operation. Personalen tvingas jäkta från patient till patient. Samtidigt brister stödet och samordningen kring patienter med kroniska sjukdomar och långtidssjukskrivna får inte det stödet de behöver.

- **Det ska gå lättare och snabbare att få vård.** Fler ska få en namngiven fast läkarkontakt och varje läkare behöver ha färre patienter att ansvara för. I ett första steg ska 80 procent av befolkningen ha en fast läkarkontakt. 1177 ska byggas ut med en nationell digital nätläkartjänst – utan vinstjakt och vilseledande reklam. Väntetiderna ska kortas genom att nationella vårdkontrakt sluts med landets regioner. En särskild kraftsamling görs mot väntetiderna inom cancervården.
- **Vård efter behov. Inte efter plånbok.** Privata vårdgivare som bedriver offentligt finansierad sjukvård ska inte samtidigt kunna ta emot och låta patienter med privata sjukvårdsförsäkringar gå före. Utomlänstaxan för digital vård ska avskaffas. Akutsjukhusen får inte privatiseras. Vinstjakten motverkas och vi vill införa en stopplag för privatiseringar av systemviktig sjukvård.
- **Den psykiska ohälsan ska bekämpas**. Det ska vara enkelt för unga att få stöd när de behöver det, genom en bättre elevhälsa, fast läkarkontakt på vårdcentralen och kortare köer till BUP. Inte minst måste fler unga män få hjälp. Vi vill se en effektiv 15-årsgräns för sociala medier samtidigt som elevhälsan behöver förbättras. Den psykiatriska tvångsvården ska reformeras.
- **Kvinnors hälsa ska tas på allvar.** Vi vill tillsätta en kommission för kvinnohälsa. Endometriosvården, vården och tillgången till läkemedel vid klimakteriebesvär och vården vid förlossningsskador behöver bli bättre.

Målet om en barnmorska per födande ska genomföras. Barnmorskors förskrivningsrätt ska utredas till att även innefatta hormonläkemedel. Möjligheten till fler ivf-försök säkras. Det behövs ytterligare satsningar på kvinnors hälsa, inte fler nedskärningar.

- **Tänderna är en del av kroppen.** Vi vill stegvis förbättra tandvårdsstödet och tillgången till tandvård i hela Sverige. De omfattande problemen med bristande geografisk tillgång till tandvård behöver få en lösning. Vi accepterar inte tidöpartiernas försämring av tandvården. Vi vill återinföra fri tandvård för 19–23-åringar.

Det ska vara tryggt att bli gammal i Sverige

Det ska vara tryggt att bli gammal i Sverige. Människor ska mötas med värdighet och respekt. Av personal som har tid och kunskap och som kan prata svenska. Den som jobbar i äldreomsorgen ska få bättre villkor och fler kollegor vid sin sida. Vi vill genomföra ett paradigmskifte för svensk äldreomsorg.

- **Stoppa de dolda nedskärningarna och anställ fler yrkesskickliga i välfärden.** Välfärden behöver mer resurser och fler anställda. Vi vill se fler lärare i skolan, fler sjuksköterskor i vården och fler undersköterskor i äldreomsorgen. Äldreomsorgen ska hålla hög kvalitet i hela landet. Den ska utgå från de äldres behov. Personalen ska ha en bra arbetsmiljö och trygga anställningsvillkor. För det behövs pengar. Vi vill att de generella statsbidragen ska räknas upp med inflationen.
- **Kvaliteten i äldreomsorgen ska höjas** genom att en äldreomsorgslag och en värdighetsgaranti införs. Även den som inte längre kan laga sin egen mat ska ha rätt till god och näringsriktig mat. Ensamheten bland äldre måste motverkas och möjligheten till fritidsaktiviteter och utevistelser säkras.
- **Avskaffad minutstyrning och bättre arbetsmiljö.** Det är de äldres behov som ska avgöra hur äldreomsorgen styrs, inte detaljerade minutscheman. Det ska finnas tid att sitta ner en stund, eller att duschen tar lite längre tid just idag. Det ska inte vara möjligt att spara pengar eller ta ut vinst genom för låg bemanning. En överenskommelse ska slutas med landets kommuner för att avskaffa minutstyrningen och förbättra kvaliteten.
- **Personalen ska ha rätt kompetens och kunna svenska.** Äldre ska känna sig trygga med att personalen har rätt kunskaper och att de kan prata svenska. Behovet av personal inom äldreomsorgen är redan idag stort och kommer att öka framöver. Äldreomsorgslyftet ska permanentas. Tillgången till sjuksköterskor och läkare säkerställas.
- **Inför ett äldrevaccinationsprogram.** Vaccination förebygger sjukdom och lidande för den enskilde. Samtidigt bidrar vaccinationerna till att spara pengar. Ett vaccinationsprogram för äldre ska utredas och vaccinationstäckningen bland de äldre förbättras. Ett digitalt vaccinationskort ska införas för alla.

Alla har rätt till ett självständigt liv

Också den som har en funktionsnedsättning ska kunna uppnå sina drömmar, arbeta och engagera sig i samhället på samma villkor som alla andra. Samhället ska vara tillgängligt, jämlikt och inkluderande. Tillgänglighet och ekonomisk trygghet för alla är demokratiska och anständiga principer som måste genomsyra hela vårt land.

- **Rätten till assistans och LSS behöver stärkas.** Frågan om huvudmannaskapet för personlig assistans måste lösas. Kvaliteten inom LSS ska förbättras, tillgången till ledsagning säkras och den medicinska kompetens på LSS boendena behöver säkras. Det ska vara ordning och reda i branschen och omsorgstagarna ska mötas med respekt och värdighet.
- **Alla har rätt till en plats på arbetsmarknaden.** Fler ska få plats på arbetsmarknaden. Lönebidragen ska höjas och arbetet mot diskriminering skärpas.

Vi ska återupprätta tryggheten på gator och torg

Sedan mitten på 2000-talet har vi i Sverige en växande gängkriminalitet där våldet blivit allt grövre och de kriminella allt yngre. Den här utvecklingen skiljer sig från övrig brottslighet i samhället som inte ökat utan har legat still eller minskat. Bakom ungdomsgängen finns en växande organiserad brottslighet som blivit mer etablerad och förgrenat sig in i samhällsviktiga institutioner. Att politiken inte har klarat av att vända utvecklingen har skadat Sverige och tilltron mellan människor. Tryggheten på gator och torg behöver med alla medel återupprättas.

- **Skärpta straff och fler verktyg.** Polis och rättsväsende ska fortsätta förstärkas med mer resurser, fler poliser och omfattande befogenheter samtidigt som vi skärper straffen för samhällsfarliga brott som tex rekrytering av barn, synnerligen grova ekonomiska brott, samt kvinnofridskränkning. Initiativ tas till en bred politisk överenskommelse. Flerfaldig brottslighet, särskilt sexual- och våldsbrott ska straffas hårdare än idag. Systemet reformeras på ett ordnat, finansierat och genomförbart sätt. Vi vill börja med att ta bort mängdrabatten för sexualbrott.
- **Stoppa övergreppen mot barn.** Övergrepp mot barn är ett samhällsmisslyckande. Vi vill skärpa lagstiftningen mot barnpornografibrott så att fängelse blir huvudregeln. Barn ska skyddas bättre än idag genom att pedofiler inte tilldöms vårdnaden av egna eller andras barn samtidigt som polisens möjligheter att informera tex idrottsklubbar och lekland om pedofiler vistas nära barnen. Kemisk kastrering ska ges som krav för villkorlig frigivning.
- **Trappa upp kampen med en maffialag**. En svensk maffialag ska införas samtidigt som möjligheterna till begränsningsåtgärder mot gängkriminella utvidgas. De kriminellas egendom ska förverkas och fonderas till stöd för brottsutsatta områden och trygghetsskapande insatser. Ekobrottsmyndigheten förstärks till en Myndighet mot organiserad brottslighet (MOB).
- **Bryt nyrekryteringen av barn och unga.** Vi ska förstärka skola och socialtjänst för att punktmarkera unga på väg in i kriminalitet. Ett nationellt riskfamiljsprogram ska tas fram med åtgärder i syfte att skydda barn och unga som växer upp i familjer med kriminalitet eller risk för kriminalitet. Vi vill stoppa marknadsmisslyckandet och genomföra en HVB-hemsreform med ökat ansvar för kommunerna. Gängkriminella ska inte driva eller arbeta på HVB hem. Föreningslivet ska engageras ytterligare i kampen mot kriminaliteten.

- **Stoppa mäns våld mot kvinnor.** Möjligheten till en ny form av områdesarrest ska införas för män vid särskilt hög hotbild. Vi vill fördubbla övervakningstiden efter ett fängelsestraff för män som utövat våld mot kvinnor och barn. Vidare ska en samlad brottsofferlag införas. Den pågående massnedläggningen av skyddade boenden behöver stoppas. Arbetet mot mäns våld mot kvinnor ges ökad prioritet i Regeringskansliet och vid berörda myndigheter.

➔ **Ett ökat antal utvisningar av brottsdömda ska verkställas.** Den som begår allvarliga brott i Sverige och mister rätten att stanna ska i betydligt högre utsträckning också lämna landet. Ytterligare åtgärder behöver vidtas för att utvisa fler dömda.

➔ **Polis och Kriminalvård ska finnas i hela landet.** Polisens lokala närvaro måste öka i såväl utsatta områden som landsbygd därför ska Polismyndigheten fortsätta växa och inställelsetider utredas. Utbyggnaden av kriminalvården effektiviseras genom ett riktat samhällsuppdrag för utbyggnad i hela landet. Återfallen i brott behöver minska.

➔ **Ett program mot kriminalitet i välfärden och på arbetsmarknaden.** Antalet årliga arbetsplatskontroller ska bli 10 000 fler och sanktionsavgifterna för den som upprepande gånger fuskar och utnyttjar arbetskraft höjs kraftigt. Antalet underentreprenadsled i riskbranscher ska som huvudregel begränsas till två. Myndighetssamverkan förstärks och AI-tekniken används för att samköra uppgifter. Krav på digitala årsredovisningar införs. Läkares möjligheter att skriva intyg som berättigar till offentliga förmåner ses över. Ett nationellt system för svartlistning av oseriösa aktörer vid offentlig upphandling införs.

En stark demokrati och samhällsgemenskap

De senaste åren har varit dåliga år för svensk kultur och idrottsliv. Inte minst landsbygden har drabbats hårt när replokaler och folkhögskolor tvingats stänga. Eller när kursen i italienska eller artificiell intelligens har ställts in på grund av tidöpartiernas omfattande nedskärningar i folkbildningen. Stundtals har kulturkriget slagit hårt mot alla eldsjälar och kulturskapare. Så ska vi inte ha det. Kulturens plats i det svenska samhället måste vara större än så.

➔ **Rädda folkbildningen och stärk idrottslivet.** Replokaler, studiecirklar och språkkurser är en del av vårt lands själ. Vi vill rädda folkbildningen efter tidöpartiernas härjningar. Den kulturella infrastrukturen i landsbygd måste tryggas. Folkhögskolornas betydelse ska värnas. Vi behöver en starkare idrottsrörelse och fler engagerade ledare i hela landet.

➔ **Skydda och utveckla Public service.** Vi vill grundlagsskydda Public service för att säkra en TV och radio i allmänhetens tjänst. Vi kommer att kompensera SVT för de ökade kostnaderna för marknätet i syfte att säkra svenska folkets tillgång till de stora lägereldarna. Vi vill förbättra möjligheterna för SVT att kunna sända fler av de stora idrotts- och kulturevenemangen som hela svenska folket ska få uppleva.

➔ **En kulturgaranti för barnen i förskola och skola.** Bildning och kulturupplevelser gör livet rikare att leva. Alla barn ska få minst en kulturupplevelse per termin. Det skulle ge alla barn bättre möjligheter att ta del av det svenska kulturlivet och den gemenskap som finns i att dela kulturella upplevelser.

Inga utsatta områden

För sextio år sedan byggdes miljonprogrammet med visionen att alla svenskar, oavsett inkomst, skulle ha ett gott hem till rimlig kostnad. Under de många decennier som följt har samhället dragit sig tillbaka, segregationen fördjupats och invandringen varit större än vår förmåga att integrera. Konsekvenserna är tydliga: eftersatt underhåll, otrygghet, organiserad kriminalitet, slumvärdar, social dumping, växande arbetslöshet och förlorad framtidstro. Fattigdomen har förstärkts av ett språkligt utanförskap som försvagar delaktighet och inträde på arbetsmarknaden. Framväxten av utsatta områden ger näring åt kriminalitet, religiös extremism och hedersförtryck. Ska vi slå vakt om de normer och värderingar som gör Sverige till ett av världens bästa länder att leva i behövs en plan för att gå från 65 utsatta områden till 0. Den svenska samhällsgemenskapen bygger på plikt och rätt, svenska språket som samhällets gemensamma och att alla är med och bidrar.

- **Sverige ska inte ha några utsatta områden.** Vid ett regeringsskifte ska en bred Sverigeförhandling sjösättas i syfte att lyfta landets utsatta områden och bekämpa otrygghet och segregation.
- **En ny språkpolitik.** Alla som lever i Sverige ska kunna prata svenska – därför ska språkpolitiken stärkas och SFI reformeras. De anställda i välfärdens kontaktyrken måste kunna prata svenska.
- **Den strama migrationspolitiken ligger fast. Nej till tonårsutvisningar.** Den strama migrationspolitiken ligger fast, inte minst för att motverka framväxten av utsatta områden och segregation. Förnuftets linje ska råda, med en tydligare åtskillnad mellan den strama migrationspolitiken och de som redan etablerat sig, arbetar och gör rätt för sig. Tonårsutvisningarna av välintegrerade barn och unga med anknytning måste stoppas. En behovsstyrd arbetsmarknadsprövning för arbetskraftsinvandring ska utformas i samverkan med arbetsmarknadens parter. Lönedumpning ska bekämpas.

- **Bekämpa rasism, sexism, extremism och diskriminering.** Offentliga bidrag till organisationer som främjar religiös och politisk extremism ska stoppas. Samtidigt ska satsningar på utbildning och fortbildning i hedersrelaterat våld och förtryck genomföras. Antisemitismen ska med hela samhällets kraft bekämpas och skyddet av den judiska minoriteten i Sverige förstärkas. Hatet mot svenska muslimer måste upphöra och islamofobin bekämpas. Lagstiftningen mot diskriminering skärps. För att eliminera de s.k. aktivklubbarna ska lagstiftningen om olovlig kårverksamhet moderniseras. HBTQ personers rättigheter ska värnas och det omfattande hatet mot minoriteter tas på betydligt större allvar än idag.

Totalförsvaret ska byggas upp

Sverige befinner sig i det allvarligaste säkerhetsläget sedan andra världskriget. Kriget i Ukraina fortgår på sitt femte år – och Ryssland fortsätter hota stabiliteten på hela vår kontinent. Kina flyttar fram sina positioner såväl ekonomiskt som säkerhetspolitiskt. USA riktar i ökad utsträckning sitt fokus mot andra delar av världen. Därför behöver Europa ta ett större ansvar för sin egen säkerhet och för den regelbaserade världsordningen.

Sverige ska verka för ett fördjupat försvarssamarbete inom EU, bland annat för att öka produktionen av försvarsmateriel. Vi vill att ett särskilt försvarsministerråd inrättas. Samtidigt förändras Europas relation med USA. Den amerikanska utrikes- och säkerhetspolitiken har blivit mer oförutsägbar och vi lever i en formativ tid – hur vi agerar som land nu kommer definiera oss under årtionden framåt.

- **Ett femtioårigt åtagande för ett stärkt försvar.** Vi ska skydda vårt land och vår demokrati och vårt sätt att leva. Därför vill vi se ett femtioårigt åtagande för att bygga försvaret av Sverige starkt. Vi ska inte äventyra vår säkerhet igen genom kortsiktig avrustning. Vi vill se en

omfattande upprustning och fler värnpliktiga. Vi vill att minst 12 000 ska påbörja värnplikten som ett etappmål med målsättningen om att på sikt utbilda 20 000 värnpliktiga per år. Vi vill inrätta två nya regementen i Kvarn och Kiruna och en ny amfibiebataljon på Gotland. Upprustningen ska ske resurseffektivt med kostnadskontroll och bred politisk förankring.

- **Natomedlemskapet gör Sverige säkrare och Nato starkare.** Sverige ska vara en stark partner i Nato och leva upp till Natos mål om att lägga 3,5 procent av BNP på försvaret. Norden och Baltikum samlat i Nato ger en stor potential för det nordiska säkerhets- och försvarssamarbetet. Vi vill ytterligare fördjupa det militära samarbetet i norra Europa, runt Östersjön och inom EU.
- **Det civila försvaret ska byggas ut.** Totalförsvaret utgör samhällets samlade motståndskraft i kris och krig. Vi ska bygga ut det som får hela samhället att fungera, såsom infrastruktur, sjukvård, dricksvatten, informations- och cybersäkerhet och el- och livsmedelsförsörjning. Befolkningsskyddet förstärks. Vi vill att civilplikten breddas och inkluderar fler sektorer. En huvuduppgift blir att engagera näringslivet i totalförsvaret. Beredskapssjukhus ska inrättas på Gotland och i Norrbotten.
- **En stark försvarsindustri.** Den svenska försvarsindustrin är en vital del av Sveriges försvarsförmåga. Sverige ska ligga i teknologisk framkant, satsa på vår svenska världsledande industrin med innovation och produktionskapacitet. Vi ska värna vår kompetens inom bland annat stridsflyg och ubåtsförmåga. Socialdemokraterna är öppna för ett statligt delägarskap i delar av svensk försvarsindustri givet att de militära och industriella intressena talar för det.

Sverige ska tillbaka som en stark internationell röst.

Sverige ska tillbaka som en stark utrikespolitisk aktör. Efter tidöåren ska Sverige återigen bli en röst för global utveckling och utvecklingssamarbete. Sverige ska verka för en regelbaserad världsordning och ett starkt FN. Sverige ska bygga partnerskap med reformkrafter i Afrika, Latinamerika och Asien. De högerradikala rörelserna ska motverkas. EU är Sveriges viktigaste utrikes- och säkerhetspolitiska arena. Därför ska Sverige vara en drivande kraft för ett starkare och mer handlingskraftigt Europa som tar större ansvar för fred, säkerhet och den regelbaserade världsordningen.

- **Ett demokratiskt Europa.** Vi vill skärpa kraven så att alla EU:s medlemsländer lever upp till de gemensamma demokratiska värderingarna. Ytterst ska det vara möjligt att utesluta medlemsstater som inte längre kan anses vara demokratier. Vi vill se ett starkt Europa som står upp för fred, demokrati, klimat, mänskliga rättigheter, våra gemensamma värderingar och som värnar den regelbaserade världsordningen. Vi vill att beslut i EU ska kunna tas med kvalificerad majoritet i stället för enhällighet i vissa utrikespolitiska frågor. De högerradikala partiernas frammarsch är ett hot mot våra demokratiska värderingar och måste med kraft motarbetas.
- **Ukrainas sak är vår.** Det svenska stödet till Ukraina ligger fast så länge som det krävs. Europeisk enighet och gemensamt ansvarstagande är avgörande. EU måste fortsätta att sätta ekonomisk press på Ryssland genom att utöka sanktionerna och förhindra att sanktionerna kringgås. Ukraina hör hemma i EU. Att Ukraina går en europeisk framtid till mötes är viktigt för både Sveriges och Europas säkerhet.
- **Ett fredligare Mellanöstern.** Läget i Mellanöstern är fortsatt mycket allvarligt och påverkar både människors trygghet i regionen och säkerheten i Europa. Sverige ska bidra till avspänning, fred och stabilitet i regionen och verka för dialog, humanitärt stöd och en långsiktigt

hållbar fred. Både israeler och palestinier har rätt att leva i fred, frihet och säkerhet. En tvåstatslösning med två stater som lever sida vid sida inom internationellt erkända gränser är den enda hållbara vägen framåt. Sverige ska verka för ökat internationellt tryck på den israeliska regeringen att leva upp till internationell rätt. Vi vill att varor från de illegala bosättningarna på Västbanken stoppas från att nå svensk eller övrig europeisk marknad. Hamas måste avväpnas och ska inte ha något inflytande i ett framtida Palestina. Gaza har utsatts för en så gott som fullständig förstörelse, och befolkningens lidande är enormt. Det måste få ett slut – Sverige ska bidra till återuppbyggnaden. Sverige ska återupprätta stödet till UNRWA och verka för att FN:s humanitära arbete kan fortsätta nå den palestinska civilbefolkningen. Förtrycket av folket i Iran har eskalerat och demokratisträvanden i regionen bekämpas av islamister och auktoritära krafter. Sverige ska stå upp för den iranska befolkningens längtan efter fred och frihet.

➔ **En aktiv utrikespolitik för jämställdhet, fred och frihet.** FN och den regelbaserade världsordningen är under attack. Folkrätten ska vara vägledande för svensk utrikespolitik. Sverige ska vara en tydlig röst för att internationell rätt ska respekteras – oavsett vem som bryter mot den. Sverige ska stå till förfogande för medlingsinsatser och militära FN-insatser. Sverige ska föra en utrikespolitik på feministisk grund som säkerställer kvinnors representation, rättigheter och resurser. Biståndspolitiken förstärks och det svenska biståndet ska stegvis höjas. En särskild Afrikastrategi tas fram. Politiken för sexuell och reproduktiv hälsa ska prioriteras. Nedrustning och icke-spridning är en viktig utrikes- och säkerhetspolitisk prioritering.

Socialdemokraterna

Antaget av Vänsterpartiets kongress 2024

Vänsterpartiets

Partiprogram

Innehåll

Inledning.....5
Arbete och gemenskap.....6
Frihetens hinder.....8
Klassamhället och kapitalet.....8
Låsningar på arbetsplatserna.....9
Arbetarklassen och det skiktade samhället.....10
Kapitalets instabilitet.....11
Överklassens politiska roll.....12
Kvinnors underordning.....13
Konservativa intressen.....14
Socialisering.....15
Ekonomiskt beroende.....16
Press och våld.....16
Konflikt och frigörelse.....17
Ekologiska kriser.....18
En ojämlik värld.....21
Rasism.....22
Auktoritära högerkrafter.....24
Våra svar.....26
Sammanhållning.....26
Organisering för förändring.....27
Arbeta strategiskt.....29
Strategiska reformer.....30
Arbete ger utveckling.....30
Trygghet och självständighet.....31
Demokratiska ägandeformer.....32
Ut ur fossilberoendet.....33
Sverige i världen.....33
Frigörelse.....34

Vänsterpartiets grundsyn i sakfrågor 36
Stärk den politiska demokratin 36
Ägande med helhetssyn 37
Välfungerande arbetsplatser 39
Stora investeringar 40
Starka försäkringar 40
Välfärdens verksamheter 41
Utbildning 42
Vård och omsorg 43
Seriöst företagande 44
Infrastruktur och bostäder 45
Utveckla tekniken 46
Kultur, media och föreningsliv 47
Alla människors lika värde 48
Brottsbekämpning 51
Internationella relationer 52
Vänsterpartiet 55

Inledning

Vänsterpartiet är ett socialistiskt, feministiskt och antirasistiskt parti på ekologisk grund som samlar människor för att bygga ett bättre samhälle, där alla kan leva i trygghet, frihet och jämlikhet. Vi vill se en politik som sätter människor i arbete med att lösa de stora samhällsproblemen. Genom att skapa välfungerande arbetsplatser, fasa ut fossilberoendet och ta bättre hand om varandra skulle det gå att ta historiska kliv framåt.

Det finns alla möjligheter att göra det. Det som står i vägen är framför allt att kapitalet sätter press på samhället att gå i en helt annan riktning, som istället handlar om kortsiktig vinstjakt. Många människor som skulle kunna arbeta fokuserat med de stora utmaningar vi har framför oss, jobbar idag i verksamheter där vinstmaximeringen krockar med samhällsnyttan.

Vi vill frigöra ekonomin från den belastningen. När samhället tar över verksamheter kan vi driva dem med bättre mål. Vi behöver skolor som alltid ser till elevernas bästa och industrier som är ärligt engagerade i att ställa om från det fossila. Vi behöver arbetsplatser som respekterar sina anställda, med kortare arbetsdagar som låter oss leva friare liv.

Den sortens skiften flyttar makt från ett fåtal rika kapitalägare till demokratiska strukturer, där alla är med och bestämmer om vilken riktning vi går i. Politik handlar inte bara om god vilja, utan också om att ta konflikt när det behövs.

De bra saker vi byggt upp i Sverige blev verklighet just för att arbetarrörelsen, kvinnorörelsen och många andra stod upp för sin sak. Vi är många, många fler än de som gynnas av en politik som utgår från kapitalets intressen. Vi kan använda demokratin för att genomföra det vi vill.

För att göra det behöver vi hålla ihop. Vi behöver frigöra oss från de gamla, orättvisa strukturer som delar upp oss. Alla ska kunna forma sina liv fritt, oavsett kön. Alla ska mötas med respekt, var vi än föddes. Alla ska få vardagsekonomin att gå ihop, vart livet än har tagit oss. Alla ska känna att samhället finns där, var i landet vi än bor.

De allra flesta vinner på den politik för trygghet, frihet och jämlikhet vi arbetar för. Vi vill bygga ett samhälle som frigör sig från kapitalismen – ett som fungerar för alla, inte bara för några få.

Arbete och gemenskap

Det är mycket mer som förenar oss människor än som skiljer oss åt. Vi behöver alla värme och mat, närhet och omsorg, hem att bo i och natur omkring oss. Vi behöver kunskap och kultur. Vi behöver personer som finns där för oss och ser oss för dem vi är. Vi behöver frihet att uttrycka oss och forma våra liv.

Det sitter djupt i den mänskliga naturen att svara på de här behoven tillsammans. Vi dras till att ta hand om varandra och bygga bättre liv. Vi känner empati när någon behöver stöd, nyfikenhet när vi kan lära oss något nytt, beslutsamhet när vi behöver samla kraft. När vi gör nytta i våra sammanhang skapar det mening, självbild och riktning i livet. Vi har en stark drivkraft att arbeta och skapa nytt.

Genom arbetet stöper vi om den värld vi lever i. Det har långsiktiga konsekvenser, eftersom vi griper in i historiska processer och relationer – allt från ekosystem till tilliten mellan människor. Vare sig vi tar hand om barn eller byggnader, skriver recept eller programkod, behöver vi en gedigen förståelse av det vi gör och omsorg om helheten.

Ett välfungerande samhälle fångar upp vår vilja att arbeta och kanaliserar den för vår gemensamma utveckling och för individens frihet. Just för att vi människor kan utvecklas åt så olika håll gör genomtänkta former för samarbete stor skillnad. Vi behöver sammanhang där vi kan vara trygga med att mötas med omtanke och förtroende. Det lägger grunden för friheten att utvecklas i sin egen riktning. Med den friheten i ryggen kan vi mötas som jämlikar, som självständiga individer med stark integritet.

Formerna för hur vi arbetar tillsammans bildar grundläggande maktstrukturer som kommer att prägla hela samhällets utveckling. Det säger mycket om ett samhälle hur fria eller auktoritära arbetsplatserna är, hur genomtänkt eller kortsiktigt arbetet utförs och hur ägandeförhållandena ser ut.

Vi ser flera problem med hur arbetet organiseras idag. På arbetsplatserna är det vanligt att vi inte är tillräckligt fria att använda vårt

yrkeskunnande och att arbetet läggs upp efter andra mål än att möta människors behov. Långa arbetsdagar gör att tiden inte alltid räcker till för det arbete vi gör hemma, för det vi skapar i kultur- och föreningslivet eller för den vila vi behöver. Maktstrukturerna står i vägen för det arbete vi behöver göra för att kunna leva friare liv.

Eftersom vi hela tiden utvecklar nya sätt att arbeta är de strukturerna alltid i rörelse. Kan de gamla formerna för att organisera arbetet inte hantera de nya utmaningarna öppnar sig nya möjligheter till politisk frigörelse. Genom historien har också de starkaste maktstrukturer kunnat utmanas av politiska strömningar som sett de öppningar som uppstått och agerat på dem.

> Det är alltid ytterst vi människor som bestämmer vilka samhällen vi utvecklar.

Det är alltid ytterst vi människor som bestämmer vilka samhällen vi utvecklar. Varje steg vi tar i att frigöra oss från maktstrukturerna är ett steg mot att fatta de besluten mer medvetet och demokratiskt. Genom att tillsammans rikta vårt arbete mot våra mänskliga behov kan vi bygga ett samhälle där alla kan leva friare.

Frihetens hinder

Klassamhället och kapitalet

Den värld vi lever i har en lång historia av klassamhällen. Människor har tvingats arbeta hårt för att ett fåtal furstar, slavägare och patroner ska kunna bygga upp makt och ägande. Den kedjan av olika klasssamhällen fortsätter hela vägen till idag. Många av dagens miljardärer sitter på förmögenheter som grundlades långt innan de demokratiska genombrotten.

Med industrisamhällets framväxt förändrades klassamhällena dramatiskt. Arbetet blev långt mer produktivt. Ägandet började organiseras i bolag som drevs att ständigt försöka sänka sina kostnader och vara steget före varandra. Den kapitalistiska dynamiken formade mer och mer av samhället.

Det lade grunden för två nya samhällsklasser: en klass av kapitalägare och en klass av arbetare. När människor knöts ihop kring den storskaliga produktionen i städerna öppnades helt nya möjligheter till organisering. I land efter land växte starka arbetarrörelser fram, tillsammans med en uppsjö av andra folkliga rörelser. De drev igenom en lång rad krav på demokrati, rättigheter och socialistiska lösningar trots hårt motstånd från överklassen. För första gången kunde vanliga människor organisera sig så brett att de kunde göra anspråk på att själva leda samhället.

Många politiska motsättningar handlar i grunden om intressekonflikten mellan alla oss som arbetar och skapar värde, och å andra sidan det fåtal som äger de stora företagen. Hur mycket av det värde vi skapar de tar i vinst och hur mycket som går tillbaka till oss är en fråga om makt.

Deras behov av att höja sina vinstmarginaler och bygga upp sina maktpositioner ger dem starka intressen i hur hela samhället är uppbyggt. Det har format mycket av den moderna historien. Alla politiska rörelser som vill förbättra människors livsvillkor krockar på ett eller annat sätt med kapitalismens dynamik. Det gör att vitt skilda sakfrågor knyts samman i ett gemensamt intresse av att stärka de demokratiska krafterna och göra bättre vägval möjliga.

Överklassen är beroende av det arbete vi utför, och det ger oss förhandlingsstyrka. Det ligger i deras intresse att försöka hålla tillbaka den.

Arbetarrörelsens uppgift är tvärtom att organisera den till en kraft som kan förändra samhället.

Låsningar på arbetsplatserna

En arbetsplats där människor har bra sammanhållning, löser problem gemensamt och känner sig trygga att säga vad de tycker är en produktiv arbetsplats. Det är också en arbetsplats där människor kommer att ha lätt att bygga upp förhandlingsstyrka tillsammans.

Just därför driver ägarnas intresse av att hålla nere lönerna ofta fram dåliga företagskulturer. Utbytbarhet och kontroll sänker människors förhandlingsstyrka och pressar fram hårdare arbetsdagar. Individuella löner ställer människor mot varandra. Samtidigt punkteras det engagemang som lägger grunden för att arbetsplatser och samhällen ska fungera ordentligt.

> Med gemensamma och demokratiska ägandeformer skulle vi kunna förebygga problem innan de växer sig stora.

Det är ett grundläggande problem med ägandeformer som bygger på vinstmaximering. Från ett samhällsperspektiv är det en enorm förlust varje gång en människa tappar sin genuina drivkraft att göra ett gott arbete i yrkeslivet. För det enskilda företaget kan det tvärtom vara lönsamt att slita ut människor och säga upp dem istället för att lägga tid på återhämtning, kompetensutveckling och att skapa bra arbetsplatser. Vinstdrivande företag är inte gjorda för att lyfta blicken och se de större konsekvenserna av sina beslut.

Den enögdheten kan driva dem att förstöra biologisk mångfald och ekosystem, vars långsiktiga bärkraft betyder lite för deras lönsamhet men mycket för framtida generationers liv på denna planet. Den får dem att låsa in kunskap som skulle göra långt större nytta om den kunde användas fritt. Den leder dem till att slösa enorma resurser på konflikter med varandra i form av allt från marknadsföring till juridiska tvister.

En ekonomi där de här tendenserna är utbredda leder till ett samhälle som hela tiden tvingas hanka sig fram genom små och stora kriser.

Med gemensamma och demokratiska ägandeformer skulle vi kunna förebygga problem innan de växer sig stora. Fler människor skulle kunna gå till jobbet med en känsla av att vara en viktig och uppskattad del av en arbetsplats världen behöver. Fler uppgifter skulle utföras av någon som är fri att göra ett bra arbete. Samhällen där människor möts med respekt på sina arbetsplatser fungerar långt bättre.

Arbetarklassen och det skiktade samhället

Lönearbete betyder i praktiken olika saker för olika människor. Livs- och arbetsvillkoren skiljer sig drastiskt på djupt orättvisa sätt.

För arbetarklassen är lönearbetets grundvillkor att det bara är genom att sälja sitt arbete det går att försörja sig. Arbetsdagarna präglas av ett begränsat inflytande över sitt eget och andras arbete. En oorganiserad arbetarklass är enkelt utbytbar och tvingas oftare möta den kalla kärnan i kapitalets dynamik. En organiserad arbetarklass har å andra sidan en stark förhandlingsposition gentemot kapitalet. Många har kritiska positioner i produktionskedjan eller för att samhället ska fungera.

Andra grupper av löntagare är i annorlunda positioner. Bland tjänstepersoner har det funnits bättre möjligheter att säkra rimliga villkor genom individuella förhandlingar. Samtidigt har många av de yrkesgrupperna proletariserats så att villkoren mer kommit att likna arbetarklassens. Det ger bred organisering en än större betydelse. När vi står upp tillsammans, som kollektiv, är vi långt mindre utbytbara och kan ta tillbaka makten.

Ju större personliga konsekvenser det skulle få för människor att förlora jobbet, desto starkare är ägarnas övertag på arbetsplatsen. Det ger dem ett intresse av ett samhälle med djup fattigdom och utbredd ekonomisk stress. Ju tryggare och friare vi är, desto mer förhandlingsstyrka har vi.

Därför har den ägande klassen också en i grunden kluven syn på arbetslöshet. I ett samhälle med stora investeringar, där det finns gott om jobb att söka, kommer vi att kunna ställa krav på bra löner och arbetsvillkor. Att Sverige under flera årtionden drev en politik för full sysselsättning skapade en situation på arbetsplatserna som gjorde att arbetarklassen kunde ta stora steg framåt. Det kom att prägla hela samhällsutvecklingen.

Det var viktigt för kapitalägarna att bryta med det och tvärtom normalisera en hög arbetslöshet. Trots det ofattbara slöseri med människors

arbetsförmåga det inneburit, har det lönat sig för dem eftersom makten på arbetsplatserna förskjutits till deras fördel. Från deras perspektiv kan lägre produktion vara ett pris värt att betala för att säkra en mer orättvis fördelning av kakan.

Att människors fattigdom sänker förhandlingsstyrkan betyder också att kapitalet inte är särskilt intresserade av att samhället stödjer människor att ta sig ur den. När bostadsbolagen höjer hyrorna eller butikerna höjer matpriserna ökar pressen på människor att behålla sina jobb även om villkoren är orimliga. Ett samhälle där människor fastnar i djupa skulder är både lönsamt för bankerna och fördelaktigt för kapitalet i stort.

Stadsdelar, förorter, bruksorter, småorter och landsbygd lämnas med färre möjligheter till utveckling när människor görs utbytbara och arbetslösa. Det kan handla om stängda skolor och avsaknad av service, eller om en självförstärkande kombination av fattigdom, brott och skuldbeläggning. Istället för att bygga upp starka lokalsamhällen med resurser att lösa de problemen, drar sig den ekonomiska eliten hellre undan till välbärgade områden.

Överklassen har ett intresse av att stärka de skillnaderna. De har större möjligheter att vinna stöd för sin sak i ett samhälle där chefer, politiker och andra i maktställning lever på helt andra villkor än de flesta. Sammanhållning och jämlikhet betyder tvärtom att vanliga människors livsvillkor hamnar i centrum.

Ett samhälle med djupa klasskillnader kommer inte att hänga ihop. Människor har enklare att förstå varandra, bygga förtroende och arbeta tillsammans ju mer vi kan mötas på samma villkor.

Kapitalets instabilitet

Skiktningen av samhället är ett av flera exempel på hur kapitalismens dynamik leder till en grundläggande instabilitet i samhället och ekonomin. Vi har länge sett en ohållbar utveckling där alltmer kapital koncentrerats på allt färre händer. Det kommer att behövas aktiv politisk handling för att bryta mönstret att mer och mer makt samlas hos miljardärer, som utövar den helt godtyckligt.

I många företag märks kapitalets instabilitet när ägandet skiljs från verksamheten och besluten börjar fattas i styrelserum med väldigt svag koppling till det verkliga arbete företaget bygger på. Den syns i

hur ägare kan ta stora risker och låta andra stå för notan när ett bolag förstör naturresurser eller går i konkurs. Att vinstdrivande företag ensidigt fokuserar på sin egen lönsamhet skapar en kultur av ointresse för samhällsekonomins komplexitet, som också kommit att prägla andra institutioner.

I ekonomin i stort syns den instabiliteten bland annat i djupa kriser som kan förlama många länders ekonomiska utveckling i åratal. Oförmågan att sätta människor i arbete leder till en nedåtgående spiral där många tvingas dra ner på sina utgifter och därmed driver än fler företag till uppsägningar och konkurs.

> Kapitalet behöver politisk stabilitet och statliga investeringar i till exempel utbildning för att stå starka i konkurrensen på sikt.

Kapitalet behöver politisk stabilitet och statliga investeringar i till exempel utbildning för att stå starka i konkurrensen på sikt. Samtidigt kan enskilda kapitalintressen sällan hålla sig från att i varje läge driva sina ekonomiska intressen så hårt de kan. När särintressen som skolbolagen köper politiska tjänster och sänker standarden i viktiga verksamheter blir det särskilt tydligt. Kapitalet undergräver ständigt både sina långsiktiga förutsättningar och sin egen legitimitet.

Överklassens politiska roll

Överklassen omsätter sin ekonomiska makt i politisk makt genom tankesmedjor, lobbyister, medieägande och högerpartier. Det är en fortsättning på en lång historia av maktutövande uppifrån. Många av dagens politiska idéer och institutioner växte en gång i tiden fram utifrån intressena hos gamla tiders överhet. Det har tagit tid och kraft att förändra inriktningen på till exempel utbildnings- och rättsväsendet i en mer demokratisk riktning.

Med demokratins genombrott uppstod en grundläggande oro i den ägande klassen för att den politiska sfären skulle ha för stort handlingsutrymme. Det har varit viktigt för dem att försöka snäva in demokratins ramar för att begränsa utrymmet för människor att driva igenom sina egna intressen. Den ekonomiska eliten behöver ett

politiskt etablissemang som står nära dem och lever långt från vanliga människors vardag.

De senaste decennierna har präglats av att de förstärkt sin politiska makt och använt den till att sätta press på den välfärd arbetarrörelsen har byggt upp. Minskade resurser från staten och utförsäljning av en lång rad verksamheter har lett till en lång rad problem. Välfärden har urholkats och klyftorna i samhället har ökat. Politikens möjligheter att styra de gemensamma verksamheterna har beskurits och grov kriminalitet har letat sig in i ägarstrukturerna.

Ju mer kapitalet förmår forma samhället, desto mer kommer högerns politiska projekt att behöva handla om att hantera olika sorters kriser. Deras ideologiska behov handlar därför till stor del om att undvika konstruktiva, demokratiska processer, som skulle synliggöra hur deras misslyckade politik gång på gång krockar med större samhällsintressen.

De behöver uppgivenhet och misstroende, alarmism och syndabockar. Deras klassförakt syns i en dömande människosyn, som handlar om att människor är lata, själviska och behöver pressas att göra nytta. Tanken att varje människa är värd trygghet, frihet och jämlikhet är fortfarande radikal.

Ensidig vinstmaximering fungerar sämre och sämre i den komplexa samhällsekonomi som växer fram. När vi löser olika samhällsproblem på bättre sätt svarar det inte bara på situationen här och nu – det lägger också grunderna för ett nytt, friare och mer demokratiskt samhälle. På samma sätt som kungar och drottningar inte längre styr världen kommer också kapitalismen en dag vara historia.

Kvinnors underordning

Den gamla patriarkala maktordningen har tagit sig många olika uttryck genom tiderna. Ett grundläggande mönster är att kvinnors liv, sexualitet och arbete begränsas och styrs på olika sätt. Strukturen upprätthålls med sociala förväntningar, ekonomiskt beroende och ytterst mäns våld mot kvinnor.

Varje samhälle behöver former för hur nya generationer kommer till världen och växer upp. En röd tråd som löper genom de patriarkala samhällena är att kvinnor på olika sätt hindras från att bestämma över sitt liv och sitt föräldraskap, med såväl lagar som strikta normer.

Det har bland annat tagit sig uttryck i försök att hålla kvar kvinnor i hemmen för att ta ansvar för familjen. De strukturerna har betytt att män har haft stark kontroll över kvinnors kroppar och arbete.

Människor förväntas främst leva ut kärlek och sexualitet genom att bilda heterosexuella par, som leder till föräldraskap i traditionella kärnfamiljer. Kvinnors frigörelse har varit en kraft som öppnat nya möjligheter och ifrågasatt det drag av ägande och instängdhet som levt kvar i synen på familjer. De juridiska, ekonomiska och sociala möjligheterna att välja sina relationer är större idag, även om gamla normer också lever kvar.

> Kvinnors frigörelse har varit en kraft som öppnat nya möjligheter och ifrågasatt det drag av ägande och instängdhet som levt kvar i synen på familjer.

För att samhället ska fungera behövs ett omfattande omsorgsarbete, där vi tar hand om varandra. Det handlar till exempel om föräldraskap, hushållsarbete och att ta ansvar för nära relationer. Kvinnor har länge stått för större delen av det arbetet, samtidigt som värdet av det inte erkänts ekonomiskt eller kulturellt. Att en del av det arbetet professionaliserades med framväxten av skola, vård och omsorg för alla var ett stort genombrott för kvinnors möjligheter till ekonomisk självständighet.

Konservativa intressen

Könsmaktsordningen har påtagliga fördelar för män. Den ger dem större tillgång till maktpositioner och bygger upp vardagliga sociala överlägen i relationerna till kvinnor. Män förväntas odla särskild gemenskap och lojalitet med andra män, som utesluter kvinnor. Det formar en social kraft med gott om maktpositioner att agera från. När världen förändras, och särskilt när kvinnor ställer uttryckliga krav på jämlikhet, möts det ofta av en konservativ reflex hos män som upplever sin position hotad. Den tar sig uttryck i såväl medvetna politiska projekt som att passivt undvika att lösa de problem kvinnor möter.

Den överordnade roll män växer upp i är både bekväm och ihålig samtidigt. Att undvika det som påstås vara kvinnligt blir att undvika delar av vad det är att vara människa. Att inte träna sig på omsorgsarbete utan förlita sig på att kvinnor står för det leder till färre nära relationer och större ensamhet i livet.

Klassamhället förstärker könsmaktsordningen på flera sätt. Kapitalet drar nytta av det obetalda och lågavlönade arbetet och har därför ett direkt intresse av att hejda reformer som bygger upp kvinnors förhandlingsstyrka.

Precis som med andra resurser har kapitalet en tendens att försöka pressa fram så mycket betalt och obetalt omsorgsarbete det går, utan något större intresse för de långsiktiga konsekvenserna. Vi märker det i den ibland omöjliga situation människor sätts i när de förväntas kombinera till exempel föräldraskap med förvärvsarbete på heltid. Klassamhället har också inneburit att omsorgsarbetet inte bara fördelats utifrån kön, utan också utifrån klass och etnicitet.

Socialisering

Redan från uppväxten präglas våra liv av hur människor delas upp i två kön, med varsin uppsättning förväntningar för hur vi ska tänka, se ut och bete oss. Det handlar bland annat om förväntningar på människors sexualitet, som heteronormen, och uppfattningen att det bara skulle finnas två kön, tvåkönsnormen. Allt det framstår ofta som självklart och givet, på ett sätt som osynliggör andra möjligheter. Det är en del i hur vi formar våra självbilder, vad vi lägger vår tid på och vilka roller vi vänjer oss vid att ta.

De uppdelningarna gör både kvinnlighet och manlighet hårt villkorad. Människor sätts i olika positioner i könsmaktsordningen beroende på hur väl de motsvarar förväntningarna.

Ordningen upprätthålls genom allvarliga och direkta konsekvenser för den som bryter mot normen, till exempel genom sin sexualitet eller sitt kön. Det tar sig uttryck i allt från sociala bestraffningar till kontroll och i värsta fall våld. Nya generationer har allt eftersom kunnat bryta upp många av de ramar som begränsar våra liv.

Utrymmet för olika sätt att vara människa har på många sätt varit snävare för kvinnor än för män. Det finns fortfarande förväntningar på kvinnor att ta mindre plats, anpassa sig och gå över sina egna gränser

för att ge andra omsorg. Den feministiska rörelsen har varit avgörande för att synliggöra och komma ur de mönstren.

Ekonomiskt beroende

Arbeten som gav mycket förhandlingsstyrka var länge uttryckligt reserverade för män. Kvinnorörelsen har kommit långt på vägen med att bryta upp de strukturerna. Många juridiska hinder är avskaffade, diskriminering är förbjuden och sociala murar har rivits ner. Trots det är många yrken än idag tydligt mans- eller kvinnodominerade och kvinnors arbete värderas generellt lägre än mäns arbete. I många kvinnodominerade omsorgsyrken försvagas förhandlingsstyrkan av att fackliga stridsåtgärder riskerar att drabba människor som är djupt beroende av det arbetet.

> Både i hemmet och på arbetsplatserna är det vanligt att kvinnor i någon mening är ekonomiskt beroende av goda relationer till män.

De långa och utmattande arbetsdagar som präglar många arbetsplatser krockar med det obetalda omsorgsarbete kvinnor förväntas stå för. Det är ett av skälen till att deltidsarbete är utbrett i många kvinnodominerade yrken. Det leder i sin tur till en svagare förhandlingsposition och att många som söker heltidsarbete förvägras det.

Den sortens strukturer betyder att kvinnor överlag har en svagare ekonomisk självständighet än män, trots att de sammantaget arbetar mer. Både i hemmet och på arbetsplatserna är det vanligt att kvinnor i någon mening är ekonomiskt beroende av goda relationer till män. Goda möjligheter till förvärvsarbete har alltid betytt mycket för de feministiska framstegen.

Press och våld

De traditionella förväntningarna på kvinnor att träna sig i omsorgsarbete under uppväxten och på män att bygga upp auktoritet lever fortfarande kvar. I skarp kontrast till kvinnorollens betoning av värme och omtanke, innehåller idealen för män ofta en romantisering av

maktutövning och emotionell avstängdhet. Det är ett gammalt mönster som delvis kommer ur klassamhällets behov av hårda hierarkier.

En av konsekvenserna av det är fysiskt och psykiskt våld. Mäns våld mot kvinnor tvingar kvinnor att förhålla sig till allvarliga risker i en lång rad situationer och förskjuter därmed makt i samhället i stort. Mäns våld mot andra män leder till en betoning av våldskapital i mansrollen. Mäns våld mot de människor som bryter med könsnormerna snävar in allas frihet att uttrycka sina olika sidor.

Auktoritära mansroller leder också till en normalisering av att gå över kvinnors gränser, som börjar etableras långt innan vuxen ålder. Det tar sig sedan uttryck i allt från förminskanden till kontrollerande mönster i relationer och sexuella trakasserier. Det skapar också ett utrymme för övergreppen i porrindustrin, sexköp och människohandel.

Att kvinnorörelsen steg för steg kunnat sänka acceptansen för både fysiskt och psykiskt våld har lett till att samhället sakta börjat se brottens allvar och omfattning. Det har också betytt att fler växer upp med att respekteras i sin integritet och att vi tagit flera steg mot en samtyckeskultur.

Konflikt och frigörelse

Fortfarande genomsyras mycket av det vi gör tillsammans av ett strukturellt övertag som män har över kvinnor. Det sker både öppet och dolt, medvetet och omedvetet. När vi sätter ord på det som händer framträder mönstren. De syns i personliga erfarenheter och i statistik. De syns i familjer och på arbetsplatser, i myndigheter och i föreningsliv. De syns i en kultur som ofta sätter män i centrum och kvinnor i bakgrunden.

Konservativa och auktoritära krafter försöker aktivt förstärka de mönstren och riva upp de rättigheter vi vunnit. Det gör det viktigt att försvara tidigare framgångar.

Samtidigt lever vi mitt i en radikal frigörelseprocess som pågår världen över. Industrisamhällets framväxt öppnade helt nya möjligheter till organisering och politiskt arbete också för kvinnor. Förvärvsarbetet lade grunden för ett skifte som bara har börjat.

Ekologiska kriser

Vi lever i en tid av historiska ekologiska kriser. Klimatförändringarna ruckar på stabiliteten i de grundläggande livsvillkor vi behöver för att bygga goda liv. Trängda ekosystem gör att vi förlorar delar av jordens biologiska arv i snabb takt. Flera kriser förstärker varandra, med oöverblickbara konsekvenser för de livsmiljöer och den natur vår frihet vilar på. Världen står inför vägval som mänskligheten kommer att se tillbaka på långt in i framtiden.

De ekologiska kriserna går långt tillbaka i tiden. Mänsklighetens begränsade tekniska förmåga och sätt att organisera arbetet har lett till att kretslopp överbelastats och naturresurser förbrukats i snabbare takt än de förmått återhämta sig. Den storskaliga förbrukningen av fossila bränslen är på många sätt en brytpunkt, med djupa konsekvenser på global nivå. Vi behöver utveckla nya, hållbara sätt att arbeta på en lång rad områden, som bygger på en genomtänkt omsorg om livets villkor. Det är en stor och krävande uppgift för vilket samhälle som helst. Varje politisk kraft som gör anspråk på att leda samhället behöver kunna svara på hur den omställningen ska se ut.

> Varje politisk kraft som gör anspråk på att leda samhället behöver kunna svara på hur den omställningen ska se ut.

Kapitalets brist på helhetssyn är en av grundorsakerna till att situationen gått så långt som den gjort. Mycket av dagens problem hade gått att undvika till små kostnader, men vinstmaximerande bolag kan inte annat än att i varje läge prioritera den egna avkastningen. Den oförmågan gör det omöjligt för dem att ta verkligt ansvar.

Trots allt vi vet om klimatförändringarna kommer kapitalet att fortsätta bränna fossil energi så länge det är kortsiktigt lönsamt. Trots att vi behöver ta bättre hand om ekosystemen för att inte förstöra deras bärkraft tvekar inte kapitalet att riva sönder kretslopp och lämna problemen till andra.

Trots att vi behöver hushålla med begränsade resurser drar sig inte kapitalet för att slösa med dem. När produkter designas för att säljas,

snarare än för att användas, leder det ofta till att de inte håller och är svåra att reparera. Det är ofta lönsamt att förstöra överblivna varor hellre än att låta dem komma till nytta. Mängder av resurser förbrukas på marknadsföring människor gör allt för att undvika. Till det kommer det slöseri som bottnar i den absurda fördelningen av vinsterna, som gör att privatjet och uppassning åt de rikaste prioriteras före samhällets verkliga behov.

Vinstdrivande företag har svårt att driva den tekniska utveckling vi behöver, eftersom de inte ser till helheten. Ny kunskap har ett enormt samhällsekonomiskt värde för världen, men det är bara en bråkdel av det värdet som går att tjäna pengar på. Kapitalet prioriterar istället andra investeringar, stänger sina utvecklingsprocesser för omvärlden och låser in den kunskap det tar fram bakom patent.

Det är en utmaning för stater att reglera de här problemen, eftersom de flesta företag har ägandeformer som gör dem ovilliga att samarbeta. Det har ofta lönat sig för vinstdrivande företag att tvärtom motverka demokratiskt fattade beslut genom att bryta mot lagar, driva politisk lobbying eller flytta produktion till länder utan effektiva regelverk.

Det blir särskilt tydligt för fossilkapitalet, de bolag som äger fossila tillgångar och djupt fossilberoende industrier. Varje omställning, hur vi än genomför den praktiskt, innebär att deras tillgångar blir värdelösa. Därför har de länge finansierat politiska krafter som försenar det skiftet.

Andra företag hamnar i andra roller. Vissa har ett intresse av att driva på omställningen, som till exempel de som bygger vindkraftverk eller eldrivna fordon. Ibland kan företag göra stor skillnad utan att det nödvändigtvis kostar dem särskilt mycket och motivera det som marknadsföring. En del ställer om för att fossilberoende blivit en företagsekonomisk risk i en värld som inte kommer acceptera det hur länge som helst.

Däremot har kapitalet samlade politiska intressen som försvårar världens omställning. Det har till exempel mycket att förlora på skiften mot en starkare demokrati som tar en större roll i de stora investeringsbesluten. Ett samhälle som medvetet tar oss ur beroendet av icke-förnybar energi är ett samhälle som också är redo att ta sig an fler problem i konflikt med starka kapitalintressen.

Det finns en lång historia av människor som tillsammans försvarat de naturvärden vi bygger våra liv kring. Det har gått att organisera politiska krafter som varit starka nog att utmana ägarintressen och öppna nya vägar framåt. Vi har kunnat bygga upp lagstiftning som begränsar utrymmet för kortsiktig exploatering och lägger tillbaka en del av de samhällsekonomiska kostnaderna på företagen.

Klimatforskningens genomslag kom i en omtumlande tid då stater drog sig tillbaka från sitt ansvar att styra samhällets utveckling, ivrigt pådrivna av kapitalet. I praktiken betydde det låga offentliga investeringar, attacker på välfärden och sämre jobbmöjligheter. Det skiftet drevs igenom med en ideologisk strömning full av politisk uppgivenhet, fokus på privat konsumtion och skuldbeläggning av enskilda människor för strukturella problem. Allt det här kom att prägla diskussionerna om klimatpolitiken på ett sätt som ofta ledde till låsningar. För att bygga upp stödet för omställningen kommer vi att behöva förhålla oss till den historien och utforma politiska projekt som många kan sluta upp bakom.

> Det handlar om att ställa om produktionen och satsa på förnybar energi, järnväg, kollektivtrafik och renoveringar av miljonprogrammet.

Klimatkrisen öppnar för nya, bättre sätt att organisera samhället. Det går att sänka utsläppen effektivt genom nya tekniska innovationer, beteendeförändringar, minskad konsumtion och förändrad efterfrågan. Att bevara skog och återställa våtmarker betyder också mycket.

Investeringar, innovation och storskaliga samhälleliga projekt kan ge de största effekterna. Det handlar om att ställa om produktionen och satsa på förnybar energi, järnväg, kollektivtrafik och renoveringar av miljonprogrammet. Det behövs strategier som utgår från forskning, ser till att omställningen genomförs rättvist och bygger upp ett starkt folkligt stöd.

Frihetens hinder

En ojämlik värld

Jakten på större vinster har lett kapitalet att söka jorden runt efter arbetskraft och naturresurser att exploatera. Historiskt har det ofta tagit sig formen av annekteringar, tvångsarbete och kolonialt förtryck. Flera av västvärldens stater byggde imperier som sträckte sig över stora delar av världen.

Världens stormakter har länge drivit destruktiva geopolitiska konflikter om kontrollen över strategiska råvaror, teknologi och finansiella flöden. Det har stärkt antidemokratiska krafter i många länder och etablerat en kostsam vapenindustri med starka politiska intressen. Det driver fram en farlig dynamik, där mindre stater dras in och hamnar i kläm. Särskilt utvecklingen av kärnvapen ställer världen inför oacceptabla risker.

Historien av kolonialism och imperialism formade en förödande ekonomisk underordning av stora delar av världen. Den syns fortfarande i form av utländskt ägande av nyckelsektorer, ensidiga resursflöden, korruption och djup skuldsättning av många stater. Det ger kapitalet starka verktyg att pressa fram politik. Den självständighet befrielserörelserna vann återstår till stor del att förverkliga.

Kapitalet har dragits till underordnade länder för att det har varit platser där det inte behövt respektera de krav på grundläggande rättigheter som människor kunnat driva igenom i mer utvecklade ekonomier. Det har kunnat förlägga tungt arbete och miljöskadlig produktion där, istället för att investera i tekniskiften som löser problemen på riktigt.

Den hårda press det kunnat sätta på människor har lett till stora sociala kostnader och tragedier, samtidigt som det betytt att väldigt lite av alla de rikedomar som skapats där stannat hos befolkningen. Människor har fastnat i fattigdom i generationer, trots att små investeringar i trygghet och utbildning hade kunnat bryta det mönstret. Vi lever i en värld där många stukas av hårt arbete från tidig ålder, när vi hade kunnat leva i en där alla får utveckla sina förmågor.

Vi människor har allt att vinna på att samarbeta och tillsammans bygga en bättre värld i fred och frihet. Det är genom gemensam organisering i politiska partier, fackföreningar, kvinnorörelser och internationella solidaritetsrörelser vi kan frigöra oss från fattigdom och ojämlikhet. Varje gång människor någonstans tar ett steg framåt, stärks också vi. Internationell solidaritet handlar om att se sig som en del av en större helhet och försvara varandras möjligheter att utvecklas fritt.

Rasism

Människor har genom historien levt i mångfald av alla möjliga slag. Samtidigt har vi också många gånger fastnat i att dra streck mellan oss och avhumanisera andra, inte minst när det varit politiskt användbart för olika överheter.

Att kolonialismen slog sönder och underordnade samhällen världen över lade grunden för mycket av de rasistiska strukturer vi ser idag. Den ägande klassen satte i system att pressa fram arbete med våld och övergrepp. Många av de rasistiska idéer som uppstod för att legitimera att människor förvägrades grundläggande rättigheter lever fortfarande kvar idag.

Med nationalstaternas framväxt skapades starka identiteter som delade upp människor i olika folk. De byggde ofta på föreställningar om homogena grupper och kunde lägga stor vikt vid vem som passade in och inte. Nationalismen visade sig användbar för de som ville utesluta människor från gemenskapen och elda på konflikter mellan länder.

De rasistiska strukturer som skiljer människor åt i vardagen byggs upp i historiska processer, där fattigdom, segregation och lagstiftning lägger grunden för olika idéer om varför de uppdelningarna finns. De processerna har satt djupa, tragiska spår i människor och samhällen.

Vi såg det när Sverige formades som nation och vi har sett det ske många gånger sedan dess. Vi ser det med nationella minoriteter och andra som levt här hela sina liv. Vi ser det med människor som kommit hit för att arbeta och människor som behövt fly.

Hur de uppdelningarna tagit form har sett väldigt olika ut för olika grupper. Därför behöver vi specifika historiska kunskaper om olika sorters rasism för att förstå och bryta mönstren.

Kapitalet drar nytta av de strukturerna och idéerna för att normalisera orimliga arbetsvillkor, sänka stödet för att ta hand om varandra eller försvara imperialistiska krig. Det har alltid dragits till fattigdom och rättslöshet eftersom det undergräver människors förhandlingsstyrka. Det syns till exempel i exploateringen av migrantarbetare som saknar grundläggande juridiska rättigheter i det land de bor i. En del av de rasistiska strukturerna är att vissa människor sätts i den sortens situationer, där handlingsalternativen är hårt begränsade.

De allra flesta människor har tvärtom ett intresse av att alla har ordentliga rättigheter, skyddsnät och förhandlingsstyrka eftersom det lyfter nivån på hela arbetsmarknaden. Varje gång ett samhälle accepterar usla villkor för vissa riskerar det att börja gälla fler och fler.

Rasismen används för att dölja det. Den låter överklassen påstå att det ligger i alla andras intresse att trampa på vissa människor. Ju mer skiktat samhället är, desto fler kommer dras till att se på sig själva som överordnade de som pekas ut och misstänkliggörs. När de sämre villkoren sedan breder ut sig ligger det nära till hands att skylla på dem som angreps först istället för att se vad det är som händer.

> Trots att de rasistiska idéerna satt sig djupt visar historien tydligt att det finns alla möjligheter att göra upp med det arvet.

Strategisk rasism har länge varit en del av högerns retoriska och politiska verktygslåda. Ju mer segregerat ett samhälle är, desto enklare är det att sprida misstänksamhet mellan människor som har all anledning att hålla ihop. En regering som stadigt förbättrar människors livsvillkor kan försvara alla människors lika värde, medan en som tvärtom pressar människor att arbeta hårdare till lägre lön behöver syndabockar. Det är upp till de progressiva rörelserna att sätta ord på varför högern använder den strategin, försvara alla människors värdighet och föra tillbaka diskussionen till de verkliga konfliktlinjerna.

Rasistiska tankemönster fungerar ofta mer eller mindre omedvetet. Däremot kommer de till stor del ur den långa historien av medvetet skapade rasistiska berättelser och myter. Eftersom gamla tiders rasläror blivit svåra att försvara är många av de negativa stereotyper som sprids idag istället knutna till etnicitet, religion och kultur.

Trots att de rasistiska idéerna satt sig djupt visar historien tydligt att det finns alla möjligheter att göra upp med det arvet. Det arbete rasifierade personer står för ger också förhandlingsstyrka. Tålmodigt, organiserat

arbete för gemensamma intressen har betytt mycket för att bryta upp de här strukturerna och skapa genuin sammanhållning.

Människor föredrar i grunden gemenskap. Det tar energi att försöka hålla oss uppdelade. I ett samhälle där vi möts på mer jämlika villkor blir det lättare att lägga det rasistiska idéarvet bakom oss, och omvänt: gör vi oss av med rasistiskt tankegods står vi starkare i arbetet för jämlikhet och frigörelse.

Auktoritära högerkrafter

Maktstrukturerna skapar en grogrund för ett förakt mot andra människor. För en del är det en tilltalande tanke att få ingå i dem, stå över andra och rikta sin frustration mot någon som inte kan försvara sig. Auktoritära högerkrafter bygger en världsbild på fördomar, konformism och aggression riktad neråt, mot människor de uppfattar som annorlunda och underordnade.

Deras bittra kamp för gamla hierarkier och lydnadskultur passar på många sätt överklassens intressen. Det ställer människor som egentligen har samma intressen mot varandra. Det öppnar för direkta angrepp på vissa gruppers rättigheter och förhandlingsstyrka. Det leder det politiska fältet bort från demokratiska processer och sakliga diskussioner.

> De kan fånga upp människors frustrationer med samhället, men inte bygga något bättre.

Den auktoritära högern har blivit reella hot mot demokratin i situationer där den ekonomiska eliten börjat uppfatta dem som användbara verktyg, gett dem finansiering och öppnat politiskt utrymme för dem i etablissemanget. Ofta har det handlat om att överheten försökt komma ur sina egna legitimitetskriser.

Samtidigt är auktoritära högerkrafter vid makten ett recept för stormiga politiska år, långt från den stabilitet kapitalet vanligtvis föredrar. Den hårda press på människor det kan dra nytta av kommer med ett stort mått godtycke, tumult och nyckfulla agendor som kan krocka med viktiga kapitalintressen. Den ekonomiska eliten kan upptäcka

att de är förpassade till passagerarsätet på en färd med en aggressiv, bångstyrig förare.

Den auktoritära högerns grundläggande svaghet är att deras faktiska politik går emot de flestas intressen. De kan fånga upp människors frustrationer med samhället, men inte bygga något bättre. De kan spela på tendenser att vilja trampa på andra, men den avhumaniseringen färgar också i praktiken samhället i stort. De kan erbjuda ett träsk av bitterhet att vada i, men de kan inte svara mot människors behov av fungerande sammanhang.

I tider där samhället präglas av större trygghet och sammanhållning pyser luften ofta ur dem. Den som är en del av ett organiserat politiskt sammanhang som ger ett reellt hopp om förändring kommer långt mer sällan att fastna i aggressivt misstroende. Välfungerande fackföreningar och andra sociala rörelser har därför en nyckelroll i det långsiktiga arbetet mot auktoritära och fascistiska krafter.

Vi svarar på deras angrepp med ett brett försvar av mänsklighet och sammanhållning, som gång på gång för tillbaka diskussionen till de verkliga konfliktlinjerna i samhället. Genom att bygga hopp om verkliga lösningar på konkreta problem kan vi göra dem irrelevanta för de flesta människor.

Våra svar

Sammanhållning

De stora samhällsproblemen har en sak gemensamt: de handlar i grunden om makt. För att lösa dem behöver vi en rörelse med kraft nog att ta konflikt med starka intressen.

Möjligheterna att bygga den förhandlingsstyrkan kommer framför allt ur det arbete människor gör. Kvinnors obetalda omsorgsarbete är avgörande för att samhället överhuvudtaget ska fungera. Många LO-arbetare står för arbetsuppgifter som tas för givna men snabbt blir synliga den dag de inte längre utförs. Kapitalismen är helt beroende av att människor fortsätter arbeta. Det ger oss en oerhört stark förhandlingsposition.

En och en kan vi inte göra särskilt mycket med den förhandlingsstyrkan. Organiserar vi oss och agerar tillsammans i solidaritet kan vi däremot sätta ett tryck på förändring som i längden är svårt att hejda. Allmän rösträtt, fackliga rättigheter, förskolor och pensioner är alla exempel på politiska segrar som har vunnits genom att människor har hållit ihop kring ett gemensamt mål. Vi vet av erfarenhet att bred organisering kan skapa starka politiska krafter.

Kapitalismen har en grundläggande svaghet i att ett fåtal kapitalägares intressen ständigt krockar med de stora samhälleliga behoven. De allra flesta har allt att vinna på att frigöra sig från det. Människors förmåga att samarbeta är därför avgörande för att driva igenom förändring. Vi vill odla förtroende och sammanhållning i en bred arbetarklass som tillsammans står upp för sina intressen.

Det är ofta en utmaning, för vi behöver samla människor vars bakgrund, arbetsdagar och vardagsliv ser olika ut. Ett framgångsrikt politiskt projekt behöver bygga på förslag som trots det är relevanta för många samtidigt och formar gemensamma intressen.

De problem arbetare och tjänstepersoner möter på arbetsplatserna tar sig olika uttryck, men kommer till stor del ur samma grund. Vi kan se att i de länder där arbetarrörelsen stått starkare mot kapitalet lever också akademiker tryggare liv, med mänskligare arbetsplatser. Den generella välfärden i Sverige är ett viktigt historiskt exempel på hur vi har kunnat bygga bred solidaritet.

Segregationen mellan människor gör det lätt att uppfatta oss som uppdelade i grupper snarare än att se alla skäl vi har till att hålla ihop. Den som letar efter någon att se ner på kan enkelt väva ihop rasism och klassförakt. Däremot blir det långt mindre relevant om det känns som att riktiga framsteg finns inom räckhåll. När vi bestämmer oss för att ta strid för våra gemensamma intressen, blir det också uppenbart att det bara är den ekonomiska eliten som tjänar på en politik som trampar på människor.

Genom historien har många män fastnat i att försvara det gamla när kvinnor visat att det behövs förändring. Det har varit ett hinder för både det feministiska arbetet och organisering överhuvudtaget. Samtidigt kan vi se att de framsteg kvinnorörelsen drivit igenom ofta vunnit brett stöd i efterhand, trots att de en gång i tiden varit djupt kontroversiella.

Att bygga förtroende mellan människor är en grundläggande strategisk uppgift för Vänsterpartiet. För att hålla ihop och agera tillsammans behöver vi kunna mötas som jämlikar, förstå varandras perspektiv och ge plats för olika erfarenheter. Då kan vi också lyfta blicken och se det större sammanhanget. Vi arbetar för att fler ska se styrkan i breda strategier, som knyter samman intressen.

Det här samhället har präglat oss alla. Det är inte alltid så enkelt att ta sig ur de mönster vi är uppväxta med, men ärliga försök att förstå andras perspektiv tar oss långt. Ju bättre vi är på att möta varandra där vi är, desto större möjligheter har vi att komma framåt. Vi vill bygga trygga, varma sammanhang där människor från alla delar av samhället agerar tillsammans på jämlika villkor.

Organisering för förändring

Alla viktiga politiska framsteg har byggt på att människor organiserat sig och drivit sina intressen tillsammans. Att bygga och stötta självständiga och demokratiska folkrörelser är därför en grundpelare i vår politiska strategi. Det är styrkan i rörelserna som avgör vad som är politiskt möjligt i samhället. När de gror och vinner segrar växer också människors självförtroende och tillit till den gemensamma solidariteten.

Vänsterpartiet är en del av en större politisk rörelse med många olika delar. Den hänger ihop för att varje del kommer att ha större möjligheter att komma framåt ju bättre det går för de andra delarna. Ju större medvetenhet om det vi kan skapa, desto starkare står vi tillsammans.

Den fackliga rörelsen spelar en nyckelroll i att organisera människor gentemot kapitalet i arbets- och samhällslivet. Att vara med och bygga upp starka, levande fackföreningar på arbetsplatserna är en av de strategiska huvuduppgifterna för Vänsterpartiet och våra medlemmar. Ett brett, aktivt deltagande är avgörande för att försvara och förstärka de framsteg vi drivit igenom i lag och kollektivavtal. Det är framför allt genom att tillsammans ta strider i vardagen vi skapar stark facklig sammanhållning. En avgörande insikt i det arbetet är att varje spricka i den gemensamma förhandlingsstyrkan sakta sprider sig om vi inte lagar den. Vi behöver gemensamt ta oss an den större uppgiften att organisera alla som lönearbetar.

Kvinnors organisering – politiskt, fackligt och socialt – har varit den starkaste kraften bakom den historiska frigörelse vi sett från det traditionella patriarkatet, mot större frihet och jämlikhet. Den har utmanat gamla strukturer på många plan samtidigt och stärkt kvinnors makt över sina kroppar, sitt arbete och sitt liv. Vi vill vara med och skapa en bred, målmedveten feministisk rörelse, som både arbetar med praktisk frigörelse i vardagen och sätter tryck på politiska reformer.

> Vi vill vara med och bygga en bred antirasistisk rörelse som förstärker sammanhållningen och skapar tryck på förändring.

Människors gemenskap har lagt grunden för många starka svar på rasistiska strategier uppifrån. I föreningslivet, fackföreningarna och vänkretsarna odlar vi en sammanhållning som inte låter sig luras så lätt. Vi vill vara med och bygga en bred antirasistisk rörelse som förstärker sammanhållningen och skapar tryck på förändring.

Många starka rörelser utgår från de platser där vi bor tillsammans. Vi ser det när grannar går samman för att sätta tyngd bakom sina krav som hyresgäster. Vi ser det i allt från förortsorganisering till byalag, från arbetet för lokala skolor och sjukhus till försvaret av naturen omkring oss. I det arbetet märks det att det handlar om gemensamma frågor, som vi kan driva bättre när vi väver ihop det som händer över hela landet. Det finns mycket som förenar Sveriges förorter, landsbygd, glesbygd och bruksorter.

Klimatfrågan öppnar nya politiska möjligheter, eftersom en verklig omställning bara kommer att kunna ske i samhällen som tar ett fast, demokratiskt grepp om sin ekonomiska utveckling. Arbetet med den sortens långsiktiga framtidsfrågor har sina egna utmaningar, bland annat för att det ofta är långt till synliga resultat. Med en stark motståndare som fossilkapitalet blir det desto viktigare att samla människor brett och ge alla möjlighet att känna sig hemma i rörelsen.

Vänsterpartiet arbetar för att förändra samhället genom breda folkrörelser och parlamentariska beslut. Demokrati är samtidigt mer än lagar och regler. Civil olydnad är en yttersta möjlighet för människor att försvara folkligt förankrade värden som mänskliga rättigheter och naturresurser. Den grundar sig på principer om icke-våld och öppenhet och är en viktig del av demokratin.

Arbeta strategiskt

Politiskt arbete behöver vara tålmodigt, långsiktigt och strategiskt. Varje samhälle är alltid i förändring och fullt av motsättningar. För att göra skillnad behöver vi förstå den situation vi är i, svara på de öppningar som uppstår och samla människor så brett som möjligt för ett steg framåt. Förmågan att bygga makt och hopp är avgörande för att det ska hända. Det är genom att skapa en politisk situation där verklig förändring är inom räckhåll vi motiverar människor att agera.

Som ett politiskt parti spelar Vänsterpartiet en särskild roll i genomförandet av konkreta reformer. Vi arbetar för att förtjäna människors förtroende och röster, vinna val och förändra den politiska riktningen i parlamenten. Det är viktigt för oss att förvalta den makt och det ansvar vi får från väljarna väl, så att varje röst på oss har så stor betydelse som möjligt. Vi är ett parti som finns till för att ändra spelplanen och driva igenom nya sätt att organisera samhället.

När vi tar fram förslag drar vi konfliktlinjerna medvetet för att kunna samla människor brett. Där det går försöker vi isolera aktörer som spelar en destruktiv roll, som fossilkapitalet eller tobaksbolagen. Framstegen behöver komma alla till del och samtidigt leda till jämlikhet och sammanhållning. Gemensamma erfarenheter av segrar, av att framgångsrikt driva sina intressen tillsammans, formar starka rörelser.

Att utveckla kloka politiska lösningar kräver alltid tid och eftertanke. En del av det är att kritiskt syna det som först kan verka självklart, i allt från

problemformulering till hur en ny lag skulle fungera i verkligheten. Ser vi tillbaka i historien har vitt spridda föreställningar visat sig konservativa och ogrundade, i allt från dömande människosyn till godtyckliga föreställningar om vad som är naturligt och inte. En framgångsrik rörelse för ett bättre samhälle behöver bygga på stabil forskning och förslag som visar sig effektiva och rättvisa den dag de genomförs.

Vi vill genomföra strategiska reformer som både gör livet rikare och friare, här och nu, och bygger upp människors möjligheter att driva sina intressen framöver. Det skapar förutsättningar för att ta nästa steg och uppnå större och mer grundläggande förändringar. Det kan till exempel handla om lagar som försvarar människors arbetsvillkor genom att stärka skyddsombuden, eller om institutioner som både utför ett arbete och samlar kunskap om varför det arbetet behövs. Det är ett politiskt hantverk som kräver eftertanke och prioriteringar, men det leder till långsiktig förändring.

Strategiska reformer

Arbete ger utveckling

Det är med arbete vi bygger framtiden. Genom att medvetet skapa goda förutsättningar för allt arbete, både lönearbetet och det obetalda arbetet, vill vi lägga grunden för en bättre ekonomisk utveckling. De flesta av Vänsterpartiets politiska förslag handlar om att ta bättre hand om människors vilja och förmåga att arbeta, och rikta det arbetet mot att lösa de stora samhällsproblemen.

Vi vill se en samlad strategi för full sysselsättning som bygger på stora, långsiktiga samhällsekonomiska investeringar. Det handlar om att bygga upp ny infrastruktur och nya industrier, som tar oss ur fossilberoendet och kärnkraftsberoendet. Det handlar om att skapa ett starkt utbildningssystem, som ser till att alla människor kan det de behöver på sina arbetsplatser och i livet i stort. Det handlar om att bygga bostäder, som ökar människors frihet att bo och leva som de vill.

Det handlar om att ta ett starkare samhälleligt ansvar för omsorgsarbetet. Vi vill höja ambitionerna för hur mycket tid det finns för de som växer upp, både i vardagen på förskolan och när någon behöver det särskilt. Genom hela livet ska det finnas bra stöd att få, så att både brukare och anhöriga kan leva så fria liv som möjligt. Det leder till att vi bättre använder människors arbetsförmåga till det de är utbildade för, samtidigt som vi skapar tid för allt det som görs bäst i nära relationer.

Vi vill påbörja en stegvis arbetstidsförkortning med bibehållen lön, som frigör tid för relationer, egna intressen och vila. Det är en reform som skulle ta många människor ur stress och skapa en friare vardag. Det handlar samtidigt om att gå över till ett mer hållbart sätt att arbeta. Bättre hälsa, större engagemang i yrkeslivet och mer tid till fritt arbete i till exempel föreningar betyder mycket för den långsiktiga utvecklingen av samhällsekonomin.

Vi vill påbörja en stegvis arbetstidsförkortning med bibehållen lön, som frigör tid för relationer, egna intressen och vila.

Varje steg mot full sysselsättning gör att människor står starkare på arbetsplatserna. Gedigna trygghetssystem har samma effekt, eftersom det gör att fler kan lita på sin ekonomiska stabilitet vid arbetslöshet eller sjukdom. Vi vill också stärka arbetsrätten och ta itu med oseriösa företag, för att gå mot ett Sverige där alla som arbetar har riktiga löner och villkor. Många skulle kunna räta på ryggarna på jobbet, trygga i att det inte går att behandla människor hur som helst.

Den förhandlingsstyrkan får många positiva samhällsekonomiska konsekvenser. Den leder till att en större del av det vi skapar går till löner och en mindre del till kapitalägarna. Företag kommer att behöva se mer långsiktigt på sin personalförsörjning och investera mer i utbildning och hälsa. Det sätter ett större tryck på att organisera arbetet så att alla, oavsett hur vi fungerar fysiskt eller intellektuellt, kan bidra efter förmåga. Utrymmet för diskriminering och andra godtyckliga orättvisor minskar. Det är skillnader som syns för alla som arbetar och betyder särskilt mycket för dem som idag har de hårdaste villkoren.

Trygghet och självständighet

Starkare ekonomisk självständighet gör att var och en kan organisera sitt liv friare. Den jämlikhet som kommer ur det betyder mycket för den riktning samhället utvecklas i långsiktigt, i allt från hur bra demokratin fungerar till fördelningen av det obetalda omsorgsarbetet.

Det lägger också en bra grund för att fortsätta den historiska utvecklingen mot relationer som bygger på ömsesidig kärlek snarare än nödvändighet. Vi vill arbeta för att utveckla en starkare samtyckeskultur och sänka acceptansen för social press och kontroll. Arbetet mot mäns våld mot kvinnor behöver börja prioriteras på ett sätt som motsvarar brottens omfattning och allvar.

Vi vill bygga ett samhälle som alltid finns där för den som behöver det. Från uppväxten till pensionen ska det vara tydligt att vi tillsammans löser de problem människor möter i livet. En generell välfärd med en hög lägsta nivå är en helt avgörande strategi för att samla människor i det. Ett tryggare samhälle där vi är bra på att ta hand om varandra kommer att vara långt mer redo att ta sig an de uppgifter vi har framför oss. Det innebär också att vi bygger ett samhälle där alla människor, oavsett hur vi fungerar fysiskt, psykiskt eller intellektuellt, kan leva goda liv. Alla behöver kunna vara delaktiga i samhället, bli bemötta för den person de är, vara jämställda föräldrar, utbilda sig, ha arbete och försörjning, använda kollektivtrafiken och ha en aktiv fritid.

Många av de investeringar vi vill genomföra handlar om att ta tag i problem innan de vuxit sig stora. Genom att bygga upp välfärd och infrastruktur i både förorterna och landsbygden kan vi se till att hela Sverige utvecklas. Full sysselsättning, bostäder och välfärd är kraftfulla verktyg för att bryta upp segregation och rasistiska strukturer. I ett samhälle med gott om jobb och med stark ekonomisk självständighet kommer människor inte att låta sig hållas isär.

Demokratiska ägandeformer

Vi vill att fler av de beslut som har stora, komplexa konsekvenser för samhället ska fattas med ett genomtänkt helhetsperspektiv. I nyckelsektorer som finans, infrastruktur, bostäder och energiförsörjning vill vi kraftigt stärka det gemensamma ägandet, eftersom det är verksamheter där besluten i alla led behöver väga in långsiktiga samhällsekonomiska mål. I vård, skola och omsorg vill vi överhuvudtaget inte se några aktörer som är där för att göra vinster i välfärden.

Överhuvudtaget vill vi gå mot arbetsplatser där de som står för arbetet spelar en större roll i de beslut som fattas. Ju mer utvecklingen går i riktning mot komplex produktion, desto viktigare blir det med delaktighet och förtroende för människors yrkeskunnande. Vi vill stödja mer demokratiska ägandeformer, som företag som drivs av dem som arbetar där, och

utveckla arbetsrätten i riktning mot ett större inflytande för anställda. Världen behöver gå i riktning mot att upplösa den illegitima politiska makt som till exempel fossilkapitalet sitter på. Det är inte långsiktigt hållbart att ett litet fåtal samlar på sig absurda förmögenheter, byggda med andra människors arbete. Varje genuint demokratisk kraft behöver ta på sig uppgiften att förändra det.

Vi vill utveckla mer övergripande demokratisk samordning av den riktning ekonomin utvecklas i. De stora besluten om vår gemensamma framtid behöver fattas demokratiskt, med en genuin förståelse för hur människor, samhällen och ekosystem fungerar.

Ut ur fossilberoendet

Vi vill sätta fasta ramar för att ta Sverige ur fossilberoendet, med en utsläppsbudget och ett omställningsprogram som kan ta oss hela vägen till utsläpp nära noll. Det kommer att behövas stora investeringar, ett aktivt gemensamt ägande och en beredskap att ta konflikt med fossila ekonomiska intressen för att genomföra det. Vänsterpartiet avvisar planerna på att bygga ut kärnkraften som en väg ut ur fossilberoendet.

En politisk strategi för omställning behöver lägga fokus på åtgärder som både har stora utsläppseffekter och kan vinna brett politiskt stöd. Den behöver bygga på förtroende för att de flesta människor gör sitt bästa i vardagen och se till att det blir så enkelt som möjligt. Den behöver en trygg och stabil takt i omställningen, där vi tillsammans ser till att de tekniska skiften vi genomför fungerar för alla. Den behöver bygga på rättvisa och tydlighet i att de som står för de största utsläppen är först med att förändra sina vanor.

Vi vill visa att det går att förena en radikal omställning med att bygga ett samhälle som är enklare att leva i, med full sysselsättning, välfärd och trygghet. Den politiska verktygslåda som behövs för att fasa ut det fossila kommer också att kunna användas för att lösa andra stora samhällsproblem.

Sverige i världen

Stora samhällsekonomiska investeringar, gemensamt ägande och jämlikhet skulle betyda att Sverige kan stå starkt också i tider av konflikt i omvärlden. Vi vill utveckla ett bättre internationellt samarbete mellan länder, som skapar ett större oberoende från stormakternas geopolitiska spel. Tillsammans kan vi stärka alla länders möjlighet att besluta om sin produktion, sina finansiella flöden och sina naturresurser.

Vi vill att Sverige utmanar EU:s överstatliga fördrag och lagar när de sätter kapitalets intressen före jämlikhet och nationellt självbestämmande. Vi lägger fram förslag i konflikt med den sortens EU-lagstiftning för att i förlängningen vidga utrymmet för progressiv politik.

Vi vill att Sverige ska vara ett land som deltar helhjärtat i arbetet med de historiska utmaningar världen står inför, som att ta människor ur fattigdom och genomföra klimatomställningen. Sverige behöver vara en stadig röst i världen som talar för mänskliga rättigheter, fred och nationellt självbestämmande.

Frigörelse

Det vi vill göra är saker Sverige har gjort förut, när människor organiserat sig och använt demokratin för att skapa ett bättre samhälle. Vi byggde ut allt från utbildning till sjukvård och bibliotek genom att bestämma oss för att investera, äga tillsammans och gå mot jämlikhet. Det fungerade. Mycket av det vi tänker på som bra med det här landet kommer ur socialistiska och feministiska reformer.

> Att slå in på en socialistisk väg framåt handlar om att organisera arbetet på bättre sätt, för att bygga ett samhälle där vi kan leva friare liv.

Vi vill fortsätta i den riktningen och frigöra fler delar av produktionen från kapitalets bojor. Genom att ta och vinna konflikter om ägandemakten öppnar vi nya möjligheter. Vi vill se kloka, samhällsekonomiska mål istället för kortsiktig vinstutdelning. Vi vill demokratisera beslut som idag fattas i stängda styrelserum. Vi vill komma ur kapitalismens ständiga ekonomiska och politiska kriser, till ett samhälle som söker riktiga lösningar. För att göra det behövs en rad skiften till gemensamma, demokratiska ägandeformer som kan hantera de stora samhällsutmaningarna.

Det är det vi tänker på som socialism. Att slå in på en socialistisk väg framåt handlar om att organisera arbetet på bättre sätt, för att bygga ett samhälle där vi kan leva friare liv. Där det finns bra skolor, bostäder

och möjligheter i livet för alla. Där det finns gott om tid för kärlek och omsorg om varandra. Där ekosystemen har utrymme att återhämta sig. Där vi går med sträckta ryggar på arbetsplatsen. Där vi fattar de avgörande besluten tillsammans.

Vi vill lämna maktstrukturerna bakom oss och utveckla ett jämställt och socialistiskt samhälle, byggt av var och en efter förmåga, åt var och en efter behov.

För att göra det behöver vi odla sammanhållning mellan människor. Kan vi arbeta tillsammans för våra gemensamma intressen står vi mycket starkare i konflikterna med de gamla strukturer som är i vägen. Att organisera den rörelsen är Vänsterpartiets huvuduppgift.

Vänsterpartiets grundsyn i sakfrågor

Stärk den politiska demokratin

Vi vill bygga vidare på Sveriges demokratisering. Vi vill förstärka och fördjupa de politiska fri- och rättigheter folket drivit igenom i konflikt med en konservativ överhet. Den demokratiska principen om en person en röst står i skarp kontrast till den makt som grundas i äga ndet av banker och kapital. FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna var ett historiskt framsteg vi vill förverkliga fullt ut.

Folkets politiska makt över staten ska utövas av riksdagen, tillsatt genom allmänna, fria och rättvisa val, där mandaten fördelas proportionellt mellan partier. Regeringen ska vara ansvarig inför riksdagen. Vi vill se en republikansk författning där statschefen tillsätts i demokratisk ordning.

Den offentliga maktutövningen ska vägledas av alla människors lika värde. Grundlagarna ska värna demokratin och människors fri- och rättigheter. Några av den politiska demokratins viktigaste byggstenar är föreningsfriheten, yttrande- och tryckfriheten, demonstrationsfriheten, meddelarfriheten och offentlighetsprincipen. Alla människor har rätt till skydd av sin personliga integritet. Religionsfriheten ska garanteras och staten ska vara sekulär, det vill säga inte ha några band till någon religion.

Samhället behöver ett väl fungerande rättsväsende, med självständiga och opolitiska domstolar där det finns ett tydligt lekmannainflytande. Utvecklingen av ett rättsväsende byggt på rättssäkerhet är viktig att försvara och fortsätta förverkliga. Principen att människor ska anses oskyldiga tills motsatsen är bevisad är grundläggande i det. Rättssäkerheten behöver upprätthållas genom rättshjälp, medborgerlig insyn och oberoende granskning.

Rättsväsendet har historiska problem som kommer ur klassamhället, patriarkatet och rasistiskt tankegods och behöver ett aktivt och medvetet arbete för att lägga det bakom sig. Det gör det särskilt viktigt att säkra en folklig förankring i rättsprocesserna. Polisen och Försvarsmakten spelar roller i samhället som innebär att de behöver

Vänsterpartiets grundsyn i sakfrågor

vara tydligt inordnade i demokratiska strukturer. Det ställer också höga krav på fungerande ansvarsutkrävande vid lagbrott.

Det kommunala självstyret är en betydelsefull del av den svenska demokratin. Rollfördelningen mellan staten, regionerna och kommunerna behöver balansera värdet i att fatta beslut nära medborgarna med möjligheterna att bygga ett sammanhållet land. Staten har det övergripande ansvaret för välfärden. Det gör det möjligt att omfördela resurser på ett rättvist sätt genom det progressiva skattesystemet. Inkomster och kostnader behöver fördelas solidariskt över landet. Skola, vård, omsorg och annan service behöver fungera överallt.

Ägande med helhetssyn

Vi vill att de verksamheter vi äger tillsammans drivs med fokus på den långsiktiga samhällsnyttan. Det handlar både om att ta fram kloka ägarstrategier och att odla en kultur av långsiktighet och helhetsperspektiv i styrningen av välfärd, myndigheter och statliga bolag. Det betyder till exempel att besluten i alla led ska utgå från en strategi för klimatomställning och präglas av genuin omsorg om människor och natur. Vi vill utveckla dem till föregångare som arbetsplatser, som sätter en ny och högre standard för till exempel arbetsmiljö och jämställdhet.

Det skiftet mot att fatta beslut med helhetssyn behövs i fler verksamheter än de som ägs gemensamt idag. Vi vill steg för steg stärka det gemensamma ägandet i ekonomins nyckelsektorer och därmed öka de demokratiska beslutens räckvidd. Det handlar bland annat om strategiska naturtillgångar, energiförsörjning, infrastruktur, bostadsproduktion och den finansiella sektorn. Företag vars beslut har stora konsekvenser för alla som bor här behöver ägandeformer som motiverar dem att lyfta blicken och se det. Det skulle innebära nya möjligheter till en klok samhällsekonomisk utveckling. Med ett bredare gemensamt ägande kommer bättre möjligheter att samordna den ekonomiska utvecklingen, till exempel kring de skiften i teknik och arbetssätt vi behöver i klimatomställningen. Det ger också fler verktyg för att skapa en regionalt balanserad ekonomisk utveckling.

Gemensamt ägda verksamheter kan användas för att driva förändring också i privata företag. Deras inköp av varor och tjänster är ett viktigt strategiskt verktyg för att genomföra samhällsekonomiskt betydelsefulla skiften och etablera standarder. På marknader som präglas av övervinster eller dåliga avtalsvillkor kan gemensamt ägda företag sätta tryck genom att erbjuda bättre villkor.

Redan idag är det gemensamma ägandet större än vad många inser. Genom pensionsfonderna äger vi tillsammans en betydande del av börsbolagen. Vi vill använda den ägandemakten till att aktivt styra Sveriges ekonomiska struktur mot samhälleliga mål som långsiktig hållbarhet och ordning och reda på arbetsmarknaden.

Förutom det gemensamma ägandet vill vi också uppmuntra andra ägandeformer som stärker demokratiska strukturer och samhällsnytta. Det kan till exempel handla om arbetarägda företag, konsumentkooperationer eller brukarförvaltning. Makten över ägandet är strategiskt avgörande eftersom den betyder så mycket för makten i samhället i stort.

> Förutom det gemensamma ägandet vill vi också uppmuntra andra ägandeformer som stärker demokratiska strukturer och samhällsnytta.

Staten behöver agera strategiskt för att kapitalet inte ska sitta på orimliga maktpositioner. Ett exempel på det är hur bankerna kunnat använda samhällets beroende av deras ordinarie in- och utlåning till att pressa fram garantier för sina riskfyllda affärer. För att komma ur det vill vi lagstifta om att skilja de två verksamheterna från varandra. Med ett starkare ägande i finanssektorn kan staten säkra samhällsviktiga investeringar, skärpa konkurrensen och förbättra villkoren för mindre företag. Staten kan också spela viktiga roller för att hålla företagens prissättning på en rimlig nivå. På sikt bör bankväsendet i sin helhet demokratiseras. Tills dess behövs en hårdare reglering av bankernas samhällspåverkande verksamhet.

Skuldsättning försvagar många människors självständighet och förhandlingsstyrka. Regleringen av lånevillkor behöver utgå från våra gemensamma behov snarare än finanskapitalets. Staten spelar en nyckelroll i att se till att det går att både bo och studera med ekonomiskt trygga villkor.

Välfungerande arbetsplatser

Arbetsvillkoren gör ofta stor skillnad för vilken frihet vi har i våra liv. Att bli mött som människa, med förtroende och respekt, tar fram våra bästa sidor. Styrsystem som bygger på ekonomistiska kontrollsystem och byråkratisk övervakning förstör människors kreativitet. Tillit till kunskapen och engagemanget hos dem som gör arbetet är helt avgörande för att långsiktigt utveckla väl fungerande verksamheter. Den sorts arbetsvillkor som driver hög produktivitet och kreativitet stärker samtidigt de anställdas positioner.

För många skulle det betyda mycket att ha kortare arbetsdagar, bättre arbetsmiljö och högre löner. Vi vill stärka människors förhandlingsstyrka på arbetsplatserna, så att mer av den rikedom arbetet skapar går tillbaka till de som faktiskt gör jobbet. Vi vill göra det till en del av en medveten utvecklingsstrategi, där ett högre löneläge gör det rationellt för företag att investera mer i människor hälsa och kunskaper.

Fackföreningsrörelsen har en djup betydelse för människors makt i arbetslivet. Vi vill förändra konflikträtten och annan lagstiftning för att stärka löntagarnas positioner. De fackliga organisationerna behöver till exempel bättre möjligheter att säkerställa att lagar och avtal efterlevs och att driva lika lön för lika arbete.

Vi vill skapa tryggare jobb genom att utveckla arbetsrätten. Alla anställda i Sverige ska skyddas av starka kollektivavtal. Vi vill täppa till det utrymme som finns idag att exploatera människors utsatta ställning. Arbetskraftsinvandringen ska bygga på trygga villkor och samhällsekonomiska behov.

Att utveckla en bättre arbetsmiljö gör stor skillnad både för människors liv här och nu och för ett gott arbetsliv på lång sikt. Ingen ska behöva dö på jobbet för att lagstiftningen inte ger ett tillräckligt skydd. Det behövs regelverk och strukturer som säkrar ett seriöst arbetsmiljöarbete på alla arbetsplatser, också de som idag prioriterar kortsiktig vinst.

Alla människor behöver goda möjligheter att balansera arbetsliv, vila och andra delar av livet. Vi vill se en generell arbetstidsförkortning. Vi vill att alla anställda ska ha lagstadgad rätt till heltid och större makt över sina arbetstider. Att barn- och äldreomsorgen fungerar bra är avgörande för människors möjligheter till förvärvsarbete och ekonomisk självständighet.

Vi vill gå i riktning mot ett samhälle där demokratiska processer genomsyrar hela samhället, även arbetsplatserna. Vi vill att gemensamt ägda verksamheter går före i det skiftet och utvecklar praktiska former för att ge anställda en större roll i hur arbetet organiseras.

Stora investeringar

Det är människors arbete som driver den ekonomiska utvecklingen. Vi vill bygga ett samhälle där det finns bra och meningsfulla jobb till alla. Omfattande investeringar för att ta itu med de stora samhällsutmaningarna bildar kärnan i den samlade strategi för full sysselsättning vi vill se. Riksbanken behöver demokratiseras och driva en penningpolitik som prioriterar sysselsättningen högt.

Vi vill att regeringen arbetar med en utsläppsbudget som knyter ihop klimatmålen med konkreta, siffersatta förslag. Det gör det möjligt att bygga upp strategier med fokus på det som är mest avgörande.

Sverige behöver också ett medvetet och heltäckande arbete med att skapa goda villkor för rika ekosystem, bland annat genom att återställa natur och kompensera för förlorade naturvärden. Våtmarker spelar en särskild roll för att sänka klimatutsläppen. Vi vill se ambitiösa miljömål som följs upp med skarp lagstiftning och praktiskt arbete.

För att ta tag i de stora samhällsutmaningarna kommer skattenivåerna att behöva öka igen, framför allt på stora förmögenheter, fastigheter, arv och höga inkomster. Vi vill se ett enkelt, stabilt och solidariskt skattesystem där de rikaste åter börjar betala sin del. Skatterna bidrar på många sätt till ett tryggt, jämlikt och jämställt samhälle, särskilt om de utformas progressivt och används till saker alla har användning av.

Skatter kan spela en viktig kompletterande roll för att driva på klimatomställningen. De behöver utformas klokt för att få verklig effekt och vinna politiskt stöd. Kostnaderna för utsläpp behöver öka långsiktigt på ett sätt som är tryggt och förutsägbart, i takt med att samhället bygger upp nya, bättre alternativ.

Starka försäkringar

Vi vill se starka försäkringar som skapar trygghet för var och en under hela livet. Det handlingsutrymme som kommer ur det ger människor bättre förhandlingsstyrka på arbetsplatserna. Därför har det alltid funnits starka ägarintressen av att punktera den tryggheten.

Vänsterpartiets grundsyn i sakfrågor

Att socialförsäkringarna är allmänna och heltäckande gör dem kostnadseffektiva och bygger upp förtroendet för dem. Att de är rättighetsbaserade och grundade i en inkomstbortfallsprincip är viktigt för att skapa en bred solidaritet kring dem. Samtidigt behöver de vara utformade så att alla människor ska kunna leva tryggt, också den som på grund av funktionshinder på arbetsplatserna inte har kunnat lönearbeta.

> Alla ska kunna känna sig trygga med att pensionen kommer att räcka till ett gott liv.

Vänsterpartiet vill se en individualiserad föräldraförsäkring, med utrymme för att familjer ser olika ut. De steg som tagits åt det hållet har betytt mycket för att män ska ta en större del av ansvaret för föräldraskapet. Det gör stor skillnad för kvinnors ekonomiska självständighet på både kort och lång sikt.

Alla ska kunna känna sig trygga med att pensionen kommer att räcka till ett gott liv. Vi vill se ett rättvist och jämställt pensionssystem som fungerar också för den som slitit hårt med sin kropp genom ett långt arbetsliv.

Välfärdens verksamheter

Det arbete som utförs i välfärden är helt avgörande för att bygga Sveriges framtid. Ju mer komplex produktion vi utvecklar desto större betydelse har god utbildning, vård och omsorg, både för människors frihet och för samhällsekonomin. Att bygga upp en stark gemensam välfärd är samtidigt en avgörande del av att öka den demokratiska makten i samhället.

Vi vill bygga ett jämlikt samhälle där vi tar ett gemensamt ansvar för varandra. Tillsammans kan vi hjälpas åt och se till att alla medborgare och invånare har tillgång till vård, skola och omsorg och annat vi behöver i livet. Genom en generell välfärd där lägsta nivån är hög knyter vi ihop alla människors intresse av att kunna leva goda och trygga liv.

I välfärdens verksamheter behöver vi mötas som människor. Därför har det gemensamma ägandet en särskild betydelse där. I skola, vård

och omsorg ska vi alltid vara trygga med att alla som är där arbetar med våra faktiska behov som riktmärke.

Vi vill att samhället tar ett större ansvar för att arbetsplatserna i välfärden har goda arbetsvillkor och löner. Det betyder särskilt mycket i de kvinnodominerade välfärdsyrkena, som länge har pressats hårt. Det är en särskild utmaning att bygga upp förhandlingsstyrka i yrken där en strejk snabbt får djupa konsekvenser för vissa människors liv.

Utbildning

En väl fungerande utbildning, från förskolan till yrkesutbildningar och universitet, är helt avgörande för att alla människor ska ha en stark grund att stå på genom livet. Vi vill se en skola med ett brett uppdrag och kapacitet att stödja varje barn under uppväxten. Den har en viktig roll att spela i att kompensera för klasskillnader och andra skillnader i förutsättningar. Möjligheterna att vara på fritidshem betyder mycket för att alla barn ska ha en meningsfull fritid.

Skolan behöver bygga på en människosyn och pedagogik som är grundad i vetenskap och inriktad på att stärka människors möjligheter att leva goda liv. Den är en viktig del av den demokratiska infrastrukturen, som kan bygga sammanhållning och stärka förmågan att delta som aktiv medborgare i samhället. Därför ska elever och studenter ha rätt till inflytande över sin utbildning genom hela utbildningssystemet.

Marknadsskolan är ett historiskt misslyckande, som visar vilka djupgående konsekvenser fel ägandeformer och minskad gemensam styrning kan leda till. Gemensamt ägande är det tryggaste alternativet för att säkra att skolor drivs med helhetssyn och genuin omsorg om elevernas bästa. För att bygga upp en jämlik skola vill vi att staten tar över huvudansvaret från kommunerna och att friskolesystemet avskaffas. Istället för dagens skolval vill vi se en skolplacering av elever som motverkar segregation.

Vi vill göra stora investeringar i att höja kvaliteten i utbildningssystemet. Det lägger en bättre grund för hela samhällets ekonomiska utveckling. Utbildningsystemet behöver svara mot människors långsiktiga behov i ett föränderligt arbetsliv, med breda kunskaper under uppväxten och goda möjligheter till lärande genom hela livet. Folkbildningen i form av bland annat bibliotek och studieförbund betyder mycket för det. Folkhögskolorna har en särskild roll i det svenska utbildningsystemet, som vi vill stärka och utveckla.

Forskning behövs för att förstå den värld vi lever i. Den öppnar för social, politisk och ekonomisk utveckling. Vi betonar vikten av självständiga akademier utan politisk styrning och vill se en utbyggnad av den fria grundforskningen.

Vård och omsorg

Hälso- och sjukvården genomgår en fantastisk utveckling. Tillstånd som tidigare skulle ha inneburit döden kan idag behandlas och ge många levnadsår till. Samtidigt har sjukvården länge utsatts för förödande privatiseringar och besparingar, som drabbat såväl personal som patienter. Ojämlikheten i tillgång till hälso- och sjukvård har blivit större, bland annat på grund av en politik som låtit vissa köpa sig förtur. Vi vill sätta punkt för marknadsvården.

Resurserna till hälso- och sjukvården måste öka för att täcka behoven och stärka beredskapen inför kriser, katastrofer och krig. Det gäller särskilt primärvården. Sjukvården ska vara heltäckande, bygga på evidens och prioriteras utifrån behov.

Vi vill att ansvaret och styrningen över hälso- och sjukvården ska ligga hos regioner och kommuner, inte förstatligas. Däremot behöver staten ta ett större ekonomiskt ansvar för att ge dem goda och jämlika förutsättningar i det. Staten har också ett övergripande ansvar för att det finns utbildad profession i hela landet.

Vi vill att tandvården inkluderas i hälso- och sjukvården, med samma taxor. Kostnaderna för vård och läkemedel ska vara överkomliga för alla. Vi vill att staten äger apoteken och bygger upp en egen kapacitet för läkemedelsproduktion.

Vården behöver ses som en del i det bredare arbetet med folkhälsa. Hur samhället fungerar i allt från arbetsmiljö till föreningsliv och grönområden gör sammantaget stor skillnad för hur långa, goda och fria liv vi människor lever.

Vi vill se en restriktiv reglering av alkohol och tobak. Systembolaget är ett bra exempel på hur vi genom gemensamt ägande kan ta ansvar för komplexa problem och sätta en genomtänkt ram för privata företag. Människor som fastnat i missbruk ska ha tillgång till den vård de behöver och behandlas med respekt. Det behövs ett effektivt arbete mot narkotika i alla led, från det förebyggande till polisarbetet.

Alla ska känna sig trygga i att det finns stöd att få när vi behöver det. Vi vill investera i högre kvalitet i omsorgen för äldre och personer med funktionsnedsättning för att få en bättre rollfördelning mellan professionell omsorg och anhöriga.

Seriöst företagande

Vi vill se goda villkor för sunda företag, som tar tillvara på människors drivkrafter att bygga upp egna verksamheter och riktar dem mot samhällsekonomiska behov. Lagar och sammanhang kan göra stor skillnad för att företagandet ska ta sig positiva uttryck. De investeringar vi vill se i utbildning, infrastruktur och trygghet skulle skapa goda förutsättningar att starta nya, seriösa arbetsplatser.

Sverige är ett land med goda förutsättningar för industriproduktion. Vi har välutbildad arbetskraft, god tillgång till förnybar energi och värdefulla råvaror. Sveriges export kan fylla viktiga funktioner i den globala klimatomställningen.

Vi vill att Sverige beslutsamt genomför de strategiska teknikskiften som behövs i industrin för att komma ur fossilberoendet. Staten har viktiga roller att spela i det, i allt från forskning till elproduktion, infrastruktur, utbildning och ett ekonomiskt ramverk som driver på utvecklingen. Det är en nyckeldel i ett bredare skifte till cirkulär ekonomi och långsiktig hållbarhet i industrin.

> Staten har ett särskilt ansvar att se till att landet är tillräckligt självförsörjande med livsmedel.

Vi vill gå mot ett större gemensamt ägande av gruvbrytningen i Sverige för att säkra ett seriöst arbete och fördela vinsterna till hela befolkningen. Den behöver drivas med ett långsiktigt helhetsperspektiv som ser till såväl de globala behoven som lokala naturvärden och den ekonomiska utvecklingen i närområdet.

Jordbrukets långsiktiga hållbarhet är viktig för både ekosystemen och Sveriges ekonomiska självständighet. Staten har ett särskilt ansvar att

se till att landet är tillräckligt självförsörjande med livsmedel. Vi kommer att behöva ett långsiktigt skifte mot mer hållbara matvanor för att klara omställningen. All djurhållning ska utgå från att djur är kännande varelser som ska leva goda liv.

Hur vi använder skogen har stora och komplexa konsekvenser, som bland annat handlar om hur vi binder kol i naturen och i produkter. Det behövs ett starkt skydd av skog med rika ekosystem och en genomtänkt reglering av skogsbruket, som utgår från en helhetssyn och inte ensidiga vinstintressen. Biomassan är en begränsad resurs, särskilt i relation till världens klimatomställning. Det kommer att vara viktigt att prioritera användningen av den klokt.

Infrastruktur och bostäder

En radikal utbyggnad av den förnybara elproduktionen är avgörande för Sveriges klimatomställning, krisberedskap och ekonomiska utveckling. Det möjliggör en elektrifiering som kan ta landet ur beroendet av importerad fossil energi. Vi vill se en energipolitisk strategi som bygger på förnybar el och låga klimatutsläpp. Nya projekt behöver jämföras i miljökonsekvenser och säkerhet över hela sin livscykel. Vi ser el och värme som en del av Sveriges infrastruktur, där investeringar och priser behöver utgå från samhällsekonomiska mål.

Vi vill bygga ett samhälle där varje människas rätt att ha någonstans att bo är verklighet. Mot det står de ägarintressen som vinner på bostadsbristen genom höga hyror och bostadspriser. Hyresgäster behöver ett starkt stöd i lagstiftningen för att tillsammans stå starka och försvara sina intressen.

Vi vill se en generell bostadspolitik med goda och jämlika villkor för alla boendeformer. Staten behöver ta huvudansvaret för att stärka investeringarna i byggande, upprustning och energieffektivisering av hyresbostäder. Vi vill prioritera att bygga hyresrätter med rimliga hyror. Den gemensamt ägda Allmännyttan behöver stärkas. Allmännyttan ska i första hand ha ett samhällsansvar och inte styras av affärsmässiga principer.

Bostäderna behöver vara en del av ett större samhällsbygge, där vi skapar goda boendemiljöer med skyddande grönska, mötesplatser, service och arbetsplatser. Planeringen behöver en genuin demokratisk förankring och utgå från människors kärlek till platsen man bor på. Vi vill bryta upp segregationen och skapa en blandning av hustyper och upplåtelseformer, för att bygga städer där människor möts i vardagen.

Det gemensamma ägandet av bostäder och mark ger starka verktyg för stadsplaneringen. Byggande, förnyelse och förvaltning fungerar bättre utan ensidigt vinstsyfte. Allemansrätten, som ger var och en fritt tillträde till naturen utan att behöva äga den, och kulturmiljölagen, som skyddar vårt kulturarv, är viktiga för att alla människor ska kunna leva goda liv. Samma sak gäller strandskyddet, som ger allmänheten tillträde till kuster och sjöar, bevarar känsliga djur- och växtliv och stärker motståndskraften mot klimatförändringarnas konsekvenser.

Vi vill se en samhällsplanering som så långt som möjligt undviker att låsa människor i bilberoende. Det behöver bli enklare att röra sig i städerna och närmare till välfärd och service på landsbygden. Vi vill se en sammanhållen strategi för elektrifiering av transporterna, där stadsplanering, kollektivtrafik och elfordon alla har viktiga roller att spela. Det behövs en omfattande och långsiktig investeringsplan för det, som bland annat innehåller en utbyggnad av järnvägen. Gemensamma ägandeformer och samordning är avgörande för att trafiken och underhållet ska fungera bra.

Flygtrafiken är en av de stora utmaningarna i omställningen. Eftersom möjligheterna till större tekniska skiften i flyget ligger så långt i framtiden är det viktigt att bygga upp ekonomiska ramverk där flyget börjar stå för sina samhällsekonomiska kostnader. Det skulle sänka utsläppen och samtidigt stärka jämlikheten, eftersom de ohållbara resvanorna framför allt finns i samhällets toppskikt.

Utveckla tekniken

Vi vill se stora gemensamma satsningar på den teknikutveckling Sverige och världen behöver för att hantera de utmaningar vi har framför oss. Företagens investeringar i det räcker inte, vilket i grunden beror på att större delen av nyttan med ny kunskap inte kommer att synas i deras avkastning.

Vänsterpartiet vill se en teknikutveckling som står friare från de begränsningar som kommer ur kapitalets strävan att äga information. Vi vill gå mot en värld där den kunskap vi utvecklar tillsammans kan användas fritt, oavsett om det handlar om läkemedel, programvara eller miljöteknik. Vi vill bygga upp digitala allmänningar med fri tillgång till mänsklighetens samlade kunskap och kultur.

Eftersom tekniska skiften spelar stor roll för maktrelationerna i samhället i stort behövs det genomtänkta diskussioner om vägvalen. Vi

vill se skiften till arbetsplatser som bygger upp människors kunskaper, medan kapitalet tvärtom föredrar att öka utbytbarheten. Vi vill se en utveckling av nätets verktyg, plattformar och ägandeformer som bygger på användarnas frihet, integritet och självbestämmande, medan techjättarna tvärtom försöker göra sig oundgängliga.

Sverige behöver ett medvetet och strategiskt förhållningssätt till de storföretag och stormakter som försöker skapa tekniska maktpositioner. Gemensamt ägda verksamheter behöver agera samordnat för att undvika inlåsningar och bygga upp långsiktigt pålitliga strukturer. Det handlar bland annat om att använda öppna standarder, fri programvara och egna lagringstjänster.

Kultur, media och föreningsliv

Människors möjligheter att faktiskt styra den politiska utvecklingen vilar på en kombination av juridiska rättigheter och en demokratisk infrastruktur. Det behövs gott om utrymmen för folkliga politiska diskussioner som kan mynna ut i genomtänkta beslut. De processerna bygger förtroende mellan människor, förståelse för samhällets komplexitet och en känsla för de möjligheter vi tillsammans sitter på.

> Vi driver på för villkor som säkrar en stark självständighet för medier, fackföreningar, folkbildning, konst, kultur- och föreningsliv.

Den demokratiska infrastruktur som behövs för det består av allt från starka och självständiga folkrörelser till ett levande förenings- och kulturliv och ett rikt medielandskap. Det arbetet behöver goda resurser för att fungera bra. Vi driver på för villkor som säkrar en stark självständighet för medier, fackföreningar, folkbildning, konst, kultur- och föreningsliv. Det skapar ett kulturellt landskap som gör det svårare för auktoritära krafter att urholka demokratin.

Vi människor formar vilka vi är genom kultur. Tillsammans skapar vi ett allt rikare gemensamt arv av berättelser, reflektioner och uttryck, som ger oss nya sätt att möta den värld vi lever i. Genom varandras erfarenheter utvecklar vi våra egna drivkrafter och perspektiv. Kulturen kan vara en stark frigörande kraft som öppnar nya möjligheter.

Det är just därför konservativa politiska krafter försöker kontrollera och begränsa den.

Vi vill se gott om utrymmen för kulturellt skapande, som når alla i samhället och står fria från både politisk och affärsmässig styrning. Kulturpolitiken behöver skapa goda ekonomiska villkor för såväl institutioner som den fria kulturen, för såväl traditionella som nya kulturformer.

Idrott och friluftsliv spelar stor roll för många människors glädje, välmående och sociala sammanhang. För att deltagandet ska vara öppet för alla behöver dess organisationer vara förankrade i föreningsdemokrati och stå starka mot marknadsintressen. En god samhällsplanering som ser till att människor har nära till idrottsanläggningar och naturupplevelser gör också stor skillnad.

Det behövs en mångfald av kanaler för information, nyheter, åsiktsbrytning och opinionsbildning som inte drivs av vare sig stater eller kapitalintressen. Vi vill se en stark, bred och självständig roll för public service, med ett uppdrag som utgår från grundlagen men står oberoende från den politiska makten, och heltäckande journalistisk bevakning på nationell, regional och lokal nivå.

Alla människors lika värde

De allra flesta människor bryter på ett eller annat sätt mot någon av alla gamla och nya normer för hur vi förväntas vara. Vi har allt att vinna på att tillsammans försvara varandras möjligheter att leva goda liv varje gång konservativa krafter försöker stänga någon ute, oavsett om det just den här gången handlar om sjukskrivna, muslimer eller transpersoner.

Sverige ska vara ett land med en god förståelse för hur olika vi är och en stor öppenhet för att människor vill leva på olika sätt. Med social och ekonomisk trygghet kan vi se till att alla har goda möjligheter att leva fria liv. Det kräver ett aktivt arbete med att förebygga och hindra olika sorters diskriminering i samhället.

Arbetet för alla människors rätt att leva goda liv oberoende av hur ens kropp och sinne fungerar behöver fortsätta. Bristande tillgänglighet och anpassning leder fortfarande till fattigdom och utestängning. Människor med normbrytande funktionalitet har idag som grupp sämre hälsa och högre arbetslöshet.

Den som har en funktionsnedsättning ska kunna vara delaktig i samhället på samma villkor som alla andra och leva ett gott, självständigt liv. Det handlar om allt ifrån att ha arbete och försörjning, vara med i ett fotbollslag och använda sin rösträtt till att ta en fika på stan. Alla barn ska växa upp med det stöd som behövs för att klara skolan och hitta fram i livet.

Vi vill skapa ett mer inkluderande samhälle genom att stärka välfärden och göra alla delar av samhället tillgängliga. LSS-insatser och personlig assistans behöver utvecklas så att de på riktigt täcker behoven. Vi vill att samhället särskilt uppmärksammar övergrepp mot kvinnor med normbrytande funktionalitet. Funktionshinder är ett perspektiv som ska finnas med i alla politikområden.

Vi vill skapa ett mer inkluderande samhälle genom att stärka välfärden och göra alla delar av samhället tillgängliga.

Utvecklingen mot starkare rättigheter för barn är en av de progressiva rörelsernas största framgångar. Vi vill fortsätta arbetet med att förverkliga barnkonventionen och principen att i varje läge se till barnets bästa. Vi har ett starkt förtroende för unga människors förmåga att fatta självständiga beslut om sina liv.

Sexualupplysningen spelar en viktig roll i att bygga upp den kunskap som behövs för att fritt kunna utveckla sin identitet, sin sexualitet och sina relationer. Vi vill fortsätta att gå mot en lagstiftning som utgår från hur människor faktiskt lever, med en modern familjerätt. Vi vill investera brett i vården så att den håller hög kvalitet i alla delar. Starka sexuella och reproduktiva rättigheter är avgörande för människors kroppsliga autonomi och makt över sina liv. Aborträtten är en viktig historisk seger för den feministiska rörelsen som behöver försvaras. Vi vill därför skriva in den i grundlagen.

Vi ser det som avgörande att stärka hbtqia+-personers rättigheter i en tid där auktoritära högerkrafter försöker angripa dem. Det handlar bland annat om att ge regnbågsfamiljer ett gott rättsligt skydd. Vi vill också se en könstillhörighetslag som baseras på självbestämmande

och införa ett tredje juridiskt kön. För den som tvingats fly hit på grund av förföljelser för sin sexuella läggning eller könsidentitet ska Sverige vara ett tryggt land.

Kvinnors kroppar har både historiskt och i nutid använts som handelsvaror, genom sexköp, porrindustrin och surrogatmödraskap. Det är en bärande del i kvinnors frigörelse och rätt till sina kroppar att den handeln upphör.

Den svenska staten har genom historien utsatt urfolk och nationella minoriteter för allvarliga oförrätter. Antisemitiskt tankegods och andra rasistiska föreställningar var länge uttryckliga delar av myndigheters syn på människor. Exploateringen av norra Sverige är en del av en lång kolonial historia. Sverige har en särskild uppgift att stärka urfolks och de nationella minoriteternas rättigheter till identitet, språk, kulturarv och religion som behöver ses i ljuset av den historien. Det kräver också en särskild medvetenhet om markanvändningens betydelse.

Sverige behöver överhuvudtaget bygga upp och sprida kunskap om hur dagens rasistiska strukturer ser ut. Det behövs en mer utbredd förståelse för hur olika sorters rasism kan se ut för den som till exempel är afrosvensk eller muslim, och den historiska bakgrunden till det. Myndigheter har ett särskilt ansvar att möta alla människor med samma respekt.

Sverige är ett land med goda förutsättningar att låta fler människor bygga goda liv här. Vi vill se en asylpolitik grundad i respekt för internationella konventioner och deras andemening, som ger människor en fristad undan krig och förtryck. Här ska den som söker asyl garanteras sin rätt till en individuell och rättssäker prövning under värdiga omständigheter. Kriterierna för asyl i Sverige ska vara solidariska och leda till att färre människor lever i den juridiska utsatthet som oseriösa företag kan exploatera. Permanenta uppehållstillstånd som huvudregel och möjligheter till familjeåterförening är grundläggande för att människor ska kunna börja nya liv i ett nytt land.

För att det ska fungera praktiskt behövs också ett starkt välfärdssamhälle som ger alla språkkunskaper och praktiska möjligheter att arbeta och leva på samma trygga villkor som andra. Det står i skarp konflikt med kapitalets intresse av att det bor människor i Sverige som saknar grundläggande trygghet och därför kan användas för att sätta press på löner och arbetsvillkor.

Brottsbekämpning

Ingen människa ska behöva utsättas för brott. Samhället behöver kunna agera samlat, effektivt och rättssäkert för att förhindra brott och ge den som utsatts stöd och upprättelse. Goda resurser till polis, socialtjänst och andra aktörer är viktiga i det arbetet.

Vägen till ett samhälle med låg brottslighet går genom en genomtänkt människosyn, där vi bygger upp stabila sammanhang som faktiskt förmår bryta destruktiva levnadsbanor. Starka lokalsamhällen, välfungerande skolor, meningsfull fritid och full sysselsättning är avgörande för att varje människa ska hitta konstruktiva sammanhang att vara i. Straff och andra påföljder för brott behöver vara noggrant utformade för att faktiskt leda till lägre brottslighet och inte förvärra problem.

Vi vill se ett genomgripande arbete mot våldsbrottslighet, som utgår från forskningen. Genom att sänka acceptansen för social press och våld kan vi bygga ett samhälle där alla människor växer upp med en stark känsla för sin egen och andras integritet. Vi vill fortsätta det historiska skiftet mot en samtyckeskultur, bort från förväntningar om att kunna kontrollera sin partner eller sina närstående. Materiell trygghet i form av till exempel ekonomisk självständighet och bostäder betyder också mycket för människors möjligheter att ta sig ur destruktiva sammanhang.

Arbetet mot det patriarkala våldet behöver bygga på en förståelse för de maktmönster som riskerar att gå över i psykiskt, fysiskt, sexuellt och ekonomiskt våld. Det går att förebygga med ett riktat arbete mot de olika uttryck det tar sig, som sexköp och hedersförtryck. Kvinno- och tjejjourerna gör ett viktigt, självständigt arbete som staten och kommunerna behöver lära av och stödja.

Ekonomisk brottslighet i företag leder till allvarliga konsekvenser, bland annat i form av farlig arbetsmiljö och miljöförstöring. Det fifflet leder till att seriösa företag slås ut och skatteintäkter uteblir. Det handlar i hög utsträckning om överlagda beslut, där risken för upptäckt kan spela stor roll. Vi vill gå mot en större samhällelig insyn i företag där det behövs för att stävja fusk med till exempel skatter och anställningar. Det behövs en effektiv uppföljning av den organiserade ekonomiska brottsligheten för att förhindra att den också börjar ta sig uttryck i till exempel korruption eller våld.

Internationella relationer

Vi vill se ett robust samhälle som är byggt för att klara olika sorters kriser. Investeringar i samhällets kärnverksamheter, gemensamt ägande i nyckelsektorer och medvetna strategier för landets ekonomiska utveckling är viktiga delar av det. Sverige har goda möjligheter att bli mer självförsörjande på energi och livsmedel.

Vi vill se ett modernt totalförsvar byggt på allmän värnplikt, med en bred förmåga att möta olika former av kriser Sverige kan ställas inför. Sveriges försvarsmakt behöver kapacitet att delta i fredsbevarande insatser med FN-mandat.

Världen behöver gå mot fred, nedrustning och färre vapen i cirkulation. Det behövs en politisk medvetenhet om hur både vinstintressen och stormaktsintressen drar åt helt andra håll. Vi vill se ett starkt statligt ägande i vapenproduktionen för att säkerhetspolitiska nyckelbeslut ska fattas med ett helhetsperspektiv. Vi vill att Sverige ska vara ett land med höga ambitioner i det internationella arbetet för en hållbar, fredlig och demokratisk utveckling. Vi arbetar också för att förbjuda vapenexport till diktaturer, stater som för angreppskrig och regimer som begår brott mot de mänskliga rättigheterna.

> Världen behöver gå mot fred, nedrustning och färre vapen i cirkulation.

Det är viktigt att Sverige kan agera självständigt från stormakter som USA, Kina och Ryssland för att inte dras in i geopolitiska konflikter utan tvärtom kunna verka för att förebygga dem. Vi ser grundläggande problem med Natos uppbyggnad. Vi arbetar för att Sverige ska vara en motvikt till det, som istället bygger upp bättre, defensiva samarbeten, med sikte på att lämna Nato. Sverige behöver vara fritt från främmande militärbaser på eget territorium. Vänsterpartiet står för fred och deeskalering. Vi vänder oss emot militarisering och kapprustning. Vi vill se ett förbud mot kärnvapen på svensk mark och arbetar för en värld helt fri från kärnvapen.

Vår utgångspunkt är att politiska konflikter i andra länder är komplexa historiska processer, särskilt när de tar sig väpnade former. Sverige kan ofta göra störst skillnad genom att konsekvent försvara internationell rätt, mänskliga rättigheter och gemensamma ekonomiska insatser. Människor världen över har gemensamma intressen av ekonomisk och demokratisk frigörelse. Det syns till exempel i arbetet för att säkra generiska läkemedel eller mot handelsavtal som inskränker utrymmet för demokratiska beslut. Vi vill att Sverige verkar för skuldavskrivning, solidariskt bistånd och rättvisa handelsvillkor.

Sverige behöver utveckla ett konstruktivt samarbete med andra länder i klimatomställningen. Vi vill att Sverige ska spela en pådrivande roll för långtgående internationella klimatavtal, som både underlättar omställningen och ställer krav på takten. Tekniköverföring och klimattullar är viktiga verktyg för det. De länder som historiskt stått för de största utsläppen har ett särskilt ansvar att ta. Omställningen behöver gå hand i hand med att ta världen ur fattigdom.

Väl fungerande internationella samarbeten behöver byggas med den nationella självbestämmanderätten som grund. Alla länder och regioner ska ges möjlighet att kontrollera sin produktion, sina finansiella flöden och sina naturresurser. Folkrätten behöver försvaras och fördjupas. På områden där det finns specifika behov av bindande samarbeten är mellanstatligt överenskomna minimiregler vanligtvis en bättre väg att gå än överstatliga beslut.

Vi vill se ett tätt samarbete mellan de nordiska länderna och ett gott samarbete mellan de europeiska länderna. Det är särskilt viktigt på områden som klimat, miljö, energi, transporter och krishantering. Genom att agera tillsammans ökar också ländernas möjligheter att reglera finansiella flöden och internationella storföretag. Den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna är en bra grund för samarbete.

Vi är däremot kritiska till EU:s odemokratiska struktur, som får allvarliga konsekvenser för många länder både i och utanför EU. Kommissionens och centralbankens grundläggande politiska inriktning ligger utanför medborgarnas kontroll och det saknas tydliga sätt att hålla någon ansvarig för fattade beslut. Beslutsprocesserna sker till stor del utan demokratisk insyn, men i tät samverkan med lobbyister. Det är en struktur som byggts upp för att svara mot kapitalets intressen snarare än människors. Bland annat därför måste Sverige fortsatt stå fritt från valutaunionen EMU.

EU-rätten innehåller orimliga begränsningar av medlemsländernas rätt att genomföra den politik de vill, även när besluten har fattats demokratiskt. Så länge de villkoren består utgör EU ett hinder för genuint progressiv förändring. Det gör att Vänsterpartiet behöver hålla fast vid alternativet att Sverige kan lämna EU. Ett utträde är inget självändamål, men kan visa sig nödvändigt för att bygga ett bättre samhälle i en situation där EU ställer sig i vägen för det.

Det kan också vara ett nödvändigt självförsvar mot angrepp på grundläggande delar av det samhälle vi byggt upp, till exempel i frågor om välfärd, arbetsrätt eller demokrati. Vi ser att det skulle väcka komplexa frågor om bland annat handelsvillkor och långsiktiga samarbetsformer.

Samtidigt kan den sortens konflikter också sätta tryck på EU-strukturerna att hålla sig till en mer demokratiskt legitim roll. Trots EU:s långtgående försök att likrikta medlemsländerna ser vi att medlemskapet i själva verket ser väldigt olika ut, med en lång rad formellt och informellt accepterade undantag. Vi ser en lösare anslutning till EU, med folkligt förankrade undantag, som en möjlig väg framåt.

> Vi ser en lösare anslutning till EU, med folkligt förankrade undantag, som en möjlig väg framåt.

De framsteg som trots förutsättningarna gjorts inom ramen för EU är viktiga att försvara och bygga vidare på. Det handlar bland annat om utbyte mellan länder och vissa klimat- och miljöregleringar. Ibland uppstår komplexa situationer där en kortsiktig framgång riskerar att leda till långsiktiga problem, för att frågor börjar avgöras i EU istället för i ländernas långt mer demokratiska processer. Vi agerar pragmatiskt för att både förändra inom ramen för EU:s strukturer och utmana dem, beroende på situationen.

FN:s ställning i världen är av central betydelse för små länder som Sverige. Genom FN får även små länder en röst och starka militärmakters brott mot internationell lag kan uppmärksammas och motverkas. Vi vill därför att Sverige verkar för att FN ska spela en större roll

i världspolitiken. Vi vill se en demokratisering av FN:s strukturer som bryter stormakternas dominerande ställning och istället stärker folkrätten.

Vänsterpartiet

Vänsterpartiet är en organisation där vi tillsammans agerar och gör skillnad i samhället. Vi arbetar för sammanhållning och frigörelse i rörelser och i parlamenten, i bostadsområden och på arbetsplatser, i hela Sverige från norr till söder.

Vi inspireras av de marxistiska och feministiska idétraditionerna när vi utvecklar vårt praktiska arbete och våra politiska förslag. Vi är beredda att lyssna på forskningen och förena de insikterna med politisk handling. Vi vill se ett brett, demokratiskt och aktivt ledarskap på alla nivåer i partiet, som utgår från de politiska situationer vi är i och tar fram strategier för att svara på dem.

Vi bygger en organisation som är medveten om utmaningarna för en genuin demokratisering. Den politiska makten behöver en stadig grund i människors livsvillkor. Vi vill bryta upp de gamla strukturer som fortfarande håller tillbaka många från att delta på jämlika villkor i det politiska livet.

En av våra styrkor är att människor med olika erfarenheter, perspektiv, förslag, idéer och viljor möts hos oss. Det ger insikter som betyder mycket för att skapa ett politiskt projekt som kan samla ett bredare stöd. Därför är det viktigt för oss med en stark förtroendekultur, där alla känner sig trygga att dela med sig av hur de tänker.

Vi vill skapa en varm och välkomnande organisation med ett brett förtroende både i städerna och på landsbygden, i förorterna och i bruksorterna. Vi behöver människor från alla håll i samhället som agerar för politisk förändring. Vi strävar efter en politisk roll som öppnar för fler att känna sig hemma i Vänsterpartiet.

Att vara med i Vänsterpartiet handlar om att arbeta tillsammans för ett bättre samhälle, som bygger på solidaritet, trygghet, frihet och jämlikhet. **Du är varmt välkommen!**